Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

JU4946U7 4414U7

ՀԱՄԱՌՈՏ ՀԱՅԱՑՈՒՄՔ

ՏԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԻԱՆՈՅ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԻՆ

ՅՈՐԴՈՐԱԿՆԵՐՔ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԵՊՈՒԱՐԴ ՀԻՒՐՄԻՒԶԵԱՆ

ՇԻՐԱԿԱՑ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄՈՒՐԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Հատոր Գ.

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐՈՒ ՏՊԱՐԱՆԸ

ՀԱՅԿԱԶՆԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ
1859
ՎԱՐԱՆՑ

ბიბლიოთეკა
ასათიანი
1 – 6 9 2 ლ

ՀՈԳԻ ՀՈԳԻՆԻՈՐ

ՏԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԻԱՆՈՅ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԻՆ

ՅՈՐԴՈՐԱԿՆԵՐԸ

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ԶԳ.

Սուրբ Խորհուրդներուն վրայ:

Աղօթքի վրայ ընդհանրապէս, ու մանաւորապէս Հայրերուն վրայ խօսելէն ետքը, որ մեզի պէտք եղած շնորհքները յայմէ ընդունելու համար այնչափ հարկաւոր են ամէնուս, մտածեցի որ հիմա սուրբ խորհուրդներուն վրայ խօսիմ, որոնցմով յԱծ իր արբարար շնորհքն ու մանաւոր օգնութիւնը կուտայ մեզի բարեպաշտութեան ճամբան ելլալու և իր շնորհացը մէջն յառաջանալու համար. և ինչպէս արիւեղնդեան սուրբ ժողովքը կսէ, անոնք են որ արբարար շնորհքը՝ թէ որ չունինք նէ՝ կուտան մեզի. թէ որ ունինք նէ՝ կեանքի կընեն, թէ որ կորսընցուցեր ենք նէ՝ նորէն առանալ կուտան. (Ընդհ. Է. յղ. խորհրդոց:) Ուրեմն առաջ ընդհանրապէս ամէն խորհրդոց վրայ խօսիմ պիտոյ. ապա մանց վրայ շատ ալէկ բաներ կան ասելու, որոնք գիտնալը հարկաւոր է քրիստոնէին. ետքն ալ զատ զատ ամէն մէկ խորհրդին վրայ կը խօսիմ:

Խորհուրդ բառը՝ ծածուկ ու անեւևոյթ բան մը կը նշանակէ. ուստի այ գաղտնիքն ու մեր սուրբ հաւատքին ճշմարտութիւնները՝ նաև սուրբ գրոց մէջը խորհուրդ կըսուին: Կընշանակէ նաև արբազան արարողութիւնները, եկեղեցական ծէսերը, որոնցմով մեկը այ ծառայելը զինքը կընուիրէ: Ա՛ն նշանակութենէն առած է

ալ եկեղեցին՝ քանի տեսան մեծ հատուածած ալ խոր-
հուրդներուն անունը։ Ուսկի բուն խորհուրդ բառը՝
սուրբ եկեղեցւոյ մաքսին ըսել է, զգալի նշան մը Քրիս-
տոսած՝ որ մեզի սրբարար շնորհք կուտայ, որով մեր հո-
գին բոլորովին կը միանայ աստուծոյ հետ։ Ուրեմն խորհուրդը
նշան մընէ, ինչպես կըսէ սուրբ Օգոստինոս, որ ուրիշ
բան կը ցցընէ. ինչպես Մկրտութեան ատեն՝ ջուրն որ ե-
րախային գլխուն վրայ կը լեցընենք, ու բառերն որ կը-
ասենք, ուրիշ բան կը ցցընեն մեզի, այսինքն ան երա-
խային հոգւոյն մաքրուելը սրբուելը սկզբնական մեղ-
քէն, ու աստուծոյ շնորհքը մեկէն ընդունելը։

Բայց նախ խորհուրդները նշան են ըսելով՝ չենք խոս-
նար բնական նշան, ինչպես ծուխը բնականապէս հան
կրակ ըլլալը կը ցցընէ, այլ աստուծմէ որոշած գրած նշան-
մընեն՝ որ սուրբ բան մը կը ցցընեն, ու չէ թէ միայն կը
ցցընեն՝ այլ ցցընելու առեն նաև կընեն. ինչպես մկըր-
տութիւնը՝ երախային սկզբնական մեղքէն սրբուելը
նշանակելու առեն՝ միանգամայն կը սրբէ։

Երկրորդ՝ խորհուրդները զգալի նշաններ կըսեն՝ այս-
ինքն աչքի տակ ինկող, անանկ նշան մը՝ որ կը տեսնենք,
կը լսենք, կը ձայնակենք, կրզգանք, կը ջօշափենք. ինչ-
պես մկրտութեան ջուրն ու ջրին լեցընելը կը տեսնենք,
ու ձևը՝ այսինքն Հրէից ծառայ ըսելը կը լսենք։ Երկ-
րորդ՝ աստուծոյ գրած է կըսեն. վասն զի թէ որ անանկ
չըլլար նէ՝ չէր կրնար մեր հոգւոյն վրայ առ հրաշալի
ներգործութիւններն ընել։ Ուսկի խորհուրդ ըլլալու
համար պէտք է որ աստուծոյ հատուածած ըլլայ. վասն զի
սուրբ եկեղեցւոյ գրած բաները՝ իրաւ սրբական բաներ
են, ինչպես օրհնած ջուրն ու ասոր նման բաները, բայց
խորհուրդ չեն։

Չորրորդ՝ մեզի սրբարար շնորհք կուտան կըսեն,
վասն զի խորհուրդներուն գլխաւոր յատկութիւնը աս
է, ասոր համար գրուած են աստուծմէ՝ որ մեր հոգին սրբա-
րար շնորհքով զարդարեն, կամ թէ ոչ ուներն սրբա-
րար շնորհքը նէ՝ ետ ընծայեն։

Ուրեմն առանց ասոնց խորհուրդներուն կարելի չէ սրբա-
րար շնորհքն ընդունիլ։ Չէ, կարելի չէ. շնորհք ըն-
դունելու համար՝ պէտք է սուրբ խորհուրդներն ընդու-
նիլ, եթէ որ կարելի է նոյնք ընդունիլը. իսկ ով որ նոյնք
չի կրնար ընդունիլ, գոնէ բաղձանք պէտք է ունենայ

ընդունելու : Ինչպէս թէ ոչ մէկը կատարեալ զղջում ունենայ, որ առանց կատարեալ սէր ունենալու չըլլար, մէկէն կըսանայ այ չնորհքը : Ինչո՞ւ . վասն զի կատարեալ սէր ունեցողը կուզէ այ ամէն ուզածն ընելու , ուստի բաղձանք ալ կունենայ՝ գոնէ զօրութեամբ՝ այմ հաստատուած խորհուրդներն ընդունելու :

Բայց ինչո՞ւ կուզէ ան աննիւթական արուեստքին զգալի նշաններով տալ մեզի իր չնորհքը . չէր կրնար առանց խորհուրդներուն իր ամենակարողութեամբը տալ, կամ որովհետեւ չնորհքը հոգւոյ է՝ գոնէ հոգւոյ բանով մը տալ : Աստուծոյ կամքին պատճառը փնտրուելը՝ քիչ մը չափէ դուրս առաջ երթալ է . մեզի հերիք պիտոյ ըլլայ գիտնալ որ ան այսպէս կուզէ , առանց պատճառը փնտրուելու աստնկ ուզելուն : Այսու ամենայնիւ կըսէ առաքեալը՝ որ այ կը վայլէր իր հոգւոյ չնորհքը նիւթական ու զգալի բաներով մեզի հաղորդել . վասն զի մենք հրեշտակներուն պէս առանց հոգւոյ չենք՝ այլ մարմին ու հոգի , ուստի կը վայլէր որ մեր ակարութեանը նը յարմարի , և իր հոգւոյ չնորհքը մեր բնութեանը համեմատ նիւթական ու զգալի խորհուրդներով տայ : Սուրբ Ագոսթինոսին ուրիշ պատճառ մըտնալ կուտայ այ աստնկ յարմար սեպելուն՝ որ մենք իր հոգւոյ չնորհքը նիւթական բաներով ընդունինք . վասն զի մեզի պէս խելք արարածներուն բնական է որ զգալի բաներով ունենան հոգւոյ բաներուն ծանօթութիւնը : Սուրբ Օգոստինոս ալ կըսէ որ՝ ան պատշաճ սեպեց իր չնորհքը զգալի նշաններով տալ մեզի , ինչպէս են սուրբ խորհուրդները , որպէս զի սա արտաքին նշաններովը մենք որ քրիստոնեայ ենք՝ որչափ քրիստոնեայ չեղոլնը րէն . վասն զի անկարելի է որ մարդիկ ձշմարիտ կամ սուտ կրօնքի մը վրայ միաբանին՝ առանց արտաքին նշաններու կամ զգալի խորհուրդներու :

Հիմա տեսնենք իրաւ է որ ան այսինքն Քրիստոս սէրն մեր գրեր է սա խորհուրդները : Ան ձշմարտութիւնը սուրբ գրքէն և աւանդութեամբ գիտենք , կաթողիկէ եկեղեցին միշտ ատնկ ուսուցուցեր է , և ինչուան աշխարհքիս եաքը պիտի ուսուցնէ . անանկ որ՝ տակաւին չհաստատուելը հերետիկոս կըլլայ , ինչպէս որոշ վճռեց ալիսանդեան ընդհանուր ժողովքը . " Որ ոչ ասիցէ՝ ոչ զամենայն խորհուրդս նորոյ ուխտի 'ի Քէն

առաւնէ մերմէ սահմանեալ, նզովեալ լինի ,, . (Նէոփ . Է . կան . ա :)

Ուրեմն Քա աէրն մեր դրաւ սա խորհուրդները . բայց ինչը սահմանեց և որոշեց ինչ որ ալ պէտք է ընել ու ըսել սա խորհուրդները կատարելու համար : Տարակոյս չկայ որ ինքը սահմանեց ու որոշեց ընելու և ըսելու բաները ալ . զոր օրինակ ինչն որոշեց որ միրոնը ջուռ ընենք . ու յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ մկրտենք : Թէ որ ինչն որոշած չըլլար սա բաները նէ , առաքեալներուն կամ սուրբ եկեղեցւոյ իշխանութիւն տուած չըլլար՝ որ իրենք որոշեն . բայց առաքելոց չտուաւ սա իշխանութիւնը , վասն զի իրենք սա խորհուրդներուն հաստատողը մենք ենք չեն ըսեր , այլ սուկ պաշտօնեայ կը կոչեն զիրենք ու մատակարար սա խորհուրդներուն . “ Այսպէս համարեսցին զմեզ մարդիկ իբրև պաշտօնեայս Քրի և հազարապետս խորհրդոցն աստ ,, . (ա . Կոր . դ . 1 :) Եւ ոչ սուրբ եկեղեցւոյ տուաւ սա իշխանութիւնը . վասն զի Թէ որ եկեղեցին որոշած ըլլար ինչ ընելու և ինչ ըսելու է խորհուրդները կատարելու համար նէ , կրնար նաև փոխել ու ա նանց տեղն ուրիշ բաներ որոշել : Բայց եկեղեցին սուրբ խորհուրդներուն էական բաները չի կրնար փոխել՝ ինչպէս սրիանեդեան աբ ժողովքը վճռեց . ուրեմն յայտնի է որ իրեն հաստատած ու որոշած բաները չեն : Անոր համար Թէ որ մեկին ըսելու ըլլայ որ Քա աէրն մեր սուրբ խորհուրդները կատարելու էական բաները բոլորն ալ ինքը չորոշեց , այլ Թողուց որ ուրիշներ ալ եկեղեցին որոշէ , ասանկ ըսողը Թէ որ հերետիկոս ալ ըլլայ նէ , գոնէ մեծ յանդգնութիւն կ’ըլլայ ըսածը :

Ուրեմն Թէ որ Քա աէրն մեր ինքը դրաւ ամէն խորհուրդները նէ , քանի հատ են դրած խորհուրդները :

Եօթն են , այսինքն Մկրտութիւն , Դրոշմ , Հաղորդութիւն , Ապաշխարութիւն , Վերջին օծումն , Կարգ քահանայութիւն , Պսակ : Բայց հաւատքի մարդ է խորհուրդներուն Ճիշդ եօթն ըլլալը : Անոր խօսք չկայ , վասն զի սուրբ գիրքը՝ աւանդութիւնը՝ սուրբ հայրք ու ամէն եկեղեցւոյ հաւատացեալները՝ ասանկ կը վկայեն . ուստի Թէ որ մեկը եօթնէն աւելի կամ պակաս ըսելու ըլլայ նէ , ինչպէս լուտերական ու կալուինական աղանդաւորներն են իրենք են միայն կըսեն , այսինքն մկրտութիւն ու հաղորդու-

թիւն, մելոտուԹիւն կըլլայ ըսածը, ինչպէս ուխտեն-դեան առաջը ժողովքը վՃռեց. "Որ ոք զկտրհուրդս նորոյ ուխտիս առաւել կամ նուազ քան զեօԹն ասիցէ, նզովեալ լինի. (Ընդդ. Է. կան. ա:) Նոյն առաջը ժողովքը մէկիկ մէկիկ կը համրէ ալ առաջը խորհուրդները՝ ըսած կարգաւս ու Թուով:

Գանէ մարտիրոսուԹիւնը խորհուրդ սեպելու չէ՞, որ չէ Թէ միայն արքատար ընտրՀք կուտայ մարդուս, այլ նաև չնչիւատակ արքայուԹիւն կը տանի: Ըէ, և ոչ մարտիրոսուԹիւնը խորհուրդ է. իրաւ՝ մկրտուԹեան տեղն ալ կը լեցնէ անոնց համար որ գեռ չնմկրտուած՝ մարտիրոս կըլլան, բայց խորհուրդ չէ. վասն զի Թէ և արքատար ընտրՀք կուտայ ու չնչիւատակ արքայուԹիւն կը տանի, բայց այլ եւրև խորհուրդ մը հաստատուած չէ, ու խորհրդի մը հարկաւոր եղած բաները չունի:

Հիմայ կրնայ մէկը հետաքրքրուԹիւն ընել որ ինչո՞ւ Քն տէրն մեր եօԹը խորհուրդ հաստատեց, ոչ աւելի և ոչ պակաս: Ատոր բուն պատասխանն ան է որ անանկ ուզեց, ու առաջը հաւատքը կը տրվեցընէ որ այլ ամէն ուզածն ալ՝ կ՚է: Բայց աս հետաքրքրուԹիւնն ունեցողները քիչ մը դոհ ընելու համար՝ կըսէ առաջը Աղուսնացին որ՝ որովհետև մարդս հոգի ու մարմին ունի, ինչպէս մարմնոյն կտղմանէ եօԹը բան հարկաւոր է իր առանձնական ու ընկերական կեանցը համար, սանկ ալ հոգւոյն կտղմանէ եօԹը խորհուրդ հարկաւոր են: Վասն զի մարմնոյն կտղմանէ առանձնական կեանցը համար նախ պէտք է որ ծնանի, երկրորդ սնանայ, երրորդ՝ անանի, չորրորդ հիւանդացած առեղը դեղ հարկաւոր է իրեն, հինգերորդ՝ հիւանդուԹենէ մնացած մանր մունր տկարուԹիւններէն բոլորովին խալըսելու համար ալ դեղի կարօտուԹիւն ունի, վեցերորդ՝ որով հետև ընկերուԹեան մէջ պիտոր ապրի, մեծաւորները պէտք է ունենայ՝ որ կարգով օրէնքով ընկերուԹեան համեն պէտք եղած բաները հոգան, եօԹներորդ՝ հարկաւոր է որ յաջորդուԹիւն ունենայ, որպէս զի մարդուս ցեղը պահուի: Ասանկ ալ մարդս հոգւոյն կտղմանէ իր առանձնական և ընկերական կեանցը համար եօԹը բանի կարօտ է: Պէտք է որ այլ ընտրհացը մէջ ծնանի, տկիսայ կըլլայ առաջը մկրտուԹեամբ. պէտք է որ աՃի ընտրհաց մէջ մեծնայ ու զօրանայ, տկիսայ ալ

կըլլայ դրուշմով. պէտք է որ հոգին անանի, աս անուանդը տարբ հաղորդութիւնը կուտայ. պէտք է որ հոգևոր հիւրընդունելութիւնները առողջանալու դեղ մը ունենայ, աս դեղը ապաշխարութեան խորհուրդն է, խոստովանանքն է. հիւրընդունելեն ճնշած տկարութիւններուն համար ալ դեղն կը կարօտի, աս դեղն ալ վերջին օծումն է. մեծաւորներու կարօտութիւն ունի՝ որ իր հոգևոր կեանքը կառավարեն, ատոր համար ալ կարգ քահանայութեանը հարկաւոր է. պէտք է ալ որ քրիստոնէական կրօնքը տերունդ ու յաջորդութիւն ու բարի դաստիարակութիւն ունենայ, ատոր համար ալ ապակին խորհուրդը հարկաւոր է: Սահմանով եօթը խորհուրդ հարկաւոր կըլլայ մարդուս հոգևոր կենացը համար, ինչպէս որ մարմնաւոր կենացը եօթը բան հարկաւոր է. ուստի ատոր համար պատշաճ էր որ Քրիստոս մեր եօթը խորհուրդ սահմաներ, ոչ աւելի և ոչ պակաս: Բայց կրնայ մէկն ըսել որ, եթէ Քրիստոս մեր սահմանեց աս խորհուրդները նէ՝ ուրեմն իր գալէն առաջ հին օրէնքին մէջ, ու անկէց ալ առաջ բնական օրէնքին մէջ խորհուրդ չկային:

Ստոյգ է որ բնական օրէնքին մէջը խորհուրդներ պէտք ըլլային, բայց որո՞նք էին՝ տարբ գիրքը չի ըսուցեր. կրսէ տարբն Օգոստինոս, պիտանալը մեզի հարկաւոր չըլլալուն համար: Այլ աւելի ստոյգ է մովսիսական օրէնքին մէջը խորհուրդներ ըլլալը. բայց աս խորհուրդները մերիններէն շատ տարբեր էին: Մեր խորհուրդները ամէնն ալ զօրութիւն մը տուած է՝ որ ինքնիրենուն շնորհք կը բերեն մեզի. իսկ հին օրէնքիններէը Թէ և արբանեան բաներուս նշան էին, ինչպէս տապանակը՝ կաթողիկէ եկեղեցին կընշանակէր, Թէ և օրինակ էին մեր խորհուրդներուն, ինչպէս ան տանի զոհերը հնմանուան մեր աք պատարագին՝ ուր որ Քրիստոս գառն այ մեզի համար զոհ կըլլայ, բայց շնորհք տալու ուժ չունէին: Ուստի Պօղոս առաքեալ յայտնի կըսէ որ հին օրէնքին խորհուրդները տկար ու պիտուտուր էին. "Հիմդ դաստնայք միւսանգամ՝ ի տարերս տկարս և յաղքատս". (Գաղատ. Դ. 9:) Ու անոր համար վերջացան. վասն զի անկարելի էր որ երկինքները ու նոխազներուս արուսնով մեղքերնուս քաւութիւն ըլլար: "Քանզի ոչ կարէր արիւն նոխազաց և ցլուց բառնալ զմեղս". (ԵԲՐ.

Ժ. 4։) Սուրբ Օգոստինոս ալ կըսէ որ մեր խորհուրդները հոգւոյն փրկութիւն կուտան, իսկ հին օրէնքինները փրկիչ մը միայն կը խոստանային. անոր համար Քրիստէն մեր փոխեց զանոնք, ու անոնց տեղը դիւրին քիչ և աւելի օգտակար խորհուրդներ դրաւ։

Իրաւ՝ նոյն սուրբը վարդապետը կարծես թէ կուզէ ըսել որ հին օրէնքին Թլփատութիւնը տղոց սկզբնական մեղքը կը ջնջէր ու արբարար շնորհք կուտար իրենց, բայց ուրիշ ամեն նը հալք կըսեն որ հին օրէնքին մէջը թէ տղաք և թէ չափահաս մարդիկ արբարար շնորհքն իրենց կամ ծնողքներնուն հաւատքովը կընդունէին, չէ թէ խորհուրդներու ուժով։ Ուսոի սուրբն Բարսեղ կըսէ որ հին ու նոր օրէնքին խորհուրդները մէկմէկէ այնչափ տարբեր են՝ որչափ երազը ճշմարտութենէն, շուքը մարմինէն։ Տեսէք որչափ երկնային ու բարեբաղդենք մենք՝ բնական ու մովսիսական օրէնքին մարդիկնեըն. տեսէք որչափ աւելի դիւրին ու զօրաւոր հնարքներ տուաւ մեզի Ա՛ծ յաւիտենական փրկութեան հասնելու. տեսէք ուրեմն որչափ պարտական ենք երախտագէտ ու շնորհակալ ըլլալու և արտանց պոհութիւն տալու մեզ։

Հիմայ որ իմացանք խորհուրդներուն ինչ ու քանի ըլլալը, և անոնց հաստատողն ով ըլլալը, տեսնենք քանի բան պէտք է խորհուրդ մը խորհուրդ ըլլալու համար։ Երեք բան պէտք է, ՆիւԹ Ձև և Պաշտօնեայ։ Եւգինէոս Հռոմայ քահանայապետը մեր ազգին համար գրած Թըղթին մէջը կըսէ. "Երեք կաստարին խորհուրդք. իրօք՝ որ է նիւԹն, բանիւք՝ որ է ձևն, և պաշտօնէիւ՝ որ՝ի գիմաց եկեղեցւոյ կատարէ զայնս"։ Ի՞նչ է ուրեմն նիւԹը. նիւԹ ան բաներն են՝ որ կը գործածենք խորհուրդները կատարելու. զոր օրինակ մկրտութիւն ընելու համար ջուր կը բանեցընենք, ուսոի ջուրն է նիւԹ մկրտութեան։ Ի՞նչ է ձևը. ձև ան խօսքերն են որ խորհուրդը կատարող պաշտօնեային կըսէ. զոր օրինակ ատ խօսքը. "Ա. Ա. Ծառայս մկրտի՛ ի ձեռս իմ յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ"։ մկրտութեան խորհրդոյն ձևն է։ Բայց նիւԹը կերպ կերպ է հեռաւոր ու մերձաւոր, աստղ ու երկրայական։ ՀեռաւորնիւԹը նոյնն է որ ըսի, զոր օրինակ ջուրը մկրտութեան հեռաւոր նիւԹն է. իսկ մերձաւորը՝ անիկայ երախային գլուխը լուացնելն է. ուրեմն

նիւթ ան է՝ որ խորհուրդն ապահովապէս կատարելու համար յաճար կամ բաւական է, զոր օրինակ միրուռ Թեան համար ըզհոտի կամ աղբիւրի ջուրը սարակոյս չնկայ որ յաղմար ու բաւական է. իսկ էջիբտականն է՝ երբոր ապահով չէ յարմար կամ բաւական ըլլալը անով խորհուրդ կատարելու. զոր օրինակ գինիով կամ օղիով խառնած ջուրն երկբայական նիւթ է, վասն զի ապահով չէ անով եղած միրուռթիւնը:

Ասանկ ալ Ձևը կրնայ ըլլալ սոյգ կամ երկբայական. սոյգ կըլլայ ան բառերովը՝ որոնցմով գիտենք որ ապահով կը կատարուի խորհուրդը. իսկ երկբայական՝ երբոր ապահով չենք որ ան բառերը բաւեն խորհուրդը կատարուելու:

Ա՛ս նիւթն ու Ձևը պէտք է մէկտեղ գան խորհուրդը կատարուելու համար՝ վասն զի առանք խորհրդոյն երկու էական մասերն ըլլալով թէ որ մէկտեղ չհմիանան նէ նոյն առենին մէջ, խորհուրդը չի կատարուիր: Զոր օրինակ միրուռթիւն ընելու համար՝ թէ որ ջուրն ելած խայնի գլխուն վրայ լեցնելու առեն չըսէ մէկը Մկրտէ ձառայս և այլն, այլ առեն անցնէլէն ետքը ըսէ, միրուռթիւնը միրուռթիւն չըլլար. վասն զի նիւթը՝ որ է ջուրը, ու Ձևը՝ որ են բառերը, մէկտեղ չեն միանար: Ուրեմն որպէս զի խորհուրդը կատարուի, պէտք է որ նիւթն ու Ձևը մէկտեղ նոյն առենին մէջը միանան. ինչպէս առջի պատարագին մէջը հարկաւոր է որ քահանայն Առէք կերէք ըսելու առենը՝ հոգի նշխարն առջին ունենայ: Ասանկ ալ ուրիշ խորհուրդներուն մէջ գանէ բարոյապէս մէկտեղ պիտի ըլլան նիւթն ու Ձևը, անանկ որ առանցնելը կարենան Ձևը նիւթին հետ մէկտեղ բառած առնել: Մնացածն ուրիշ անգամ կըսեմ:

Բայց ձեզ նայիմ որ չիպտակիք գալու մասին ընելու առջի խորհուրդներուն վարդապետութիւնը, գիտնաք որ կարծածնէդ աւելի հարկաւոր է. խիստ շատ է տգիտութիւնն ա՛ս բաներուս վրայ. շատերը կան որ չեն գիտեր քանի խորհուրդ կայ. որո՛նք են, ինչ ներգործութիւն կընեն մեր վրայ, ինչ պատրաստութիւն պէտք է անոնք ընդունելու: Խե՛ղճ մարդիկ. առանց ա՛ս բաները գիտնալու՝ անօգուտ կըլլայ իրենց գնալ ա՛ս խորհուրդները առնելը, վասն զի ոչ երբեք ընդունակ կըլլան ինչպէս որ պէտք է նէ ընդունելու զանոնք. ուս-

ան իրենց հոգւոյն անուանդ ըլլալոյ՝ իրենց կեանք սա_
լոյ տէրն ու ան ինչ ընտրելին ինչն ապրին, իրենց Թոյն
կըլլայ՝ հոգևորապէս մեռնելու: Եկէք ուրեմն, ձեզ
նայիմ, սիրով եկէք:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՁԴ.

Ներքն նոյն բանին վրայ:

Ինչպէս կիրակի ուրիշ բաներէն՝ ի զատ՝ սա ալ ըսի
ձեզի որ խորհուրդն իրեք բան կը պահանջէ, Նիւթ, Ձև
ու Պաշտօնեայ: Հոգը բացատրեցի թէ ինչ է նիւթը, ու
ինչ է ձևը. ուստի հիմայ պիտոյ խօսիմ պաշտօնէին
վրայ. վասն զի ուրիշ ինչ գիտեմնք որ կայ նիւթին ու
ձևին վրայ նէ, ամէն մէկ խորհրդոց վրայ խօսելու ա_
ռեն կրսեմ:

Ինչ է ուրեմն խորհուրդներուն պաշտօնեայն: Ան
է որ խորհուրդներուն հարկաւոր եղած նիւթն ու ձևը
դնելով՝ որով խորհուրդը կը կատարէ. զոր օրինակ
ավ որ ջուրն երախային գլուխը կըլեցնէ ըսելով "Ա.
Ա. Ծառայս մկրտի՝ ի ձեռս իմ յանուն Հօր և Որդւոյ
և Հոգւոյն սրբոյ", կըլլայ պաշտօնեայ մկրտութեան
խորհրդոյն. քահանայն որ զղջացեալ մեղաւորին մեղ_
քերը կը լսէ և արձակում կուտայ, կըլլայ պաշտօնեայ
ապաշխարութեան խորհրդոյն: Ասանկ ալ ուրիշ խոր_
հուրդներուն:

Երկու կերպ պաշտօնեայ կայ, կարգեալ ու արտա_
քոյ կարգի. կարգեալն է եպիսկոպոսին գրածը, որ
կրնայ ընդհանրապէս խորհուրդները կատարել. իսկ
արտաքոյ կարգի պաշտօնեայն է, որ Թէև եպիսկոպո_
սէն գրուած չէ, բայց հարկաւորութեան առեն կրնայ
կատարել խորհուրդները: Եւ որովհետև աշխարքիս
վրայ եղող մարդկանց միայն կրնայ հրամմել եպիսկո_
պոսը, ուրեմն անոնցմէ՝ ի զատ կարգեալ պաշտօնեայ
չի կրնար ըլլալ խորհուրդներուն, ոչ հրեշտակները, և
ոչ աղքայութեան հոգիները կրնան ըլլալ. վասն զի ա_
սոնք, Թէ և արտաքոյ կարգի պաշտօնեայ կրնան ըլլալ

թէ որ ան ուզէ իրենց ձեռքով խորհուրդ կատարել, բայց չեն կրնար ըլլալ կարգեալ պաշտօնեայ :

Որպէս զի պաշտօնեայ մը վաւերաբար խորհուրդ կատարէ, ու խորհուրդը խորհուրդ ըլլայ, երկու բան պէտք է. մէյմը որ իշխանութիւն ունենայ եպիսկոպոսին, մէյմըն ալ դիտաւորութիւն: Իշխանութիւնը հարկաւոր է, վասն զի հաւատոյ մասն է որ՝ ոչ ամէն մարդ և ոչ ամէն քրիստոնեայ կրնայ ան և նոյն խորհուրդ կատարել: Անգամ Լուտերը կըսէր կուրցած՝ ինչուան ատ ալ ըսաւ որ ամէն քրիստոնեայ քահանայ է, ու ամէն խորհուրդ կրնայ կատարել. բայց ատ անխելք խօսքը տրիտենդեան ժողովքին մէջը դատապարտուեցաւ իբրև մոլորութիւն. "Որ ոք ասիցէ քրիստոնէից ատ հաւասարակ ունել իշխանութիւն զամենայն խորհուրդս մատակարարելոյ, նզովեալ լիցի,,. (Նիւս. է. կան. Ժ:) Ուրեմն խորհուրդ մը լրջօք խորհուրդ ըլլալու համար՝ պէտք է որ պաշտօնեային իշխանութիւն ունենայ կատարելու. չէ նէ անվաւեր ու ոչ ինչ կըլլայ. զոր օրինակ թէ որ աշխարհական մը խոստովանանք ընդ և արձակուամ ասայ, հազար արձակուամ ալ ասլու ըլլայ, և ոչ մէկ մեղքի մը թողութիւն կըլլայ, ոչ ալ իրեք խորհուրդ ապաշխարութեան կըլլայ ըրածը, վասն զի չունի այդ իշխանութիւն ան խորհուրդը կատարելու:

Իշխանութենէն՝ և զատ դիտաւորութիւն ալ պէտք է ունենայ պաշտօնեային՝ լրջօք ան խորհուրդը կատարելու, կամ գոնէ ատրբ եկեղեցւոյ դիտածը ընելու: Ասոնք թէ որ մէկը խորհրդոյն պէտք եղած բանէրն ընէ ու խօսքերն ալ ըսէ, բայց չէ թէ խորհուրդ կատարելու համար՝ հապա ատրբ եկեղեցւոյ մտքէն բոլորովին տարբեր, զոր օրինակ ծիծաղելու կամ մէկուն նմանութիւնն ընելու համար, խորհուրդը խորհուրդ չըլլար: Խօսք հատկընալու համար. մէկը կուր առնէ մէկալին գլուխը լեցնէ և ըսէ՝ "Մկրտի ծառայս,, և այլն, չէ թէ գինքը մկրտելու մտքով՝ այլ գլուխը լուալու կամ վարդապետ ընելու, ըրածը խորհուրդ չըլլար, վասն զի միտքը մկրտութիւն ընել չէ: Բայց սանիկ կատակներէն շատ զգուշանալու է, վասն զի ծանր մեղք է, սրբազան բաներն անարգել է:

Բայց մէկն առանց կատակի, կարգաւորեալ կերպով ամէն արարողութիւններն՝ ինչ որ սուրբ եկեղեցին

գրել է՝ պահէ, զոր օրինակ ջուր ալ երախային գլուխը լեցընէ, խօսքերն ալ ըսէ, սրմէն ծէսերն ալ կատարէ, բայց ներսուանց միտք ջունենայ մկրտութիւն ընելու, կամ գոնէ սուրբ եկեղեցւոյ միտքը կատարելու, մկրտութիւն կըլլայ ըրածը: Ասիկայ ծանր խնդիր մընէ ամբաստաններուն մէջը. բայց շատին կարծիքն է որ չըլլար, պարտաւորութիւն ջունենալուն համար: Վասն զի, ինչպէս խիստ աղէկ կըսէ սուրբ Ագոսթինոսը, երբոր մէկը բան մը կընէ, շատ մտքով կրնայ ընդունիլ պէտք է որ որոշէ իր ինչ մտքով ընելը. զոր օրինակ մէկն որ ուրիշի գլխուն վրայ ջուր կը լեցընէ, կրնայ շատ բանի համար լեցընել, կրնայ անոր գլուխը լուանալու համար լեցընել, կրնայ դեղի համար կամ գլուխը զովացընելու համար լեցընել, կրնայ ալ զինքը մկրտելու համար լեցընել: Ուրեմն պէտք է ատոնցմէ ո՛րն է ըրածը՝ որոշէ, ուստի մկրտութիւն ընելու համար պէտք է որ միտքը խորհուրդ կատարելլայ, կամ գոնէ սուրբ եկեղեցւոյ մտքին ընել: Բայց պէտքը չէ ալ խղճահարութիւններ ընել դիտաւորութիւն ունենալուն կամ ջունենալուն վրայ. վասն զի երբոր մէկը մկրտութիւն ընելու կերթայ, ինչուան անոր դէմ դիտաւորութիւնը ջունենայ՝ պատճառ է որ միտքը մկրտութիւն ընել է, կամ գոնէ սուրբ եկեղեցւոյ մտքին ընել. ուստի հարկ չկայ որ կեղծ մտքէն դիտաւորութիւն դնէ. և ոչ հարկ է որ ընելու ատենը ներգործական դիտաւորութիւն ունենայ, վասն զի մարդ ենք, մտքերնիս կը ցրուի. հերիք է զօրութեամբ դիտաւորութիւնն ան ըլլայ:

Բայց դնենք որ պաշտօնեայն, այսինքն խորհուրդ կատարողը իշխանութիւն ալ ունենայ, դիտաւորութիւն ալ, բայց այ ընտրեալին մէջը չըլլայ, մահուչափ մեղք ունենայ, հերետիկոս ըլլայ, հաւատքն ալ կորսընցուցած ըլլայ, կրնայ սուրբ խորհուրդները կատարել. թէ որ մկրտութիւն ընելու ըլլայ նէ, վաւերի է ըրած մկրտութիւնը. թէ որ խոստովանանք ընելու ըլլայ նէ, կանցնի՞ տուած արձակումը: Անոր խօսք չկայ, հաւատքի մասն է որ իշխանութիւն ու պէտք եղած դիտաւորութիւնն ունեցող պաշտօնեայն, թէ և այ ընտրեալին մէջը չըլլայ, թէ և մահուչափ մեղք ունենայ, այսու ամենայնիւ ըրած խորհուրդը վաւեր է, և ընդու-

նոցին ընտրհք կը բերէ : Թող անդամ մարդ ըլլայ պաշտօնեայն , թող աշխարքիս ամէն անօրէնութիւնները վրան ըլլայ , այսու ամենայնիւ ըրած խորհուրդը խորհուրդ է , ինչ ընտրհք որ պիտոյ բերէ ընդունողին՝ կը բերէ : Տրխտեղեան ժողովքին վճիռն է . “ Որ ոք աւելցէ թէ ոչ կատարին խորհուրդք՝ ի ձեռն պաշտօնէին՝ որ՝ ի մահուջամի մեզս նցէ , նզովեալ լինի : Որ ոք անվաւեր առնէր զմկրտութիւն ևս և՝ ի հերետիկոսաց տուեալ , նզովեալ լինի ,, . (Նէոփ . Է . կան . ԺԲ . Գ :) Ասոր պատճառն ան է որ՝ տուրբ խորհուրդներուն զօրութիւնն ու ազդեցութիւնը , չէ թէ ընդունէն է՝ որ այդ ձեռքը գործիք մընէ , այլ Քրիստոսին Քրմի ամենակարողութէն՝ որ օրինաւոր պաշտօնէին ըրածին ու ըսածին ան զօրութիւնը կուտայ արբատար ընտրհք բերելու ընդունողին : Բայց իրաւ է որ մահուջամի մեղքի մէջ եղողը , ըստ կանոնի չի կրնար ինչ և ևցէ խորհուրդ կատարել , ու կատարելու ըլլայ նէ՝ ծանր կը մեղանչէ . վասն զի տուրբ բաները պէտք է արբութեամբ ու մաքուր խղճի կատարել : Ասոր համար օրինաւոր բան չէ առանց ծանր հարկի տուրբ խորհուրդներն ընդունել անանկներէն՝ որ յայտնի մահուջամի մեղքի մէջ են , վասն զի իրենց մեղաւակից ըլլալ մընէ . բայց միշտ տույտ է ու վարդապետութիւն հաւատոյ , որ խորհուրդ կատարողը արչափ անօրէն մարդ ալ ըլլայ՝ կատարած խորհուրդը վաւեր է , ու տարակոյս չկայ որ արժանապէս ընդունողին ընտրհք կը բերէ :

Խորհուրդ կատարողներուն վրայ խօսելէն առքը , հիմայ ընդունողներուն վրայ ալ պէտք է խօսինք : Որո՞նք են պարտին որ կրնան տուրբ խորհուրդները ընդունել : Տուրբ միրոնութիւնը կրնայ ընդունել ամէն մարդ , որ աչխարքիս վրայ կապրի . իսկ մեռալ խորհուրդները միայն անոնք կրնան ընդունել՝ որոնք որ միրոնած են . վասն զի միրոնութիւնը դուռն է կաթոլիկէ եկեղեցւոյ , առանց անկէց մտնելու չի կրնար մէկն եկեղեցւոյ անդամ ըլլալ , անոր համար ալ չի կրնար տուրբ խորհուրդները ընդունել : Ասոր համար թէ որ եպիսկոպոս մը անկնոնէք կղերիկոս մը ձեռնադրելու ըլլայ՝ տուած կարգը ոչ ինչ է , պէտք կըլլայ առաջ կղերիկոսը միրոնել , ու եռքը նոյնէն տուրբ կարգ տալ նորին : Բայց թէ որ մեռը չմիրոնած պրոտեսթան առնելու ըլլայ նէ , պրոտեսթան

չըլլար առածը. Ըլլալը կըլլայ, վասն զի արբուեթիւնն ուրիշ խորհուրդներուն պէս չէ որ ընդունելու առեն կը կատարուին. արբուեթիւնը՝ առնես չառնես՝ խորհուրդ է, այսինքն ան նշխարքն որ կընդունիս՝ առաջուց մարմին Քրիստոսի եղած է. ուստի անկնունքին մէկը հալորդուելու որ ըլլայ՝ Քրիստոսի մարմինը կընդունի, բայց առանց անոր շնորհքն ընդունելու: Ըսի որ առաքը խորհուրդները միրտուած եղողը միայն կրնայ ընդունիլ. բայց ասով ըսել չեմ ուզեր որ ամէն միրտուած եղողը ամէն խորհուրդ կրնայ ընդունիլ. զոր օրինակ տղաքն որ դեռ բանաւարուեթիւն չունին, ընդունակ չեն ոչ ապաշխարուեթեան խորհրդոյն, ոչ վերջին օծման, և ոչ պսակի. և ոչ կանայք կարգ քահանայուեթեան կրնան ընդունիլ:

Հիմայ գանք անոնց որ ընդունակ են խորհուրդ ընդունելու, ինչպէս միրտուեթիւնն ամէն մարդ կրնայ ընդունել. ինչ կը պահանջուի երեսնցմէ՝ որ ընդունած խորհուրդնին վաւեր ու իրաք խորհուրդ ըլլայ:

Տղոցմէ որ դեռ բանաւարուեթիւն չունին՝ բան մը չկայ պահանջուիր, հերիք է որ ինչ խորհրդի ընդունակ են նէ՝ արուի երեսնց, վասն զի հաւատքն ու դիտաւորուեթեան կողմանէ, որ հարկաւոր են, սուրբ եկեղեցին հաւատքն ու դիտաւորուեթիւնն անոնց տեղը կը լեցնէ: Իսկ չափահաս եղողներուն սուրբ խորհուրդները վաւերապար ընդունելու համար՝ նախ դիտաւորուեթիւն պէտք է ընդունելու ան խորհուրդն որ կը արուի երեսնց, կամ գոնէ ընդունելու ինչ որ սուրբ եկեղեցին ան արարողուեթեամբը կընէ երեսնց. բայց ասիկա դիտաւորուեթիւնն ունակական ալ ըլլայ նէ՝ հերիք է, այսինքն բաւական է որ միանգամ ունեցուէն ետև՝ ետ կանչած չըլլան: Խօսք հասկընալու համար. մէկը միտքը դրած ըլլայ միրտուելու, ու դեռ չմիրտուած՝ խելքը կորսընցընէ. անոր միրտուեթիւն արուի նէ, թէ և խեղճ է, չի կրնար դիտաւորուեթիւն ունենալ, բայց առջի ունեցած դիտաւորուեթիւնը հերիք է, միրտուեթիւնը վաւեր կըլլայ: Իսկ թէ որ ամէնևին միրտուելու դիտաւորուեթիւն չունի մէկը և ունեցած չէ, միրտուեթիւնը չանցնիր, խորհուրդը խորհուրդ չըլլար: Ըսա առաւել երբոր մէկը կամք չունենայ ընդունելու. ինչպէս թուրքն քաղքին մէջ միտքին մէկը կուսա ծախող չրնան

ՀԱՄԱՐ

տուն կանչեր է, ու բունի գլխէն վար ջուրը լեցուցի, Մկրտի ծառայն ալ եռևէն կոխեր է, միտքը դնելով որ Հրեան քրիստոնեայ ըլլա: Բայց սանկ մկրտութիւնը մկրտութիւն չէ. վասն զի Հրեան ոչ կամք ունէր մկրտուելու, և ոչ գիտէր որ ինչ կըլլայ կոր կրնէն. ուստի ոչ առաջուց և ոչ ան ատենը դիտաւորութենէ կրնար ուներացած ըլլալ: Ըսի որ խորհուրդ ընդունելու համար՝ գոնէ ունակական դիտաւորութիւն պէտք է ունենայ ընդունողը. բայց աս ունակական դիտաւորութիւնը չի բաւեր ապաշխարութեան խորհուրդն ընդունելու, վասն զի պէտք է որ ապաշխարողն իրօք ընէ աս իրեք բանը, այսինքն զղջումէ խոստովանանք ու ապաշխարանք. նմանապէս պատկին խորհուրդն ընդունելու համար պէտք է որ հարսն ու փեսան հաւանութիւն ու դիտաւորութիւն ունենան, թէ որ ներքնծութեամբ ալ չէ նէ՝ գոնէ զօրութեամբ:

Գանք մնկալ բաներուն որ խորհուրդները վաւերապար ընդունելու համար հարկաւոր են: Բայց աս բաներն ալ կէս հասկընալու համար՝ պէտք է գիտնալ որ խորհուրդներն երկու կերպ են, կան որ մեռելոց խորհուրդ կըսուին, կան որ կենդանեաց: Մեռելոց խորհուրդներն երկուք են, մկրտութիւն ու ապաշխարութիւն. ու մեռելոց կըսուին, վասն զի հոգևորապէս մեռածներուն այսինքն այ շնորհքին մէջ չեղողներուն համար եղած են առել: Մնկալ հինգ խորհուրդները կենդանեաց կըսուին, վասն զի ընդունողները պէտք է հոգևորապէս կենդանի այսինքն այ շնորհքին մէջն ըլլան: Ա՛ս ալ պէտք է գիտնալ որ ուրիշ բան է խորհուրդ ընդունելը, ուրիշ բան է խորհրդին շնորհքն ընդունել. այսինքն մէկը կրնայ սակ խորհուրդն ընդունել, առանց իր հոգւոյն օգուտ մը ընելու անկէց:

Ուրեմն խորհուրդները միայն ընդունելու համար, ապաշխարութեան խորհրդէն ի զատ՝ որուն համար ինչպէս որ ըսի պէտք է զղջում ունենալ, խոստովանանք ընել, ու քահանային դրած ապաշխարանքը կատարել, ուրիշ աւելն թէ կենդանեաց և թէ մեռելոց խորհուրդներն ընդունելու համար ուրիշ բան հարկաւոր չենք գոնէակ ըլլալէն ու դիտաւորութիւն ունենալէն ի զատ: Սակ խորհուրդներուն շնորհքն ալ ընդունելու համար, այսինքն որպէս զի ընդունողն հոգւոյն օգտակար ըլ-

ՀԱՅԿԱԶՆ

ըլլայ, մեռելոց խորհուրդներուն՝ այսինքն մկրտութեան ու ապաշխարութեան համար՝ ընդունակ ըլլալէն ու գիտաւորութիւն ունենալէն՝ի զատ ալէտք է որ չափահաս եղոյնները հաւատք ու զղջում ալ ունենան. վասն զի առանց հաւատքի մէկը չի կրնար այ հաճոյ ըլլալ, ու առանց զղջման անկարելի է թողութիւն ընդունիլ այմէ: Իսկ կենդանեաց խորհուրդներն արժանապէս ընդունելու համար՝ որպէս զի ընդունողին հոգւոյն օգտակար ըլլան, ընդունակ ըլլալէն ու գիտաւորութիւն ունենալէն՝ի զատ՝ ալէտք է որ նաև մաքուր ըլլայ խղճմտանքնին, մահուընէ մեղք չունենան, այ ընտրեալին մէջն ըլլան: Վասն զի կենդանեաց խորհուրդները բուն ընտրեալ աւելցընելու համար եղած են, չէ թէ ընտրեալ բերելու. ուրեմն թէ որ աւելցընելու համար եղած են, կենդաթաղրեն որ ընդունողը ընտրեալի մէջ ըլլայ: Ոհասի ով որ մահուընէ մեղքի մէջ ըլլալով դիտմամբ կառնէ, խորհուրդը կընդունի, բայց խորհրդին ընտրեալը չընդունելէն՝ի զատ՝ սրբապղծութիւն ալ կընէ: Ով որ մահուընէ մեղքի մէջ սրբութիւն կառնէ, խորհուրդը կընդունի, բայց խորհրդին ընտրեալը չընդունելէն՝ի զատ՝ սրբապղծութիւն ալ կընէ: Նմանապէս ով որ վէրջին օծումէ, տուրբ կարգ ու պատիւ կընդունի՝ մահուընէ մեղքի մէջ ըլլալով, չէ թէ միայն տուրբ խորհուրդնեբուն ընտրեալը չընդունելով՝ այլ նաև սրբապղծութեան մեղք կը գործէ: Իսկ թէ ուրիշ այսպիսի սրբապղծութիւններ կը գործուին, ամէն գիտէ՝ որ ամենուն սիրտը կը տեսնէ:

Կը մնայ հիմայ որ ըսեմ ձեզի թէ ինչ ներգործութիւն կընեն խորհուրդները՝ որոնց որ պէտք եղած պատրաստութիւններով կընդունին զանոնք: Առջի ըսած ներգործութիւններին է՝ սրբարար շնորհք բերել, որով մարդուս հոգին հրեշտակ կը դառնայ, այ հետ կը միանայ, այ սիրելի բարեկամը կըլլայ: Մեռելոց խորհուրդները, այսինքն մկրտութիւնն ու ապաշխարութիւնը, սրբարար շնորհք կուտան չունեցողներուն. բայց թէ որ մէկը դեռ չիմկրտուած կամ խոստովանանք չեղած՝ կատարեալ զղջմամբ այ շնորհքն ընդունած ըլլայ նէ, աս երկու խորհուրդն ալ անոնք ըստ պատահման իր ունեցած շնորհքը կաւելցընեն: Իսկ կենդանեաց խորհուրդները շնորհայ մէջ եղողներուն շնորհքը կաւելցընեն.

բայց թէ որ մէկը մահուչափ մեղաց մէջ գտաւ առանց դիանալու՝ կարծելով որ արդէն մը ջանի տարի խոր-հուրդներն ընդունելու, ան առնը թէ որ ամեն մեղքերուն վերայ ալ զղջացած էնէ, աս խորհուրդներն նրեն չնորհք առնլցնելու տեղը՝ ըստ պատահման չնորհք կուտան, այնպէ թողութիւն ընդունելով նրեն մեղացն որ չի ջանչնար:

Սրբարար չնորհքէն՝ ի զատ՝ աս եօթը խորհուրդնե-րուն ամեն մէկը մասնաւոր չնորհք ալ կը բերէ ընդու-նողին: Մկրտութիւնը չնորհք կուտայ բանի տեղ չնդ-դնելու աշխարհիս վայելքը և ուռայնութիւնները, և ար-ժանապէս ընդունելու մէկալ խորհուրդները: Դրոշմը չնորհք կուտայ քրիստոնէական հաւատքն առանց վա-խի դաւանելու, նաև կենաց վտանգ ալ եղած տեղը: Սուրբ հաղորդութիւնը մեր հոգին կը անուշցանէ, ու այ սէրը սրտերնուս մէջը կաճեցընէ: Խոստովանանքը չնորհք կուտայ մեղքն առելու, և ըրած մեղքերնիս ապաշխարելու: Ջերջին օծումը բոլոր մեղքերէն ձնա-ցած սրտերը կը մաքրէ, տկարութիւնը կը զօրացընէ, ու չնորհք կուտայ սիրով համբերելու հիւանդութեանը ցաւերուն, սատանային փորձութիւններուն դէմ կե-նալու, ալէկ մահ ունենալու, ու նաև մարմնաւոր ա-ռողջութիւն առանալու՝ թէ որ հոգւոյն օգտակար է նէ: Սուրբ կարգը չնորհք կուտայ եկեղեցականներուն՝ իրենց պաշտօնն ալէկ ընելու, և սուրբ խորհուրդները սրբութեամբ մատակարարելու: Իսկ ապակը չնորհք կուտայ հարսին ու փեսին մէկմէկու հաւատարիմ ըլ-լալու, մեկտեղ սիրով ու խաղաղութեամբ կենալու, և զաւկներուն ալէկ քրիստոնէական կրթութիւն տա-լու:

Այս բոլոր չնորհքներէն՝ ի զատ, որ հաւատոյ վարդա-պետութեան է որ մկրտութիւնը դրոշմն ու որ կարգն ընդու-նողներուն հոգւոյն վերայ անջնջելի կնիք մը կը տպաւո-րեն, անոր համար ալ մէկ անգամէն աւելի չեն տրուիր: Բայց ինչ է անջնջելի կնիք բոլոր. մէկ հոգևոր նշան-մը՝ որ մեր հոգւոյն վերայ կը մնայ միշտ, ու կորնչելի ա-նալ քրիստոնեայն անհաւատէն, կամ զինուոր եղողը չ-զօրներէն, այ պաշտօնեայն ուրիշ ամեն մարդկներէն: Այս նշանն անջնջելի կըսուի, վասն զի միշտ կը մնայ, ոչ երբէք կը ջնջուի մեր հոգւոյն վերայէն:

Վա՜խ, ի՞նչ ամօթ պիտոր ունենանք, սիրելի որդիք, ի՞նչպէս պիտոր ամչնանք՝ դատապարտուելու որ ըլլանք նէ, թէ որ աս նշանները մեր վրայ ունենալով դժոխք երթալու ըլլանք: Ո՛հ ան ի՞նչ խաղքուն պիտոր ըլլայ մեզի, Քրիստոսի վրանիս ունենալով Քրիստոնուորութեան ընտանեաց՝ սատանաներուն, անհաւատներուն, հերետիկոսներուն, հեթանոսներուն, կռապաշտներուն մէջը գտնուիլը: Ամօթը պիտոր ըսեն մեզի. Աստանք են Քրիստոսի հետեւողները, աստանք են Քրիստոնուորները, որ Քրիստոսի դրօշակը Թողուցին ու իր անհաչա Թշնամւոյն դրօշակին տակը մտան: Իրաւ՝ մենք ալ դատապարտուելանք, բայց մեր դժբախտութենէն՝ որ ոչ Քրիստոնեայ ենք ոչ իր սուրբ օրէնքը. իսկ աստանք որ Քրիստոնուոր ու հետեւող ըլլալնուն վրայ կը պարծէին, ամէն այնչափ շնորհք լոյս ու օգնութիւն ընդունելէն ետքը՝ մեզի հետ դատապարտուելան: Իրենց ապերախտութիւնը մերինէն հազար անգամ մեծ է. իրենց անզգամութիւնը՝ իրենց անօրէնութիւնը՝ մերինէն հազար անգամ աւելի է. արժանի են որ հազար անգամ մեզմէն աւելի տանջուին: Ո՜ւնչ ամօթ, ի՜նչ յաւիտենական խայտառակութիւն պիտոր ըլլայ մէկ խեղճ քահանայի մը՝ թէ որ դատապարտուելու ըլլայ և իր քահանայական կարգին նշանները գժոխք երթայ. ամէն դատապարտեալ հոգիները պիտի ըսեն. Աս է որ ամէն այնչափ պատիւ՝ այնչափ բարիք ընդունելեալ. աս է որ ամէն օր պատարագ կը մատուցանէր, աը խորհուրդները կը մատակարարէր, ուրիշներուն մեղացը Թողութիւն կուտար, արքայութեան դուռն ուրիշներուն կը բանար. այսու ամենայնիւ ինքն ալ մեզի հետ հոս տեղը տատանային գերի եղած է: Ա՞ս է իր քահանայութիւնը, ամօթ իրեն:

Ո՛հ, որչափ քրիստոնեաներ աս յաւիտենական ամօթը պիտոր կրեն: Քա՜ տէրն մեր իրենց համար արիւն Թափեց, իրենց համար տուրբ խորհուրդներ սահմանեց. որպէս զի անոնցմով Հար ըլլայ իրենց հոգւոյն հիւանդութեանցը, և անոնցմով դիւրաւ շնորհք ու արդութիւն տանան. բայց որչափ քրիստոնեաներ տալինելով անոնցմէ հեռու կը կենան, հոգերնին չէ: Անանկները քրիստոնեայ անուանելու է, կրնա՞ն այ շնորհքին մէջն ըլլալ, կրնա՞ն փրկութեան հասնիլ: Չէ, կարելի չէ որ ազէկ քրիստոնեայ ըլլան, կարելի չէ որ այ շնոր-

հաց մէջն ապրին , կարելի չէ որ փրկութեան հաս-
նին . վասն զի ասանկ դիւրին ճար տուած է ձեզ իւրնց
փրկուելու , ու իւրնք մէկդի կը ձգեն . ասկէց մեծ ան-
հոգութիւն , ասկէց մեծ անզգայութիւն կրնայ ըլլալ :
Նէեման Սորուց մեծ զօրապետը վերէն՝ ի վար բո-
րոտած ու գանելի՝ Եղիսէ մարգարէին ոտքը գնաց որ
զինքն բուժնացընէ : Եղիսէ ըսաւ իրեն . Թէ որ բուժնա-
նալ կուզես նէ , գնա Եօթն անգամ Յորդանան գետին
մէջ լուացուէ : Երբոր Նէեման աս լսեց , աս ինչ չնչին
դեղ է ըսելով սիրտը նեղեցաւ , ու ելեր կերթար : Բայց
իր հետն եղողներն ըսին . Թէ որ մարգարէն դժուարին
բան մըն ալ հրամմած ըլլար , բուժնանալու համար պէտք
էր ընէիր . ինչո՞ւ ուրեմն չես ուզեր ընել աս դիւրին
դեղն որ ըսաւ . քու ըրածդ խելք չէ , որ մարգարէին
խօսքը չընելու համար կուզես հիւընդութեանդ մէջը
մնալ : “ Եթէ մեծ ինչ բան խօսեցեալ էր ընդ քեզ
մարգարէին , մ՚չ ապաքէն պարտ էր առնել . Թող Թէ
զի ասաց լուացիր և սրբեացիս ,, . (Բ . Թգ . Ե . 13 :) Ես
ալ հիմայ նոյնը կըսեմ ձեզի . Թէ որ ձեր իր ընտրհքն
առնելու համար , ձեր յաւիտենական փրկութիւնն
ապահովելու համար , ձեզի դժուարին բաներ ալ հրամ-
մած ըլլար , պէտք էր ընէիք . վասն զի յաւիտենական
փրկութիւննիդ ապահովելով՝ ամէն բան կապահո-
վէք . անիկայ կորսընցընելով՝ ամէն բան կը կորսընց-
նէք . ուրեմն ինչո՞ւ աւելը խորհուրդներն անհոգ կըլ-
լաք ընդունելու , որոնցմով առչաւի դիւրին է փրկու-
թեան հասնիլը . չէք տեսներ որ առնք մէկդի Թո-
ղուլն՝ ըսել է որ այ խօսքին դէմ ընելու համար կուզէք
դատապարտուիլ : Ուրեմն , սիրելի որդիքս , առէք ըն-
դունինք աւելը խորհուրդները , ու պէտք եղած պատ-
րաստութիւններուն ընդունինք . չէ նէ , մեր հոգւոյն
կեանք տալու տեղը՝ յաւիտենական մահուան պատճառ
կըլլան :

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՁԵ.

Մկրտութեան վրայ:

Ամեն խորհուրդներուն վրայ ընդհանրապէս խօսեցանք ու անոնց վրայ հարկաւոր գիտնալու բաները բացատրեցինք եղբը, հիմայ պէտք է որ ամեն մէկուն վրայ զատ զատ խօսիմ, մկրտութենէն սկսեալ՝ որ առջինն ու ամենէն հարկաւորն է, վասն զի դուռն է քրիստոնէութեան, ու առանց անոր մէկալ խորհուրդները չենք կրնար ընդունիլ:

Մկրտութիւնն է քեզ հաստատուած խորհուրդ մը, որով մարդ նորէն կը ծնանի հոգևորապէս՝ գլուխը ջուր լեցընելով ու վրան խօսք մը ըսելով: Որովհետև քրիստոնէին կեանքն երկուք է՝ մարմնաւոր ու հոգևոր. անոր համար ալ երկու ծնունդ ունի՝ մարմնաւոր ու հոգևոր: Երբոր կը ծնանինք՝ մարմնաւոր կեանք է ունեցածնիս, հոգինիս դեռ կեանք չունի, մեռած է այն ընտրեքին մէջն սկզբնական մեղքով. ուստի մկրտութիւնը գիտէք ինչ կընէ մեզի, նորէն ծնանիլ կուտայ հոգևորապէս, մեր հոգւոյն կեանք կուտայ՝ այն ընտրեքը բերելով վրանիս:

Աւետրդ կը սեպեմ ըսել մկրտութիւնը քեզ հաստատուած խորհուրդ մը ըլլալը. վասն զի սակայն հաստատ են ման է, ու տղաքն ալ գիտեն: Նմանապէս աւետրդ կը սեպեմ ըսել մկրտութեան ծրչափ հարկաւոր ըլլալը, ինչուան մէկն որ նաև առանց իր յանցանքին մկրտուած չըլլայ, մեծ ըլայ պզտիկ ըլայ՝ չի կրնար փրկութեան հասնիլ և արքայութիւն երթալ: Վասն զի ատ ալ հաստատ են ման է, սուրբ գիրքն յայտնի կը զուրցէ, սուրբ եկեղեցւոյ՝ սուրբ ժողովքներուն՝ ու սրբոց հարց վարդապետութիւնն է, և այնպէս ծանօթ ամեն քրիստոնէից, որ մէջերնիդ մէկը չկայ ատ բանը չիգիտցող:

Ուրեմն ինչ կըլլայ ան խեղճ տղաքն որ դեռ չծնած կամ մէկէն ծնանելնուն պէս կը մեռնին առանց մկրտութեան: Ո՛հ, ատկալն բան է, ան խեղճ տղաքը՝ որ

Հեռուբնուն բան մը չի գար, այլ երանական առաքե-
նէն միշտ զուրկ ու յաւիտեան արքայութենէ դուրս
պիտի մնան: Ուրեմն տանջանք ալ պիտոր քաշեն յա-
ւիտեան. ասիկայ ինդիր մընէ՝ որ սուրբ եկեղեցին դեռ
հարկաւոր չէ սեպեր որոշելը, ուստի պէտք է որ ես
ալ աստր վրայ որոշ բան մը չըսեմ: Բայց չեմ կրնար լռել
անոնց աստկալի անգթութենէն ու մեծ մեղքը, որ ան-
հոգութեամբ ուշացընելով զաւկընեբնուն մկրտու-
թիւնը, վտանգի կը դնեն զանոնք առանց մկրտութեան
մեռնելու. նամանաւանդ անոնց անգթութենէն որ ինչ և
ևցէ կերպով պատճառ կուտան զաւկընին մեռած ծնա-
նելուս: Վայ իրենց՝ ան խեղճ տղաքը՝ հօրերնուն մօրեր-
նուն պատճառաւը զրկուած ըլլալով յաւիտենական ե-
րանութենէն, այլ արդարութեանը միշտ անոնց դէմ
կը բողոքեն:

Արքայութիւն երթալու համար մկրտութեան այ
մեծ հարկաւորութիւնն ըլլալով, որպէս զի դիւրաւ
կարենան ամէնքը մկրտուիլ ու փրկութեան հասնիլ,
Քն աչքին մեր անանկ բան մը սահմանեց այ խորհրդոյն
նիւթը՝ որ խնամ դիւրաւ գտնուի ամէն տեղ. ինչպէս
է ջուրը: Այ ալ բաւական չէ, ուզեց որ ինչ և ևցէ ջուր
կարենայ ծառայել մկրտութեան, ծովու ըլլայ, գետի
ըլլայ, լճի ըլլայ, աղբիւրի կամ ջրհորի ըլլայ, անձրևի
ըլլայ, ձիւնի կամ սառի հալած ջուր ըլլայ, հոգ չէ.
հերիք է որ բնական ջուր ըլլայ, մկրտութիւն կրնայ
ըլլալ անով: Բայց թէ որ ջրին տեղը կաթ ըլլայ կամ
գինի կամ օղի կամ արցունք, և կամ վարդի՝ ծաղկի՝
մոխ ջուր, սոնցմով ու սոնց նման ջուրերով մկրտու-
թիւն ջըլլար, ու մէկն ընելու ըլլայ նէ՝ խորհուրդ չէ
ըլած: Բայց թէ որ սառկուսական ջուր ըլլայ, ու
մէկը չիգիտնայ որ բնական ջուր է թէ արուեստական,
կրնայ անով մկրտութիւն ընել: Չէ, չի կրնար, սուրբ
խորհուրդը օչնչութեան վտանգի մէջ կը դնէ, պէտք է
որ սոյդ բնական ջուր ըլլայ գործածածը: Իսկ թէ որ
յանկարծ ջուր չիգտնուի, ու տղան մեռնելու վրայ
է, ինչ պիտի ընէ. ան աստեղը սառկուսական նիւ-
թով ալ ըլլայ՝ պէտք է մկրտէ. վասն զի այլ լաւ է խոր-
հուրդը վտանգի դնել, քան թէ թողուլ որ խեղճ տղան
առանց մկրտութեան մեռնի ու յաւիտեան արքայու-
թենէ դուրս մնայ. բայց անանկ ատեն հէնութեամբ

մկրտեւլու է, ըսելով. "Թէ որ ան նիւթով մկրտութիւն կըլլայ նէ, ես կը մկրտեմ զքեզ յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ:

Հիմայ տեսանենք ինչպէս գործածելու է ջուրն որ մկրտութիւնը մկրտութիւն ըլլայ: Պէտք է ջուրն երեսային վրայ լեցընել անանկ որ իրօք թրջէ ու լուայ մարմինը: Բայց մարմնոյն որ մասին վրայ լեցընելու է ջուրը: Գլխուն վրայ պէտք է լեցընել. վասն զի Թէ որ ուրիշ մասին վրայ լեցուի նէ, զոր օրինակ կռնկին՝ թեւին՝ ոտքին՝ և այլն, տարակուսական կըլլայ մկրտութիւնը, ուստի պէտք է թէուեմամբ նորէն մկրտել՝ ըսելով. "Թէ որ չես մկրտուած, ես կը մկրտեմ զքեզ," և այլն: Ուրիշ հարկաւոր բան մըն ալ կայ գիտնալու. ով որ ջուրն երեսային գլուխը կըլեցընէ, չէ Թէ միայն ձեռն ալ նոյն անձը պիտոր ըսէ, այլ նաև նոյն առենը՝ այսինքն ջուրը լեցընելուն հետ մէկտեղ պէտք է խոստքերն ալ ըսէ: Վասն զի Թէ որ ջուրը լեցընելէն ետքն առեն անցնի ու ետքն ըսելու ըլլայ ձեռը նէ, կամ ընդհակառակն ձեռն ըսելէն ետքն առեն անցնի ու ետքը ջուրը լեցընելու ըլլայ, կամ մէկը ջուրը լեցընէ մէկ ուրիշ մըն ալ ձեռն ըսելու ըլլայ, մկրտութիւնը մկրտութիւն չըլլար: Ուրեմն ալէկ ուշ դրէք, վասն զի կրնայ ամենուդ ալ չնկարծած առեննիդ հարկ ըլլալ հոգեվարքի տղայ մը մկրտելու. պզտի բան չէ, հոգի մը փրկել է: Ուրեմն երբոր տղան մեռնելու վտանգի մէջ է, մկրտելու կարգն աս է. ջուրը կառնէք գլխուն վրայ կը լեցընէք, ու նոյն անձն որ կը լեցընէ՝ լեցընելու առեն ձեռը կըսէ. "Ես կը մկրտեմ զքեզ յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ:

Մկրտութիւնը խիստ հարկաւոր ըլլալուն համար Քն ասէն մեր նաև պաշտօնէին կոչմանէ դիւրացուց աս խորհուրդը, անանկ որ ամեն մարդ կրնայ մկրտութիւն ընել, չէ Թէ միայն քահանան՝ այլ նաև աշխարհականը, չէ Թէ միայն արք՝ այլ նաև կանայք, չէ Թէ միայն քրիստոնեան՝ այլ նաև անհաւատը, հրեան, հեթանոսը, ոտձիկը, ամենքն ալ կրնան մկրտել, և ըրած մկրտութիւնն իր ուժը կունենայ միայն Թէ տղուն վրայ լեցուած ջուրը բնական ջուր ըլլայ, գլխուն վրայ լեցընեն, լեցընելու առենը ձեռը զուրցեն, ու մկրտելու դիտաւորութիւն ունենան, կամ գոնէ սուրբ եկեղեցւոյ ըրածն

ընելու : Իրաւ՝ ինչպէս որ ըսի՝ ամմենուն ըրած մկըր-
տութիւնն ալ վաւեր է , բայց ամմենուն ալ հրաման
չունին մկրտութիւն ընելու առանց հարկաւորութեան .
այսինքն ան առեն միայն կրնան ընել՝ երբոր տղան մեռ-
նելու վտանգի մէջ է , և առեն չունին զինքը ժամ ա-
նելու . վասն զի թէ որ առեն կայ նէ՝ պէտք է տանիլ
որ ժողովրդապետը կամ իր փոխանորդ քահանայն օրհ-
նած ջուով մկրտէ , սուրբ եկեղեցւոյ գրած ամմեն արա-
րողութիւնները տղուն վրայ կատարելով : Ա՛յնչափ խիստ
է աս պարտքն որ բանագրանքի տակ կը կրնան տղուն ըն-
տանիքը՝ թէ որ զինքը ժամ չտանին , թէ և տունն ա-
ռանձին մկրտուած ըլլայ . վասն զի պէտք է նոյն արա-
րողութիւնները ու ալօթքները կատարել անոնց վրայ
ալ , որ տունը առանձին մկրտուած են մեռնելու վտան-
գի մէջ ըլլալնուն համար : Բայց երբոր տանուկ տղայ մը
ժամ կը բերէք , պէտք է խնացընէք ժողովրդապետին
արդէն մկրտուած ըլլալը՝ որ ջրլայ թէ նորէն մկրտէ ,
հապա միայն արարողութիւնները վրան կատարէ . վասն
զի մկրտութիւնն ան խորհուրդներէն մէկն է , որ մէկ
անգամէն աւելի չի սրսուիր :

Հարկ եղած առեններն ալ տունն առանձին մկրտութիւն
ընելու , միշտ աւելի յարմար եղող անձին կրնայ մկըր-
տելը : Ինչպէս թէ որ հոն եկեղեցական մը գտնուի նէ՝
անոր կրնայ քան թէ աշխարհականին , երկուք մարդ
գտնուի նէ՝ անոր կրնայ քան թէ կնիկ մարդու , իսկ
թէ որ հօրմէն ուրիշ երկու մարդ չկրնան գտնուիլ նէ՝ կնիկ
մարդու կրնայ քան թէ հօրը : Վերջապէս ամմենէն
յարմար անձը պէտք է որ ընէ մկրտութիւնը , հերիք է
որ ընելը գիտնայ . չէ նէ խորհրդոյն ապահովութեանը
համար պէտք է Թողուլ որ փորձ եղողն ընէ , թէ և ան-
կէ յարմար սուրբները գտնուին :

Այնչափ հարկաւոր է մկրտութիւնը վրկութեան
հասնելու համար որ , Քրիստոս մեր օրհնց որ չեն կըր-
նար ջրով մկրտուիլ՝ արեան կամ բաղձանաց մկրտու-
թիւնն ուզեց որ բաւական սեպուի : Արեան մկրտու-
թիւն բսածնիս՝ ջրի տեղ արիւն լեցընել չէ , այլ Քրիս-
տոսը հաւատքին համար արիւն թափել ու մարտիր-
րոս ըլլալ է : Ուրեմն թէ որ անհաւատ մը կամ հրեայ
մը քրիստոնեայ ըլլայ , ու դեռ չմկրտուած՝ Քրիս-
տոսի վրայ արիւն թափէ նէ , իր դերասանց ու

կատարեալ սիրոյն համար ամէն մեղքերը կը ջնջուին, ու շնաւակ արքայութիւն կերթայ՝ որպէս թէ ջրով մկըրտուած ըլլար: Իսկ բաղձանաց մկրտութիւն կրսուի՝ երբոր մէկն այ սիրովը վառուած կը բաղձայ մկրտուիլ ու մկրտող չունի. այնպիսին թէ և չիկրնայ մկրտուիլ, իր կատարեալ սիրովն ու բաղձանօքը՝ այ շնորհաց մէջը կը մեռնի՝ որպէս թէ մկրտուած ըլլար: Ուրեմն ինչպէս որ կը տեսնէք՝ արեան ու բաղձանաց մկրտութիւնը խորհուրդ չէ ջրով մկրտութեան պէս. վասն զի ոչ նիւթ ունի, ոչ ձև, ոչ պաշտօնեայ, որոնք հարկաւոր են խորհուրդ ըլլալու. այլ հարկաւորութեան առեն մկրտութեան տեղը կը լեցնէ, մեղքերը կը քաւէ, այ շնորհքը կը բերէ, ու փրկութեան կը հասցընէ, որպէս թէ մէկն իրօք մկրտութեան խորհուրդ ընդունած ըլլար:

Հոս պէտք է երկու դիպուած ալ ըսեմ, որ հարկաւոր է գիտնալը: Մէյմը երբոր տղան առեներէն առաջ կը ծնանի, պէտք է մկրտել թէ չէ: Թէ և քիչ ամառան ըլլայ տղան, երբոր անդամները ձևացած են ու կենդանութեան նշան կուտայ՝ պէտք է մկրտել առանց թէոութեան: Իսկ թէ որ քիչ օրուան է ու դեռ չէ ձևացած, բայց մարդկային գծագրութիւն մը կերևնայ վրան ու կենդանութեան նշան կուտայ, պէտք է մկրտել՝ բայց թէոութեամբ. վասն զի ինչպէս որ առաջ ըսի, սղտի բան չէ, հոգի մը փրկել է: Ա բանիս վրայօք եղած զանցառութիւններն ու անգթութիւններն ալ ասկէ է որ լսեմ, սիրտս առաջ չերթար զուրցելը:

Մէկալ դիպուածն ալ որ խիստ հարկաւոր է գիտնալը, ա է: Երբոր տղան ծնանելու առեն մեռնելու վտանգի մէջ կըլլայ, թէ որ գլուխն երևցած է՝ պէտք է մէկէն մկրտել, ու վաւեր է մկրտութիւնը. իսկ թէ որ ձեռքը կամ ոտքն է երևցած մասը, պէտք է ան մասը մկրտել, բայց եոքն առանց մեռնելու ծնանի նէ՝ նորէն պէտք է թէոութեամբ գլուխը մկրտել: Ուրիշ դիպուածներ ալ կան սա բանիս վրայօք, բայց ամէնուն գիտնալու հարկաւոր բաներ չեն. միայն գայեկնելը պէտք է գիտնան, ու թէ որ չկրնան նէ՝ գիտցողներէն պէտք է տրվին:

Գանք հիմայ մկրտութեան զարմանալի զօրութիւններուն՝ որ մկրտուողներուն վրայ ունի: Առջի զօրու-

Թիւն է որ ամէն մեղքերնին կը քաւէ, չէ թէ սկըզբնականը միայն, այլ ետքէն ալ կրնան ապաշխարել եւ իրենց կամքը գործած ներգործական մեղքերն ալ: Ուստի պետրոս առաքեալն ամէնքը կը յորդորէր սկըզբնաւորելու՝ որ մեղքերնուն թողութիւն ընդունին. "Ապաշխարեցէք, եւ մկրտեսցի իւրաքանչիւրդ ի ձէնջ յանուն տեառն Յիսի Քրիստի ի թողութիւն մեղաց". (Գործ. բ. 38:)

Մկրտութեան երկրորդ զօրութիւնն է՝ որ չէ թէ միայն մեղաց թողութիւն ու յաւիտենական դատապարտութենէ ազատութիւն ընդունել կուտայ ամէն, այլ նաեւ նոյն մեղքերուն ժամանակաւոր պատժոց քաւութիւն. անանկ որ եթէ մէկն անմիջապէս մկրտուելէն ետքը մեռնելու ըլլայ, հնարաւոր թիւն կ'ելլայ առանց քաւարանի, ինչպէս տրիտենդեան տուրբ ժողովքը վճռեց. (Նիսպ. Ե. Վան անդր. Տեղաց:) Ու կը տեսնենք որ ան ելեղեցին մկրտութեան ապաշխարանք չի դներ՝ այլ արդարութեան հաստատում ընելու համար. վասն զի մկրտութեան շնորհքովը մեղքերնուն ամէն պատժոց քաւութիւն ընդունուելով, այլ հաստատելու բան չի մնար:

Մկրտութիւն երրորդ զօրութիւնն է արքայական շնորհքը, որ զմեզ այլ թշնամի ընդունելէն բոլորեկամ կընէ, աստուածային որդեթութենէն այլ որդին կընէ. դժոխքին գերութենէն արքայութեան ժառանգ կընէ, զմեզ Հոգւոյն սրբոյ տաճարին կը զարդարէ, ու հաւատոյ յուսոյ սիրոյ առաքինութիւններուն մէջը կը հաստատէ, ինչպէս տրիտենդեան ժողովքը կըսէ. (Նիսպ. Ջ. գլ. ԺԷ:)

Մկրտութեան չորրորդ զօրութիւնն է որ մեզի մեծագոյն օգնութիւն կուտայ քրիստոնէական պարտքերնիս կատարելու, որչափ ալ արդելք ու դժուարութիւն ելլէ դիմացնիս, ինչպէս ըսի խորհրդոյ վրայ ընդհանրապէս խօսած ատենս:

Մկրտութեան հինգերորդ զօրութիւնն է՝ մկրտուելէն հոգւոյն վրայ կինք տպաւորել, այսինքն նշան մը անջնջելի, ինչպէս տապ վրայ ալ ըսի ձեզի առաջուց:

Մկրտութիւ վեցերորդ զօրութիւնն է՝ զմեզ կամոքնիկ եկեղեցւոյ անդամ ընել, որով ին ամէնս հոգեւոր բարիքը կը վայելենք, ու ընդունակ կըլլանք մեկալ ամէն խորհուրդներն ալ ընդունելու: Ասոնք են մկրտութեան

մեր վրայ ունեցած գերազանց զօրութիւնները. առաջ ուրեմն ինչ մեծ խորհուրդ է սա, առաջ ինչ մեծ շնորհք ըլլած է մեզի Քն առեր մեր հաստատելով սա խորհուրդը. առաջ ինչ մեծ շնորհքի հասեր ենք միրոնուած ըլլալնիս, որ ուրիշներն առանց միրոնութեան մեռնելով միշտ զուրկ պիտոր մնան յաւիտենական փրկութենէն:

Քիչ մըն ալ կնքահայրներուն ու կնքամայրներուն վրայ խօսիմ: Միշտ երբոր հանդիսաւոր միրոնութիւն մը կըլլայ, այսինքն երբոր ժամու մէջ սուրբ եւկեղեցւոյ դրած սամեն արարողութիւններուէն երախայ մը կը միրոնուի, կնքահայր մը կամ կնքամայր մըն ալ պէտք է որ միրոնուելու տղուն ծնողքն ուշչեն: Մէկ կնքահայր մը միայն կամ մէկ կնքամայր մըն է կարգը. շատ շատ՝ երկուքը մէկտեղ ալ կրնան ըլլալ. այսինքն կնքահայր ու կնքամայր. իսկ երկու երեք կնքահայր կամ կնքամայր ունենալը կարգի կանոնի դէմ է, ու ժողովրդապետը կամ միրոնող քահանայն չի կրնար թողուլ, պէտք է որ արգելուս: Տղաքը կնքահայր կամ կնքամայր չեն կրնար ըլլալ, վասն զի ընելու պաշտօնին ու վրանին առնելու պարտքը՝ տղոց բան չէ. անոր համար սուրբ եկեղեցին կուզէ որ կնքահայրը տասնըչորս տարին լըմնցուցած ըլլայ, իսկ կնքամայրը գոնէ տասներկուքը. և երկուքն ալ գրոշմ առած ըլլան, հաւատքի բաներն ու քրիստոնէական պարտքերը գիտնան, ու բարի վարք ունենան: Ա՛ս ամեն բաներուն պատճառն ան է որ, կնքահայրն ու կնքամայրը՝ ինչպէս անուններն ալ կը ցցընէ՝ երեխայ տանին հօր ու մօր պէս պիտոր ըլլան:

Կնքահօր ու կնքամօր պաշտօնն է՝ նախ միրոնելու տղան ժամ բերել, ու սուրբի մը անուն դնել երեխան՝ որպէս զի ան սուրբը պաշտպան բռնէ, և անոր առաքինութեանցը հետևի. չէ թէ սյլանդակ անուններ՝ որ չեն վայլեր: Երկրորդ պաշտօնին է տղուն կոչմանէ պատասխանել միրոնողին ըրած հարցմունքներուն, ամէն պէտք եղած խոստումնքները ընել, սուրբ աւազանին մէջը բռնել տղան, ու միրոնելէն ետքը վերցընել: Առնցմէ՛ն զատ՝ կնքահօր ու կնքամօր պարտքն է, երեխայ տանին վրայ աչք ունենալ որ ապէկ կրթութիւն առնէ, հաւատքի բաներն ու քրիստոնէական պարտքերը տեսնէ, յորդորել ու խրատել, օրնել ի-

բենց հոգևոր ու մարմնաւոր կարօտութեանը, եր-
բոր անոնց ծնողքը կամ անհոգութեամբ կամ չկըր-
նալով՝ աս բաներուս մէջ կը պահին : Կարճ խօսքով՝
ինքահօր ու ինքամօր պարտքն է, պէտք եղած տեղը
հայրութիւն ու մայրութիւն ընել Լրենց տանին : Բայց
աս պարտքերը դիտցող խիստ քիչ կայ, իսկ ընող ամե-
նևին չկայ. հիմակուան աստնս ինքահայր կամ ինքա-
մայր ըլլալը սոսկ արարողութեան մը տեղ դրուած է,
նշանակութիւն չունեցող սովորութիւն մը կը սեպուի՝
սեսէք ինչպէս բաները կը փոխուին, սեսէք ծրջափ
սարքեր է աշխարհիս մտածածը սուրբ եկեղեցւոյ մըտ-
քէն :

Ըսի որ ինքահօր ու ինքամօր պաշտօնն է տղուն կոչ-
ուանէ պատասխանել քահանային ըրած հարցմունքնե-
րուն, ու ամէն պէտք եղած խոստումնքներն ընել միըս-
տութենէն առաջ. հիմայ նայինք որոնք են աս խոստ-
մունքները : Որովհետև սուրբ աւետարանը կը վճռէ որ
անկարելի է երկու տիրոջ միտքը մէկտեղ սղէկ ծառայել.
“ Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել... ոչ կարէք
ձեզ ծառայել և մամոնայի ,, . (Մտթ. Ճ. 24 :) Ուստի
միտութենէն առաջ առջի ընելու խոստումնքն է՝ սա-
տանայէն հրաժարիլ հետու կենալ, ու ձեզ ծառայել
մեր միհատիկ տիրոջը : “ Հրաժարիմ ՚ի սատանայէ.
Հրաժարիմ ,, : Երկրորդ խոստումնքն է՝ սատանային
ամէն խաբէութիւններէն այսինքն մեղքէն հետու կե-
նալ, ու քարեգործութեան ետևէ ըլլալ, ամէն կեր-
պով ամէն բանի մէջ ձեզ կամքն ընելով. “ Հրաժարիմ
յամենայն խաբէութենէ նորա. Հրաժարիմ ,, : Եռքը եր-
րորդ անգամ ալ կը խոստանայ՝ սատանային ամէն
խրատներէն, անոր բանել սուած Համքէն, անոր ո-
գածէն, անոր ամէն բանէն հետու կենալ, այսինքն աշ-
խարհիս ունայնութիւններէն, փառասիրութենէն, ա-
գահութենէն, անցաւոր զուարճութիւններ վնասե-
լէն, ու երկնային յաւիտենական բարեացը միայն ետևէ
ըլլալ. “ Հրաժարեալ հրաժարիմ ՚ի սատանայ նո-
րա, ՚ի խորհրդոց նորա, ՚ի գնացից նորա, ՚ի ջար կա-
ցից նորա ,, : Ասոնք են միտութենէ առաջ ընելու
խոստումնքները, առանց որոնց սուրբ եկեղեցին մեկը
ընդունիլ, ու չի միտեր. վասն զի միտութիւնը քրիս-
տոնեայ կընէ ըսել, իսկ առանց սա բաներուն քրիստո-

նեայ ըլլալ անկարելի է : Թէ որ միրտուղը ջափահաս է նէ , սա խոստմունքները կրնէ . իսկ Թէ որ տղայ է , միտքը չէ բացուած , կինքահայրն ու կինքամայրը կընեն իր կողմանէ :

Ուրեմն մտածենք քիչ մը , սիրելի ոդիքս , սա խոստմունքները վրայ՝ որ ամմենուն առջին ըրեր ենք այ՝ միրտուելու առեննիս : Կարճ խօսքով՝ խոստացեր ենք այ՝ հետու կեցնելու սատանայէն , աշխըրքէս ու մեր մարմինէն , որ մեր կրեք գլխաւոր ու անհաշտ թշնամիները են . խոստացեր ենք հրաժարելու աշխըրքիս ամմեն ու նայնութիւններէն , փառասիրութիւններէն , հարստութիւնեւէն ալ ըլլալէն , անկարգ զուարճութիւններէն , չափազանց ղբօսանք փնտրելէն . և զմեզ բոլորովին այ տալ , զինքը սիրել , կրեն միայն ծառայել . ձշմարիտ հետևող Քրիստոսի ըլլալ , իր առաքինութիւնացը նմանիլ , խոնարհ ըլլալ , համբերող , հեզ , ողջախոհ , ապաշխարող , մաքուր եալ , մենք զմեզ ուրանալ , աշխըրքիս բաներուն չկրտուելիլ , իր զուարճութիւնացը սրտէրնիս չկպցընել , միայն այ փառքն ու մեր յաւիտենական երանութիւնը փնտրելիլ : Ըսանք են ըրած մեծ մեծ խոստմունքնիս . բայց սա խոստմունքները կը պահենք , սիրելի ոդիքս . ո՛չ , հերիք է մկյմընայիլ հիմակուան քրիստոնէից վարքն ու մտածութիւնին , կը տեսնենք մկկէն որ շատ կրեննց խոստմունքներուն բոլորովին դէմ կընեն , մկկէն կըտեսնենք որ այ ծառայելու տեղը՝ սատանային կը ծառայեն , Քրիստոսի ըլլալու տեղը՝ աշխըրքիս կը հետևին , երկնային բարիքը փնտրելու տեղը՝ աշխըրքիս ունայնութեանցն ու ոգորմելի բարեացն ետևէ են : Բայց առանց պահելու սա խոստմունքները կրնայ մկկը Ձշմարիտ քրիստոնեայ ըլլալ . չէ , անկարելի է , չի կրնար : Քրիստոնէի շուք կըլլանք , կըսէ Տերտուղիանոս , քրիստոնէի անուն միայն կուենանք , բայց իրօք չենք ըլլար քրիստոնեայ : Իսկ առանց իրօք քրիստոնեայ ըլլալու՝ կարելի՞ է փրկուիլ . չէ , դուք ալ գիտէք որ կարելի չէ : Ուրեմն ի՛նչ մեծ ամօթ , ի՛նչ մեծ խաղքութիւն պիտի ըլլայ մեզի , երբոր ան ատկաքի առեանն ելլենք , մեր բոլոր կեանցը հաշիւը տալու Քրիստոսի , պահապան հրեշտակնիս մկկ դին կեցած , սատանան ալ մկկալ դին : Սատանային հան առջի ընելու բանը մեզ պատանդեցընելու համար պիտի ըլլայ , կըսէ տերըն Օգոստինոս , մկըր-

առաքեան առեն ըրած խոստմունքնիս երեանիս տալ, ու ցցընել որ չհպահեցինք խոստացածնիս. "Զձև դաւանութեանս մերոյ առաջի առեներն գոն դուն արտասանեցէք ,, :

Աչուընիս բանանք, սիրելի ուղիքս, չի խաբուինք. օր մը պիտոյ մեռնինք, ան մեծ քայլը պիտոյ ընենք, ու կրնանք կարծածնէս առաջ ընել. մեռած չհմեռած՝ գոն առեանը պիտի ելլենք, իսիտ հաշիւ տալու մեր կեանցը. ու վայ մեզի, թէ որ այ հետ խաղալ ուզենք ու մկրտութեան առեն ըրած խոստմունքնիս պահած չըլլանք նէ, թէ որ կեանքերնիս Ճշմարիտ քրիստոնէի կեանք եղած չըլլայ նէ. այ չիցցընէ, յաւիտեան կը կորսուինք :

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ԶԶ.

Դրոշին վրայ :

Սուրբ եկեղեցին իր հաւատացեալցը մկրտութեան խորհուրդը տալէն ետքը՝ միշտ նաև դրոշմ կուտայ. ուստի այսօր ան խորհուրդը բացատրեմ պիտոյ Ձեզի : Պատրաստ առնն առեն չնկատելնիս ցցընելու որ դրոշմը գոն հաստատած եօթը խորհուրդներուն մէկն է. վասն զի ասիկա ալ հաւատոյ մասն է, սուրբ գրոց վարդապետութիւնն է, ու սրբոց հարց հաստատուն ասանդութիւնը, ալիսեննդեան սուրբ ժողովքին մէջն ալ հաստատուած. "Որ ոք ասիցէ թէ մկրտելոցն դրոշմ չէ խնդատէս և Ճշմարիտ խորհուրդ, նզովեալ լիցի ,,. (Նէոպ. է. կան. ա. յղ. Տրուէ :) Որեմն միայն ցցընելնիս Ձեզի նախ լինչ է դրոշմը. երկրորդ՝ լինչ շնորհքներ կը բերէ մեր հոգւոյն, ուստի լինչ կարիք պիտի ընէ ամեն քրիստոնեայ ան սուրբ խորհուրդն ընդունելու. և երրորդ՝ լինչ պատրաստութիւն պէտք է արժանաւորապէս ընդունելու որ օգտակար ըլլայ ընդունողին հոգւոյն :

Դրոշմն է նոր օրէնքին գոն հաստատուած խորհուրդներուն մէկը, որ ձեռնադրութեամբ օծութեամբ ու պաշտօնեին խօսքովը՝ շնորհքնիս կաւելցնէ, ու

մանաւոր զօրութիւն մը կուտայ մեղի Քրիստոսէ հաւատքը դաւանելու և պաշտպանելու, որչափ արդելք փորձութիւն ու վտանգ դիմացինիս ելլէ: Խորհուրդները վաւեր ըլլալու համար, ինչպէս ուրիշ անգամ ըսի, իրենք գլխաւոր բան կը պահանջուի, նիւթ ձև ու պաշտօնեայ: Դրոշմին պաշտօնեային բուն եպիսկոպոսն է. բայց արևելքցոց համար քահանան ալ բաւական է, իսկ արևմտցոց համար առանց սրբազան Պապին մանաւանդ օծումնեալը քահանան դրոշմ չի կրնար տալ. անանկ որ՝ տալու ըլլայ նէ, չանցնիր: Նիւթն է ձեռնադրութիւնն ու մեռոն քսելը. իսկ ձևը՝ եպիսկոպոսին կամ քահանային խօսքն է: Ասոնց վրայօք խնդիրներ կան աճապարանքով մը չըսուած. բայց որովհետև հոս վէճ ընելու տեղ չէ՝ այլ սորվեցընելու, մանաւանդ որ ատ տեսակ խնդիրներն աւելի վնասակար կրնան ըլլալ ձեզի քան թէ օգտակար, ձեզի բաւական է այսչափ գիտնալն աս խորհուրդին վաւերականութեանը վրայ:

Իսկ ուրիշ կողմանէ աղէկ է որ գիտնաք մեռոնին ինչ ըլլալը, որով եպիսկոպոսը կամ քահանան կօծէ դրոշմ ընդունողին ձակատը: Մեռոն է սրբազան ու խորհրդաւոր եղ մը՝ ձէթ ու բալասան մէկտեղ խառնած, որ աւագ հինգշաբթի օրն եպիսկոպոսը կօրհնէ: Ձէթն այ ընտիրքին ու հոգւոյն սրբոյ պարգևացը առատութիւնը կը նշանակէ, որ դրոշմին հետ կընդունինք. իսկ բալասանը հոտաւէտ բան մըն է՝ որ անուշ կը բուրէ և ապականութենէն կը պահէ. ասոր կը նշանակէ որ քրիստոնեայ եղողն իր առաքինութիւններովը քի անուշահոտութիւնը պիտի բուրէ, ինչպէս կըսէ առաքեալը, որպէս զի բարի օրինակ ըլլայ ամենուն. "Հոտ աստուծոյ եմք քրիստոս" (Բ. Կոր. Բ. 15:) կը նշանակէ նաև անապական ու սուրբ վարք ունենալը. վասն զի ինչպէս որ մեռած մարմինը բալասանով ապականութենէն կը պահուի, սանդ ալ քրիստոնեայն՝ որ սուրբ վարքով մեռած է աշխարհիս համար, դրոշմով կօծուելով՝ որպէս զի միշտ անապական մնայ, ու իր կեանքը չապականի, ոչ անկարգ կրքերով, ոչ աշխարհիս ունայնութիւններով, և ոչ անոր տուած կանոններով:

Եպիսկոպոսը կամ քահանան դրոշմ ընդունողին ձակատն ու ամեն կողմը մեռոնով կը խաչակնքէ, որպէս զի գիտնայ որ քրիստոսի խաչն է իր նշանը իր պատիւն

ու փառքը, ու չամբնչնայ քրիստոնէութիւնը վայ, հե-
տևող կրնի ըլլալն ամէն տեղ ցցընէ. չէ նէ, կրնայ
մեր ալ կամընչնայ գինքն արքայութիւն ընդունելու.
"Զի որ ամօթ համարեացի զնա և զբանս իմ, զնա և որ-
դի մարդոյ յամօթ արասցէ յորժամ գայցէ փառօք Հո-
րովք,, · (Ղկ · Թ · 26 :)

Հիմայ տեսանենք աս սուրբ խորհրդին զօրութիւն-
ները՝ որ երկուք են. մէյմը՝ ընդունողին հոգւոյն վրայ
գինիք դնել, մէյմըն ալ՝ արբարար շնորհքն եւ ելլցընել,
մանաւանդ ուժ տալով իր քրիստոնէական պարտ-
քերը կատարելու, և առանց վախի ամէն տեղ Քրիս-
տոսը հաւատքը դաւանելու: Խորհրդոց վրայ ընդհան-
րապէս խօսած առեղս ըսի որ գինիքը մեր հոգւոյն վրայ
տպաւորած անջնջելի նշան մըն է՝ որ զմեզ ուրիշներէն
կտրուչէ: Մկրտութիւնը կընդունինք քրիստոնեայ ըլլալնուս
նշանը, իսկ դրոշմով կընդունինք Քրիստոսի զինուոր ըլլալ-
նուս նշանը, կարմիճ կարմիճ Քրիստոսի սուրբ հաւատքը դաւա-
նելու, և իր սուրբ անունն ամէն տեղ պաշտպանե-
լու: Եւ որովհետև աս գինիքն անջնջելի է, այսինքն ա-
նանկ նշան մըն է՝ որ մեր հոգւոյն վրայէն չելլնար չի
ջնջուիր, անոր համար ալ մէյմը ընդունելէն ետքը՝
մէյմըն ալ ընդունել չըլլար, ինչպէս մկրտութեան վրայ
ալ ըսի. անանկ որ ծանր մեղք կը գործէ, թէ որ մէկն
երկու անգամ դրոշմ ընդունելու ըլլայ նէ:

Ուրիշ զօրութիւն մըն ալ ունի դրոշմը, չէ թէ բուն
իրմէն՝ այլ եկեղեցական օրէնքէն, որ հոգևոր ազգա-
կանութիւն մը կը բերէ դրոշմ տուողին ու առնողին
մէջը, հնքահօր ու հնքամօր իրենց սանին ու անոր ծնո-
ղացը հետ: Ուստի հայր մը կամ մայր մը չեն կրնար
հնքահայր կամ հնքամայր ըլլալ իրենց զաւկին, և ոչ
երիկ հնկան, կամ հնիկ մը իր երկանը. վասն զի հոգևոր
ազգականութիւնն որ կունենան՝ արգելք կըլլայ իրենց
ամուսնութեանը, ու դժուարութիւններ գուրս կել-
լեն: Անոր համար ալէկ կըլլայ որ հնքահայրներն ու
հնքամայրները տարիքնին առած ըլլան: Աս հոգևոր ազ-
գականութիւնը նոյնպէս մկրտութեան խորհուրդն ալ
կը բերէ, ինչպէս առելն պետք բացատրելով՝ ամուսնու-
թեան արգելքներուն վրայօք խօսելս առեղս:

Բայց աս խորհրդոյս ամէնէն գլխաւոր՝ ամէնէն գե-
րազանց զօրութիւնն է, որ ներսէն շնորհքն առելցընել,

և անանկ ուժ մը արիւնքին մը տալ մարդուս՝ որ ամ-
մեն արդելք ու դժուարութիւն կարենայ յաղթել քրիս-
տոնէական ապրելու և մնալուն իր սուրբ հաւատքն
ու Քրիստոսի անունը դաւանելու, որով միայն կրնանք փըր-
կուիլ. "Չի և ոչ անուն այլ գոյ ի ներքոյ երկնից ի
մարդիկ, որով արժան իցէ կեալ մեզ,,. (Գործ. Ը.
12:) Դրոշմին աս զօրութիւնն աղէկ հասկընալու հա-
մար՝ նոր ծնած տղայ մը երևակայեցէք. տղայ մը ե-
րբոր կը ծնանի, կեանք միայն կըստանայ, ապրել կսկը-
սի. թէ որ անուռնդ առնելու ըլլայ նէ՝ կամաց կամաց
կաճի, կը մեծնայ, կուժոիկնայ, մարդ կըլլայ, կրնայ իր
կեանքը պահել. իսկ թէ որ անուռնդ չառնէ, միշտ պըզ-
տիկ ու տկար կը մնայ, ուժ չունենար իր կեանքը պա-
հելու, քիչ ատենէն կը մեռնի: Սանկ ալ քրիստոնէին
հոգևոր կեանքն իմանալու է. երբոր կը մկրտուինք՝ հո-
գևորապէս նորէն կը ծնանինք. հոգինիս կըստանայ իր
կեանքն որ մեղքով կորսընցուցեր էր: Թէ որ մկրտու-
թենէ ետքը նորէն ալ կորսընցընենք մեր հոգևոր կեան-
քը, կրնանք ապաշխարութեան խորհրդով այսինքն ա-
ղէկ խոստովանանքով մը նորէն առնալ: Բայց մկրտու-
թենէ անմիջապէս ետքն ինչ ենք, ինչ ենք խոստովա-
նանքէն ետքը, նոր ծնած տղուն պէս կընմանինք՝ կըսէ Պե-
տրոս առաքեալը. "Իբրև զարդի ծնեալ մանկունս,,.
(ա. Պետ. բ. 2.) այ շնորհքին մէջը կը կենդանանանք,
հոգինիս կեանք կըստանայ, հոգևորապէս կապրինք,
աս ալ մեծ շնորհք մըրնէ՝ որ աճ կրնէ մեզի: Բայց թէ
որ մեր աս հոգևոր կեանքը անուռնդ չունենայ, չաճի,
ուժ չառնէ նէ, ինչպէս կրնանք ապրիլ ու մեր կեանքը
պահել. առաքեալն ըսածին պէս՝ միշտ տղայ կը մնանք,
տկար ու թերթև, անանկ որ՝ ծուռ վարդապետութիւն-
ներուն հովերն զմեզ տպիս անդին կը շարժեն, մեղքի
մէջ կը ձգեն, ու հոգևոր կեանքերնիս կորսընցընել կու-
տան: Ընդ հակառակին թէ որ մեր հոգին անուռնդ առ-
նէ, աճի, ուժոիկնայ նէ, կամաց կամաց կը մեծնանք,
չափահաս մարդիկ կըլլանք, այսինքն կատարեալ քրիս-
տոնեայ՝ հեռևող Քրիստոսի, ու կրնանք վտանգներու մէջ
մեր կեանքը պահել. "Մինչև հասցուք յայր կատարեալ
ի չափ հասակի կատարման Քրիստոսի. զի մի յայսմհետե
ևս եմք տղայք խռովեալք և տատանեալք յամենայն հով-
մոց վարդապետութեան... ի խաբէութիւն մոլորու-
թեան,,. (Եփես. Դ. 13:)

Փլատենաեան ժողովքը դրուշին զօրութիւնը վերջ խօսելով կըսէ որ, "աս խորհրդավոր հոգին աւուրք մեր հոգւոյն վրայ կինջնայ՝ ինչպէս ակնառնակատարէն առաքելոց վրայ ինջաւ. ու աստ քրիստոնեան ուժ կառնէ՝ արիաբար գառանելոյ Քրիստոսի անունը": Բայց դիտելու բան է ժողովքին ան խօսքն որ կըսէ՝ "ինչպէս առաքելոց վրայ ինջաւ", ուրեմն դրուշին զօրութիւնը հասկընալու համար՝ ուրիշ բան պէտք չէ, պէտք է նայիլ որ առաքելոց վրայ ինջնալով ինչ ըրաւ իրենց: Առաքեալները հոգին աւուրք ընդունած՝ գիտենք որ միամիտ ազգ ու վախկոտ մարդիկներ էին, անանկ որ՝ Յիսուսին մէջը բռնուելը տեսնելուն պէս, իրեն հետ մեռնել ուզելուն տեղը՝ թողուցին փախան, ու Պետրոս առաքեալն այնչափ խոստումնքներ ընելէն ետքն Յիսուսի հետ մեռնելու՝ վնաքն ուրացաւ մէկ շըլխաի աղջկան մը վախէն: Յիսուսի յարութիւն առնելէն ետքն ալ առաքեալները դեռ անանկ վախկոտ էին, որ Հրեաներուն վախէն տուն մը քաշուած՝ դուրս ելլելու սիրտ չէին ըներ. ուստի Քրիստոս մեր գթալով իրենց վրայ, ապաստերներ որ տեղնուն չիշարժին ինչուան որ հոգին աւուրք էկայ զիրենք չիզօրացընէ: Իսկ երբոր հոգին աւուրք իր պարգևները ընդունեցան, մէյմէկ առիւծ դարձան. ուր ինց Հրեաներէն վախնալին. մէկէն վերնայնէն դուրս ելան, սկսան քարոզել անանց՝ Քրիստոսի աւուրք հաւատքն ու աւետարանը, անանկ համարձակութեամբ՝ անանկ ուժով՝ այնչափ տարբեր տարբեր լեզուներ խօսելով՝ որ միանակ աւուրք Պետրոս իր առջի քարոզութիւնէն հազար հոգի դարձուց, երկրորդ քարոզութիւնն ալ հինգ հազար. և ամեն ատտնալիք ամեն վտանգ ծեծ տանջանք ու մահ աչքընին առած՝ չէ թէ Երուսաղէմի մէջ միայն Յիսուսի աւուրք հաւատքը քարոզեցին, այլ երբոր աշխարհք գնացին քարոզելու փիլիպպոսեներուն, գիտուն մարդիկներու, իշխաններու, Թագաւորներու, և բռնաւորներու. չէ թէ միայն առանց վախնալու, այլ նաև բաղձալով Քրիստոսի համար չարչարանք քաշել, ու իրենց վարք սեռելով իր աւուրք հաւատքին վրայ կեանքերնին տալ՝ արիւննին թափել, ինչպէս հասան ալ իրենց բաղձանքին:

Առանք են հրաշալի զօրութիւններն որ հոգին աւուրբին գալուան առաքելոց վրայ ներգործեց. նոյն զօրու-

Թիւններէրը հոգին աբ դրոշմին խորհրդովը մեր վրայ ալ կը ներգործէ, անանկ կ'ելլընէ ներսէնիս այ ընորհքը, անանկ կը հաստատէ զմեզ սուրբ հաւատքնուս մէջ, անանկ կօգնէ մեզի քրիստոնէապաար ապրելու, անանկ ուժ ու արիութիւն կուտայ մեզի, որ դիւրաւ կրնանք յաղթել՝ թէ որ ուզենք նէ՝ ամէն փորձութիւններու. ամէն վտանգի, ամէն տանջանքներու, ինչուան մահն ալ աչքնիս կառնենք՝ առանց ամենևին հաւատքի մէջ տկարանալու, առանց վայրկեան մըն ալ ձչմարիտ քրիստոնեայ ըլլալէն գադրելու: Թէ որ տարբերութիւն մը կայ առաքեալներուն ու մեր մէջը նէ՝ միայն այն է որ, անոնք հոգեգալստեան օրն յայտնապէս բոցեղէն լեզուներու ձևով ընդունեցան հոգին աբ, իսկ մենք դրոշմին խորհրդովն առանց աչքի երևնալու կընդունինք զինքը. բայց նոյն հոգին է մեր ընդունածն ալ. կըսէ սուրբ Աղոնինացին, մեզի ալ իր ամէն պարգևներն առաքեալներուն տուածին պէս կուտայ, այսինքն իմաստութիւն, հանճար, խորհուրդ, գիտութիւն, զօրութիւն, երկիւղ ու ածպաշտութիւն: Ուրեմն կրնայ գոնուիլ քրիստոնեայ մը՝ որ բանի տեղ չդնէ սա սուրբ խորհուրդը. կրնայ սա խորհուրդն ընդունողներէն մէկը գոհութիւն չիտալ այ. կրնայ դեռ չընդունողներէն մէկն անհոգ ըլլալ, ու չփաղձալ շուտով արժանապէս ընդունելու. կրնան ըլլալ հայրեր ու մայրեր՝ որ չհոգան տանէնին իրենց զաւկներուն դրոշմ առնել տալ: "Զօրացարուք տէրամբ, կըսէ առաքեալը, և կարողութեամբ զօրութեանորա. և զգեցարուք զսպառազինութիւնն այ, վն կարող լինիջիք կալ ընդդէմ հնարից սատանայի,,. (Եփես. գ. 10.) այսինքն ուժ առէք և այ կարողութեամբն զձեզ զօրացուցէք. դրոշմին խորհուրդովը ձեզի պատրաստած ամուր զէնքերը ձեռք առէք, որ կարենաք սատանային ամէն փորձութիւններուն դէմ կենալ: Իրաւ՝ դրոշմին խորհուրդն այնչափ հարկաւոր չէ, որ առանց անոր մէկը չկրնայ փրկուիլ. բայց սա ալ իրաւ է որ, եթէ մէկը միայն անհոգութեան համար դրոշմ չընդունի նէ՝ մահուընչափ մեղքէն ազատ չըլլար, վասն զի սա անհոգութեանը հետ միշտ արհամարհել մըն ալ կըլլայ, ինչպէս Բենեդիկտոս ժբ Հռոմայ մեծ քահանայապետն յայտնի կըսէ: Սա ալ իրաւ է որ, քրիստոնեայ մը առանց դրոշմի՝ որչափ ալ շնորհաց մէջ ըլլայ, անզէն զինուորի

մը կը նմանի, զէնք չունեցող Հայերդ մըն է: Անանկ զինուորը թէ և իր թագաւորին սիրելի ըլլայ, բայց ասպ. ակ պատերազմի մէջ զինքը չնկրնալով պաշտպանել՝ կը վերաբերուի կ՚ինայ. նմանապէս այ հնուհքին մէջ եղող քրիստոնեայ մը, թէ որ դրօշին զէնքերը չունի՝ դժուարաբար զինքը կրնայ պաշտպանել իր գլխաւոր թշնամիներուն դէմ՝ որ են աշխարհք մարմին ու սատանայ, ու գիւրաւ կը յաղթուի կ՚ինայ: Անանկ զէնք չունեցող Հայերդ մը որչափ ալ սիրելի ըլլայ իր թագաւորին, երբոր ուազակները վրան կը հասնին, գիւրաւ կը բռնեն զինքը, կը մերկացընեն ու կը սպաննեն: Նմանապէս քրիստոնեայ մը՝ որ յաւիտենական վրկութիւն Հայերդն մէջ առանց դրօշմի, այսինքն առանց Հոգևորական զէնքի, իր թշնամիներուն դիմացը կ՚ելլէ, գիւրաւ կը բռնուի և հոգին կը կորսընցընէ: Ուսոի եկեղեցական պատմութեան մէջ կը կարդանք որ Կոստաս քահանան դրօշմ առած չըլլալուն համար՝ հալածանքի առեն իր քահանայութիւնն ալ, հաւատքն ալ ուրացաւ: Ուրեմն “Զօրացարուք աերութեամբ և կարողութեամբ զօրութեան նորա, և զգեցարուք զսպառազինութիւնն այ, զի կարող լինիջիք կալ ընդդէմ հնարից սատանայի:

Իրաւ՝ հիմակուան առեները չկան քրիստոնէից դէմ ան հալածանքները որ հին առեները կային. իրաւ՝ չկան ան բռնաւորն ու դահիճները, որ տանջանքի ու մահուան վախով քաշել ուրանալ տան մեր հաւատքը. բայց հիմայ ալ ուրիշ աւելի հալածանքներ ու հալածողներ կան, որ նոյնպէս վտանգաւոր են: Դիւական փիլիսոփայութիւն մը կայ, որ իր թունաւոր գրքերովը ծաղրարդարութիւններ ու համարձակ ազատութիւն կը տարածէ ամէն տեղ, չնայելով որ հաւատք կրօնք վերցընէ: Փիլիսոփաներ, հաւատք օրէնք չունեցող մարդիկներ կան, որ ամէն հնարք կրնեն մէկուն մէկալին միտքը սիրան ու վարքն աւրելու, բարեպաշտութեան ու չերմեռանդութեան վրայ կը ծիծաղին, ուրիշները կուզեն հեռացընել անոնցմէ, սակայ խոստովանողներն ու սրբութիւն առնողները ծաղր կրնեն, կը չնայան որ սուրբ խորհուրդներէն եան կեցընեն զիրենք, հոգևոր լեզը կարհամարհեն, մեկ ընտանեբուն արգելք կըլլան, ու հաւատքի չքմայութիւնները՝ սրբազան բաները՝ սուրբ եկեղեցին ու եկեղեցականները կա-

տակն առնելով, կը նային որ ամէնքն անհատատ ընեն։ Ա՛ս հալածանքներէն ու հալածողներէն՝ ի զատ, աշխարհքս ալ զմեզ կը հալածէ իր ծուռ կանոններուն ապականեալ սովորութիւններով ու չար օրինակներով։ Սատանան ալ իր փորձութիւններուն զմեզ կը հալածէ, առիւծի պէս միշտ չորս դիմիս պտըտելով որ զմեզ կըլլէ. ու չենք կրնար անոնց դէմ կենալ, կըսէ Պետրոս առաքեալը, առանց հաստատուն հաւատք ունենալու։ Մարմինիս ալ, անկարգ կիրքերնիս ալ զմեզ հազարումէկ կերպով կը հալածեն։ Ուրեմն առանց ան մասնաւոր շնորհքին, ան օգնականութեանը, ան զօրութեը, ան հոգւոյս զէնքերուն, որ ա՛ծ դրոշմին խորհրդովը մեզի կուտայ, ի՛նչպէս կրնանք քայլ զինուորներու պէս՝ այսչափ հալածողներու՝ այսչափ նեղքին ու արտաքին թշնամիներու դէմ կենալ։ Ի՞նչպէս կրնանք այնչափ վտանգներու, փորձութիւններու, մարդկային նկատմունքներու չար օրինակներու յաղթել, և ամուր կենալ հաւատքի ու բարի վարուց մէջ։ Մե՛ծ յանդգնութիւն կըլլայ յուսալը, սիրելի որդիքս, ինքնահաւատնութեան մեծը կըլլայ։ Ուրեմն "Զօրացարուք աերամբ և կարողութեամբ զօրութեան նորա. և զգեցարուք զպատառազինութիւնն այ, զի կարող լինիջիք կալ ընդդեմ հնարից սատանայի,,։

Բայց ի՛նչպէս կըլլայ որ շատերը չեն զգար դրոշմին աս գերազանց զօրութիւնները, միշտ տկար և ողորմելի կը մնան։ Գիտէք ինչպէս կըլլայ. կամ դրոշմ ընդունելէն առաջ պէտք եղած պատրաստութիւնները չեն ըներ, և կամ ընդունելէն ետքը՝ անհոգ կըլլան, սուրբ խորհրդոյն շնորհքը կը կորսընցընեն։ Ասոր համար է որ շատերուն հաւատքն ու կրօնքը քիչ է, վարքերնին ալ դէշ է։ Թէ որ աղէկ հունար մը գէշ երկրի մը մէջ ցանես, կամ ցանելէն ետքը հոգ չտանիս, չի բուսանի կամ պտուղ չիբերէ նէ, հունարին գէշութենէն չէ, այլ հողէն կամ քու անհոգութենէդ. ասանկ ալ թէ որ ձեր խորհուրդն իր պտուղը չի բերեր նէ, իրմէն չէ՝ այլ ընդունողէն։ Ուրեմն անոնք որ առանց պէտք եղած պատրաստութիւններուն, կամ մահու՛ջափ մեղքով ընդուներ են, և կամ ընդունելէն ետքն անհոգ եղեր ու ձեր խորհրդոյն շնորհքը կորսընցուցեր են նէ, ուրիշ ձար չկայ իրենց։ Ձարն աս է. ով որ առանց պատրաստու-

Թեան ու մեղքով ընդունելի է, հեղինք է որ ալեկ խոստովանանք մը ըլլայ, Աշխարհս դարձ ունենայ և իր սիրտը պատրաստէ. սուրբ խորհրդոյն ընտրեալն ու զօրութիւնները որ առաջ պիտի ընդունէր՝ ան առեղծը կընդունի: Խակ ով որ անհոգ եղեր ու կորսընցուցեր կամ անօգուտ ըրեր է, ըսած կերպովս նորէն Քանայ սահմանելու, անհոգ չըլլայ, այլ ընտրեալը պարտապ ջնջանէ, ինչպէս կը խրատէ առաքեալը. "Մի՛ անվոյթ առներ զընտրեալդ՝ որ՝ի քեզ են". (Ա. Տիմ. Դ. 14.) ան առեղծն այլ ընտրեալն իր պատուղը կը բերէ: Խակ ոմանք որ դեռ դրոշմ չեն ընդունած, արժանապէս ընդունելու և պատուղը վայելելու համար՝ պէտք եղած պատրաստութիւնները առած չեն:

Նախ կենդանդրեմ որ մկրտուած են, ան ալ մկրտութեան ամենէն խորհուրդներուն դուռն է: Երկրորդ՝ պէտք է որ այլ ընտրեալը մէջ ըլլան, այսինքն մահուան մեղք չունենան. վասն զի դրոշմը կենդանեաց խորհուրդ ըլլալով՝ արբանդեծութեի կըլլայ մահուչափ մեղքով անիկայ ընդունելը: Երրորդ՝ պէտք է արտասուց պօղք ընեն, ջերմեռանդութեան հետ ըլլան, ինչպէս առաքեալները հոգին սուրբ ընդունելու համար՝ մեկտեղ ժողվուած աղօթք կընէին. վասն զի աղօթքով է որ կընդունինք այլ կը խորհացն առաստութիւնը: Չորրորդ՝ պէտք է հաւատքի գլխաւոր բաները գիտնան, այսինքն Հաւատամքը, Հայր մեր, Ողջոյն, այլ և եկեղեցւոյ պատուիրանքները, դրոշմին զօրութիւն ու քրիստոնէի մը պարտքերը: Ասոր համար պէտք չէ որ հօղը տարուընէ առաջ ընդունին դրոշմը՝ դեռ բանականութիւնին չհասցուած. վասն զի դժուար բան է որ անհասկին մէջը պէտք եղած պատրաստութիւնը կարենան ընել: Ուրիշ բան է երբոր օրինաւոր պատճառ մը կըլլայ տեղին առաջ ընդունելու, ինչպէս երբոր մեռնելու վտանգ կտեսնեան, կամ անհասուսկ երկիրներ՝ որ միշտ դիւրաւ չեն կրնար դրոշմ ընդունիլ: Ասոր համար է որ արեւելք մանրիկ երախաներուս ալ մկրտութիւն տան մեկէն դրոշմն ալ տալու սովորութիւն է եղեր:

Ասոնք են դրոշմն արժանապէս ընդունելու պատրաստութիւնները, որպէս զի հաւատքի մէջ հաստատուն ըլլան, քրիստոնէի վարք ունենան, ու յաւիտենական փրկութեան հասնին: Հոգւոյս մտածականը

միայն ընենք որ գրոշին ալ մկրտութեան պէս մեր հոգւոյն վրայ կնիք տպաւորելով, այսինքն անջնջելի նշան մը դնելով, թէ որ յանկարծ Թշնաւաւաբար ատոնց ներուն ու անհաւատներուն հետ դժոխքը գտնուելու ըլլանք նէ, ան նշանն որ մեր քրիստոնեայ ու Քրի՛ստոսի զինուոր ըլլալը կը նշանակէ, ու այ մեզի ըրած մանուկներ ընդհքը կը ցցընէ, նախատինք պիտոր ըլլայ մեզի ամօթ ու խայտառութիւն: Ուստի չանանք ատ խայտառութենէն խալըսիլ, անհոգ ջըլլանք այ ընդհքը բանեցընելու, հոգւոյ ատահովենք:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՁԷ.

Հաղորդութեան վրայ:

Մկրտութեան ու գրոշին խորհուրդները բացատրելէն եաքը՝ կարգը կուգայ սուրբ հաղորդութեան, որ իր գերազանցութեամբն ու արքութեամբն ամմէնէն առջինն է, ինչպէս մկրտութիւնն իր հարկաւորութեամբը:

Հաղորդութիւն ընտրելուն պատճառն ան է որ՝ քրիստոնեաներուն միմիկու հաղորդ ու մասնակից կընէ, զամենքը Քրիստոսի հետ միացընելով՝ մէկ մարմին կընէ, որուն գլուխը Քրիստոս է, ու մենք ամմենքս իր անդամներն ենք, ինչպէս առաքեալը կըսէ. "Մի մարմին եմք բազումքս, զի ամենեքեան ի միոչէ հացէ անտի վայելեմք,,. (ա. Կոր. Ժ. 17:) Ուրեմն սուրբ հաղորդութիւնը նոր օրէնքին խորհուրդներէն մէկն է, որ հաց ու գինի կերևնայ, անոնց տեսակներն ունի, բայց է՛ջ ճշմարիտ մարմին և արիւն Քրիստոսի, որ մեր հոգին կը կերակրէ:

Ա՛ս խորհրդոյս նիւթն է հաց ու գինի, բայց բուն ըրենէ չինած հացը, ու խառնուած գինին: Զևն է արքապետութեան բառերը, այսինքն "Ա՛յս է մարմին իմ. Ա՛յս է արիւն իմ,,: Իսկ պաշտօնեայն է քահանան, ու հաւատքն ան է՝ որ մինակ քահանան կրնայ արքապետել, չէ թէ նաև գայլին ու աշխարհականը՝ ինչպէս

ամպարիշտ նորտղանդներն ըսին, մանաւանդ լուսաբա-
կանք : Բայց հաղորդութիւն առաջը՝ քաց 'ի քահա-
նայէն կրնայ ըլլալ նաև սարկաւագը, եպիսկոպոսին
կամ ժպովրդապետին հրամանաւը. այսինքն սարկա-
ւագ մը անոնց հրամանաւը կրնայ հանդիսաւ ժամու մէջ
հաղորդել ուրիշները, ինչպէս նոյն հրամանով կրնայ
սկրաուելիան ալ ընել պէտք եղած աւեները :

Քա սէրն մեր, երբոր չարչարանաց աւեները հաւաք,
ուզեց որ իր սիրելի առաքեալներուն հետ հին օրէնքին
զատկական ընթրիքն ընէ : Ան սեղանին վրայ սահմանեց
հաղորդութեան սուրբ խորհուրդն աս կերպով : Երբոր
ամէնքն իրեն հետ ընթրիք կընէին, նախ հաց մը առաւ
ձեռքը, օրհնեց, մաս մաս ըրաւ, առաքեալներուն
տուաւ՝ ըսելով. Առէք ու ամէնքդ ալ ասկէց մէյմէկ
քիչ կերէք. վասն զի աս իմ մարմինս է : " Եւ մինչ
դեռ ուտէին նոքա, առ Յս հաց, օրհնեաց և եբեկ, և
ետ աշակերտացն և ասէ. Առէք կերայք, այս է մար-
մին իմ ,, . (Մտ. խզ. 26 :) Ետքը գինիին գաւաթը
ձեռքն առաւ, շնորհակալ եղաւ, ու աշակերտներուն
տալով ըսաւ. Առէք, ու ամէնքդ ալ մէյմէկ քիչ խմե-
ցէք ասկէց, վասն զի աս իմ արիւնս է : " Եւ առեալ
բաժակ՝ գոհացաւ,ետ նոցա և ասէ. Ըմբէք 'ի դմանէ
ամենեքին, զի այդ է արիւն իմ ,, : Ասանկ հաստատեց
Քա սէրն մեր հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը՝ ետ-
քի անգամ աշկերտներուն հետ ընթրիք ընելու աւեն,
ինչպէս ամեն աւետարանիչները միաբան կը պատմեն :

Հիմայ դայինք թէ բան պիտոր հաւատանք խորհ ձըլ-
մարտութեան հաւատոյ աս խորհուրդին մէջ : Առջի
հաւատալիքնիս աս է որ, հաց ու գինի տեսածնիս՝ Քի
ձըմարիտ մարմին և արիւնն է իր ածութեն հանդերձ,
այսինքն ձըմարիտ ոտին այ, ան որ մարդ եղաւ ու որ
կուսէն ծնաւ, չարչարուեցաւ, փշերով պսակուե-
ցաւ, ու ետքը ետքը խաչին վրայ Հրեաներուն ձեռքով
գամուած՝ մեռաւ : Երկրորդ հաւատալիքնիս է որ, չէ
թէ միայն Քի ձըմարիտ մարմինն ու արիւնն իր ածու-
թեամբը հանդերձ հաղորդութեան խորհուրդին մէջը
ներկայ է, այլ նաև աս որ՝ ուրիշ բան չիկայ հոն. ա-
նանկ որ հացն ու գինին սրբագործուելէն ետքը, այս-
ինքն քահանան Առէք կերէքն և Ըմբէք 'ի սմանէն ա-
նոնց վրայ ըսելէն ետքը, ոչ հաց կը մնայ ոչ գինի, այլ

Երկուքն ալ բաղադրվին կը փոխուին, Քեի նը մարմինն ու արիւնը կըլլան: Հացին ուրիշ բանը չի մնար՝ բաց ՚ի տեսակներէն, այսինքն գոյնը՝ ձևը՝ հոտն ու համը կը մնայ, իսկ գոյացութիւնն անկէց եաքը հացի գոյացութիւն չէ. սաանկ ալ սկիհին մէջը գինիին տեսակները միայն կը մնան, բայց գոյացութիւնը գինիի գոյացութիւն չէ: Երրորդ հաւատալու բաներնիս է որ, սրբագործած նշխարքը չէ թէ միայն Քեի մարմինն է՝ այլ նաև արիւնը հոգին ու աճութիւնը մէկտեղ. նմանապէս սրբագործած գինին չէ թէ միայն Քեի արիւնն է՝ այլ նաև մարմինը, անանկ որ Քե տէրն մեր նշխարքին ալ գինիին ալ տեսակներուն տակն ամբողջ ներկայ է: Չորրորդ հաւատալու բաներնիս է որ՝ ամէն նշխարքին ու անոր կտորուանքներուն մէջն ալ Քե տէրն մեր ամբողջ ներկայ է. անանկ որ՝ որչափ կտոր ալ ըլլուի սրբագործած նշխարքը, Քեի մարմինը չի բաժնուիր, ամբողջ կը մնայ ամէնուն մէջն ալ իր սուրբ արիւնովն ու աճութեամբը: Հինգերորդ հաւատալու բաներնիս՝ սուրբ Հաղորդութեան ուրիշ խորհուրդներէն աս տարբերութիւնն ունենալն է որ, մէկալ խորհուրդներն ընդունելու առենին կը կատարուին. զոր օրինակ մկրտուելը՝ երախային մկրտուած առենը կըլլայ խորհուրդ, նմանապէս դրոշմը՝ երբոր եպիսկոպոսը կամ քահանան մեռոնը կը քսէ ու ձևը կըսէ դրոշմ ընդունողին վրայ. սաանկ ալ ուրիշ խորհուրդները: Բայց սուրբ Հաղորդութիւնն առաջ կը կատարուի, այսինքն երբոր քահանան նշխարքն ու գինին կը սրբագործէ. անանկ որ, Առէք կերէք ու Արբէք ՚ի սանէ ըսածին պէս՝ նշխարքն ալ գինին ալ կը փոխուին, կըլլան Քեի մարմինը՝ արիւնը՝ հոգին ու աճութիւնը, և սաանկով խորհուրդը կը կատարուի ու կը մնայ. եաքն ով որ կը փափաքի ընդունիլ նէ՝ կընդունի սուրբ Հաղորդութիւնը: Աս բոլոր ըսած բաներս ամէն քրիստոնեայ պարտական է հաւատոյն հաւատքով հաւատալու:

Բայց ինչպէս կրնայ ըլլալ որ աս ըսած բաներս իրաւ ըլլան. ինչպէս կրնայ ըլլալ որ կտորմը հացը՝ քիչ մը գինին՝ ըլլան մարմին ու արիւն Քեի: Ինչպէս կրնայ ըլլալ որ պզտիկ նշխարքի մը մէջ, նշխարքին պզտիկ կտորուանքներուն մէջ ամբողջ մարդ մը ըլլայ, ինչպէս է Քե տէրն մեր որդին այ: Կը գանուին անհաւատ քրիս-

մանեանը՝ որ աս հայհոյական խօսքերը կըսեն. կը պանուին ալ ակար ու թերհաւատ քրիստոնեանը, որ աս խօսքերէն ու ատանային փորձուածներէն խաբեըսիլ կը տարակուսին. Քանի նրոք ներկայ ըլլալուն պէս հաղորդութեան մէջը, ինչպէս կրնայ ըլլալ ըսելով։ Գիտէք ինչպէս կըլլայ. վասն զի ձեզ ամենակարող է, ինչ որ կուզէ՝ կրնայ ընել. իր կրցած բաները ոչ կըրնանք գիտնալ, ոչ խելօքնիս հասցընել անոնց. անթիւ բաներ կրնայ ընել ձեզ որ մեզի անկարելի կերեւան։ Թէ որ մէկ ուզելովը կրցաւ ոչնչէն ատանկ ալեւոր երկինք մը գուրս հանել, ատանկ մեծ աշխարհք մը՝ մէջն եղած այնչափ տեսակ տեսակ բաներովին ստեղծել, ինչ՞ւ պիտոր չկրնայ ընել որ հացին ու գինիին գոյացութիւնը վոխուի և ըլլայ Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը, հոգին ու աճուրդութիւնը. ինչո՞ւ պիտոր չկրնայ ընել որ պզտիկ նշխարքի մը մէջ Քրիստոս իր սուրբ մարմնովն ու արիւնովը, հոգւովն ու աճուրդեամբն ըլլայ։

Գիտէք ինչպէս կըլլայ. վասն զի սուրբ հաւատքն ատանկ կըսէ. վասն զի սուրբ գիրքը, հաստատուն ատանդաւթիւնը, սուրբ ժողովքները, սուրբ վարդապետները, ու բոլոր կաթոլիկէ եկեղեցին ատանկ կը սորվեցընեն։ Ու գիտէք սուրբ հաւատքն ատանկ կըսէ ըսելն ինչ ըսել է. ըսել է որ աճ իր բերնովն ըսեր ու սորվեցուցեր է մեզի այն բանը, ըսել է որ այ մեզի յայտնած ճշմարտութիւնն է։ Ուրեմն թէ որ աճ ըսեր է, աճ սորվեցուցեր է, աճ յայտներ է նէ, ոլ կրնայ այն բանին վրայ տարակուսիլ։ Ըէ, չենք կրնար տարակուսիլ, պէտք է որ հաստատուն հաւատք ունենանք, սէրըլի քան թէ աչքովնիս տեսնէինք ու ձեռքովնիս բռնէինք, վասն զի մեր զգայարանքները կրնան զմեզ խաբել. իսկ աճ ոչ կրնայ խաբել և ոչ կրնայ խաբուիլ։

Թէ որ աճ կրցաւ և կրնայ այնչափ հրաշքներ ընել, ինչո՞ւ պիտոր չկրնայ աս հրաշքն ալ ընել որ՝ քնէ մը հաց ու գինին վոխուին ըլլան Քրիստոսի սուրբ մարմինն ու արիւնը. ինչո՞ւ պիտոր չկրնայ այն կերպ կերպ հրաշքներն ալ ընել՝ որ սուրբ հաղորդութեան մէջ միշտ կըլլան։ Ընելն անկէց յայտնի է որ ըսաւ և խոստացաւ ընելու ինչպէսան աշխարհքիս եղքը. "Ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ մինչև ի կատարած աշխարհի"։ (Մտթ. իը. 20.) ու սապէս է որ խոստացածը կընէ, վասն զի ան-

կարելի է որ ձեզ իր խօսքը չնպատհէ . ուրեմն պէտք է հաւատանք առանց տարակուսելու : Այսու ամենայնիւ ձեզ մեր տկարութեանն օգնելու համար՝ շատ երևելի հրաշքներով հաստատեց աս ճշմարտութիւնը : Սուրբ հաղորդութիւնն իրօք Քրիստոսի մարմինն ու արիւնն ըլլալը հաստատելու համար եղած հրաշքները խիստ շատ են , ու հաւատարիմ պատմիչներ կը պատմեն . մեր Թուրքին քաղքին մէջ եղած առակալի հրաշքին յիշատակն ալ դրած է՝ Մարմնոյ և արեան եկեղեցին : Բայց աս պատմութիւններն երկար են . առնց մէկ հատը միայն համառօտ պատմեմ , որ խիստ խելք տրվելու պատմութիւն մըն է : Լուդովիկոսի Գալղիոյ տուրը թագաւորին օրերը , ժամու մը մէջ քահանան նշխարքը վեր առած առեներ՝ բոլոր ժողովուրդը նշխարքի տեղ Յն մանուկը տեսան , ժամուն մէջ արևու պէս լոյս մըն է ծագեց : Զայնը բոլոր քաղաքը տարածուեցաւ , ամէնքը ժամ վազեցին , լուրը թագաւորին անկաճն ալ հասաւ , կըսպասէին որ հարկաւ ինքն ալ մէկէն ժամ ուզէ գալ . բայց գիտէք ինչն ինչ ըսաւ . Թող անոնք երթան տեսնելու աս հրաշքը , որոնք որ հաւատք չունին , ըսաւ . ես իմ աչքիս վկայութենէն աւելի կը հաւատամ այ խօսքին՝ որ սուրբ հաղորդութիւնն իրօք ինքն Քրիստոս է ձեզ և մարդ . ուստի չեմ ալ ուզեր երթալ աս հրաշքը տեսնելու , որպէս զի հաւատքս աւելի արդիւնաւոր ըլլայ : Ասանկ մեծ հաւատք ունէր սուրբ Լուդովիկոս սուրբ հաղորդութեան . մենք ալ նոյն հաւատքը պէտք է ունենանք , սիրելի ոդիք , պէտք է աւելի հաւատանք այ խօսքին քան թէ մեր աչքին : Մէյմըն ալ որ՝ ինչ արդիւնք կունենանք թէ որ աչքով տեսածնիս ու ձեռքով բռնածնիս հաւատալու ըլլանք . մեր հաւատքին բոլոր արդիւնքն ան է որ չտեսած չդիպոցած ու խելքնիս չհասած բաներուն կը հաւատանք , միայն անոր համար որ Աստուած ըսեր է , Աստուած ստվեցուցեր է , այ յայտնած բաներն են : Հոս է մեր հաւատքին բոլոր արդիւնքը , սասվ է որ այ ճշմարտութեանը փառք ու պատիւ կատարենք : Ուրեմն հրաշք պէտք չէ մեզի , հերիք է գիտնալնիս որ Աստուած ըսեր է , Աստուած յայտներ է , Աստուած ստվեցուցեր է որ սուրբ հաղորդութիւնը Քրիստոսի մարմինն ու արիւնն է , հոգին ու Աստուածութիւնն ալ մէկտեղ , թէ և մեր աչքին հաց ու գինի կերևայ : Ա՛ս հաս-

տառն հաւատքն ամեն տեղ առանց վախի ալէտք է գաւանինք, ու պետք ըլլայ նէ՝ կեանքերնիս ալ առ հաւատքին համար տանք. վասն զի կրնայ եղկինք ու եղկիկը կործանիլ, բայց այ մէկ պզտիկ խօսքն ալ չի կրնար դեռին ինալ:

Հիմայ տեսնենք սուրբ հաղորդութեան ընծայուելու ջրոսեթիւններէն անոնց վրայ՝ որ արժանաւորապէս կը հաղորդուին: Քա տէրն մեր ըսաւ որ իր մարմինը ճշմարիտ կերակուր է, և իր արիւնը ճշմարիտ ըմպելի, անոր համար ալ որ իր մարմինն ուտէ և արիւնն ըմպէ նէ, միշտ կապրի: "Զի մարմին իմ ճշմարիտ կերակուր է, և արիւն իմ ճշմարիտ ըմպելի է... և որ ուտէն զիս, և նա կեցցէ վասն իմ". (Յոհ. իզ. 56:) Ուրեմն ինչպէս նիւթական կերակուրը մարմինիս կը պահէ ու կեանքերնիս կը շարունակէ, սանկ ալ սուրբ հաղորդութիւնն որ հոգևոր կերակուր է՝ հոգիներս կենդանի կը պահէ այ ընտրեալին մէջը, և ունեցած շնորհքնիս կը շատցնէ: Երբեմն ալ չէ թէ միայն կը շատցնէ, այլ և քոտ պատահման շնորհք կուտայ չունեցողին: Դուք որ մէկն այ ընտրեալին մէջը չէ, ու առանց գիտնալու՝ կը հաղորդուի, կարծելով որ այ ընտրեալին մէջն է. թէ որ ամեն մեղքերուն վրայ ճշմարիտ զղջացած է նէ, սուրբ հաղորդութեամբն իր մեղացը թողութիւն ու այ շնորհքը կրնդունի: Ահիկայ է սուրբ հաղորդութեան առջինջ օրութիւնը:

Երկրորդն է ջնջել որչափ որ ներելի մեղք ունինք նէ: Ներելի մեղքերնուս թողութիւն առնելու համար, թէ և պէտք է խոստովանելը, բայց հարկաւոր չէ. վասն զի, ինչպէս արիանդեան սուրբ ժողովքը կըսէ, երբոր պէտք մը զղջանք նէ՝ կրնանք շատ կերպով անոնց համար թողութիւն ընդունել այմէ, մանաւորապէս հաղորդուելով: Ա մոռացութիւնը այնքան է որ շատ մխիթարական բարեպաշտ անձինքներն որ կը տրամին՝ տեսնելով ամեն օր նորէն պակասութիւններու մէջ իյնալնին, կը կարծեն որ աշխարքիս վրայ կենալնին՝ մեղքերնին եռելը ցնելէն ուրիշ բանի չի ծառայեր. բայց սխալ է կարծածնին: Իրաւ՝ ամենքնիս ալ պակասաւոր ենք, ու միշտ նորէն նորէն պակասութիւններու մէջ կիյնանք. վասն զի անկարելի է որ ամեն ներելի մեղքերէն կարենանք վախճել. բայց սա ալ իրաւ է որ՝ ան ամեն նե-

բեւեւ մեղքերը շատ կերպով կը ջնջուին , մանաւանդ որ
հաղորդութեամբ , իսկ բարեգործութիւններնիս կը
մնան ու կը գնդուին , և արքայութեան համար մեզի
գանձ կը պատրաստեն : Ուստի ամէնէն աղէկն ան է
որ զմեզ այ ձեռքն յանձնենք , պատրաստ ըլլալով մեռ-
նելու ալ ապրելու ալ՝ ինչպէս որ ինքը կուզէ , ու մէ-
կալ գնէն բարեգործութեան հետ ըլլանք :

Հաղորդութեան երրորդ զօրութիւնն է՝ մահուչափ
մեղքէն զմեզ պահելը , ինչպէս տրիտեենդեան ժողովքը
կըսէ , մեզի ուժ օգնութիւն ու մանաւանդ շնորհք տա-
լով կիրքերնիս զսպելու , փորձութիւններուն դէմ կե-
նալու՝ որոնցմէ ամէնքս ալ քիչ կամ շատ կը նեղինք ,
և այսպէս գիւրացընելով մեզի իրեք գլխաւոր թշնա-
միներնուս յաղթելը՝ որ են մարմին աշխարհք ու սա-
տանայ , միանգամայն սկզբնական մեղքէն ծնացած ու
այնչափ ուրիշ մեր կամքը գործած մեղքերնուս վէր-
քերն ողջընցընելով : Երբոր Իսրայէլն Եգիպտոսի ա-
նապատին մէջ իրենց այնչափ տրտունջներովը զայծ
բարկացուցին , ու վրանին Թունաւոր օձեր իրկեց՝ որ
զիրենք կը խածնէին ու շատը կըսպաննէին , շատն ալ
կը վիրաւորէին , ոսկեայ պատիժէն զարհուրած՝ Մով-
սէսի ոտքը գիմեցին : Ինքն ալ աղաչեց զայծ որ զիրենք
խալըսէ ան պատիժէն . ու հրամմեց իրեն այծ որ պղնձէ
օձ մը շինէ , բարձր փայտի մը վրայ դնէ , որպէս զի ով
որ ան օձին նայելու ըլլայ նէ՝ իրեն վէրքէն ողջընայ ,
ըսի մեռնի . “ Ամէնայն օձահար՝ որ առնայիցէ զնա , կեց-
ցէ ,, . (Թուոց . իա . 8 :) Նոյն բանը կընէ մեզի առաքը
հաղորդութիւնը . մէկ հատիկ գեղ է դժոխային օձին
մեր հոգւոյն վրայ մեղքերով բացած վէրքերն ըռընա-
ցընելու , և այ շնորհքին մէջը կենդանի պահելու զմեզ :

Հաղորդութեան խորհրդոյն չորրորդ զօրութիւնն
ան է՝ որ կեանքցընէ մեր չերմեռանդութիւնը , այ սէրը
կաճեցընէ մեր սրտին մէջը , և սանկով կընդունինք
այմէ մեր մեղքերուն պատժոյը թողութիւն , սէրն
կամ պակաս արժան ըլլալու է մեր սէրն ու չերմեռանդու-
թիւնը :

Իսկ հինգերորդ զօրութիւնն է մանաւանդ կերպով
միացընել Քրիստոսի հետ , ու զմեզ Քրիստոսի հետ , որ է քո-
ղոքական արքութիւն . “ Որ ուտէ զմարմին իմ , և ըմպէ
զարիւն իմ , յիս բնակէ և ես ՚ի նմա ,, . (Յ-ն . չ .

37:) Ոչ ասաի, ինչպէս սուրբ հայրք կըսեն, Յաի մարմինն ու արիւնը Ճաշակելով՝ իրեն հետ գրեթէ նոյն կըլլանք, ինքն ալ մեզի հետ նոյն: Երանի՛ մեզի, ի՛նչ ընորհքներ, ի՛նչ օգնութիւններ, ի՛նչ օրհնութիւններ, ի՛նչ լոյս մտաց, ի՛նչ բարի յարժմունք սրտի, ի՛նչ ուրախութիւն, ի՛նչ հոգևոր մխիթարութիւն չենք ունենար Քրի հետ սանկ հրաշալի կերպով միանալէն: Թէ որ Աբեդդար գեթացին հին օրէնքին տապանակը միայն իր տունը ընդունելով այնչափ օրհնութիւն առաւ Յայէ ինքն ալ ու բոլոր իր ընտանիքն ալ. "Եւ օրհնեաց տէր զԱբեդդար, և զամենայն տուն նորա". (Բ. Թգ. Ի. 12.) Հապա որչափ աւելի և ի՛նչ օրհնութիւններ կառնէ հալորդուհին՝ զոհ իր ներսն ընդունելով: Մէկ անգամ ամէն ակեաք եղած սպարտաութիւններով հաղորդուիլը հերիք է մեկը սուրբ ընելու:

Բայց քանիներ կան, որ հոգերնին չէ սուրբ հաղորդութեան սա սքանչելի զօրութիւնները վայելելու. քանիներ կան, որ կը գանին սա հոգևոր կերակուրէն՝ ինչպէս Հրեաներն անապատին մէջ մանանայէն գանեցան. "Անձինք մեր տաղտկացեալ են՝ ի սնոտի հացէս". (Թիւ. Ի. 5:) Քանիներ կան, որ տարիներով չեն հաղորդուիր և ոչ սուրբ պաակին: Սանկիները ինչպէս կրնան ընորհք ու հարկաւոր օգնութիւնները ընդունիլ Յայէ. ինչպէս կրնան բարեգործ ըլլալ, Յայ ընորհքին մէջն յառաջանալ, ու փրկութեան հասնիլ: Թող չխաբուին, Թող չխոյսան. Քրի տէրն մեր յայտնի ըսաւ՝ որ իր մարմինն ու արիւնը չիճաշակուին ոչ իր ընորհքը կուտայ, ոչ օգնութիւն, ոչ հոգևոր կենդանութիւն, և ոչ յաւիտենական կեանք: "Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ, և արբջիք զարիւն նորա, ոչ ունիք կեանս յանձին". (Յ-Հ. Ի. 54:)

Քանիներ ալ կը հաղորդուին առէք, բայց ոչ հաղորդութեան սքանչելի զօրութիւնները չեն զգար. միշտ դաղջ ու պաղ են, միշտ նոյն պակասութիւններն ու մեղքերն ունին, վասնին տարբերութիւն մը չերևար, բարեպաշտութեան չերմեռանդութեան և առաքինութեան մէջ առաջ չեն երթար: Ինչո՞ւ, գիտէ՞ք. պատճառն ասկէց եաքն յորդորականերուս մէջը պիտի ըսեմ. հիմակուս հետս ատ միայն կրսեմ, որ եթէ սուրբ հաղորդութիւնն իր բարի պտուղները չի բերեր մեզի նէ, յանցանքը մերն է:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ԶԸ.

Ս՚ԱՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԵԱՄԲ ՅԱՒ ՏԷՐ ՅՈՎՍԷՓ ԽՕՍԻ ՎՐԱՅ։

Ինչ որ անցած կիրակի ըսի ձեզի Քրիստոսի սուրբ հաղորդութիւնը հաստատելուն վրայ, և անոր վրայօքն ինչ որ պարտական ենք հաւատալու, և ինչ զօրութիւններ ունի սա սուրբ խորհուրդն արժանապէս հաղորդուողներուն վրայ, անոնցմէ կրնաք իմանալ ինչ մեծ սէր՝ ինչ մեծ գութ ունեցեր է և ունի Քրիստոս մեզի պէս ողորմելի արարածներուն վրայ։ Բայց որպէս զի աղէկ մըն ալ իմանաք, այսօր անոր վրայ պիտի խօսիմ, աշխարհս առջին գնելով սա բանն յայտնի և ամէնուն մտքին յարմար պատճառներով, որպէս զի խելօքնիդ պատկի. ու տեսնելով Յաի մեր վրայ ունեցած անհուն սէրն ու գութը՝ դուք ալ զինքը սիրէք, ու սուրբ հաղորդութեամբը մեզի ըրած բարերարութիւնը պարապ չհնանէք։

Ա՛յնչափ մեծ է Յաի սա բանովս մեր վրայ ցցուցած սէրն որ՝ սուրբ Ագուինացին հաղորդութիւն խորհուրդը սիրոյ խորհուրդ կը կոչէ. ու արիւեռնդեան սուրբ ժողովքն ալ կըսէ որ Քրիստոս մեր սա խորհրդովը չէ թէ միայն իր սիրոյն գանձը բացաւ մեզի, այլ պարտեց. (Ընթս. ԺԳ. Յշ. հաղորդ. գլ. ը։) Երբոր մէկուն սիրտը սիրով կը վառուի նէ, ինչ կընէ իր սիրելւոյն. ալ անկէց եաքը բան մը չկայ՝ որ նրբը ըլլայ, հերիք է պիտի նայ որ սիրելւոյն պէտք է կամ կրնայ օգնել ան բանը, մէկէն անոր կուտայ սիրով՝ թէ և իր խիստ սիրելի բանն ալ ըլլայ։ Կարճ խօսքով, Ճշմարիտ սէրն առատաձեռն կընէ զմեզ, պատրաստ կըլլանք մեր սիրելւոյն օգնելու և բարիք ընելու, նաև մեզի վնաս ալ հանելու ըլլայ անկէց։

Ի՛նչ առատաձեռնութիւն, ինչ պարգև կրնար ընել մեզի Քրիստոս մեր՝ սուրբ հաղորդութեան խորհրդոմէն աւելի ամէն օր ըսածէն աւելի։ Երկու տեսակ կերակուր հարկաւոր էր մեզի. նիւթական՝ մարմնոյս

կենդանի պահելու համար, ու հոգևոր՝ մեր հոգուն կեանք տալու համար: Եւ որովհետև գիտեր որ իրմէն ալէկ կերակուր չէր կրնար տալ հոգինիս կենդանի պահելու համար, խելքէ մտքէ վեր առատաձեռնութեամբ մը իր մարմնին արիւնը հոգին ու ճշմարիտ հաղորդութեան խորհրդովը տուաւ մեզի, ու շարունակ կուտայ, ամէնուն ալ հաւասարապէս, չէ թէ արքային միայն, եպիսկոպոսներուն ու քահանաներուն միայն, չէ թէ թագաւորներուն իշխաններուն պետականներուն ու հարուստներուն միայն, այլ ամէնուն, նաև ալքատներուն ոլորմելիներուն ամէնէն երեսակ ինկածներուն ալ: Թէ որ հաւատքն ասանկ չսորվեցնէր, թէ որ ճշմարտութիւն չըսէր նէ, մի կրնար մտքէն անցընել որ Յիսի մեր վրայ ունեցած սէրն ինչուան հոս հասնի: Թէ որ Քրիստոս մեր հրաման տուած ըլլար մեզի որ ինչ բարիք կը բաղձանք մեր հոգւոյն նէ՝ խնդրենք իրմէն, որմէն մտքէն կանցներ խնդրել որ իր մարմնին արիւնը հոգին ու ինչուան ճշմարտութիւնն ալ մեզի տայ Ճաշակելու. մի կրնար համարձակիլ ասանկ բան խնդրելու: Բայց ինքը գիտնալով որ ամէնէն աղէկ՝ ամէնէն օգտակար՝ ամէնէն հարկաւոր կերակուրն ան է մեր հոգւոյն, ան ուուաւ, իր սէրն սահմանց չինքն որ ան կերակուրը տայ մեզի: Սուրբ գիրքն Յովնաթանին Դաւթի հետ ունեցած մեծ սէրը ցցընելու համար՝ կըսէ որ Յովնաթան իր անձին պէս կը սիրէր զԴաւիթ. "Եւ սիրեաց զնա Յովնաթան քան անձին իւրում". (ա. Թգ. ԺԸ. 1:) Բայց Յովնաթանին քան իր կրածը Դաւթի համար ինչ եղաւ. ան որ քովը հոգուսանները հանեց Դաւթի ուուաւ, ինչուան իր սուրն ու աղեղն ալ. "Եւ մերկացաւ Յովնաթան զզգեստն՝ որ զնովքն, և ետ զայն Դաւթի, և զվարսպանակս իւր մինչև զսուսերն իւր և զաղեղն իւր": Ուրեմն թէ որ Յովնաթան քովը քովը իր զգեստներն ու զինքերը Դաւթի տալովն այնչափ մեծ սէր ցցուցած եղաւ՝ իր անձին պէս սիրելով զԴաւիթ, "սիրեաց զնա քան անձին իւրում", մի կրնայ ջափել, մի կրնայ խելք հասցընել Յիսի մեզի ցցուցած սիրոյն, որ սուրբ հաղորդութեան խորհրդովը զինքը քովը մեզի կուտայ, իր մարմնին արիւնը հոգին ու ճշմարտութիւնը, անանկ որ՝ անկէց աւելի բան չէր կրնար տալ մեզի, կըսեն սուրբ

վարդապետանելը : Վասն զի ինչ որ իբրև մարդ կրնար տալ նէ՝ կուտայ , իր մարմինն արիւնն հոգին . ինչ որ ալ իբրև ած կրնար տալ նէ՝ կուտայ , իր աճուրդիւնն ու արքայութիւնը . ինչ որ իբրև ած և մարդ կրնար տալ նէ՝ կուտայ , ամմեն իր ունեցածը թէ իբրև ած և թէ իբրև մարդ՝ տալով մեզի , այսինքն իր աճուրդիւնն , իր առաքինութիւնները , իր ընտրհքները , իր արդիւնքը , իր սուրբ վիրկանքը , կարճ խօսքով՝ ամմեն բան . ա՜նանկ որ Քն աչքին մէջ բոլոր իր ամենակատարութեամբը , կըսէ սուրբ Օգոստինոս , չէր կրնար ասկից աւելի բան տալ մեզի , բոլոր իր իմաստութեամբը չէր կրնար մտածել ասկից աւելի բան տալ մեզի , և իր բոլոր հարստութեամբն ասկից աւելի բան չունէր տալու մեզի : Կարելի բանն է որ մէկն անգին ու անգնահատ բան մը հանէ տայ անանկ մարդու մը որ չի սիրեր . անկարելի բան է , միայն սէրն է որ սա բանն ընել կուտայ : Ուրեմն թէ որ Քն սէրն մեր ինքը զինքը տալով մեզի բոլոր ածութեամբն ու մարդկութեամբը՝ ամմենէն անգնահատ ամմենէն անգին բանը ուսուսա մեզի , որչափ որ իր առաքինութիւնը կրնար տալ , և անանկ պարզևը մը ըրաւ՝ որուն վրայ հրեշտակներն ապշեցան մնացին , յայտնի նշան է որ զմեզ սաստիկ կը սիրէ , տարակոյս չի մնար որ մեր վրայ ունեցած սէրը խելքէ մարքէ վեր է : Սիրելի ուրիք , սա ճշմարտութիւնն որ Քն սէրն մեր Հայրդութեան խորհուրդովն ինքը զինքը բոլոր մեզի կուտայ մեր հոգին կերակրելու համար , ամմենիս դիտենք ու ասկէ կը լսենք , կրնամ ըսել ալ որ աչուընուս առջին է միշտ անոր համար է որ շատ բան սովորական եղած է , ան տպաւորութիւնը չընէր որն որ պէտք էր ընել . բայց թէ որ քիչ մը մտածական ընելու ըլլանք վրան կենդանի հաւատքով , թէ որ քիչ մը մտածենք լինչ ըսել է մեզի պէս ողորմելի արարածներուն իր աճուրդիւնն ու մարդկութեանը հետ միացընել , ու մեր հոգին իրմով կերակրել , կաշխատինք կը հիանանք , կխմանանք իր սաստիկ սէրը , մեր վրայ ունեցած մեծ գութը , և ան առեղը կը հասկընանք լինչպէս իրաւունք ունին եղեր սրիտեղեան ժողովքին վարդապետները որ ըսին . Քն սէրն մեր հայրդութեան խորհուրդը հաստատելով իր սիրոյն դանձը չէ թէ միայն բացաւ մեզի , այլ պարգեց :

Բայց առ բանիս վասն խելօքինիս առնելու պատկերաւ համարը, դեռ քննենք ինչ որ սէրն ընել կուտայ՝ երբոր մէկու մը սրտին մէջ կը տիրէ: Ով որ մէկը կը սիրէ, կուզէ անոր հետ կեանք խօսիլ գործել. ուրիշ բանի չի բաղձար՝ անոր հետ կեանքէն ըլլալէն ու զինքը վայելելէն ի զատ. անանկ որ, երբոր անոր հետ է՝ ուրախ է գոհ է, երբոր անկէց հեռու է՝ տրտում է: Եղիսէ մարգարէն՝ որ շատ սէր ունէր Եղիայի վասն, կուզէր որ միշտ անոր հետն ըլլայ. թէ և Եղիա քանի անգամ հրամայեց որ հեռը չիպայ, Թողու զինքը, բայց ինքը միշտ կը պատասխաներ. Աստուած չընէ որ քեզմէն բաժնուիմ, դուն ալ գիտես որ չեմ կրնար քեզ Թողուլ. "կենդանի է տէր, և կենդանի է անձն քո թէ Թողից զքեզ,,. (Բ. Թագ. ը. 4:) Անանկ ալ երկու հոգի որ մէկզմէկ սաստիկ կը սիրեն, կուզէ ապէկ սէր ըլլայ ունեցածնին, կուզէ պէշ, կը տեսնենք որ միշտ մէկտեղ կուզեն կեանալ, մէկտեղ խօսիլ, մէկտեղ աշխատիլ, մէկտեղ ուտել, անանկ որ երբոր հարկ կըլլայ մէկմէկէ բաժնուիլ նէ, ո՛ն ինչ ծանր բան է, ինչ վիշտ կըզգան, հառաչանքէն լալէն ուրիշ բան չեն ըներ: Հիմայ տեսանենք Յաի մեղն հետ բռնած կերպը: Երտուն նուիրեք տարի աշխարքին վասն մեղն հետ կեանալէն առաքը, մեր փրկութիւնը կատարելու համար պէտք էր որ մեղմէն բաժնուէր, իր երկնաւոր հօրը քովն երթար: Մէկ կողմանէ կուզէր անոր կամքն ընել, մէկալ կողմանէ չէր ուզեր Թողուլ զմեզ իր սիրելի զաւկներըը. բայց սէրը հնարագէտ է, կերպը կը գտնէ իր սիրելինեըէն չբաժնուելու: Քն սէրն մեր արքայութիւն դառնալէն ու երկնաւոր հօրն ալ կողմը նայեցաւ ատ պիտի ինչ ըրաւ. մեզմէն չբաժնուելու համար, իր մարմնովն ու արեամբը՝ իր հոգւովն ու աճդութեամբը միշտ մեղն հետ ձնալու համար, սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեց. հաստատելու առեն ալ տեսանք ինչ ըսաւ առաքեալներուն. Ո՛ն շատոնց է որ կը փափաքէր սա խորհուրդը հաստատելու, մեզմէ չբաժնուած. "Ցանկանալով ցանկացայ զայս պատարագ առնել ընդ ձեզ՝ մինչչև չարչարեալ լինիմ,,. (Ղկ. իբ. 15:) Հիմայ որ հաստատեցի, գոհ եմ որ ինչուան աշխարքս նորէն ձեզի հետ պիտի ըլլամ. "Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև ի կատարած

աշխատին ,, . (Մտ. իբ. 20 :) Ըսած բան . ասկէց աւելի սէր կրնաք ցցընել մեզի Քէ տէրն մեր : Թէ որ Թագաւոր մը ըսէր մեկուն . Մտիկ ըրէ սիրելիս , քու ընկերուհիդ խնամ կախարժիմ , կուզեմ որ միշտ մեկտեղ ըլլանք , ղքեզ վայելեմ , քեզի իմ մեծութիւնս հարստութիւնս ու զուարճութիւններս վայելել տամ . Թէ որ ասանկ ըսէր նէ , մեծ սէր ցցուցած չէր ըլլար ան . նոր , չէ՞նք զարմանար մեկ Թագաւորի մը այնչափ սէր ու գուրթ ցցընելուն համար իր մեկ հպատակին վրայ : Քէ տէրն մեր ամեն Թագաւորներուն Թագաւորը , երկնի և երկրի տէրը , ամբ ըլլալով , սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը գրաւ՝ մեզմէ չխլուելուն համար , ու յայտնի ըսաւ՝ որ կը բաղձայ ինչուան աշխարքիս եթ . քը մեզի հետ ըլլալ , որպէս զի օգնէ մեզի , սիրտ տայ պէտք եղած ատենը , հոգինիս կենդանի պահէ , մեզի իր շնորհքներն իր պարգևները վայելել տայ , ուրեմն ասկէց մեծ ապացոյց կրնա՞յ ըլլալ Յի՛ն մեր վրայ ունեցած խելքէ մտքէ վեր գթութեանն ու անհուն սիրոյն . բայց դեռ հոս չի լմընար իր սէրը :

Հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը հաստատեց , չէ թէ միայն միշտ մեզի հետ մնալու համար , որպէս զի կարենանք ժամերն այցելութիւն ընել իրեն , իրեն հետ կենալ խօսիլ ընտանեբար , մեր կարօտութիւնները ըսել իրեն , մեր աղերսագիրները իր առջը դնել , իրմէն շնորհքներ ընդունիլ , բոլորովին աշխարքիս Թագաւորներուն բռնած կերպին դէմ՝ որ իրենց հետ խօսելը մեծ ու մանաւոր շնորհք մըն է , այլ նաև ուզեց որ նեբաբնիկ գայ , մեր սիրտը կենդանի տապանակ մը ըլլայ իր մարմնոյն հոգւոյն ու աձութեանը , ուզեց որ մեզի պէս ոլորմելիներուն հետ միանայ մեկ ըլլայ , ուզեց որ իր մարմինն ու արիւնը կերակուր ըլլայ մեր հոգւոյն : Ասկէց հիանալի բան կրնա՞յ ըլլալ . ամբ ոլորմելի մարդուս հետ միանայ , նեբաբնիկ գայ , մեր ազտոտ սիրտը մտնէ , իր սուրբ մարմինն ու արիւնը մեզի կերակուր տայ . ասիկայ անանկ սէր մըն է , անանկ գուրթ մըն է , անանկ բարութիւն մըն է , որ երկրնքին բոլոր հրեշտակները կապշեցընէ : Թէ որ մեծ գուրթ ու սէր է Թագաւորի մը խոնարհիլ իր հպատակներուն մէկին տունն երթալ այցելութիւն ընել իրեն , ով կրնայ խելք հասցընել Քրի բարութեանն ու սիրոյն՝ որ երկինք և

երկրի թագաւոր ըլլալով, չէ թէ միայն այցելութիւն կընէ մեզի՝ այլ նաև ներսերնիս կուգայ, մեզի հետ մէկ կըլլայ, և իր սիրտը մերինին հետ անանկ կը միացընէ՝ որ մէկ սիրտ կըլլանք: Ի՛նչ մարդասիրութիւն, ի՛նչ բարութիւն, աս ի՛նչ գութ ու սէր է մեզի ցցուցածը: Իրաւ՝ մեծ բարութիւն էր որ Քրիստոս մեր Մարիամ մագդաղինացիին ցցուց, թողլ տալով որ իր ոտքը լուայ ու սպգնէ. մեծ բարութիւն էր որ Թոմաս առաքեալին ցցուց, թողլ տալով որ ձեռքով իր նը կողը շօշափէ. մեծ բարութիւն էր որ ցցուց Յոհաննէս առաքեալին, թողլ տալով որ գլուխը իր կուրծքին վրայ դնէ. խօսք չկայ որ աս ամէնն ալ մեծ բարութիւններ էին, բայց և ոչ կը բաղդատուին աս բարութեանը հետ որ մեզի կը ցցընէ ստուգ հաւատքին ճամբան: Ասանկ բան. Սողոմոն թագաւորն ան երևելի մեծաշէն ու փառաւոր տաճարը չինեցընէն ետքը՝ չէր կրնար հաւատալ որ ան ուզէ անոր մէջը բնակիլ, ուստի աղօթքին մէջը կըսէ. "Եւ արդ տէր ած Իսրայէլի, հաւատարիմ լինի քան քո Դաւթի՝ եթէ ստուգութեամբ բնակեսցէ ած ընդ մարդկան 'ի վերայ երկրի ,,. (ա. Մնաց. գ. 17:) Ու ստուգ եկեղեցին զարմանալէն չի դադրիր որ Քրիստոս մեր Լինչպէս յանձն առաւ լինն ամիս ստուգ կուսին արգանդը բնակիլ, ուստի մէյմը ստուգ ածածնայ հետը ուրախակից կըլլայ ըսելով. "Ուրախ լեր Մարիամ, զի 'ի հայրապան ծոցոյ անմեկնելի ոգին 'ի քո յանձն առնու բնակել յոտնավայրի ,,: Մէյմը զՔրիստոս կը բարեբանէ՝ ըսելով. "Որ յարգանդի կուսին բնակիլ յանձն առեր, զքեզ բարեբանեմք ,,: Մէյ մըն ալ երկընքին հրեշտակները կրնեն ընկերակառնէ Քրիստոսի հետ զարմանալու և վինչեն օրհնելու, ըսելով. "Ցոյլ վերացեալն աստուածքն ոչ կշմեին հայել, տեսանելով 'ի գերիս կուսին՝ զարմացեալք, օրհնէին զքեզ ,,: Հապա մենք չենզարմանանո՞նք չապշինք Քրիստոսի անհուն բարութեանը վրայ որ կուգայ կը ծածկուի սրտերնուս մէջն իր մարմնովը հոգեւոր ու ստուգութեամբը, մեզի կերակուր կըլլայ, մեր հոգին կը սնուցանէ: Բայց դեռ հոս ալ չի լմընար իր սէրը:

Ցեանենք՝ սէրը մարդուս սրտին մէջ տիրելու ըլլայ

նէ, դեռ ուրիշ ինչ կընէ: Մէկն երբոր իրաւցընէ սէր ունի անձի մը վրայ, սիրով կը քաշէ անոր համար ամէն աշխատանք նեղութիւն ու վիշտ: Ասոր սիրուն օրինակ մը ունինք ծննդոց մէջը. (Ծննդ. իթ:) Յակոբ նահապետը ստուկ սէր կապեց Հռաքելին վրայ, ու հօրմէն խնդրեց որ զինքը տալս առնէ: Լաբան Հռաքելի հայրը խոստացաւ իր աղջիկը տալու Յակոբ նահապետին, թէ որ եօթը տարի իր տանը ծառայութիւն ընելու ըլլայ: Իրաւ որ ապրուստ ունեցող մարդուամբ՝ որ կրնայ իր տունն ապրիլ՝ ծանր բան է ուրիշի ծառայ ըլլալ, և անոր բերնէն կախուիլ. բայց սէրն ամէն բանի կը յաղթէ. Յակոբ նահապետը Հռաքելի սիրոյն համար Լաբանին խօսք տուաւ եօթը տարի ծառայելու: Ատենը հասաւ, Լաբան Հռաքէլը հարս տալու տեղ՝ խաբէութիւն անոր քոյրը Լիան տուաւ: Խաբէութիւնն յայտնի եղաւ, Լաբան ըսաւ Յակոբ նահապետին որ, եթէ Հռաքէլը հարս կուզէ նէ՝ եօթը տարի ալ իրեն ծառայէ: Մտածեցէք ինչ ծանր բան էր եօթը տարի ծառայութիւն ընելէն եաքը՝ եօթը տարի ալ նորէն ծառայել. կարծես թէ Յակոբ նահապետին համբերութիւնը հատնելը պիտոր, բայց չհատաւ: Ընանիկ կը սիրէր Հռաքէլն որ՝ անոր սիրոյն համար յանձն առաւ ամէն նեղութիւն ու վիշտ, ու եօթը տարի ալ ծառայեց Լաբանայ. տեսէք ինչ ըսել է սէրը: Ատոր տանիկ ըլլալը փորձով գիտեն, որոնք որ անձի մը վրայ տտուկ սէր ունին. ոչ ծախք աչքնուն կերևնայ, ոչ նեղութիւն, ոչ վտանգ, գիշեր ու ցորեկ, տաքին ու ցրտին այնչափ անոր սիրոյն համար կաշխատին, այնչափ բան կը քաշեն, որ եթէ անոր կէսն այ սիրոյն համար քաշէին նէ՝ մեծ տուրք կըլլային:

Հիմայ տեսանենք Քա տէրն մեր որ հաղորդութեան խորհուրդը տահմանելով ինչ բաներ մեզի համար յանձն առեր է ու կառնէ. տակէց կիմանանք մեր վրայ ունեցած մեծ սէրը: Քա տէրն մեր մարդ ըլլալու համար խոնարհեցաւ, և այնչափ խոնարհութիւն յանձն առաւ որ՝ տուրք գիրքը կըսէ. "Զանձն ունայնացոյց, զկերպարանս ծառայի առեալ,,. (Փիլիպ. բ. 7.) այսինքն ամէն ըլլալով և ամէնուն տէր, ծառայի կերպարանք առաւ, զինքը ոչընչացուց: Բայց տուրք հաղորդութիւնը մէջ ըլած խոնարհութիւնն տակէց ալ տեսնլի է. վասն

զի հոս չէ թէ ծառայի կերպարանք կառնէ, այլ հացի ու գինւոյ՝ որ անպակաս բաներէ են։ Մարդեղութիւն առնելէ յետոյ էր որ, ինչուան իր ամբողջ ծածկեց մարդկութեամբը. բայց սուրբ հաղորդութեան մէջ առնելի կը խոնարհի որ, չէ թէ միայն իր ամբողջութիւնը՝ այլ նաև մարդկութիւնը կը ծածկէ, հաց ու գինի երեւնալով։ Մարդեղութեամբը խոնարհեցաւ, մեզի պէս ոտքերուն մարդկանց նման եղաւ. իսկ սուրբ հաղորդութեամբն ինչուան մեզի կերակուր ու ըմպելի կըլլայ, մեզի անուռնդ կըլլայ։ Ա՛ւ ի՛նչ խելքէ մտքէ վեր խոնարհութիւն է որ մեզի համար կընէ Քրիստոս մեր. միանգամայն ի՛նչ սքանչելի օրինակ է խոնարհութեան, որ մեզի պէս հալատնեերուն կուտայ։

Իսկ անարժանքն ու նախատինքը, որ սուրբ հաղորդութեան մէջ մեզի համար կը կրէ, ոմ կրնայ բացատրել։ Քանինե՛ր մահուշափ մեղքով զինքը կընդունին, ու առակաւ արբատպծութիւն ընելով՝ կուզեն զինքը սատանային հետ մէկտեղ դնել։ Քանինե՛ր զինքը պիղծ ու աղտեղի ձեռքով կը բառնեն։ Քանինե՛ր ինչուան ոտքի սակ առեր են զինքը, շներուն առջին ձգեր են, ու այլ գէշ նախատինքներ ըրեր են սուրբ հաղորդութեանը։ Քանինե՛ր երբոր արբութիւնը բազմոցի վրայ ալ դրած է՝ մեր աղաչանքներն ընդունելու, մեր աղօթքը լսելու և կատարելու, մեզի շնորհք և օգնութիւն տալու, աներես կերպով կամ անպարկեշտութեամբ ժամ կը մտնեն՝ կարծես որ անարդ թատրոն մը կերթան, չէ թէ միայն մեծարանաց ու յարգութեան նշան մը չեն տար Քրիստոսի, այլ նաև իր դիմացը զինքը կը նախատեն՝ անվայել խօսքերով ու նայուածքներով։ Այսու ամենայնիւ ինչը մեր սիրոյն համար կը համբերէ, ան ամեն նախատինքն ու անարգանքը մեզի համար կը կրէ։ Սուրբ հաղորդութիւնը հաստատելու առնելը՝ ալէկ գիտէր որ ան ամեն ապերախտութիւնները պիտոյ ընէին երեն մարդիկ, ամենքն ալ աչքին առջեն էր. բայց այսու ամենայնիւ իր սէրը չկտրեցաւ վրանիս, սուրբ հաղորդութիւնը հաստատելէն ետ չդարձաւ. ինչ որ ըլլայ՝ թող ըլլայ, ըսաւ, թող անարգանք ու նախատինք ալ քաշեմ մարդկանցմէ, հերիք է որ ետ երեսնուց հետեւ ըլլամ մարմնով հոգւով ու յաւիտեանքս՝ երեսնուց օգնելու, երեսնուց սիրտ տալու, երեսնուց ամեն կերպ

բարիք ու շնորհք ընելու համար : Կրնար , տեսնելով այսչափ անարգանքն ու նախատինքը՝ որ պիտի կրեր , կրնար չհամաձայնել սուրբ հաղորդութիւնը. բայց ասանկ մեծ բարիքէ մը զրկել չկրցաւ հաստատեց , և ինչպէս աշխարքիս հետը խոսել սիրեց . “ Ես ամէն հաւատիկ եսընդ ձեզ եմ մինչև՛ ի կատարած աշխարհի ,, : Երբոր մէկն իր սիրոյն փոխարէն սէր կընդունի , կրնայ բոլոր սրտանց սիրել. բայց երբոր փոխարէն սէր չընդունիր , երբոր նոյն անձէն որ կը սիրէ , կամ անոր պատճառաւն ուրիշներէն անարգանք նախատինք ու ծանր անիրաւութիւններ կրքաշէ , և այսու ամենայնիւ չի դադրիր սիրելէն ու նոյնպէս բարիք ընելէն ան անձին , իրաւցընէ ասոր սէրն ամեն չափէ դուրս է , խելքէ մարքէ վեր սէր է : Ո՛հ , սիրելի ուրիշքս , քիչ մը կեանդանացընենք աչքընցընենք հաւատքնիս , ան առեներ կիմանանք ինչ մեծ գութ , ինչ անհուն սէր ցցուցեր է ու կը ցցընէ մեզի Քն սուրբ հաղորդութեան մէջ . ան առենն ան հիացմունքն ու զարմանքը կունենանք , ինչ որ սուրբերն ունեցան :

Ուրեմն թէ որ Քն սէրն մեր ասանկ գութ ու սէր կը ցցընէ մեզի միշտ , ինչպէս կըլլայ որ մենք զինքն ինչպէս պէտք է նե չենք սիրեր , ինչպէս կըլլայ որ ասանկ պաղ սիրտ ունինք , իր սիրոյն փոխարէն սէր չենք ցցըներ իրեն : Ո՛հ , առաքելոյն ըսածն է . ով որ չի սիրեր ասանկ սիրելի սէր մը , ասանկ բարեգութ սէր մը նե , թող երթայ արքերուն առիւծներուն հետ բնակի , բանաւոր արարածներու հետ բնակելու արժանի չէ . “ Եթէ ոք ոչ սիրէ զտէր Յս , եղիցի նզովեալ ,, . (ա . կոր . ժզ . 28 :) Ինչպէս կըլլայ որ և ոչ երախտագիտութեան կրզգանք արտերնուս մէջ իր բարերարութեցը , իր ըրած շնորհքներուն , մանաւանդ սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը հաստատելովը . ինչու չենք ըլլար իրեն , ու չենք ըսեր սուրբ Բեռնարդոսին պէս . “ Ո՛վ սէր իմ , ինչպէս գոհութիւն տամ քեզի՝ ասանկ մեծ բարիք ընելուդ համար ինծի . երկինքին աբեներն ու հրեշտակները կաղաչեմ որ իմ տեղս շնորհակալ ըլլան քեզի . ան ամեն շնորհակալութիւններն ու երկրպագութիւնները՝ որ սուրբ հաղորդութեան չկոմեսանդ եղոյնեներն ինչուան հիմայ ըրած են , բոլորն ալ ես ըրածի պէս քեզի կը նուիրեմ ,, : Ինչու ասանկ

ջերմեռանդ ընտհակաւսւթիւն մը ընել Քրիստոսի. Ինչպէս կըսէ որ շատերը սուրբ հաղորդութիւնէն կը ձանձրանան, ասանկ հոգևոր կերակուրէ մը՝ որ մեզի այսչափ շնորհք օգնութիւն բարիք ու յաւիտենական կեանք կը բերէ, որոնց կարօտ ենք. "Որ ուտէ զհացս զայս, կեցցէ յաւիտեան". (Յհ. Զ. 60.) ու չհաղորդուողներուն Քրիստոս կըսէ մեր յաւիտենական մահ կըպատասխանէ. "Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ, և արիւնք զարիւն նորա, ոչ ունիք կեանս յանձին". (Ա՛ Զ. 54:) Ինչպէս կըսէ որ Քրիստոս մեր տապանակին մէջ, խորանին վրայ, կըպատասխանէ մեզի հետ տեսնուելու, ալօթքնիս աղաչանքնիս երկրպագութիւնիս ընդունելու, մեզի հետ ընտանեբար խօսակցելու, մեզի ամէն պէտք եղած շնորհքներն ընելու, և այսչափ քիչ են իրեն յարգութիւն ընծայները, իրեն յարդութեան գնացողները, իրեն արժանաւոր երկրպագութիւն ընծայները: Ինչպէս կըսէ որ հիւանդներու տրբուն տանելու տանեն, որ Քրիստոս մեր է եկողը շնորհքներով լեցնելու թէ հիւանդները և թէ ամէնն հոն գտնուողները, այսչափ քիչ են հետաքրքրութիւնը, կարծես թէ շնորհք մը կրնանն հետն ընկերելով, կարծես թէ աղքատ ու ամլիկ մարդկանց գործ է սրբութեան հետ երթալը: Ո՞ւր է հաւատքնիս. թէ որ թագաւորի մը հետ երթալ ըլլար նէ, ամէնքը՝ մանաւանդ աշխատականները՝ իրենց պատիւ և պարծանք կը սեպէին, կը վազէին հերթային յարգութեամբ ու մեծարանօք ընկերելու. իսկ Քրիստոսի հետ երթալու՝ որ թագաւորաց թագաւորն է, երկնի և երկրի տէր, հոգերնին չէ, քիչ մարդ հերթայ, անոնք ալ առանց պէտք եղած յարգելնին ու մեծարանքին: Նորադարձի մը զուրցած խօսքը մոխիր ըրէք. երկու ուղղափառ պարոններ իրեն հետ խօսելու առնը, քիչ մը հեռուէն քահանան սրբութիւն կը տանէր հիւանդի մը: Պարոններէն դէմառինին տպիւ վար առնելով՝ պզտի երկրպագութիւն մը ըրին, ու սկսան նորէն իրենց խօսքն առաջ տանելու: Զարմացա նորադարձն ու ըսաւ. Պարոններ, դուք կը հաւատաք որ Քրիստոս այ հանցնի: Պատասխան տուին պարոնները. Ինչ ըսել է թէ կը հաւատանք, կեանքերնիս ալ կը հաւատանք ատ հաւատքնուս վրայ: Այն առնը նորադարձն ալ ըսաւ. Ինչպէս կեանքերնիդ հաւատաք որ, քիչ մը նեղութիւն

չէք ուզեր քաշել, ու իր հետն երթալ. կամ ձեր հաւատքը սուտ է, կամ հաւատքնիդ ուրացեր էք: Սաննկ ըսաւ, ու Թոզուց գնաց: Հիմայ ես ալ նոյն խօսքը կըսեմ ջաուերուն՝ որ սրբութիւնը չեն յարգեր. աաննկնեերը կամ սուրբ հաւատքին սորվեցուցածը չեն հաւատար, և կամ հաւատքնին ուրացած են, ձեզ ալ՝ հոգինին ալ կը մատնեն: Բայց ինչ կըլլայ աաննկնեերուն եօթը. հաւատքնին ու զձեզ ապերախտութեամբ մատնելէն եօթը՝ հոգինին ալ կը մատնեն՝ զրկելով զնրեղ այնչափ շնորհքներէն ու բարիքներէն որ կրնային ձեզ հաղորդութեամբն ընդունիլ: Գիտէք աաննկնեերուն եօթն ինչ կըլլայ. սրբայութիւն երթալու և յաւիտենական երանութիւնը վայելելու տեղը՝ որ ձեզ պատրաստէր է երկինքը, և անոր գրաւականն երկրիս վրայ հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը գրեր է, կերթան կը փորձեն ձեզ արգելութեանը սուակաի խաւութիւնը՝ յաւիտեան գաաապարտուելով:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՁԹ.

Ո՛րչափ հարկաւոր է սքեպ հաղորդութիւը:

Օ՜ պարմանք բան. ինչ որ ձեզ միտաակար ու մահաբեր է կըսէ ու կարգիլէ մեզի, անոր եաւէն կըլլանք. իսկ ինչ որ մեր օգտին ու ամէն բարեացը համար կը հրամմէ, անհոգ կըլլանք, ան բանէն եա կը կենանք: Առաուած դրախտին մէջ արգիլեց Ադամայ ու Եւայի որ հան եղած ծառերուն մէկուն միայն պտուղը չուաեն, թէ որ ուաէք նէ՝ կը մեռնիք ըսաւ. "Յորում աւուր ուաիցէք, մահու մեռանիցիք". (Ծնն. Բ. 17:) Իսկ անոնք եկան գնացին ան պտուղին աչք անկեցին, ու ինչ կըլլայ ըլայ՝ ուզեցին ուաել, աւանց նայելու ինչ անհուն չարիք իրենց ու զաւկընեերնուն վրայ պիտի գար աա իրենց անհնազանդութենէն: Նոյն տէրը կը հրամմէ մեզի՝ "Առէք կերէք" ըսելով. հրեշտաինեերուն ուաելու հացը մեզի տալով. "Զհաց հրեշտակաց կերան մարդիկ". (Սղ. հէ.) ան հացն՝ որ երկընքէն

ինջած է. "Ա՛յս է հայն՝ որ յերկինէ ինջեալ,, (Յ.Կ. Չ. 50.) ան հայն՝ որ անապատին մէջ ինջած մանանային պէս չէր՝ որ ուտողը կը մեռնէր. "Ով որպէս կերան հարքն ձեր զմանանայն և մեռան. որ ուտէ զհոգս զայս, կեցցէ յաւիտեան,,. անանկ հաց մը՝ որ ամէն կերոյ զօրութիւն ունի. հոգինիս կը սնուցանէ, և այ ընտրեալին մէջը կաճեցնէ. զմեզ ամէն հոգևոր հնարքս դուրեննէ, ամէն վէրքերնէս կըբնացընէ, կատարեալ առողջութիւն կուտայ մեզի. անանկ հաց մը՝ որ զմեզ կը զօրացընէ անկարպ կիներնուս դէմ, դէշ յօժարութիւններնուս դէմ, իրեք դևսաւոր թշնամիներնուս՝ այսինքն աշխարհի մարմնոյ ու սատանային փորձութիւններուն դէմ, ուժ տալով որ անոնց դիւրաւ կարենանք յաղթել. մաքերնիս կը լուսաւորէ, ամէն մութ ու խաւար՝ այսինքն մեր մոլորութիւնները խաբէութիւնները նախապաշարմունքները ցրուելով, ու ճշմարտութիւնը ճանչնալ տալով. անանկ հաց մը՝ որ ջերմեռանդ կընէ զմեզ, այ սիրտը կը վառէ մեր սառած սիրտը, իրեն հաւատարմութեամբ ծառայելու՝ ամէն տրտնջանք ու դժուարութիւն յաղթելով. անանկ հաց մը՝ որ ներելի մեղքերնիս կը ջնջէ, մահացուներէն կը պահէ, գործած մեղքերնուս պատիժը կը քնչցընէ, զմեզ այ հետ բոլորովին կը միացընէ, սուրբ կըլլանք, այ շնորհքով կը լեցուինք, իր օգնութիւնները՝ լոյսը՝ բարեբարութիւնները օրհնէնքները կընդունինք ու կը վայելենք. անանկ հաց մը՝ որ այ երկինքը մեզի համար պատրաստած յաւիտենական վարձքը պատրաստած է. (Տէր. ծող. դիսպ. ժգ:) Ասուած կը հրամէ որ սա երկնաւոր հացէն ուտենք, կը յորդորէ զմեզ, կը հրաւիրէ, կաղաչէ որ ուտենք. "Եկայք կերայք՝ ի հացէ իմմէ, և արբէք զգինի իմ, զոր խառնեցի ձեզ. (Առակ. Թ. 5.) ու զմեզ գրգռելու համար, չէ թէ միայն ամէն տեսակ բարիք, ու յաւիտենական կեանք կը խոստանայ ուտողներուն, այլ նաև ամէն թշուառութիւն կըսպառնայ չուտողներուն, ինչպէս յաւիտենական մահ. "Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ, և արիւնք զարեան նորա, ոչ ունիք կեանս յանձին,,. (Յ.Կ. ԺԳ. 54:)

Այսու ամենայնիւ քրիստոնեաներուն շատը, (ո՜հ ան կրնար հաւատալ՝ թէ որ ամէն օր չհաղորդինք,) քրիս-

ատնեաներ ուն չատն ատ հոգէն ձանձրացած՝ հոգերնին չէ ուսելու, ամիաներով ու տարիներով ալ չեն հալորդուր: Ինչ ստակալի ապերախտութիւն, ինչ կոպտութիւն, ինչ անզգայութիւն այդ ըրած բարերարութիւնը, ինչ մեծ նախատինք է որ կընեն այդ: Ատուած ինքը զինքը կուզէ տալ իրենց, իրմով հոգինին կերակրել ու անուցանել, իր ամէն շնորհքներն օգնութիւն ու ամէն կերպ հոգևոր ու յաւիտենական բարիք կը խոստանայ, և իրենք բանի տեղ չեն դներ՝ ոչ զինքը, ոչ իրեն խոստումնքը, և ոչ իր պարգևները. հոգերնին ալ չէ. կարհամարհեն, և անշնորհք կերպով զինքը մէկդի կը ձգեն: Ասկէց մեծ ապերախտութիւն, ասկէց մեծ կոպտութիւն ու տմարդութիւն կրնայ ըլլալ այդ այնչափ սիրոյն գէմ: Թէ որ թագաւոր մը հրաւիրէր մէկը ատեղ իր սեղանն և իր ամէն զուարճութիւնները վայելելու, իր ընկերութիւնը՝ իր բարեկամութիւնը՝ իր պաշտպանութիւնը՝ և ամէն ուզած բարիքը խոստանար՝ և անոնք չուզէր, բանի տեղ չնդներ ու մէկդի թողուր նէ, ինչ կըսեինք. կոպիտ ու տմարդի մարդ մըն է չէ. ինչ ըսեր, ու թագաւորին գժալը չէր գալ, չէր բարկանար անոր ապերախտութեանը վրայ: Ասկէց խմացէք ինչ մեծ ապերախտութիւն, ինչ մեծ կոպտութիւն է անոնց ըրածը, որ Քրիստոսի հրաւէրքը մէկդի կը ձգեն, բանի տեղ չեն գներ ան ամէն շնորհքներն որ սուրբ հաղորդութեամբը կը խոստանայ մեզի. ասկէց խմացէք ինչպէս կը զայրացընեն ատանկ ծանր նախատինք ընելով իրեն. ասկէց խմացէք ինչպէս կը արգոլընեն զԱստուած, ասկէց խմացէք որ այդ ատանկ իրենց վրայ բարկանալէն առքը՝ կուզէ իր շնորհքն ու օգնութիւնն իրենց տալու: Աւետարանին առակը ստկալի է. մէկ իշխան մը սեղանի կը հրաւիրէ իր բարեկամները, կերակուր պատրաստել կուտայ, առեղին կը խրկէ ծառան որ կանչէ հրաւիրեալները: Բայց անոնք չեն ուզեր երթալ, պատճառանք կսկսին ընելու. որը՝ երկիր գնեցի, երթամ տեսնեմ ալիտը, թողութիւն կընես կըսէ. "Ագարակ գնեցի, և հարկ է ելանել տեսանել զնա. աղաչեմ զքեզ, կալ զիս հրաժարեալ". (Ղկ. ԺԴ. 18:) Որը՝ նոր հարս բերի, թողութիւն կընես, չեմ կրնար գալ կըսէ. "կին ածի, և վասն այնորիկ չկարեմ գալ": Որն ալ՝ տան եզ ծախու առի, թո-

զուարթուն կընես, պէտք է որ երթամ փորձեմ որ ազէկ ուժ ունի՛ն հերկելու. "Լուծս հինդ եզանց գնեցի, և երթամ փորձել զնոսա, ալաչեմ զքեզ, կալ զիս ՚ի բաժարեալ,,: Վերջապէս մէկն ան՝ մէկն ան պատճառանքով՝ սիրոյ հրաւէրքը չընդունեցան, մէկը ջուզեց երթալ սեղանին: Իշխանին դժարն եկաւ. և որովհետև իր ընտրեալն ու բարեկը կուզեր վայելել տալ, ըսաւ ծառաներուն. Ելէք քաղքին մէջ տուն որ հանդիպիք, հարուստն ու ալքատը մի նայիք, ողջ ըլլայ, կաղ ըլլայ, կոյր ըլլայ, ինչ որ ըլլայ՝ ըլլայ, կանչեցէք որ գան վայելեն իմ սեղանս: Իսկ հրաւիրուածներն որ ջուզեցին գալ, ափսո՛ս իրենց, կուգայ ատեն որ կը բաղձան սեղանս գալու՝ ընորհքս վայելելու, բայց ան ատենն ես չեմ ուզեր որ գան ու վայելեն. "Նեմ ձեզ, զի ոչ ոք յայնց կոչեցելոց ճաշակեսցէ յընթրեաց իմոց,,:

Սիրելի որդիքս, առակը խիստ յայտնի է, մեկնութեան չի կարօտիր: Սեղանը սուրբ հաղորդութիւնն է, հրաւիրողը Քո՛ տէրն մեր, ծառաները քահանաներն են, մենք ամէնքնիս հրաւիրեալներն ենք: Վա՛յ մեզի, թէ որ մեկերնիս ա՛ն՝ մեկալնիս ան պատճառանքով՝ Քո՛ւ հրաւէրքը չընդունինք, վա՛յ մեզի, թէ որ արհամարհենք ու բանի տեղ չդնենք իր ընորհքներն որ սուրբ հաղորդութեան սեղանին վրայ մեզի պատրաստեր է. ամէն պատճառանքնիս բան մը չարժեր, վրանիս կը բալլանայ Քո՛ տէրն մեր, մեզմէ երեսը կը դարձնէ, անարժան կը սեպէ զմեզ իր ընորհացն ու բարեբարութեանը, ու երբոր կարօտինք անոնց ու կը բաղձանք՝ ան ատենը զմեզ անոնցմէն կը զրկէ. "Ոչ ոք յայնց կոչեցելոց ճաշակեսցէ յընթրեաց իմոց,,:

Կան ոմանք ալ որ սրբութիւն առնելը պարտք չեն սեպեր, այլ բարեգործութիւն մը՝ իրաւ մը՝ ջերմեռանդութիւն մը՝ որ ուզողը կընէ: Բայց ի՛նչ մեծ սխալման մէջ են. սրբութիւն առնելը պատուիրանք է, և անանկ պատուիրանք, որ եթէ չկատարենք նէ՝ չենք կրնար փրկութեան հասնիլ: Առաւծոյ ընտրեքին մէջն ալրելը՝ պատուիրանք է թէ չէ, հոգինիս կենդանի պահելը՝ պատուիրա՛նք է թէ չէ. պատուիրանք ըլլալուն վրայ մեկը չի կրնար տարակուսիլ: Սուրբ հաղորդութիւնն ինչո՛ւ համար հաստատեց Քո՛ տէրն մեր, հոգինիս կենդանի պահելու համար չէ՞. սուրբ հաստա-

քը կը տուվէսլինէ մեզի ասիկայ : Ուրեմն յայտնի եղաւ որ ՔՒ տէրն մեր՝ նոյն իսկ հրամմելովին որ հոգինիս կեն֊դանի պահէնք՝ կը հրամմէ որ հաղորդուինք , վասն զի հաղորդութիւնը մեր հոգևոր կենդանութիւնը պահե֊լու համար եղած է : Մէյմըն ալ՝ պատիժ ըսածդ մեզք չէ՛նիթագրեր . ուրեմն երբոր ՔՒ տէրն մեր յաւիտե֊նական մահ կըսպառնայ , դժոխոց պատիժը կուտայ չհաղորդուողներուն . յայտնի ապացոյց է որ ծանր մեղք է և այ պատուիրանքին դէմ է ըրածնին :

Բայց այս պատուիրանքն ե՞րբ կը պարտաւորէ հաղոր֊դուելու , ե՞րբ պարտական է քրիստոնեայ մը սրբութի֊ւն առնելու : Նախ՝ մահուան վտանգի մէջ , այսինքն ծանր հիւանդութեան առեն , վտանգաւոր նաւարկութենէ առաջ , և ուրիշ սոնց նման վտանգներու մէջ . ին֊չու որ ան առեն աւելի կարօտ ենք այ շնորհքին և օգնութեանը , որպէս զի կարենանք դէմ կենալ փոր֊ձութիւններուն՝ որ աւելի սաստիկ են մահուան վտան֊գի մէջ , ու յաջողութեամբ աշխըրքէս յաւիտենական կեանքն անցնինք : Բայց քանիներ մէկ ոտուընին գերեզ֊մանի մէջ , ամէն ուրիշ բան կը մոռնան՝ բաց ՚ի սուրբ խորհուրդներն ընդունելէն , ամէն բանէն քիչ մտա֊ծածնին խոստովանանք ըլլալ ու սրբութիւն առնելն է : կարծես որ չեն ուզեր առ այծ դառնալ , իր ողոր֊մութիւնը վայելել . կարծես որ կը ցաւին իրենց կեն֊ցը գոնէ ան եռքի մէկ քանի վայրկեանն այ տալու , բո֊լոր կեանքերնին աշխըրքիս մարմնոյ ու սատանային ծա֊ռայութեան մէջ անցընելէն եռքը : Երբոր կը խրատես զիրենք , կը յորդորես , կաղաչես որ հոգինին մոռնան , այ հետ հաշտուին առնեն , խոստովանանք ըլլան , սըր֊բութիւն առնեն , պատրաստուին բարի մահ ունենա֊լու , խօսքը կը փոխեն , կը ձանձրանան աս տեսակ խօս֊քերէն , երբեմն չխոսելու պատասխաններ ալ կուտան : Քահանան կամ ժողովրդապետը կերթայ յորդորելու զիրենք . բայց հաւատացէք ինծի , որ սիրտը կը կտրի կը վհատի՝ տեսնելով իրենց սաստիկ գէշ տրամադրութիւնը : Սառնիներէն ի՞նչ բարիք կը յուսացուի . նշան է որ կամ հաւատք չունին , կամ այմէ չեն վախնար , հոգինին չեն հոգար . նշան է որ բարի քրիստոնեայ եղած չու֊նին , չեն , և ոչ կուզեն ըլլալ . վասն զի թէ որ բարի քրիստոնեայ ըլլային , ամէն բանէն եւեր այ հետ հաշ֊

տաեալ կուզէին, իրեն ընտրելը ու օգնութիւնն ընդունել: Ասոնք հարկաւորապէս իրենց վրայ կը կատարուի առակալն վճիռն որ "Ոչ ոք յայնց կոչեցեալց ձաշակեաց իմոց": Բոլոր կեանքերնուն մէջ քիչ հրաւիրեր է զնրեն որ վայելեն իր տուրը խորհուրդները՝ իր ընտրեալներն ու բարեբարութիւնները, նակ իրենք միշտ անհոգ եղած են. ուրեմն արժանի չեն վայելելու մահուան առներին որ աւելի կարօտ են անոնց. անոր համար քիչ տէրն մեր ալ կը թողու որ կամ առանց տուրը խորհուրդներն ընդունելու մեռնին, կամ կընդունին ալ՝ անօգուտ ըլլայ իրենց կամ գատապարտութիւն. վասն զի արբասպծութեամբ կընդունին, այնինքն իրենց գէշ կեանքը՝ արբասպծութեամբ կը լմնցնեն. "Ոչ ոք յայնց կոչեցելոց ձաշակեսցէ իմոց":

Երկրորդ՝ պարտական ենք արբութիւն առնելու՝ երբոր վշտաց նեղութեան ու փորձութիւններու մէջ ենք, հարկաւոր է մեզի ուժ առնել անոնց համբերելու, որպէս զի կարենանք գիւրաւ յաղթել: Ո՞վ կայ աշխարքիս մէջ որ վիշտ նեղութիւն ու փորձութիւններ չունենայ:

Առնցմէ՝ ի զատ պարտական ալ ենք մեր կեանցը մէջ շատ անգամ արբութիւն առնել: Ա՛ս շատ անգամ ըսածս՝ առաջուց կիմացուէր ամեն կիրակի ամեն ոտնի օր հաղորդուիլ. բայց եաքը տեսնելով տուրը եկեղեցին որ քրիստոնէից ընդհանրութիւն ու սէրը պաղեր էր, հաղորդուելու պարտքը տարին երեք անգամի վերածեց, այնինքն Ծննդեան զատկի ու Հոգեգալստեան ոտնեռան. իսկ եաքը եաքը Լատերանու և արիստենդեան ժողովքներուն մէջ՝ ա՛ս պարտքը տարին մէկ անգամի վերածեց, այնինքն զատկին: Այսու ամենայնիւ կան քրիստոնեաներ որ տարին միանգամ հաղորդուելն ալ իրենց շատ կերևնայ, տարիներ կանցընեն առանց հաղորդուելու, և հոգերնին ալ չէ որ մահուամբ մեղքի մէջ կմեռնան ամեն տարի՝ ա՛ս պատուիրանքը չկատարելնուն համար: Կրնա՞ն տանիները բարի քրիստոնեայ ըլլալ. չէ, չեն կրնար, թէ և ամեն օր ժամն աղօթք ընելով անցընեն, ամեն Ձգնութիւններ ընեն, ամեն ջերմեռանդութեան եաւէ ըլլան, երբոր գոնէ զատկական արբութիւնին չեն առներ, ոչ երբէք բարի քրիստոնեայ կըլ-

նան ըլլալ. անուն ով միայն քրիստոնեայ կըսուին, քրիստոնէին շուքն են, բայց իրաւցնէ քրիստոնեայ չեն. վասն զի թէ որ ըլլային նէ, սիրտ չէին ըներ խաչմանք նին մահուշտի մեղքով ծանրաբեռնելէն ետքը՝ տարինեով մեղքի մէջ ապրիլ, ամեն վայրկեան իրենց յաւիտենական դատապարտութեան վտանգն աչքնուն առջին տեսնելով:

Ըսողներ ալ կան որ եթէ եկեղեցին տարին անգամ մը միայն հաղորդուելու պարտք է դրեր, այսինքն զատկին, ուրեմն զատկին միայն հաղորդուելով՝ պարտքերնիս ըրած կըլլանք, հարկ չկայ որ տարուան մէջն ուրիշ անգամներ ալ հաղորդուինք:

Խելօքնին սիրեմ. եկեղեցին կը հրամայէ որ տարին անգամ մը հաղորդուինք, այսինքն զատկին, բայց չըսեր որ անգամ մը միայն հաղորդուինք, այլ գոնէ տարին անգամ մը. սա գոնէ բառը մեծ նշանակութիւն ունի, հետևք է որ մեկին ուշ գնէ, մեկէն սխալ հասկըցած ըլլալը կիմանայ: Մայր մը, որ իր հիւանդ զաւկին կեանքը պահելու համար՝ յորդորելով կըսէ. Որդի, այսգալ ալ չես ուզեր ուսել՝ գոնէ սա պզտիկ պատառն իմ սիրոյս համար կեր. ինչ ըսել կուզէ: Ձէ թէ ան է միտքն որ՝ տառածէն աւելի չուտէ զաւակը, այլ կը բաղձայ զաւկին ըրընանալն ու ամեն բան ուսելը. բայց որովհետև հիւանդ է, ու սխորժակ չունի ուսելու, կուզէ որ գոնէ քիչ մը բան ուսէ՝ որ կարենայ ապրիլ: Սուրբ եկեղեցւոյ միտքն ալ սա է, երբոր իր սիրելի զաւկներուն կը հրամէ որ գոնէ տարին անգամ մը ըլլայ՝ հաղորդուին, կը բաղձայ որ շատ անգամ հաղորդուին. բայց որովհետև գալը են, սխորժակ չունին հոգևոր կերակուրի, կուզէ որ գոնէ տարին միանգամ հաղորդուին որ հոգինին բոլորովին չկորսընցնէ իր կեանքը: Կուզէք յայտնի նմանող սուրբ եկեղեցւոյն միտքը. սեռէք ինչ կըսէ տիսուներէան ժողովքին ընդհանրական: Իր բաղձանքն յայտնելէն ետքը՝ որ տալ քրիստոնեաներուն պէտ չերմեռանդ ըլլանք, որպէս ամենքս կը հաղորդուէնք, տասնիկ կըսէ. կը խրատեմ, կը յորդորեմ, կաղաչեմ, այ սիրոյն ու սրտմտութեանը համար ըլլայ, տեսէք զի երկնային կերակրովը սնունդ առնելնիք, զօրանալնիք, ու յաջողութեան պանդխտութենէն ու չըչանին հոգևոր

նանք հասնիլ : Նմանապէս սուրբ պատարագին վայ
իսկեալով՝ բալձալն էր , կըսէ , որ ամէն հոն ներկայ
գտնուողները հալորդուէին , չէ թէ հոգևորապէս
միայն՝ այլ և իրօք սրբութիւն առնելով՝ որպէս զի նոր
պատարագէն աւելի օգուտ ըլլար իրենց : Ա՛ն կերպով
կը խօսին ամէն սուրբ վարդապետներն և սուրբ հարք
եկեղեցւոյ . ամէնքը մէկբերան միշտ կը յորդորեն հա-
ւատացեալներն որ ատկալ հալորդուին , չէ թէ միայն
օգտակարութեանը համար՝ այլ նաև հարկաւոր սեպե-
լով բարի վարք ունենալու համար : Ոսկի Պասիլէսցի
Ժողովքը կըսէ . “ Չերմեռանդութեամբ ու արժանա-
պատկառութեամբ ատկալ հալորդուիլը չէ թէ միայն խիստ օգ-
տակար՝ այլ և խիստ հարկաւոր ըլլալուն համար՝ ամէն
ուղղափառ վարդապետները կը գովեն , ու հաւատա-
ցեալները միշտ սրբութիւն առնելու կը յորդորեն ու կը
խրատեն ,, :

Եւ որովհետև բարի օրինակն աւելի զօրաւոր է քան
զխօսքը , սուրբ եկեղեցին մեզի սիրտ տալու համար որ
ատկալ հալորդուինք , առջի հաւատացեալներուն օրի-
նակը գիտացնել կը դնէ , որոնք իրաւցընէ քրիստոնեայ
էին : Սուրբ գրքէն գիտենք որ ամէն օր մեկտեղ կու-
գային . ու մեկտեղ եկած աոեննին՝ ամէն բանէն ա-
ւելի բալձանքնին հալորդուիլն էր . Քրիստոս մար-
մինն ու պատուական արիւնը ձաշակելով : Ա՛ան զի
գիտէին որ ինչպէս նիւթական կերակուրը հարկաւոր
է սպրելու համար , այսպէս ալ առանց հոգևոր կե-
րակրոյ հոգինիս չի կրնար կենդանի մնալ . վա՛ան զի գի-
տէին որ սուրբ հալորդութիւնն է ան ամէն օրուան
հացերնիս , որ Քրիստոս մեր Հայրմեր մէջը տրվեցուց
մեզի խնդրել մեր երկնաւոր Հօրմէն . “ Զհաց մեր հա-
նապազորդ տուր մեզ այսօր ,, . Վա՛ան զի գիտէին որ
ան գերազանց հացն ուտողը՝ յաւիտեան կապրի , նաև
ուտել ջուզալն յաւիտեան կը կորսուի . վա՛ան զի գի-
տէին որ սուրբ հալորդութիւնն է որ իրենց մէջ օգնու-
թիւն սիրտ ու շնորհք պիտի տայ՝ բանաւորներուն ան-
գթութիւնն ու տուած տանջանքները քաշելու , կիրքե-
րնին զսպելու , փորձութիւններուն յաղթելու , ամէն
տրտունջ տալի տակ առնելու , և առաքինութեան ու
սրբութեան ճամբան հակայի պէս առաջ երթալու :
Ասանկ մտրտիկ էին առջի քրիստոնեաներն . իրենց յա-

Հետեւեալ վրկուԹիւնը առէպ հալորդուԵլնուն վրայ դրած էին. անոր համար ամէն օր Յաի սուրբ մարմինն ու արիւնը կը Ճաշակէին, ու ամէնէն մեծ դժբաղդուԹիւն ան կը սեպէին՝ օր մը զրկուիլ սուրբ հալորդուԹենէն, ինչպէս սուրբ Ոակեբերանը կըսէ. "Մի այն լեցի մեզ վիշտ՝ զրկել՛ի Ճաշակմանէ ասոն,,: Ո՛հ, արդեօք ի՞նչ կըսէին՝ Թէ որ հիմակուան քրիստոնեանեերուն պաղուԹիւնը տեսնելու ըլլային, որ հալորդուիլ չեն ուզեր, հոգերնին չէ սուրբ խորհուրդն ընդունելու: Ի՞նչ կըսէին՝ Թէ որ տեսնելու ըլլային որ հիմակուան քրիստոնեանեերը չէ Թէ միայն անհոգ են հալորդուելու, այլ նաև հազար պատճառանք կը փնտրեն սուրբ հալորդուԹենէն հեռու կենալու, ու մտմըտոքը կառնէ զնրեն զաւիկը մօտեցած տեսնը, վասն զի ուզեն չուզեն՝ պէտք է հալորդուին. անանկ որ՝ զաւկին ալ չէին հալորդուեր, Թէ որ սուրբ եկեղեցին պարտաւորած չըլլար նէ զնրենք: Ո՛հ, արդեօք ի՞նչ կըսէին ան ջերմեռանդ քրիստոնեաները. կըսէին որ հիմակուան քրիստոնեանեերը քրիստոնէի անուն միայն ունին, իրօք քրիստոնեայ չեն:

Ա սակայն փոփոխուԹենէն որ քրիստոնեանեերն ունեցան հետզհետէ՝ սուրբ հալորդուԹեան ջերմեռանդուԹենէ պաղելով, խիստ յարմար նմանուԹիւն է որ Հայրն Սենիէր կը բերէ՝ Նաբուգոդոնոսորի երազին մէջ տեսած արձանը, որուն գլուխն ոսկիէ էր, կուրծքն արծըԹէ, ազդերքը պղնձէ, և ոտուընեերը կէս մը երկԹէ՝ կէս մըն ալ հոդէ: Ասանկ ալ քրիստոնէուԹիւնը Թէ որ արձան մը սեպենք նէ, ոսկիէ գլուխն առջի քրիստոնեանեերը կըլլան ինչուան չորրորդ դար, որ ամէն օր կը հալորդուէին: Ետքն երբոր քիչ քիչ պաղլանալ սկսան, չաբաԹը չորս անգամ միայն կը հալորդուէին. ասկէ է արծըԹէ կուրծքը: ԳաղլուԹին առաջ դնաց, կիրակի օրերը միայն սկսան հալորդուիլ. ասոնք ալ պղնձէ ազդերքն են: Ետքն եռքը ջերմեռանդուԹիւնն ու սէրը բոլորովին պաղեցաւ՝ ամէն օրուան մեղքերուն պատճառաւը, քանի խօսքն ելլելով. "Եւ վասն բազմանալոյ անօրէնուԹեանն՝ ցամաքեսցի սէրը բազմաց,,. (Մաթ. իդ. 12.) քրիստոնէից մեծ մասը մէկդի Թողուցին սուրբ հալորդուԹիւնը, ու չէ Թէ աստիանեերով միայն՝ այլ և տարինեերով չեն ընդունիր իրենց

հոգևոր կենացն անանկ առողջարար՝ անանկ հարկաւոր կերակուրը. սանք ալ արձանին ոտուընեըն են, կէս մը երկըլէ, կէս մըն ալ կաւէ, այսինքն հիմակուան քրիստոնեանեըը: Ուսաւ, ինչ զարմանք՝ մեր այսչափ տարբերութիւն ունենալն առջի քրիստոնեանեըէն. ինչ զարմանք՝ մեր օրուան քրիստոնէից վարքն առջինները ուան վարքէն այսչափ հեռու ըլլալը. ինչ զարմանք՝ որ հիմայ մոլութիւնը տիրեր է ան աստենի առաքինութեան տեղը: Ասոր պատճառը, ու մեծ պատճառն ան է որ, առջի քրիստոնեանեըը ատէպ Յեի սուրբ մարմինն ու արիւնը կը ճաշակէին, և անկէց ամեն հոգևոր ընարհք լոյս ու իրենց հարկաւոր եղած օգնութիւնը կընդունէին. իսկ հիմակուան քրիստոնէից ամենևին հոգը չէ ան փրկարար կերակուրն ընդունելու, անոր համար ալ ամեն բան պէշէն պէշ կերթայ: Ահա, թէ որ նորէն մանէր ան աքանչելի սովորութիւնն ատէպ հաղորդուելու, չէ թէ մարդկային նկատմունքներով, չէ թէ միտակ ներողութիւն վաստկելու կամ աս ան աշխարհի օծնահամբուրութեանը համար, այլ հաւատքով, մաքուր խղճմտանքով, մեղքէն տատկալով, ուղիղ դիտաւորութեամբ, ճշմարիտ չերմեռանդութեամբ, ու ամեն պէտք եղած պատրաստութիւններով, ան աստենը մէկէն կը փոխուէր քրիստոնէութիւնը, ամեն մոլութիւն դայթակղութիւն մեղք աներևոյթ կըլլար, ու բարեպաշտութիւն բարի օրինակ առաքինութիւն ու սրբութիւն նորէն ամեն տեղ կը տիրէր:

Ուրեմն, հայր սուրբ, ըսել կուզես որ քրիստոնէական տալը և յաւիտենական փրկութեան ճամբան մէջ առած երթալու համար՝ պէտք է որ ամեն օր, կամ գոնէ տէպ տէպ հաղորդուինք:

Չէ, այդ չափը չեմ ըսեր. վասն զի տէպ հաղորդուելու համար ամենուն միտքերնէ կանոն չի կրնար տրուիլ: Ինչպէս որ ամենքը հաւասար կարողութիւն ու նոյն բնութիւնը չունին, սանկ ալ միևն աւելի՝ միևը պակաս կրնայ հաղորդուիլ: Սուրբն Օգոստինոս, որուն կարծիքը բռնեց նաև սուրբ Սալեզացին, աս խօսքս կըսէ. "Ամեն օր հաղորդուելը սովորութիւն մըն է, որ ոչ կը գովեմ, և ոչ ալ կը զրնեմ": Ահէկ խնամանք աս խօսքը. սուրբ Օգոստինոս չէր գովեր ամեն օր հաղորդուելու սովորութիւնը, վասն զի չատերը չունին

ոչ ան մաքուր խղճմտանքը, ոչ ան ալէկ պատրաստութիւնը, ոչ ան ջերմեռանդ վախքը, և ոչ ան դիւրութիւնը, որ ամեն օր հաղորդուելու համար հարկաւոր է. ուստի ալէկ ու գովելի բան չէ որ ամեն օր սրբութիւն առնեն: Բայց և ոչ վար կը զարնէր ամեն օր հաղորդուելու սովորութիւնը. վան զի անանկ մաքուր խղճմտանք ունեցողներ կան, անանկ պատրաստութիւն ու ջերմեռանդութիւն, որ ալէկ կընեն ամեն օր սրբութիւն առնելնին: Բայց ամեն ութ օրը մէյմը, այսինքն ամեն կիրակի հաղորդուելու, թէ՛ Օգոստինոս և թէ՛ սուրբ Սալեզացին մէկբերան զամենքը կը խրատեն ու կը յորդորեն. միայն թէ (ալէկ միտ դրէք,) անանկ ճշմարիտ զղջում ունենան, որ թէ՛ մահուչափ և թէ՛ ներելի մեղք գործելէն սրտերնին բոլորովին հեռու ըլլայ:

Ընդհանուր կանոն մը ամեններուն տակ հաղորդուելու՝ սա կուտայ նոյն սուրբ Սալեզացին, որ այնչափ ալէկ գիտէր տրվեցընել առաքինութեան ու կատարելութեան ճամբան: Տուած կանոնն է՝ մեր հոգևոր հօրն յայտնել մեր ամեն ներքին ու արտաքին վիճակը, ու ինչ որ ըսէ, որչափ սաեներ մէյմը հաղորդուելու հրամայ, անոր խօսքէն չհեռանալ:

Ուրիշ ընդհանուր ու ապահով կանոն մըն ալ նոյն սուրբն սա կուտայ անոնց որ ջերմեռանդութիւնէ կուզեն ծառայել այ. մէկ հաղորդութենէն ինչուան մէկալը ամիսէն աւելի չանցընել, միշտ խոստովանահօրը խրատովք:

Ան, հայր սուրբ, մենք ալ կուզենք սէկ հաղորդուիլ, բայց պատճառներ ունինք չհաղորդուելու:

Ըէ, չեմ ուզեր սա պատճառանքները լսել, բոլորն ալ գիտեմ ինչ որ սովորաբար կը բերեն հաղորդուիլ չուզողները. եկած կիրակի առանց վայ պիտոր խօսիմ, եկէք որ լսէք: Բայց հիմակուց այսչափը կըսեմ ձեզի որ, ամեն բերած պատճառներնիդ սովորաբար անոթի խօսքեր են, որ այ առջև չեն անցնիր, մանաւանդ զինքը կը բարկացընեն ու կըսոխսեն որ զմեզ արքայութենէ ան ելլան զրկէ՝ սուրբ հաղորդութեան հոգևոր անգնէն հրաժարելնուս համար, ինչպէս որ եղաւ աւետարանին պատմած հրաւիրեալներուն որ մէկն սա՝ մէկն ան պատճառանքներով չուզեցին ելլալ հրաւիրողին

ընտրեքը վայելելու . “ Առեմ ձեզ, ոչ թէ յայնց կուժեցելոց ձաշակեսցէ յընթրեսց նոցա ,, :

ՅՕՐԴՈՐԱԿ Ղ.

Սթէպ էնհաղըդու-ուընէրուն պարճառանաց վրայ :

Ինչա՛ծ կնրսակն յայտնի ու զօրաւոր ապացոյցներով աջուընուդ դիմացը դրի՝ ծրչալի հարկաւոր է ատէպ սըրբութեան առնելը : Հիմայ կուզեմ խօսիլ ան ամէնն պատճառներուն դէմ, որ ատէպ հալրդուիլ չուզողները՝ իրենց զանցառութիւնը արդարացընելու համար կը բերեն :

Առջի պատճառանքնին է՝ սուրբ խորհուրդն յարգելու համար չնհամարձակիլնին : Պզտի բան չէ , երկինի և երկրի տէրը զա՛ծ սրտերնուս մէջ պիտի ընդունինք , մենք որ ոտրմելի մեղաւորներ ենք՝ անկարդ կրքերով ու մեղքերով լեցուած , ա՛ն , արժանի չենք շուտ շուտ երթալու ընդունելու զինքը : Սոսկալի խօսքեր են Պօղոս առաքեղյն ըսածներն որ պէտք է նախ փորձէ մարդ զինքը , ու ապէկ մտածէ սրբութիւն առնելէն առաջ· վան զի անարժանութեամբ առնողը՝ ինքը զինքը կը դատապարտէ . “ փորձեսցէ մարդ զանձն իւր , և ապա՛ ի հացէ անտի կերցէ և՛ ի բաժակէն արբցէ . զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ , դատաստան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ , զի ոչ խորէ զմարմինն տեառն ,, . (ա· կորն . ժա . 28 :)

Խնտա ապէկ է ըսածնին , բայց սա կը հարցընեմ. Թէ որ ուղը կամ տանըհինգ օրուան կամ ամսուան մը մէջ ըրած մեղքերնուն համար արժանի չեն սրբութեն առնելու , ինչպէս արժանի կըլլան երկու ամսուան՝ վեց ամսուան՝ տարուան մը մէջ ըրած մեղքերովնին : Որջան որ մեղքերնուն թիւը շատնայ , այնչափ կեանքնայ անարժանութիւննին. Թէ որ ատէպ հալրդուելու արժանի չես , կրսէ սուրբն Օգոստինոս , ևս առաւել անարժան կըլլաս ուշ ուշ հալրդուելու . Թէ որ ամիսը մէկմը սրբութեն առնելու արժանի չես , ևս առաւել

անարժան կըլլաս տալին մէյմը առնելու . ուստի հա-
ղորդուելէն ետ կեցուածով՝ ան աստիճան կը հասնիս , որ
մէյմըն ալ արժանի չես ըլլար հաղորդուելու , և հո-
գիդ անանկ կը սկսի՝ որ բոլորովին կը կորսըն-
ցընես : Ուրեմն աղէկ իմացէք ըսածս . իրաւ է որ մէկ
կողմանէ առնելս ալ անարժան ենք հաղորդուելու ,
պէտք է սակայն մտքերնիս դնենք ու խոնարհինք . վասն
զի նոյն իսկ զմեզ արժանի սեպելովնիս , (ինչպէս ամանք
քիչ մը դրսուանց բարեպաշտութիւն ու առաքինութիւն
ունենալուն համար , թէ և նեղքուստ անձնասիրութիւ
ու հպարտութեամբ լեցուած են , արժանի կը սեպեն
զիրենք ,) անարժան կըլլանք սուրբ հաղորդութեան :
Բայց մէկ կողմանէ անարժան ըլլալնուս համար , պէտք
է որ ձգենք սուրբ հաղորդութիւնը . չէ , պէտք չէ . վասն
զի ալ լաւ է , կըսէ սուրբ Ագուինացին , խոնարհու թը
հաղորդութիւնը՝ քան թէ վախնալով ետ կենալ սուրբ
հաղորդութենէն : Քիչ մը մտածենք աս բանիս վրայ ,
կը տեսնենք որ ըսածիս պէս է :

Իրենք կերպով մէկն արժանի կրնայ սեպուիլ սրբու-
թիւն առնելու : Մէյմը անանկ մաքրութիւն ունենա-
լով՝ որ Քրիստոսի հանգուցեալ մաքրութեանը հաւեմատի : Բայց
աս մաքրութիւնն ալ կրնայ ունենալ . անկարելի բան
է , մէկը չի կրնար . և ոչ մեծամեծ սուրբերն ունեցան ,
և ոչ հրեշտակները կրնան ունենալ . վասն զի արարա-
ծի մը մաքրութիւնը որչափ ալ մեծ ու գերազանց ըլ-
լայ՝ միշտ չափաւոր է , իսկ Քրիստոսի մաքրութիւնը չափ
չունի , անոր համար անկարելի է իր մաքրութեանը
հաւեմատ մաքրութիւն ունենալ : Ուրեմն անկարելի
ըլլալով մեզի անանկ մաքուր խղճմտանք ունենալ՝ որ
Քրիստոսի մաքրութեանը հաւեմատի , յայտնի է որ ան ալ չի
պահանջեր մեզմէ անկարելի եղած բանը . իսկ թէ որ
ան չի պահանջեր , յայտնի է որ հարկաւոր չէ հաղոր-
դուելու համար . այսինքն յայտնի է որ հարկաւոր չէ
աս կերպ արժանաւորութիւն ունենալ :

Երկրորդ կերպ արժանաւորութիւնն է ան պատ-
րաստութիւնն որ ամէնէն չերմեռանդ սուրբ ու մա-
քուր խղճմտանք ունեցող անձինք՝ այ ընդհ.քովը կը
չանան ընելու : Ան պատրաստութիւնն ինչ աստիճան
կրնայ հասնիլ գիտնալու համար՝ պէտք էր որ մեծ մեծ
սուրբերուն սիրտը մտնէինք , առաքեալներուն , հայ-

բաղեմանեըուն, մաղտիրուանեըուն, և ուրիշ ասծուկա անձինքներուն, ու տեսանէինք երեսը ըրած խոնարհութեան հաւատոյ յուսոյ ու զղջման նշոյլները, այ սիրոյն բորբոքը, երես չերամեռանգ բալձանքը, որոնցմով կը կանային պատրաստուիլ զՔն ընդունելու: Բայց որովհետև աս արժանաւորութիւնն ալ, աս պատրաստութիւնն ալ առաքականէն գուրս է, և ոչջափ ալ կանանք նէ՝ ամենքս չենք կրնար ունենալ, ուստի և ոչ ասծ կը պահանջէ մեզմէն, և ոչ հարկաւոր է հաղորդուելու համար, այսինքն աս կերպով արժանի ըլլալը սուրբ հաղորդութեան:

Երկրորդ կերպ արժանաւորութիւնն է՝ մահուշափ մեղքէն ազատ ըլլալը, այ ընտրեալին մէջը գանուիլը, կամքերնիս ու սրտերնիս մահուշափ մեղքէն բոլորովին հեռացընելը: Ա՛ս է հարկաւոր ու բաւական արժանաւորութիւնն ու պատրաստութիւնը հաղորդուելու համար: Խակ առեալ կամ ամեն ուզեն օրը մեյմը հաղորդուելու համար, չի բաւեր կամքերնուս ու սրտերնուս մահուշափ մեղքէն միայն հեռանալը, այլ պէտք է ինչպէս սուրբ Օգոստինոս ու սուրբ Սալեզացին կը սորվեցնեն, նաև ամեն նեբելի մեղքերէն հեռու ըլլալ, չերամեռանգ բալձանք մը՝ վառեալ սէր մը ունենալը ընդունելու զՔն իր ընտրեալներովը: Հիմայ ըսէք, ինչ դժուարութիւն կայ աս կերպով արժանի ըլլալու սը հաղորդութեան. ծանր բան մըն է այ ընտրեալը առանալ ալէկ խոստովանանք մը ըլլալով. անկարելի բան մըն է, չէ թէ միայն մահուշափ մեղքէն՝ այլ նաև նեբելի մեղքերէն սրտերնիս հեռացընելը, որպէս զի արժանի ըլլանք առեալ հաղորդուելու: Աստուծոյ օգնականութենէն էսքը՝ որ միշտ կուտայ խնդրողին, ուրիշ բան պէտք չէ մեր կոչմանէ՝ բայց բալի կամք, ու քիչ մը չերամեռանգութիւն ու ջանք մեր հոգւոյն փրկութեանը:

Բայց աս բալի կամքը, աս չերամեռանգութիւնն է որ ջանինք, հայր սուրբ. պալձ ենք, սրտերնիս ցամքած է, ախտաժակ ջանինք, յօժարութիւն չենք զգար չերամեռանգութեան, համ չենք առնուր հոգևոր բաներէն, չենք մխիթարուիր անոնցմով. ուրեմն ինչպէս կրնանք արժանի ըլլալ առեալ սրբութիւն առնելու: Ա՛ս է ամենց երկրորդ պատճառանքը:

Հիմայ պատասխանը մոխկ ըրէք. առ գաղջուկը, առ ցամաք սիրտ ունենալը, առ հոգևոր բաներուս ախորժակ չունենալը, կամ մեզմէն է, կամ այլմէ: Թէ որ մեզմէն է՝ որ քիչ քիչ թուլցեր ու պաղեր ենք այ ծառայութենէն, հերիք է որ չանանք աղօթքով մահացուցմունք ու ապաշխարանք ընելով, մանաւանդ առաջին ճշմարտութիւնները մտածելով՝ որ զարմանալի ուժ մը ունին աչուընիս բանալու, խելուընիս պլուխնիս ժողվել առլու. հերիք է որ չանանք զմեզ թմրութենէ արթընցընելու, սրտերնուս մէջն առջի ունեցած ջերմեռանդութիւննիս վառելու, մէկէն արժանի կըլլանք ու պատրաստ առէպ հաղորդուելու: Իսկ թէ որ ասծ է թող առուոյն որ առ ցամաք սիրտն ունենանք, թուլնանք, հոգևորէն համ չառնենք, որպէս զի փոյձէ մեր առաքինութիւնն ու հաստատութիւնը, համբերութիւն ընել տայ, արդիւնք վաստկելու առթիւ տայ մեզի, ու տեսնէ որ իր սիրոյն չէ նէ մեր շահին համար կրնեն կը ծառայենք, ան առեղը չէ թէ միայն ետ պիտոր չկենանք առջը հաղորդութենէն, այլ մանաւանդ աւելի առէպ պէտք է հաղորդունք՝ այ օգնականութիւնը, ընորհքն ու նարկաւոր քաջալերութիւնն ընդունելու, որպէս զի բոլորովին չկլքանինք, ջերմեռանդութիւնը ձեռքէ չնթոպունք, հաստատուն կենանք առաքինութեան ճամբուն մէջ: Ասանկ ըրին առջըները՝ որոնց ասծ առ փոյձն ընել ուզեց. անանկ ցամաքութիւն ու լքուծն ունեցան՝ որ հոգևոր մխիթարութիւն ամենևին չէին զգար, հոգևորէն համ չէին առներ. ու առ փոյձը քիչ առեն չկրնեցին, այլ տարիներով: Բայց այսու ամենայնիւ առէպ կը հաղորդուէին, և անով սիրտ կառնէին իրենց վշտացը մէջ, առնուվ քիչ մը օգնութիւն ու ուժ կառնէին հաստատուն կենալու, ինչուան որ ասծ իրենց հաստատութեանը վարձ՝ ճշմարիտ խաղաղութիւն ու քաղցր մխիթարութիւն տուաւ իրենց սրտին:

Ոմանք ալ առ անխելք պատճառը կը բերուն: Սուէպ հաղորդուելով անանկ կը վարժի մարդս, որ առջը հաղորդութիւնը մեծ բանի տեղ չի դնելր, սովորական բանի մը պէս կընդունի ըզքա՛, պէտք եղած յարգութիւնն ու մեծարանքը չըզգար: Ընդ հակառակն՝ ինչպէս մէկն որ խել մը առեն իր սիրած բանը չուտեր, եթէ առելի

ախտիժակ կունենայ ուտելու և աւելի համ կառնէ, ասանկ ալ երբոր մէկը խել մը աուեն չէ հալորդուած, աւելի չերմեռանդութեամբ՝ աւելի փափաքով՝ աւելի ախորժանօք կընդունի սուրբ հաղորդութիւնն ու օգուտն ալ աւելի կըլլայ:

Ծուռ խօսք, ծուռ հեանանք. սուրբ հաղորդութիւնն որ հոգևոր կերակուր մըն է՝ մարմնաւոր կերակուրնե- րուն պէս կոտմանէ նման է, որ ինչպէս անոնք մարդուս կեանքը կը պահեն ու կերկընցընեն, ասանկ ալ սուրբ հաղորդութիւնը հոգիներնուս կեանքը կը պահէ ու կերկընցընէ: Բայց ուրիշ կոտմանէ աս երկու կերակու- րը մէկ մէկէ շատ տարբեր են, կրսէ մեծն Գրիգոր. վասն զի նիւթական կերակուրը մէկը շատ ուտելու ըլլայ նէ՝ կը կշտանայ, ախորժակը կը կտրընցընէ, ալ ջուղեր ուտել. իսկ հոգևոր կերակուրէն, այսինքն սուրբ հա- ղորդութենէն ամենևին չի կշտանար մարդ, ամենևին ախորժակը չի կտրընցըներ. մանաւանդ, ինչպէս փա- սէն մեր կըսէ, որչափ ուտէ մարդ՝ այնչափ աւելի կու- զէ ուտել, միշտ աւելի կը շարժէ մարդուս ախորժակն ու փափաքը. "Ոյք ուտեն զիս, տակաւին քաղցիցեն. և ոյք ըմպեն զիս, տակաւին ծարաւեսցին". (Սիրաք. էջ. 29:) Ան, սիրելի որդեակս, այ հետ վարուելը շատ տարբեր է մարդու հետ վարուելէն: Մէկու մը հետ որ- չափ որ ընտանութեամբ վարուինք, այնչափ աւելի իր տկարութիւնները կը ճանչնանք, ու կամաց կամաց իր վրայ համարմանքնիս կտրընցընելով՝ կը ձանձրանանք իր ընկերութենէն, բեռան մը պէս կըլլայ մեզի: Իսկ այ հետ մէկը որչափ ընտանեբար վարուի, մանաւանդ սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը առած ընդունելով, այնչափ աւելի կը ճանչնայ այ ինչ ըլլալը, այնչափ ա- ւելի զայն կը յարգէ ու կը մեծարէ, այնչափ աւելի այ սիրովը կը վառուի: Սամարացի կինոջ եղածն իրեն ալ կը հանդիպի: Ան կինիկը քաղքէն դուրս ջրհորէն ջուր քաշելու գնացեր էր. հոն Քր տէրն մեր ջրհորին քովը նստած, ջուր ուզեց իրմէն. աս պատճառովը սկսաւ կինին ընտանեբար Քրի հետ խօսիլ: Ո՛հ, ինչ բարե- բաղդ խօսակցութիւն եղաւ ան խօսակցութիւնը խեղճ կնկանը համար: Ամենևին չէր ճանչնար Քրի ով ըլլալը. իրեն հետ ընտանեբար խօսելուն սկսաւ ճանչնալ որ հասարակ մարդ չէր, եթէ մարդարէ կարծեց զինքը,

եաքը եաքը Հանչցաւ որ Մեսիան էր, այ որդին, աշխատիդ վրիւելու համար եկեր էր. սանկով բոլորովին մխիթարեալ, յարդուքեամբ ու սիրով լցուած քալաքը դարձաւ: Նոյն բանն եղաւ Եմմաուսս գնացող երկու աշկերտներուն ալ. Քրիստոս հետ խօսելով սրտերնին շարժել սկսաւ. "Ո՞չ իսկ ևս սիրտք մեր ճմլէին 'ի մեզ մինչ խօսէրն ընդ մեզ,,. (Ղկ. իե. 32:) Եաքը երբոր իրեն հետ ընտանեբար սեղան նստան, մանաւանդ սուրբ հաղորդութիւնն ընդունելնուն պէս, աչուընին բացուեցաւ և Հանչցան զինքը. "Եւ նոցա բացան աչք, և ծանեան զնա,,: Սանկ կըլլայ անոնց ալ, որ առեպ և արժանաւորապէս կը հաղորդուին. որչափ աւելի կը վարուին այ հետ, այնչափ աւելի կը Հանչնան զինքը, կը յարգեն, կը մեծարեն ու կը սիրեն:

Տեսնենք աս բանիս վրայօքն ինչ կըսէ սուրբ Սալեզացին, ան ճշմարիտ հոյրապետն որ առաքինութեան ու կատարելութեան Հասնիլն անանկ ալէկ գիտէր սորվեցընել, ինչպէս սուրբ եկեղեցին կը վկայէ. լսենք իր ըսածները, ու մեկէն կիմանանք՝ որ ցամաքութիւնը, գաղջութիւնը, պակասութիւններ ունալը, մեր հոգևոր հիւանդութիւնները, ըլ հաղորդութենէն քիչ պատրաստ քալելնիս, բոլորն ալ անոսկ պատճառանք են, պէտք չէ որ անոնց համար եա կենանք սրբութիւն առնելէն: "Թէ որ մեկը հարցընելու ըլլայ քեզի որ, կըսէ, ինչմը սպէս կը հաղորդուիս, սանկ պատասխանէ. որպէս զի ջուծ սիրել սորվիմ, որպէս զի պակասութիւններս ջնակեմ, որպէս զի խեղճութիւններէս խալըսիմ, որպէս զի վշտացս մէջ մխիթարուիմ, որպէս զի տկարութիւնս զօրանայ, ուժ առնեմ: Պատասխանէ որ երկու տեսակ մարդիկ պէտք է սպէս հաղորդուին. կատարեալ եղողները՝ կատարելութեան մէջ մնալու համար, և անկատարները՝ գէպ 'ի կատարելութիւն երթալու համար. ուժովները՝ չիսկարանալու համար, ու տկարները՝ ուժ առնելու համար. հիւանդները՝ իրենց հոգևոր հիւանդութէն բուժնանալու համար, ու առողջները՝ չհիւանդնալու համար: Սանկ ըսէ իրեն. պակասաւոր եմ, անկատար եմ, տկար եմ, հիւանդ եմ. անոր համար աւելի կարօտ եմ սպէս հաղորդուելու՝ որ քեզի հետ միանամ, վասն զի ինքն է սրբուն, ինքն է բոլորովին կատարելութիւն, ինքն է իմ ուժս, ինքն է իմ բժիշկս: Ա

ալ ըսէ իրեն . Շուտ շուտ գրքե՛ կընդունիմ, որպէս զի ալէկ ընդունելը սորվիմ. վասն զի դժուար է ալէկ ընել ան բանն որ քիչ անգամ կըլլաս ,, : Սուրբ Հայրապետին սա խօսքերը լսելէն ետքը , կարծեմ որ պատճառանք չի մնար սուրբ հաղորդութենէն ետ կենալու : Չէ , չի մնար . պէտք է տեղ հաղորդուիլ , օգտակար է ամենուն , իսկ շատերուն հարկաւոր : Հերիք է որ հաղորդուելէն առաջ հոգիովդ մաքրէք մանաւանդ մահացու մեղքերէն . հերիք է որ ալէկ խոստովանանք մը ընէք սրտերնիդ հեռացընէք ամէն տեսակ մեղքերէն, թէ մահացուցի ըլլայ և թէ նե՛րելի , ինչպէս սուրբ Օգոստինոս ու նոյն սուրբ Սալեզացին կըսեն . հերիք է որ հոգիտը հայրերնիդ հրաման տայ , մի տարակուսիք , շուտ շուտ արքուեցիեն առէք , մեծ օգուտ մեծ բարիք կըլլայ ձեզի , միայն թէ ալէկ պատրաստուելու ջանք , ինչպէս եւած կըրակի տակը վայ ալիտոր խօսիմ :

Իրաւ է որ շատ անգամ արքուեցիեն կառնէք տեսնելով սա մեծ օգուտը սա մեծ բարիքը տեսնելու վրայիդ , բայց ան ալ գիտցած եղիք որ շատ անգամ տեսնելու կընդունինիք սուրբ հաղորդութեան օգուտն ու բարիքը : Ո՛րչափ շնորհքներ , որչափ օգնութիւն , որչափ լոյս , որչափ բարի ազդմունքներ կուտայ մեզի ան , որ պահք չէր տար թէ որ տէտ չհաղորդուէինք . որչափ մեղքերու մէջ կիյնայինք պիտոր , որ տէտ հաղորդուելով չենք կիյնար . որչափ բարեգործութիւններ կընենք , որ տեսնելով տէտ հաղորդուելու չկարենայինք պիտոր ընել : Ա՛ս ամէն օգուտները , սա ամէն բարիքը տալու համար չէնք իմանար . բայց երկան տեսնելով հաղորդուելով եաքը եաքը կիմանանք : Արժանապէս ու տէտ հաղորդուողներուն նոյն բանը կը հանդիպի՝ ինչ որ տղայոց , որ մեծնալնին չէն իմանար . բայց մէյմը անցեալ տարուան զգեստնին հագնել ուզեն , կը տեսնեն որ կարճ կուգայ իրենց , և ան տեսնը զգալի կերպով կիմանան որ մեծցեր են :

Հիմա գանք անոնց՝ որ զբաղմունքներու և առուտուրի մէջ թաղուած ըլլալով, կըսեն . Ալէկ ալէկ , հայր սուրբ , բայց մենք այնչափ բաներ ունինք մտածելու և ընելու՝ որ չենք կրնար ամէն օր ժամ երթալ հաղորդուիլ :

Ասոր պատասխանը տալու համար , պէտք է երկու

տեսակ մարդիկ վանազանել. մէյմը անոնք որ հպատակ են, մեծերնէն կը կախուին, ինչպէս կարգուած կրնկ. ակը՝ որ իրենց էրկանէն կը կախուին, զաւկրներն որ իրենց ծնողացմէ կը կախուին, ծառաներն աղախին. ներն ու խանումէն սպասաւորները՝ որ իրենց տիրոջմէն կը կախուին. մէյմըն ալ անոնք՝ որ ուրիշէ կախում չուներ, իրենք իրենց տէր են, ինչպէս ամէն մեծաւորները, տանը մեծը, խանումէն տէրը, և այլն: Ուրիշէ կախում ունեցողները թէ որ տեսպ չեն կրնար հպատակութեան երթալ՝ որպէս զի իրենց ծառայութենէն չխափանին, իրենց պարտքը կատարեն, տանը մէջ խօսք խօրհուրդ ըլլայ, կռուի խառնուածեան պատճառ չիտան, տանից համար ալ Սալեզեանին գերազանց վարժապետը հոգւոց՝ կըսէ որ կրնան իրենց խոստովանահօրը խորհրդոյը քիչ մը ուշացընել սրբութիւն առնելը: Բայց սա ալ կեւեցընէ որ եթէ իրենց գործքերը գիտնան աղէկ կարգաւորել, առենին պատրաստուիլ, քիչ մը ձարպիկ ըլլալ, իսիտ աղէկ կրնան առեն գտնել սպէս հաղորդուելու, և իրենց գործքերն ալ անանկ ընելու որ տանը մէջ ատուն չըլլայ: Բայց թէ որ իրօք չեն կրնար սպէս սրբութիւն առնել, կրնան անոր տեղը հոգևորապես հաղորդուիլ՝ կըսէ նոյն տուրբը, մանաւանդ պատարագ տեսնելու առեն: Ի՞նչ է հոգևորապես հաղորդուիլը կըսէք նէ, սասիկ բաղձանք մը սրբութիւն առնելու՝ որպէս զի Քրիստոս հետ միանանք, իր շնորհքներն ընդունինք, զինքը սիրենք, ու հաւատարմութիւն իրեն ծառայենք: Ա հոգևոր հաղորդութիւնն անանկ ուժ մը ունի, որ երբեմն՝ ինչպէս հոգևոր վարժապետները կըսեն՝ աւելի օգուտ կրնէ քան թէ իրօք հաղորդուիլը: Բայց որպէս զի սա բաղձանքը գործադրելու՝ իրաւցընէ հոգևոր հաղորդութիւն ըլլայ, պէտք է կըսէ արիստենդեան ժողովքը՝ (Նէսս. ԺԳ. գլ. ը.) կեղծանի հաւատք ունենալ ու վատեալ սէր, այսինքն այն հաւատքն որ՝ ոչ սիրովը բարեգործութիւն ընել կուսայ, ինչպէս կըսէ առաքեալը "հաւատք սիրով յայտնեալ". (Գաղատ. Ե. 6:)

Իսկ սրտնք որ ուրիշէ կախում չունին, իրենց տէր են, ու գործողութիւնքնին պատճառ կը բերեն՝ տուրբ հաղորդութենէ հեռու կենալնուն, նախ սա կըսեմ իրենց որ առջի հոգալու բաներնիս՝ հոգինիս է, ամենէն հար-

կաւոր գործք՝ յաւիտենական վրկութիւնիս է, անանկ որ՝ ուրիշ ամեն ղբաղմունք անոր քովը տղայական խաղալիկ ու չնչին բաներ են, ու թէ որ ամեն բանէն եւեր հոգինիս չհոգանք ու մեր յաւիտենական վրկութեն եաւէ չըլլանք նէ, չենք կրնար վրկուիլ. "Խընդրեցէք նախ զարքայութիւնն այ,,. (Մտթ. զ. 23:) "Զվերինն խնդրեցէք, զվերինն խորհեցարուք, ի զոյս՝ որ յերկրի սատ է,,. (Կող. գ. 1:) Եսքն ալ սա կըսեմ. գիտէք պատմութիւններէն որ այնչափ ծանր ծանր ղբաղմունքներու տէր մարդիկ՝ կրցան սեն գըտնել ամեն բան ընել, առանց հոգւոյնին ձեռքէ ձգելու, խոստովանանքնին ալ կըլլային սեպ, արբութենին ալ կասնէին:

Բայց գիտցած պատճառն սեպ չհալրդուելնուն գիտէք ինչ է. ոչ այնչափ գործք ու ղբաղմունք ունենալնին է, որչափ հոգինեղնուն համար քիչ կամ ոչ ինչ հոգ ունենալնին, այ վախն ու վարքերնին շիտակելու կամք քիչ ունենալնին է կամ ամենևին չունենալնին: Արբութիւն առնելու համար՝ պէտք է նախ խոստովանանք ընլալ, ու ապէկ խոստովանանք. իսկ ապէկ խոստովանանք ընլալու համար՝ պէտք է ղջալ գործած մեղքերնուն վրայ, հաստատուն առաջադրութիւն ունենալ վարքերնին շիտակելու, հաստատուն կամք չար ունակութիւններնին ձգելու, չար սխտերնին արմատէն խլելու, վանդաժաւոր բարեկամութիւնները վերջացնելու, մեծ ձաւոր առիթներէն հեռի կենալու, վարքերնին փոխելու, քրիստոնէապար ապրելու, Յիսի առաքինութիւններուն հետևելու և իրեն նմանելու. սա է որ իրենց գժուարին կուգայ, մեծ գժուարութիւնը հոս է, սոր համար է որ շատերը սուրբ հալրդուելնուն եաւ կը կենան: Պատարագ սեանել, վարդարան գարձընել, օրհնութիւն առնել, բարեպաշտութեան գործք մը չեր ուզեանգութիւն մը ընել, որովհետև առանց խոստովանանքի կրնայ ընլալ մահուշտի մեղքի մէջ ալ ընլալով, դիւրաւ կրնան. բայց արբութիւն առնել գիտեն որ առանց խոստովանանքի չընլար, գիտեն որ արբութենին ու մեղքը մէկտեղ չեն կրնար կենալ, սա է որ զիրենք եաւ կը կեցընէ, սոր համար կը քաշուին սուրբ հալրդուելնէն: Բայց վայ է իրենց. ինչպէս որ կերակուր սեելու ախորժակ չգտնողը՝ դէշ նշան է մարդուս,

*սաանկ ալ քրիստոնէի մը անկէց դէշնչան չիկայ որ ա-
խորժակ չունենայ արքունիքն առնելու, այսինքն աս
հոգևոր կերակուրն է՝ որ Քրիստոս մեր գրեր է մեր հոգ-
ւոյն անուանդ ու կեանք տալու համար: Մանիկ ըրէք սուրբ
գրքին տոսկալի սպառնալիքը. "Ոյք հեռի արարին զան-
ձինս իւրեանց 'ի քէն, կորիցեն,,. (Սղ. հե. 27.) այս-
ինքն քեզմէ հեռու կեցողները՝ յաւիտեան ալիատը կոր-
սուին: Ա սպառնալիքն աւելի յայտնի կերտով հաս-
տատեց Քրիստոս մեր. "Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որ-
դւոյ մարդոյ և արբջիք զարիւն նորա, ոչ ունիք կեանս
յանձին,,. (Յոհ. ճ. 54.) այսինքն թէ որ չհաղոր-
դուիք նէ՝ վայ ե ձեզի, չէք կրնար իմ հնորհքիս մէջն
տալիս, յաւիտեան մեռած կը մնաք: Ուրեմն սիրելի
ոդիքս, քիչ մը աւելի հոգ, քիչ մը աւելի ջանք ունե-
ցէք ձեր հոգւոյն. թէ որ խղճմտանքնուդ մէջ արգելք
մը ունիք, վերուցէք՝ աղէկ խոստովանանք մը ընելով,
աղէկ զղջում և առաջադրութիւն մը ընելով, ու պատ-
րաստուեցէք արքունիքն առնելու, արժանաւորապէս
առնելու, շուտ շուտ առնելու. սանկով ապահով
կըլլաք ձեր հնորհքին մէջն տալու, որպէս զի կարե-
նաք յաւիտեան իր փառքը վայելել. "Որ ուտէ զհացս
զայս, կեցցէ յաւիտեան,,:*

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՂԱ.

Սրբարիթն առնելու համար պէտք եղած հեռաւորը ու-
նչիչ պարբառութեանը վրայ:

*Ինչպէս կըլլայ, սիրելի ոդիքս, ինչպէս կըլլայ որ
սուրբ հաղորդութեամբը չքաւ նեբսեբնիս ընդունելով,
այսինքն նոյն ինքն արքունիքը, այսու ամենայնիւ ան-
չենք գառնար. նոյն ինքն հնորհաց առաքինութեան ու
կատարելութեան աղբը արտերնուս մէջն ընդունելով,
միշտ ակալ պակասաւոր և ախտաւոր կը մնանք: Յա-
ւելի չան. մէյմը լսէ, բայց պէտք է որ նորէն բաւա-
մընչնալով. պակասութիւնը սուրբ հաղորդութեանը
չէ, վասն զի ինքն անանկ զօրութիւն մը ունի որ կրնայ*

վանիս հրաշքներ ալ գործել. յանցանքը մերն է որ հալորդութեան համար չէ մեզ միայն ան գերազանց պատրաստութիւնները ջնջինք՝ որ պէտք էր ունենալ, այլ երբեմն նաև հարկաւոր եղած պատրաստութիւններն ալ ջնջինք: Ա՛ս պատրաստութիւններէն ոմանք մարմնոյ կը վերաբերին, ոմանք հոգւոյ. ոմանք չեզա՛որ պատրաստութիւններ են, ոմանք մերձաւոր. ուշ դրէ՛ք որ ձեզի բոլորին ալ համառօտ մը բացատրեմ:

Մարմնոյ կողմանէ հարկաւոր պատրաստութիւններուն առջինն է՝ անանկ վիճակի մէջ ըլլալ որ, վտանգ ջըլլայ սիրտը եւս գալու՝ որ սուրբ հալորդութեան ազնուագործութիւն ջըլլայ: Ուստի մէկն որ սաստիկ հազ ունի կամ ստամոքսը ապրած է, պէտք չէ հալորդուի, թէ և հիւանդ ըլլայ, թէ և մահուան վտանգի մէջ, սուրբ հալորդութեան յարգութիւնը պահելու համար:

Երկրորդ պատրաստութիւնը մարմնոյ կողմանէ մաքրութիւնն է: Ասիկա կարգաւած անձինքներուն աւելի կը վերաբերի, որոնք երեկոյ խոստովանահօրմէն պէտք եղածը կրնան առեւկանալ: Բայց ա՛ր և իսկ կամաւոր անմաքրութեան մեղք ընողը, թէ և խոստովանանք ըլլալով ըրած մեղքը քաւէ, բայց սուրբ խորհրդոյն յարգութեանը համար՝ պէտք չէ ան առաւօտն հալորդուի:

Երրորդ պատրաստութիւնը մարմնոյ կողմանէ՝ արտաքին չերմեռանդութիւնն է. այսինքն պարկեշտ ու վայելուչ հագուստով ընդհանուր երթալ հալորդութեան, անանկ որ դրսուանց ալ երևնայ հալորդութեան բարեպաշտութիւնն ու չերմեռանդութիւնը: Ուրեմն հալորդութեան գնացողին հագուստը վայելուչ պիտի ըլլայ, այսինքն ջըլլայ ոտտոտ պատռտած կամ տան մէջ հագնելու ընտանեկան զգեստ. այլ մաքուր ու կոկիկ ոլջոյի կարելի է ամեն մարդուն իր վիճակին չափով: Մանաւանդ պէտք է որ պարկեշտ ըլլայ, մանաւանդ կիներուց հագուստը, ալէկ ծածկուած երեսն ալ ծածկել առնելու, առանց աշխարհական զարդարանքներու, առանց անպատկառութեան. անանկ որ՝ սուրբն Կարտուզիոսի Պորտէաւն խրատ կուտայ, և Քննելիներուս ժամ պրեդան Պատը կը հրամայէ, գայթակղական ու անհաճեցուցիչ զգեստով՝ կուրծքերնին ծածկելու երեսնին քաց հալորդուելու և կոյնեղուն պրեդիլն ջնտալ: Նմանապէս կիներուն շարժուածքնիր քաղուածքնիր պարկեշտ

պէտք է ըլլայ արքունիքն առնելու գնացած առեններէդ, այսինքն ծանր, առանց արտորալու, խելքերնիդ վրա-նիդ, առջևնիդ նայելով, ու անանկ համեստութեամբ, որ ամէն կերպով դրսուանց ալ բարեպաշտութիւննիդ ջերմեռանդութիւննիդ յայտնուին ու պատկառանքնիդ երևնայ:

Իսկ ջորդդ պատրաստութիւնը մարմնոյ կողմանէ ծոմ ըլլալն է. այսինքն ան առտուն որ մէկը պիտոր հաղորդուի, կէս գիշերուընէ՝ի վեր ոչ բան կերած պիտոր ըլլայ և ոչ ջուր խմած, ոչ շատ և ոչ քիչ. վասն զի որչափ քիչ ալ ըլլայ՝ հերիք է բնական ծոմն աւրելու: Ուստի թէ որ մէկն առանկ ծոմ չեղած հաղորդուի նէ, մահացու մեղք կը գործէ. միայն ծանր հիւանդներուն որ մահուան վտանգի մէջ են, ու մահապարտներուն հրաման կայ, որ իրենց վերջին թոշակ՝ ծոմ չեղած ալ կարենան արքունիքն առնել. բայց մահապարտներէն ալ թէ որ կրնան, պէտք է ծոմ հաղորդուին:

Հիմայ ամէն տարակոյս ու խղճահարութիւն վերցընելու համար, որ ծոմ ըլլալու կամ չըլլալու վրայ կրնայ պատահիլ, պէտք է որ բացատրեմ ձեզի ինչով կաւրուի բնական ծոմը, վասն զի ամէն կըլլած բաներ-նիս ծոմ չաւրեր: Ծոմ աւրելու համար՝ պէտք է որ կըլլած բաներնիս դրսէն մտած ըլլայ բերանիս. ուստի թէ որ մէկը ընտելքէն եղած արիւնը կըլլելու ըլլայ նէ, ծոմը չաւրուիր, կրնայ հաղորդուիլ. վասն զի կըլլած արիւնը դրսէն բերանը մտած չըլլալով, կերակուր կամ ըմպելիք չի սեպուիր: Ան ալ բաւական չէ որ կըլլած բանը դրսէն մտած ըլլայ բերանը, պէտք է ալ որ անուշդ աուտ բան ըլլայ, ու կերակուրի կամ ըմպելիքի պէս բերանը դրուի: Օրինակով հասկըցընեմ, չէ նե՝ չէք իմանար բանս: Մէկն առտուանց յանկարծ կը կըլլէ իրիկուընէ բերնին մէջը մնացած բան մը. մէկալը բերանը ցօղուելու տեղ՝ կաթիլ մը ջուր վար կերթայ. ուրիշ մըն ալ քիչ մը մըսի ջուր կամ ուրիշ բան կառնէ բերանը՝ հասը նայելու համար որ ալի կամ թթու կամ անուշ ըլլայ, ու մէկէն դուրս կը թքնէ, բայց առանց զգալու՝ քիչիճիկ մը վար կերթայ. ասոնցմով կաւրուիր ծոմը: Չէ, չաւրուիր, խնամ ալէկ կրնայ հաղորդուիլ. վասն զի կըլլած բաներդ կերակուրի և ըմպելիքի պէս վար չիջնացին, այլ թքին հետ խառնուած՝ շուկէն

ակա: Ուրիշ մըն ալ ազգի քարկ մը կամ պղնձի մը կատր յանկարծ կը կըլլէ. սերտեցաւ ծոմը: Չէ, կրնայ հաղորդուիլ. վասն զի քարը պղինձը անուղղ չեն խաբր մարդուս: Բայց թէ որ մէկին անանկ բան մը կըլլէ՝ որ կը մարսուի, զոր օրինակ թռուլիճ մամ դերձան խոտ վայա և այլն, ծոմը կաւրուի, վասն զի ատոնք սեռակ մը հիւթ ունին՝ որ կրնան անուղղ տալ մարդուս: Մէկը ժամ երթալու ատենը՝ հոգը քիչ մը անձրեւ կամ ձիւն կամ փոշի կը տանի բերանը, կամ նաև մժեղ մը կամ ճանճ մը, ու վար կերթայ. ծոմը կաւրուի՞ ասով: Չէ, չաւրուիր, կրնայ հաղորդուիլ. վասն զի ուտելու կամ խմելու կերպով չէ կըլլացը, այլ շունչին հետ վար գնացած բան մը: Քթախոտ քաշելը, ծխախոտ ծամելը կամ ծուխ քաշելը, ծոմ կաւրեր, հաղորդութեան պիտի կըլլայիր: Չէ. վասն զի քիչ մը քթախոտ կամ ծուխ ալ վար երթալու ըլլայ նէ, ուտելու կամ խմելու կերպով չէ, ինչպէս որ ըսի, հապա թէքին հետ խառնուած բաներ են: Բայց առանց հարկաւոր պատճառի չի վայելր սրբութիւն առնելէն առաջ ոչ ծխախոտ ծամել, ոչ ծուխ քաշել. իսկ քթախոտ քաշելը բան մը չէ, ալ որ մահացուցմունքի համար չուզեր քաշել նէ՝ տէր է, բայց պարտք չիկայ չի քաշելու:

Մարմնոյ կողմանէ հարկաւոր եղած պատրաստութիւններն ասոնք են. հիմայ տեսնենք հոգւոյ կողմանէ ինչ պատրաստութիւններ պէտք է ընել՝ արժանաւորապէս սրբութիւն առնելու համար: Առջի հարկաւոր բանն է, որ մէկը բանագրանքի կամ նզովքի կամ ուր և նայ եկեղեցական կամի մէջ չըլլայ, որմնցմով չի կրնար սուրբ խորհուրդները ընդունիլ:

Երկրորդ հարկաւոր բանն է՝ մահուշտի մեղքի մէջ չըլլալ. ուստի մէկն որ կը ձանչնայ կամ կը տարակուսի որ մահուշտի մեղք ունի, պէտք է ձշմարիտ զղջմամբ խոստովանանք ընելով՝ այ ընտիքը նորէն առնայ: Վայ անոր՝ որ մահուշտի մեղքով կը հաղորդուի, վայ անոր՝ որ սուրբ սեղանը կը մօտենայ՝ առանց ունենալու հարսանեաց պղնձե զգեստը, այսինքն այ ընտիքը. վայ անոր՝ որ լոյսը մուխին հետ գնել կուզէ, այսինքն Քրիստոսին հետ: Ով որ Քրիստոսին ու սրբութեան անարժանապէս կընդունի, կըսէ Պօղոս առաքեալ, իր դատապարտութիւնը կընդունի: "Որ ու-

ախէկ ջնացս , կամ ըմպէցէկ ղբաժակս աւետան անար-
ժանութեամբ . . . գատաստանս անձին իւրում ուտէ
և ըմպէ ,, : Ա՛ս սոսկալի արբասպզծութեանը վրայ՝ որ
մահուչափ մեղքով հաղորդուողները կը գործեն , ու-
րիշ օր մը պիտոյ խօսիմ :

Բայց արդեօք արբութիւն առնելէն առաջ հարկա-
ւո՞ր է ալէկ մը մաքրել հոգինիս նաև ներելի մեղք-
բէն : Սիրելի որգիքս , որչափ ալ մաքրենք հոգինիս՝
հաւատացէք որ ոչ երբէք բաւական մաքուր կըլլայ ըն-
դունելու զԱ՛ս՝ որուն արբութեանն ու մաքրութեանը
չափ չկայ , ուստի որչափ ալ ջանք ընենք հոգինիս
մաքրելու՝ աւելի չըլլար : Ինչո՞ւ համար Աէրն մեր
առաքեալները հաղորդեցէն առաջ ոտքերնին լուաց՝
թէ և մաքուր էին , ու պետրոս առաքեալին ըսաւ որ
եթէ չլուացուր լուալու նէ՝ իրեն հետ մաս ու բաժին
չի կրնար ունենալ . “ եթէ ոչ լուացից զքեզ , ոչ ունիս
ընդ իս մաս ,, . (Յո՛ւ . ԺԳ . 8 :) Ի՞նչ կը նշանակէ այս
խօսքը : Ըսել կուզէ որ ամէն մաքրութիւն , ամէն սըր-
բութիւն , թէ հոգւոյ և թէ մարմնոյ կողմանէ պէտք է
ունենանք հաղորդուելու համար : Երբոր ձա՛ եգիպ-
տոսի անապատին մէջ երկընքէն հրեաներուն մանանայ
ինջեցուց , որ սուրբ հաղորդութեան օրինակն էր , որ-
պէս զի ջաղտոսի՝ չէր թողուր որ մէկէն գեաինն իյնայ ,
այլ առաջ ցօղ կինջեցընէր , գեաինը մաքուր մը կը ձա-
կէր , ու եաքը ցօղին վրայ մանանան կինջեցընէր : Ասով
ինչ կուզէր իմացընել . կուզէր ցըցընել ինչ ջանք պէտք
է ընենք մեր հոգին մաքրելու՝ զԱ՛ս ընդունելէն առաջ
սուրբ հաղորդութեամբ : Ուրեմն հոգինիդ ներելի մեղ-
քերէն մաքրելու համար ձեզի կանոն ըլլայ . թէ որ
անանկ ներելի մեղքեր են ունեցածնիդ՝ որոնցմէն աշ-
խարհիս մէջ ազատ եղող չկայ , արդարները ալ ունին ,
ինչպէս են տկարութիւնները անկատարութիւնները
ու պզտիկ մեղքերը՝ որ առանց անդրադառնալու և մտա-
ծելու մարդկային տկարութեամբ միայն կըլլաբեն , ա-
նոնց բոլորին վրայ մեկաեղ զղջում մը ընելով , բոլորը
մեկաեղ առելով ու առաջադրելով որ զմեզ չխաբենք ,
էէ թէ միայն արդելք չեն ըլլար հաղորդուելու , այլ
մանաւանդ հաղորդուելուինիս է որ աւելի դիւրաւ կը
ջնջուին , ու ա՛ծ մեզի լոյս կուտայ զանոնք ճանչնալու ,
ու չնարհք՝ աւելի դիւրաւ անոնցմէն ետ կենալու :

Խակ մէ որ կամաք ու կատարեալ հաւանութեամբ եղած ներելի մեղքեր են, նրա՝ արդելք չեն կրնար ըլլալ հաղորդութեան, վասն զի այ ընտրեալն չեն զրկեր զմարդ, այսու ամենայնիւ մէ որ մեկը ելոզջայ անունց վրայ, ելնգանայ խոստովանութեամբ ապաշխարանքով ու աղօթքով ջնջել զանոնք և անոնցմէ ետ կենալ, արդելք կըլլան առէպ հաղորդութեան, անարժան կընեն զմեզ շուտ շուտ սրբութիւն առնելու. վասն զի միշտ անարգանք ընել մըն է այ, հոգևնիս անանկ աղտոտ բնծերէն ելմաքրած՝ զինքը ներսերնիս ընդունելը: Ու մէ և աս մեղքերը բոլորովին չեն արդելուր սուրբ հաղորդութեան պատուլը, բայց չեն թողուր որ ան ամմեն բարիքն ու զօրութիւնները ներգործէ մեր վրայ, ինչ որ պէտք էր ներգործել: Անոր համար է որ այնչափ անգամ հաղորդուելէնս ետքը միշտ առջինին պէս ենք, վասնիս ուղղութիւն մը չերևար, չենք փոխուիր, բարեպաշտութեան ու առաքինութեան մէջ առաջ չենք երթար: Կան մարդիկ որ ուրիշներուն պէս կուսաեն կը խլմեն, բայց միշտ հիւանդոտ ու տկար են. ինչմ. վասն զի ներսերնին գէշ հիւթեր կան, չեն թողուր որ կերածնին աղէկ անուռնդ սայ իրենց, ուստի միշտ նոյնպէս հիւանդոտ կը մնան: Ասանկ ալ օրնիք որ առանց զղջալու և առանց ետ կենալու իրենց սովորական եղած կամաւոր ներելի մեղքերնին՝ սրբութիւն առնելու կերթան, ան մեղքերը վնասակար հիւթ մը կըլլայ, ու չի թողուր որ սուրբ հաղորդութիւնն իրենց հոգւոյն ան անուռնդը սայ՝ ինչ որ պիտի տար. ուստի միշտ նոյն տկարութիւններուն ու պակասութիւններուն մէջ կը մնան: Ուրեմն պէտք է աղէկ մաքրենք հոգինիս, որպէս զի արժանի ըլլայ այ բնակարան ըլլալու՝ որ իր անհուն բարութեամբը մեզի այցելութիւն ընելու կուգայ. ապահով եղնիք որ ուրիշ ալ չանք ընէք աս բանիս, քնէ է ըրածնիդ: Մեծ բան կը սեպենք մէ որ թագաւոր մը մեզի այցելութեան գալու ըլլայ. ինչ հոգ, ինչ չանք, ինչ մտածմունք որ չանիկած բան մը պակաս ըլլայ, ամմեն բան մաքուր ու կարգաւորեալ ըլլայ: Խակ այ մեզի այցելութեան կուգայ, երկինն և երկրի տէրը, պէտք չէ որ ամմեն չանք ընենք հոգինիս մաքրելու և իրեն արժանաւոր տեղ պատրաստելու ներսերնիս:

Դաւիթ մարդարէն այ տաճար մը շինելու համար, որ եռքը Սողոմոն իր արդին շինեց, շատ ակի արծաթ ու պղինձ պատրաստեր էր, սուղ քարեր, մարմարիոններ, ազնիւ փայտեր: Ու երբոր զարմացողներ եղան իր այնչափ մեծ պատրաստութիւնները ընելուն վրայ, ըսաւ. Ձեռք զորկած գործքերնիս պզտի գործք չէ, այ հարկաւ տուն պիտոյ շինենք, չէ թէ մարդու. "գործս մեծ է, վասն զի ոչ մարդոյ է շինուածս, այլ տեառն այ,,. (ա. Մնաց. իթ. 1.) Եկուր նայէ որ բոլոր այն մեծագործ տաճարն ուրիշ բանի համար չէր, բայց միայն տապանակը հոն դնելու համար, որուն մէջը մանանայն, այսինքն սուրբ հաղորդութեան օրինակը կը պահուէր: Հապա ի՞նչ ջանք պէտք է ընենք, չէ թէ մանանային համ տապանակին տեղ պատրաստելու համար, այլ բուն իսկ սուրբ հաղորդութեանը, բուն իսկ այ:

Այնչափ հարկաւոր են այս պատրաստութիւնները որ, թէ մարմնոյ և թէ հոգւոյ կողմանէ ընելու հեռաւոր պատրաստութիւններուն վրայ խօսելէն առքը, պէտք է որ հիմայ խօսիմ նաև մերձաւոր պատրաստութիւններուն վրայ, այսինքն ի՞նչ որ անմիջապէս սրբութիւն առնելէն առաջ պէտք է ընենք, որպէս զի կարենանք սուրբ հաղորդութեան պտուղն առատ ընդունիլ՝ իր ամէն պարգեւներուն որ կրնէ զործէ մեր վրայ:

Սուրբ պատարագին մէջն Առէք կերէքէն առաջ սարկաւագը բարձր ձայնով կըսէ. հաղորդուելու պատրաստ եղողները դուրս ելլեն. "Եւ որք ոչ էք կարողք հաղորդիլ ահագին խորհրդոյս, աւ դրսնա ելէք և աղօթեցէք,,: Եաքը անոնց որ պիտի հաղորդուին՝ կըսէ. Երկիւղածութեամբ ու հաւատքով առաջ եկէք, ու սրբութեամբ հաղորդուեցէք. "Երկիւղիւ և հաւատով յառաջ մատիք, և սրբութեամբ հաղորդեցարուք,,: Ասկից սուրբ հաղորդութիւնն ընդունելու համար հարկաւոր եղած պատրաստութիւններուն մէկը սրբութիւնն է, որուն վրայ առաջ խօսեցայ: Երկրորդն է կենդանի հաւատքը՝ որ հաղորդուելու առնելս պէտք է ունենանք. անանկ հաւատք մը՝ որ ամէն ճշմարտութիւն ինչ որ այ ըսեր է ու մեր մայրն ուղղափառ և կաթոլիկ սուրբ եկեղեցին կը տարվեցընէ՝ դաւանինք առանց տարակուսելու. անանկ հաւատք մը՝ որ մանուածրատակ ընդունելու նշխարքնիս դաւանինք

ձչմարիտ մարմին և արիւն Քրիստոսի ըլլալը, հանդերձ իր հոգւոյն և աճմանեամբը. գաւանինք որ ամէն ընդունուածին, երկինի և երկրի ամէն, ամենակարող՝ որ զմեզ ոչնչէն ստեղծեց, որ բոլոր աշխարհքս պահողն ու կառավարողն ինքն է, որ զմեզ իր զարգացման ու մահաւարոյն ինքն է, որ զմեզ դատե պիտոյ, ուրուն համաստուածութիւնն ու կատարելութիւնը չափ չունի, որ երկինքի հրեշտակներուն ու սուրբերուն փառքն և երանութիւն է. անանկ հաւատք մը՝ որ աս մեծ ձչմարտութիւնն աչքով տեսնելէն ու ձեռք չոչնչելէն առել անտարակուսելի ընէ մեզի:

Ան հաւատքն ունեցածնուս պէս, մեկալ մերձաւոր պատրաստութիւնն ինքնին կը հետևի, այսինքն խոնարհութեամբ մեծարանօք և երկիւղածութեամբ մօտենալ սուկալի խորհրդոյն: Պէտք է մենք մեզի ըսենք. Ո՞վ եմ ես՝ որ ձեզ ընդունելու արժանի ըլլամ, ուրուն չորս դին հրեշտակներն ու սուրբերն առաջ կը փառաբանեն. ձեզ որ բոլորովին գեղեցկութիւն է, բոլորովին բարութիւն, բոլորովին արդութիւն, բոլորովին կատարելութիւն է, ինչպէս կրնամ ես զինքն իմ սիրտս ընդունիլ, որ անարդ արարած մըն եմ, ոլորմելի մեղաւոր մը ախտերով ու պակասութիւններով լեցուած, ես որ այնչափ անգամ սուկալի յանդգնութեամբ զինքը առնարգեցի, զինքը նախատեցի երեսն ի վեր, աշխարհքիս բաներուն վար դրի զինքը. ես որ առանց ապերախտ եղայ նրան, միշտ նրան ըրած բարեացը դէմ չարիք ըրի. ես որ հազար անգամ արժանի եղայ դժոխքին առնելու և առանձնանալուն հետ յաւիտեան տանջուելու, ինչպէս կրնամ իս արժանի սեպել զինքը սրտիս մէջ ընդունելու, իր ընկերութիւնը վայելելու, իր աճմանն ու անհուն արդութեանը հետ միանալու: Յոհաննէս Ոսկեբերանը՝ որ դեռ չնծնած սուրբ եղած, որ անապատին մէջ արդութեամբ ու մաքրութեամբ անցուց իր կեանքը, և Քրիստոս ինքն իր բերնովը ըսած որ չէ թէ միայն մաղթարէ՝ այլ և մաղթարէներէն ալ վեր և առաքեալներուն ալ վեր սուրբերէն մեծ էր, այսու ամենայնիւ զինքն արժանի չհամարեց և ոչ ձեռն ոսկոյ առնելուն կատարը քակելու. "Որովհետև չեմ բաւական խոնարհել ըսածնել զինքս հօշիայ նուա ,, . (Մրկ. ա. 7:) Իսկ ես որ միշտ սկսած մեղաւոր մը եղեր եմ՝ ախտերու և պակասու-

ինչուան ինչուան ձիաս թամիսաած , ինչպէս
զիս արժանի սեպեմ գնալ մարմինն և արիւնը՝ հոգին և
աճուելիւնը՝ սրտիս մէջն ընդունելու : Պետրոս առա-
քեալը գնալ արքունիքը ձանչնալուն պէս , նայելով
իր խեղճութեանը , անարժան սեպեց զինքն որ Յս քովը
կենայ , ու ըսաւ . " Ի քոց գնա յինէն տէր , զի այր մե-
ղաւոր եմ ես ,, . (Ղկ . Ե . 8 :) Ներսէսեանին հարիւ-
րապետն արժանի չսեպեց զինքն որ Յս իր տունը գայ ,
ու ըսաւ . " Տէր չեմ բաւական եղէ ընդ յարկաւ իմով
մտցես ,, . (Ղկ . Է . 6 :) Իսկ ես ինչպէս արժանի սե-
պեմ զիս որ չէ թէ միայն տունս մտնէ , այլ նաև ան-
մաքուր սրտիս մէջ , ու կերակուր ըլլայ ինծի , անուն-
տալու համար հոգւոյս : Ո՛հ , չէ , արժանի չեմ ,, . Տէր ,
չեմ բաւական եղէ ընդ յարկաւ իմով մտցես , այլ ասա
բանիւ , և բժշկեսցի հոգի իմ ,, : Արժանի չեմ , տէր իմ ,
որ ինծի այցելութիւն ընելու գաս , արժանի չեմ զքեզ
սրտիս մէջն ընդունելու , արժանի չեմ քու ընտրեալ
քու պարգևներուդ , պատժոյ միայն արժանի եմ : Ա-
սանկ սէրք է ըսեր ատրբ հաղորդութիւնն ընդունե-
լէն առաջ , ու բոլոր սրտերնիս բանալով և իր ապրին
դնելով ամենայն վստահութեամբ՝ ան ալ եաւէն առել
ցնենք : Հայց որովհետև քու բարութիւնդ քու ողո-
մութիւնդ այնչափ մեծ է՝ որ կը գթաս իմ խեղճութեա
իմ տկարութեանս իմ պակասութիւններուս , ու չինայե-
լով իմ անարժանութեանս՝ կը խոնարհիս ու կուգես
սրտիս մէջը գալ , հրամմէ եկուր տէր իմ , եկուր ընտրէ
ինծի քու բնակերութիւնդ , եկուր պաշտպանէ զիս թըշ-
նամիներէս , եկուր բժշկէ իմ տկարութիւնս , եկուր
լեցուր իմ կարօտութիւններս , լոյս տուր ինծի , օգնէ ,
ինչ ընտրէք որ հարկաւոր է հոգւոյս՝ տուր : Այս , թէ
որ ամմենքնիս ատ խոնարհութեամբ , ատ պատկառա-
նօք , ատ վստահութեամբ հաղորդուելու ըլլայինք , ան
ատենը կը տեսնուէր ատրբ հաղորդութեան պտուղը .
բայց երբոր ինչուան ատրբ սեղանն ալ մեր հպարտու-
թիւնն ու ինքնահաւանութիւնը մեկտեղ կը տանինք .
երբոր սովորութեան կամ անախտութեան համար
ի ցոյց մարդկան կընդունինք ատրբ հաղորդութիւնը ,
երբոր առանց պատրաստութեան կերթանք հաղոր-
դուելու , ինչ պտուղ ինչ օգուտ կուզէք որ տեսնենք
ատրբ հաղորդութենէն :

Ընտանեկան վեհանձնութիւնն այ քաղաքականութիւնն ու այ ազգային մեր օրերուն համար խոնարհելը մտածելով, մեկալ կողմանէ ալ տեսնելով մեր անտարբերութիւնը խեղճութիւնն ու անարժանութիւնը, մեր ոչինչ ըլլալը, պէտք է սրտերնուս մէջը մեծ սէր մը զգանք առ այծ, սաստիկ բաղձանք մը զինքը նեղութիւնէ ընդունելու, և իրեն հետ վիրանալու. և սա է եւքի պատրաստութիւնն որ ալեկոծ ջանանք հաղորդուելու աստիճան ունենալու: Ո՞վ կըլլի նոյ ըլլալ որ չնայելով սաստիկ բարի սաստիկ ոլորմած տէրը, որ երկինքէն կը խոնարհի կոտգոյ այցելութիւն ընելու մեզի պէս անարգ ստեղծուածներուն, մեզի պէս ոլորվելի մեղաւորներուն, ու մեզի հետ կը կենայ օդնելու և սիրտ տալու մեզի, իր շնորհքներուն ու պարգեւներուն վրայ հաղորդեցնելու, իր մարմինն և արիւնը մեր հոգւոյն կերակուր տալու և գրաւական յաւիտենական երանութեանը՝ որ մեզի համար երկինքը պատրաստեր է: Ո՞վ կրնայ ըլլալ որ չկարենայ միանալ այ հետ, որ բոլորովին գեղեցիկ՝ բոլորովին բարի՝ բոլորովին սիրելի է, որ ամեն բարիքներու՝ ամեն զուարճութեան ամեն միխիթարութեան աղբիւրն է: Ո՞վ կրնայ ըլլալ որ սիրտն ու բոլոր զինքը չուզէ տալ իրեն, միշտ զինքը սիրելու, միշտ իրեն ծառայելու, ու իր շնորհքներուն և օգնականութեանը միշտ աւելի արժանի ըլլալու համար: Թէ որ մեկին այ բաղձանքները չըլլայ սաստիկ բարեգութ ու ոլորմած սիրոյ մը համար, ըսել է որ սիրտն ալ կոտրտուցած է խելքն ալ հաւատքն ալ, ըսել է որ անքան անասունէն ալ վար է, ուստի ինչպէս կրնայ յանդգնիլ տէրը սեզանը մօտենալու: Խակ թէ որ սաստիկ պատրաստութիւններ ունենալով թէ մարմնոյ կողմանէ և թէ հոգւոյ, մանաւանդ՝ թէ որ կենդանի հաւատքով, խորին խոնարհութեամբ, երկիւղածութեամբ, վստահութեամբ ու սիրով հաղորդութեան ըլլանք, երանի մեզի սիրելի որդեկք. վասն զի այն ատեն տէրը հաղորդութիւնն անտարակոյս իր ամեն պտուղը կը բերէ մեզի, այսինքն այն սքանչելի զօրութիւնները որ արժանաւորապէս հաղորդուողներուն վրայ կը ներգործէ, ու բարեպաշտութեան և առաքինութեան մէջ առաջ երթալով ապահովութեան կը հասնինք:

Ասոնք որ կարդալ կիտեն, ալեկ դիքուկ մը առնեն՝ որուն մէջը սուրբ հաղորդութեան համար խրատներ ու

ալօթքներ ըլլայ , ուշադրութեամբ կարդան . հոգինին ալէկ մաքրելէն եաքը , մեկալ պատրաստութիւնները դիւրաւ կրնան ունենալ՝ արբուշեամբ հաղորդուելու համար : Խակ կարդալ չիգիտցողները , պէտք է որ մասնաւոր օրջակ որ կրնան նէ՝ առ պատրաստութիւնները ընեն . ուրիշ բան մըն ալ չիգիտնան ընելու նէ , հոգինին ալէկ մաքրելէն եաքը՝ հաւատոյ յուսոյ սիրոյ ու զղջման ներգործութիւնները ընեն քոլոր սրտանց որջակ որ կրնան . ատանկով իրենք ալ սուրբ հաղորդութեան պտուղները կը վայելեն :

Բայց արբուշիւն առնելնէդ եաքը մի արտորաք ժամէն դուրս ելլելու , ինչպէս քանիները սեսեր ու խրատեր եմ ալ : Ատանկներուն պէտք էր սուրբ Փիլիպպոս Ներեանին ըրածն ընել , այսինքն երկու վառած մոմ քովերնէն խաւրել արբուշիւն առնելու պես : Ըէ , չի վայլեր առ արտորանքը . ամեն մարդ կրցածին չափ պէտք է սուրբ հաղորդութիւնն ընդունելէն եաքը կենայ խոսի փալի հետ , զարմանայ իրեն ըրած մեծ բարութեանն ու ողորմութեանը վրայ , քոլոր սրտանց գոհութիւն տայ իրեն առանկ մեծ շնորհք մը ընելուն համար , սիրան իրեն նուիրէ , խոստանայ միշտ սիրել զինքն ու մէյմըն ալ իրեն դէմ չընել՝ մեռնելու ալ ըլլայ , օգնութիւն ու շնորհք խնդրէ իրմէն՝ առ բարի առաջադրութիւնները կատարելու և ինչուան՝ի մահ իր շնորհքին մէջն յարատեւելու :

Ա է , սիրելի որդիք , ալէկ հաղորդուելու կերպը որպէս զի օգուտ ըլլայ մեր հոգւոյն . և առ կերպը ջնբաներն է պատճառն որ շատերը կը հաղորդուին առանց օգուտ մը զգալու : Պակասութիւնը սուրբ հաղորդութեան կողմանէ չէ , վասն զի ինքը կրնայ զմեզ մեկէն սուրբ դարձընել . այլ մեր կողմանէն է , որ առանց պէտք եղած պատրաստութիւնները ունենալու կը հաղորդուինք :

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՂԲ.

Սուրբ հաղորդութեան այցելութիւն ընելու վրայ:

Շատ օգտակար բան է, սիրելի ոդիկք, առէպ հաղորդուիլը՝ ալէտք եղած պատրաստութիւնները, որոնց վրայ անցեալ անգամ խօսեցայ. բայց սուրբ հաղորդութեանը առէպ այցելութիւն ընելն ալ օգտակար ու բարի գործ մըն է: Այսօր սա նիւթիս վրայ պիտոյ խօսիմ, որպէս զի ամէնքնիդ ալ վարժ ուենենաք սա այցելութիւնն ընելու:

Սողոմոն Թագաւորն Երուսաղէմի մեծապարծ տաճարը շինել լմընցնելէն ետքը՝ զարմացաւ ապշեցաւ ինաց, տեսնելով որ յանձն առաւ ան հոն բնակելու՝ իր ամենակարողութեան նշանները հոս ու մըրիկ ինջեցընելով տաճարին վրայ: "Եւ ամպն եղեց զտունն տեառն զի վասն զի չկարէին տեառն կենալ զտունն ,,. (Բ. Թագ. Ը. 11:) Ուստի բոլորովին իրմէն դուրս եղած՝ ըսաւ. Կարելի բան է որ ան երկրի վրայ մարդկանց հետ բնակի. "Թէ բնակիցէ՞ ան ընդ մարդկան՝ որ՝ ի վերայ երկրի ,,. (Ը. 27:) Հապա ինչ զարմանք, ինչ հիացում պիտոյ ունենանք մենք քրիստոնեայքս, երբոր մտածենք որ Քրիստոս մեր որդին այ հաղորդութեան պատկառելի ձեւերուն տակ հաստատեց, չէ թէ միայն մէկ օր ինքը զինքն իր երկնաւոր հօրը պատարագելու մեր փրկութեան համար, չէ թէ միայն իր մարմինն ու արեամբն զմեզ կերակրելու որպէս զի մեր հոգւոյն անուշ սայ, այլ նաեւ միշտ մեզի հետ կենալու ժամերուն մէջ սուրբ սեղաններուն վրայ, չէ թէ օրինակով մը՝ այլ իրօք ան և մարդ, բոլոր իր աստուածութիւնն ու բոլոր մարդկութիւնը, որպէս զի ան՝ Թագաւորաց Թագաւորը՝ երկինն և երկրի տէրը՝ մեզի պէս ոտքերնիդ մարդկանց հետ բնակի: Ո՞վ կրնար մտածել, ո՞վ կրնար սանկ բան հաւատալ, թէ որ ինքն ան չի յայտներ մեզի և այնչափ յայտնի հրաշքներով չապահովէր զմեզ. "Թէ բնակիցէ՞ ան ընդ մարդկան՝ որ՝ ի վերայ երկրի ,,: Ո՞վ կրնար երեւակայել, Թագ

Թէ հաւատալ որ ձեզ իր անսահման մեծութեամբն՝ իր անբաւ կատարելութեամբն՝ ան սահման մարդասիրութեան համն որ, ուզէ մեզի հետ երկրի վրայ բնակել, ու մեզի պէս ոտքերնիս մարդկանց հետ կեղտալն իրեն զուարճութիւն սեպէ. "Եւ ցնծայր յորդիս մարդկան,,. (Առակ. Ը. 31:) Բայց երբոր քան մը հատարակ ու սովորական կըլլայ, որչափ ալ մեծ ու հրաշալի բան ըլլայ՝ քիչ կազդէ մարդուս. սանկ ալ ան մեծ ու հրաշալի հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը: Բայց քիչ մը խորհինք մանենք սիրելի որդիք. ան նշխարքն որ տապանակին մէջը փակած, կամ սուրբ սեղանին վրայ կը տեսնենք, ինչ է. իրօք Քա՜ն աչերն մեր, որդի՜ ոյ, երկնի և երկրի էշխեցողը, բոլոր իր ձեռքն ու մարդկութիւնը, ձեզ և մարդ: Թէ որ մարմնաւոր աչքով չենք տեսներ զինքը, բայց հաւատոյ աչքով կը տեսնենք, որ աւելի աստղ՝ աւելի ապահով՝ աւելի անսխալ է քան թէ աչքնիս: Խորհինք մանենք սիրելի որդիք, ու զարմանալով հիանալով յարգութեամբ պատկառանօք ու չնորհակալութեամբ ոյ մարդասիրութեանը վրայ՝ որ ինքնիրենէն կուգան մեր սրտին, ու մեր կոչմանէ ալ քիչ մը անդրադարձութիւն ընելով, մեկէն կը ճանչնանք մեր պարտքը սեղ գալու այցելութիւն ընելու Քրիստ՝ որ սուրբ սեղանին վրայ կեցած մեզի կըսպասէ, կը ճանչնանք մեր պարտքը գալու զինքը պատուելու, իրեն մեր մեծարանքն և երկրպագութիւնն ընելու, մեր ազօթքը մեր ապաչանքն իր ոտքը դնելու, գոնէ մեկ պզտիկ մասն անհուն փառացը՝ որուն արժանի է՝ իրեն տալու. կը ճանչնանք մեր հոգւոյն մեծ օգուտն որ կրնանք հանել իրեն սեղ այցելութիւն ընելէն: Ա՜ա է որ սուրբ յորդորակիս մէջը պիտոյ բացատրեմ ձեզի, ու եաքն ալ պիտոյ ցցնեմ ինչ պէտք է ընենք ու մտքերնիս ինչ բանի զբաղեցնենք որ հաղորդութեան այցելութիւն ըրած սեռնինիս:

Խելօքնիս պատկելու համար որ, չէ թէ միտակ կը վայլէ՝ այլ նաև պարտք է սեղ այցելութիւն ընելնիս սուրբ հաղորդութեան, դնենք որ ամենևին չխափանինք սուրբ հաղորդութիւնն իրօք փա՜ն մեր ընելը: Աստուած երկրնքէն հրեշտակ մը իրկէր և յայտնէր մեզի որ ինքն անձամբ վար սա ժամը պիտոյ գայ մեզի հետ խօսելու զուարճանալու, մեր ապաչանքները

խոչընդոտներն ընդունելու, և ամեն քայլեր ընելու մեզի։ Ի՞նչ զարմանք կուգար մեզի առ քահա լսելով, ի՞նչպես կապրէինք, ի՞նչպես այդ մարդասիրութեանը վրայ կը հիանայինք. առանց հետաքրքրուելու հոս կը վազէինք գինքը չարչարելու նրան երկրպագութիւն ընելու, մէկ ընիս առ շնորհքը՝ մէկալնիս ան շնորհքն իրմէն խնդրելու։ Տմարդութիւն անզգայութիւն և նրան նախատինք ընել մը կերևնար մեզի չարտարալ չկրպալն առ ամեն քաղաքներս ընելու. անանկ չէ՞։ Ուրեմն գէթ աչքն մեր՝ որ իր մարդասիրութեամբն երկինքէն ինջեր ու աւերը սեպհական վրայ մեզի հետ կը բնակի, նոյն աչքն և յոժը չէ. նոյն սարտքը ջանանք գալու գինքն չարչարելու, իրեն յայտնելու և երկրպագութիւն ընելու. նոյն մարդութիւն և ամօթալի անզգայութիւնը չըլլար՝ գինքը բանի տեղ չդնել, այցելութիւն չընել իրեն, չկրպալ չարչարելու գինքը, երկրպագութիւն ընելու իրեն, ու մեր ունեցած մեծարանքն ու պատկառանքը ցցընելու։ Ո՞ւր է հաւատքնիս, քրիստոնեայ պիտոյ ըլլանք. որչափ ամբչնալու գեռինն անցնելու բան է մեր ըրած մարդութիւնն ու ապերախտութիւնն առանկ սիրելի՝ առանկ բարերար առանկ արժանապատիւ աիրոջ մը դէմ։

Իշխան մը կամ թագաւոր մը որչափ ալ մեծ իր պալատին մէջն ըլլայ, որչափ ալ ամենքը գիտնան տեսնեն ու Հանչնան գինքը, այսու ամենայնիւ ամենքը՝ իրենց պատիւ և պարծանք և անոնցինելի պարտք կը սեպեն երթալ գինքը պատուել, ու գիշեր ցորեկ իրենց մեծարանքն ու պատկառանքը ցցընել իրեն. ու որչափ աւելի կարենան երթալ իրեն, այնչափ աւելի կը ջանան չնպատակելու։ Խոկ ես որ իշխան մը կամ թագաւոր մը իր պալատն երթեր ու մտերնիս գար բնակէր, որպէս զի աւելի ընտանեբար տեսնուի հետերնիս, ու ամեն բարիք ընէ մեզի, ինչ ազատութիւն կըլլար ամենուն, ինչ ծաներ հանդէսներ կընէին առանկ սիրելի թագաւորի մը համար. ինչպէս ամենքը կարտասին այցելութիւն ընելու իրեն, պատուելու և մեծարելու գինքը. ինչպէս ամեն մարդ գինքը բարեբաղդ կը սեպէր՝ կարենալով իրեն հետ տեսնուիլ, իր ընտանութիւնը վայելել, իրմէն շնորհքներ ընդունիլ։ Խոկ ան՝ որուն վրան գալը չատ չանին, որուն առջեն աշխարհքիս ամ-

մեն թագաւորներն անարգ որդեբուծ պէտ են, մէկ վայրկեանի մէջ կրնայ զամբեղը փոշիի պէս օդը հանել, ոչընչացընել ամէնքն ալ, ձած որ երկնի և երկրի տէրն է, կը հաճի երկրնքէն ինջնալու գալու երկրիս վրայ մեզի հետ բնակելու. չէ թէ մէկ եկեղեցիի մը մէջ, այլ ամէն եկեղեցիները, ամէն քաղաք, ամէն գեղ, որչափ ալ պզտիկ գեղըլլայ, որպէս զի ամէնքն ալ նոյն ընտրհքը վայելեն, որպէս զի մէկն իրմէն չխզուի, ամէնուն հետ զուարճանայ, ամէնքը կարենան երթալ իրեն այցելութիւն ընել, ընտանեբար խօսիլ իր հետը: Այսու ամենայնիւ քրիստոնեաները բանի տեղ չեն դներըրածը, և իբրև թէ հասարակ մէկն ըլլար՝ նոյնա քիչ մարդ կերթայ այցելութիւն ընելու իրեն, ու զինքը մեծարելու. կարծես թէ ամէնևին իրեն դէմ ըրած չըլլայինք, կամ թէ չնկրնար պատժել զմեզ, նոյնա քիչ մարդ կերթայ ըրած մեղքերը լալու իր առջին. և իբր թէ կարօտութիւն մը չունենայինք իրեն, գրեթէ մէկը չերթար իրմէն ընորհք ու օգնութիւն խնդրելու: Կարեկից կըլլայ մարդ անոնց՝ որ աչխատասէր են, կամ զբաղմունք ունենին. բայց շատերը պարապ կեցած՝ անելը խանութնելը կը պարտին, փուճաբանութիւններով աւելննին կանցընեն, ու ժամը ատք չեն կոխեր այցելութիւն մը ընելու փեի, զինքն երեսն վրայ կը թողուն. հրապարակները փողոցները գինետուները արձանոցները լեցուն են մարդիկներով, իսկ ժամերը շատ անգամ պարապ են: Ո՞ւր է մեր հաւատքը, աս ինչ ծանր նախատինք է ըրածնիս այ, աս ինչ ապերախտութիւն է որ կընենք իր բարութեանը դէմ: Թէ որ պատուաւոր անձ մը գալու ըլլայ, ամէնքը պարտք կը սեպեն այցելութեան երթալ իրեն. Թէ որ մէկին իր հասարակէն ալ այցելութիւն մը ընդունի, ինքն ալ անոր այցելութեան երթալու չի պակսիր, մեծ ամարդութիւն ու խիստ անշնորհք բան կը սեպէ իրեն չերթալը: Իսկ որ գին այ երկընքէն կինջնայ մեզի այցելութիւն ընելու, մեր հետը կուզէ կենալ, ինչուան աներնիս ալ կուգայ հիւրընդցած առեննիս. ու մենք իրեն չենք երթար, հոգ չընիս չէ և ոչ իր այցելութեանը փոխարէն ընելու: Ո՛նչ ամարդութիւն, ո՛նչ անշնորհք բան, ո՛նչ ապերախտութիւն: Այսու ամենայնիւ ինքը զմեզ չի թողուր, մեզի կըսպասէ, աքանչելի օրինակ ատրով մեզի հեզութեան՝ սիրոյ և համբերութեան:

Զարմանք բան . Սոքայ Թագաւհին Սողոմոն Թագաւորին իմաստութեանն ու հարստութեան մեծ անունը լսելով՝ աշխարքին ծայրէն եկաւ երթեն պատասը , զինքը տեսնելու և մեծարելու համար . իսկ շատ քրիստոնեաներ կան որ երկու երեք քայլ չեն ուզեր ընել ու ժամ գալ՝ Թագաւորներուն Թագաւորը մեծարելու , որ Սողոմոնէն առանց համեմատութեան վեր է . “ Եւ ահա մեծ քան զՍողոմոն է աստ ,, . (Մտ . ԺԲ . 42 :) Երեք մոգերն յայտնութիւն ունենալով որ որդին այ ծներ էր ’ի հրէաստան , այնչափ երկար գիշուարին ու վտանգաւոր ճամբորդութիւն ըրին , արևելքէն արտորալով եկան երթեն այցելութիւն և երկրպագութիւն ընելու՝ դեռ նոր ծնած աստեղը բեթղեհեմի այրին մէջ : Իսկ մենք որ քրիստոնեայ անուն կրնանք , ու ոչ երկար ճամբորդութիւն ընելու հարկ կայ , ոչ վտանգաւոր նաւարկութիւն երթեն այցելութեան երթալու , մենք որ զինքը աներնոտա մօտ՝ ժամերը կը գանենք , և առանց պղտի աշխատանքի մը ամեն առեն կրնանք երթեն երթալ , հոգերնիս չէ , օրեր շաբաթներ կանցընենք առանց երթեն այցելութիւն մը երկրպագութիւն մը ընելու : Ասոնք սուրբ Ասկեբեսանը կրակ կտրած կաղաղակէ . ինչ պատահան անուր անք առ երթեն ըրած անտրգանքներնուս համար , ինչ յոյս կրնանք ունենալ Թողութիւն ընդունելու երմէն . ինքը մեր սիրոյն համար երկինքէն կինկնայ՝ սուրբ սեղանին վրայ կրպասէ մեզի , ու մենք երկու երեք քայլ չենք ուզեր ընել՝ երթեն երթալու , և իր հետը կէս ժամ սրբութեամբ անցընելու : Ո՛վ տէր իմ Յս , ինչ անտրգանք է քաշածդ քու արարածներէդ , ինչ պէշ հատուցում է ընդունածդ . ալէկ որ երկինքին բոլոր հրեշտակները սուրբ սեղանին չորս դին առած՝ զքեզ կօրհնեն ու կը փառաբանեն , քեզի անդադար երկրպագութիւն կընեն , ու քովէդ չեն զատուիր . քրիստոնէից մնար նէ , շատ անգամ զքեզ մինակ կը Թողուին ողորմելի մարդու մը պէս : Ինչ տմարդութիւն , ինչ ամօթալի ապերախտութիւն :

Թէ որ Քս տէրն մեր կրակի պէս երևնար ժամերնուս մէջը՝ չորս դին եղողները այրելով , կամ մրրիկի պէս մուխ ձգելով , ինչպէս Սողոմոնի տաճարին մէջն երևցաւ , Թէ որ Քս տէրն մեր իր ամեն փառօքն ու զօրութեամբն երևնար , մեզի պէս ողորմելի արարածներ չէ-

ինք կրնար իրեն մօտենալ՝ ինչպէս Հրեաները չէին համարձակեր Երուսաղէմի տաճարը մտնելու: Բայց ինչ, մեր բարեգութ փրկիչը, նախ խոնարհութեան մեծ օրինակ մը տալու համար մեզի՝ որ հպարտութեան ծիւխով այսչափ լեցուած ենք, և երկրորդ ամէն վախ վերցընելու և մեզի ամենայն վստահութիւն ու համարձակութիւն տալու համար որ իրեն մօտենանք և ընտանեբար իրեն հետ վարուինք, կը խոնարհի ու գրեթէ կոչընչանայ տուրբ հպղորդութեան մէջ, ու մշանջենաւոր հրաշքով մը, մանաւանդ թէ շատ հրաշքներով մէկտեղ, կը ծածկէ իր ամէն կարողութիւնը մեծութիւնը փառքն ու ճոխութիւնն ու մարդկութիւնն ալ՝ հացի կտորի մը պէս երևնալով, ու քաշուած կը կենայ տապանակին մէջ, կուզէ ոսկիէ ըլլայ, կուզէ հասարակ փայտէ. և սանկ գրեթէ ոչինչ դարձած՝ կը հաճի մեզի հետ կենալու, ու մեր այցելութիւնն ու երկրպագութիւնն ընդունելու: Ի՜նչ սէր, ի՜նչ անպատմելի գութ: Ուրեմն ի՜նչ պատասխան պիտոր տանք իրեն ատեպ այցելութիւն չընելնուս համար. Ձո՞ր պատասխանի կարկեցեմք տալ, կամ որո՞մ նեղութեան ակն ունել:

Արթընցընենք մեր հաւատքը, սիրելի որդիք. ատոր պահով անպակաս ճշմարտութիւն է որ տուրբ սեղանին վրայ՝ տապանակին մէջը կը ներկայի Յ, մեր փրկիչը, մեր տէրը, ճշմարիտ Աստուած և մարդ, իրօք հոն է. զինքը մարմնաւոր աչօք չենք տեսներ, բայց տուրբ հաւատքին ըսածն ուրեմն ատոր է քան թէ աչքով տեսածնիս: "Եկայք, ուրեմն, եկայք երկիր պագցուք ուր կայցեալ են ոտք նորա": Եկէք երկրպագութիւն ընենք իր կեցած տեղը. որչափ որ կրնաք՝ ատեպ եկէք այցելութիւն ընելու իրեն, յարգելու զինքը, և իրեն արժանի պատիւը տալու: Եկէք մանաւանդ երբոր սրբութիւնը բազմոցի վրայ դրած է. վասն զի տուրբ եկեղեցին մեր ծուլութիւնն ու անհոգութիւնը դրդելու համար, զմեզ յորդորելու համար, բոլոր օրը սրբութիւնը դուրս կը դնէ սեղանին վրայ բարձր՝ ամէնուն աչքին դիմացը: Եկէք երկրպագութիւն ընենք իր փառացն առջին. "Եկայք երկիր պագցուք: Եկէք խոնարհինք, ոտքը իյնանք, բոլոր սրտանց մեծարենք ու պաշտենք զինքը. "Անկցուք առաջի նորա": Եկէք լանք որ

ինչուան հիմայ իրեն տանկ ամօթդուխին ըրինք, և
կէք ղրկանք որ իրեն բարուխեանը գէմ տանկ տալ
յոխտուխին ըրինք. եկէք Թոլուխին խնդրենք ըրած
մեղքերնուս, ընտրէք ու օգնուխին խնդրենք իրմէն,
վասն զի գթած ու ողորմած է, պատրաստ է մեր ա-
ղաչանքը լսելու, թէ որ խոնարհուխեամբ ու բոլոր
սրտանց գիմենք նէ իրեն. "Եկայք երկիր պագցուք,
անկցուք և լացցուք առաջի տեառն արարչին մերոյ":
Եկէք, մոնաբանդ վռանդէ ու պատժոյ առէն, ձայ տուքն
ի յինանք, մեղքերնուս Թոլուխին խնդրենք. վասն զի
աա է մեկհատիկ կերպն իր արդար բարկուխենն ին-
ջեցնելու, իր գուխը կարեկցուխինը շարժելու վրա-
նիս, որ խրկած պատիժները դադրեցընէ: Թէ որ Ս-
ղոմոնի խոստացաւ Երուսաղէմի տաճարին մէջ գնացող
աղօթք ընողներուն լսելու ուր որ իր օրհնակը միշտ կը
բնակէր, ու խոստացաւ ամէն պատիժ դադրեցընելու
իր ժողովրդենէն՝ երբոր իրեն ղղջուխի եկած եր-
թային հոն իրեն տուքն ի յինալու. "Աչք իմ եղիցին բաց,
և ականջք իմ առ՚ի լսել զաղօթս՚ի տեղւոջս յայսմ...
լուայց յերկինից, և քաւիչ եղէց նոցա, և բժշկեցից զեր-
կիր նոցա". (Բ. Մնաց. է. 14.) մրչյափ աւելի կը գթայ
ու կողորմի մեր վրայ, մրչափ աւելի պատրաստ կըլլայ
մեր աղօթքը լսելու և մեզի օգնելու, թէ որ աս կերպով
գիմենք իր տուքն ի յինանք և աղօթք ընենք իր առաջ եկե-
ղեցիներուն մէջն, ուր որ իրօք կը բնակի իր ուխուխեն
ու մարդկուխեամբը:

Իրաւ՝ առաջ քան է, սիրելի որդիք, աղէկ ու հար-
կաւոր քան է գալ յորդել առաջ ուխծանին և ուրիշ
առաքեալներուն իրենց պատակերներուն ու խորանները առ-
ջևին. բայց աւելի առաջ գերազանց ու հարկաւոր քան է
ձայ տուքն ի յինալ: Վասն զի թէ որ մեծ պարբերուխին
կայ Թագաւորի մը պաշտօնէին գիմացն ելլել խօսելուն՝
քան Թագաւորին գիմացն ելլել խօսելէն, առանց հա-
մեմատուխեան աւելի է պարբերուխինը առաքեալներուն
տուքն ի յինալուն՝ քան ձայ տուքն ի յինալէն, որ երկինի և
երկրի տէր է, ամէն շնորհքներու և բարիքներու աղ-
բիւր, և իրմէն կը կախուի ամէն բան: Շատ բան կրնան
ընել առաքեալը, խնամ շատ բան առաջ ուխծանին ձայ գի-
մացը. բայց էտքը էտքը ամէնէն ալ իր պարտաճնեին
է՝ բոլոր կրցածնին վինքն աղաչելն է ու մեզի համար

բարեխօսութիւն ընել։ Բայց գէթ տէրն մեր, որպէս ամէն հաւատալ հօր, ճշմարիտ ամէն ու ճշմարիտ մարդ, ինչքան է ամէն բանի տէր, ամէն բան իր ձեռքն է, ամէն ընարհք ամէն օգնութիւն իրմէն է, ինչքան է միայն՝ որ իրօք կրնայ մեր խնդիրքը լսել, մեզի օգնել ու զմեզ փրկել։ Ուսոի թէ և սուրբ և օգտակար են սրբուհիներն ալ, բայց ամենէն օգտակարն՝ ամենէն հարկաւորը չերմեռանդութիւնը, գէթ մեր փրկչին ասքն իմնալն է. առանց սորա՝ մեկալ չերմեռանդութիւնները բանի չեն գար. "Եկայք երկիր պագցուք, անկցուք և լացցուք առաջի տեառն արարչին մերոյ"։

Ալեկ կըսես, հայր սուրբ, մենք ալ կուզենք գալ այցելութիւն ընել սուրբ Հալորդութեան. բայց եկած տեղնիս չենք գիտեր ինչ ըսենք և ինչ ընենք, քիչ մը կենալէնետքը կը ձանձրանանք, կ'ելլենք կերթանք։ Ա՛ի ինչ ըսեմ, ես ալ գիտեմ անանկ ըլլալը. գէշնատ է, ատ ապիտութիւնը հոգևոր բաներու։ Բայց ձեզի ձամբայ ցցընելու համար՝ համառօտ պատմութիւն մը պատմեմ, անկէց կը տրվինք սրբուհեան այցելութիւն ըրած տեղնիդ ինչ պէտք է ընէք։ Փէրիա անունով քաղաքը Հռոմ տարուան որբեվարի խաթուն մը աշխարքէս հրաժարեցաւ, Ֆրանչիսկեան կուսանաց խստակրօն վանք մը մտաւ, խուց մը ընտրեց՝ որ ժամուն վրայ պզտիկ պատուհան մը ունէր դէպ՝ ի սուրբ Հալորդութեան տեղը, ու հոն ամէն օր երկար տեղ սրբուհեան ելլերպագութիւն ու չերմեռանդութիւն կընէր։ Օր մը ուրիշ խաթունին մէկը հարցուց իրեն որ ինչպէս այնչափ երկար տեղ սրբուհեան դիմացը կը կենար, ինչ կընէր, ինչ կը մտածէր։ Ինքն ալ աս պատասխանը տուաւ. Առաջինէ ինչպէս իրիկուն ալ սիրով կրնայի կենալ սրբուհեան դիմացը. հոն է մեր տէրը, հոն է մեր տեղծողը, մեր փրկիչը, բոլոր աշխարքիս երկնի և երկրի իշխեցողը։ Թէ որ կը հարցընես որ ինչ պէտք է ընենք իր դիմացը, պէտք է սիրենք զինքը. վասն զի ոմն է իրմէն աւելի սիրոյ արժանի։ Պէտք է օրհնենք ու փառաբանենք զինքը. վասն զի ոմն իրմէն աւելի օրհնութեան ու փառաբանութեան արժանի է։ Պէտք է գոհութիւն տանք իրեն. վասն զի ոմն պատճառներ ունինք գոհութիւն տալու միշտ իրեն ամէն բարերարութիւններուն համար՝ որ ըրեր է մեզի ու չի պատրիր

ընելէն : Պէտք է զմեզ երեն նուիրենք . վասն զի որոնն պատրաստ են նուիրելու մեր սիրտը , մեր կամքը , մեր բաղձանքները , մեր կեանքը , զմեզ և ինչ որ մերն է , թէ որ այ չնուիրենք՝ որ բոլորն ալ ինքն է մեզի առածը , ինչուան ինքը զինքն ալ մեր հոգւոյն կերակուր առեր է : Պէտք է հաստատ ընենք լանք , գթութիւն և ողորմութիւն խնդրենք նմանէն . վասն զի ուրիշ որոնն առջին մեր մեղացը վրայ կրնանք լալ՝ թէ որ իր առջևը չլանք , որ երեն գէմ ըրեր ենք , ու ինքն է միայն՝ որ կրնայ ու կուզէ նեղութ ընած մեղքերնուս : Պէտք է շնորհք ու օգնութիւն խնդրենք նմանէն . վասն զի ուրիշ որոնն կրնանք գումել շնորհք ու օգնութիւն խնդրելու՝ որոնց այնչափ կարօտութիւն ունինք , թէ որ երեն չգումենք՝ որ ինքը միայն կրնայ ու կուզէ ընել մեր խընդիրքը : Ո՞նչ կրնէ աղքատ մը հարուստի մը առջին . ողորմութիւն կուզէ , և այնչափ կաղաչէ ինչուան որ կրնդունի : Ո՞նչ կրնէ հիւանդ մը բժշկին առջին . ըսբնանալու համար գեղ կուզէ : Ո՞նչ կրնէ ծարաւ ունեցող մը աղբիւրին առջին . ջուր կը խմէ որ զովանայ : Ո՞նչ կրնէ անօթի մարդ մը կերակուրներով լեցուն սեղան մը նստած . կուտէ որ կշտանայ :

Ասանկ պատահական տուաւ ան բարեպաշտ խաթունը , մենք ալ ասանկ պէտք է ընենք սրբութեան այցելութիւն ըրած առեններս . պէտք է խոնարհինք Քրիստոսի առջին , ծնկան վրայ գանք՝ մեր խորին յարգութիւնը ցցնելու համար . պէտք է բոլոր սրտանց սիրոյ նեղոցութիւն ընենք , որ երեն նուիրենք , երեն նուիրենք զմեզ ու ինչ որ ունինք նէ . զղջանք մեղքերնուս վրայ՝ որոնցմով այնչափ անգամ զինքը բարկացուցինք . գթութիւն ողորմութիւն ու ներում խնդրենք նմանէն , և ինչ շնորհք և օգնութիւն որ մեզի հարկաւոր է : Թէ որ սրտերնիս պատրաստ կըզգանք , կը ձանձրանանք , չենք վզձկիր , չենք մխիթարուիր , չերմեռանդութիւն չենք զգար , ձանչնանք մեր խեղճութիւնը , խոնարհինք մեր ողորմելութիւնն ու բանի մը արժանի ջըլալնիս տալ՝ ի գժոխքէն , և աս խոնարհութեամբ խնդրենք նմանէն՝ որ ինքը մեզի օգնէ , մեզի շնորհք տայ զինքը սիրելու ինչպէս որ պէտք է սիրել , մեզի զղջում տայ մեղքերնուս վրայ , մեզի քիչ մը չերմեռանդութիւն տայ , եռանդ տայ , բարի կամք տայ : Պէտք է ըսենք . Տէր , ահը իմ ,

ինչպէս ոլորմելի եմ, ու օգնէ ինծի, սիրաս վառէ քու սիրովդ. թէ որ գուն ինծի չօգնես նէ, լըմընցած է իմ բանս: Թէ որ սրբութեան գիտացն ուրիշ բան ալ չընէք՝ բայց յաղթել ձեր ձանձրութեանը, ու ձեր կամացը գէմ՝ հոն կեցնալ ապաշխարանքի համար, թէ որ ուրիշ բան չընէք՝ բայց գթութիւն ու ոլորմութիւն խնդրել ամէն, թէ որ ուրիշ բան չընէք՝ բայց ըսել ու նորէն ըսել. Տէր իմ Յս, ողորմէ ինծի. Տէր իմ Յս ողորմէ ինծի. այսու ամենայնիւ սրբութեան ըրած այցելութիւններէդ ազէկ ըրած կըլլաք, արդիւնաւոր ու խնայօգտակար կըլլայ ձեր հոգւոյն: Եկէք ուրեմն որչափ որ ստէպ կրնաք գալ, եկէք Յս ոտքն իյնալու. "Եկայք երկիր պագցուք նմա, անկցուք և լացցուք առաջի տեառն արարչին մերոյ ":

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՂԳ.

Սրբապղծութեամբ հաղորդութեան վրայ:

" Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր, և ապա՝ ի հացէ անտի կերիցէ և՝ ի բաժակէն արբցէ ": (ա. Կորնթ. ժա. 28:)

Վնասուն մը կրնի սուրբ մարմինն ու պատուական արիւնը ձաշակելու համար խորանին քովը չիմանալ՝ այլ պէտք է որ առաջ քննէ զինքը, խղճմտանքին ամէն խորշերը մանէ վնասուն տեսնէ. ու թէ որ ծանր մեղք մը կը գտնէ նէ՝ խոստովանանք ընէ, որպէս զի այ ընտրեալը մէջը գտնուի հաղորդուած առնելը: Ա՛ս մեծ խրատը Պօղոս առաքեալն է տուողը. ես ալ նոյն խրատը հոս ձեզի կը կրկնեմ. որպէս զի թէ որ չէք կըրնար որ ան գերազանց պատրաստութիւններն ունենալ, որչափ կարելի է՝ աւելի պատուղ քալելու համար սուրբ հաղորդութենէն, չնայած որ գոնէ ամէնէն հարկաւոր պատրաստութիւնն ունենաք արժանապէս հաղորդուելու: Եւ որպէս զի մեկը չկարծէ թէ հաղորդուելուն պատրաստութեանը հաղորդութիւն, ազէկ հաղորդուելուն օգուտները ձեզի բացատրելէն ետքը՝ հիմայ

ձեզի բացատրեմ միանալը գէշ հալածուելուն, նախ ցցընելով ինչ առակալի արբանդծութիւն կընէ մահուան մեղքով արբունքին առնուլը, և երկրորդ՝ առանց ընտելին գլուխն ինչ մեծ պատիժներ կուգայ:

Ով որ Թագաւորական օրէնքը բանի տեղ չի դներ կանարգէ և չուզեր պահել, Թագաւորին դէմ կընէ ու զԹագաւորը կանարգէ, անանկ չէ՞: Բայց Թէ որ մէկն աւելի յանդգնի ու Թագաւորին երեսն ի վեր նախատելու ըլլայ, անկէց մեծ անիրաւութիւն չի կրնար ըլլալ, քրէական յանցանք կընէ, անանկ որ լսողին առաջքը կը բերէ: Նոյն բանը կընէ արբանդծութեամբ հալածուողը, այսինքն ով որ մահուան մեղքով արբունքին կառնէ: Իրաւ՝ այ ծր և իցէ պատուիրանքը չի պահողն ալ այ դէմ կընէ, ամէն կանարգէ, ինչպէս առաքեալը կըսէ. "Յանցանել լսոյ օրէնին՝ զամէն անարգես,,. (Հռոմ. ը. 23.) բայց ով որ կը յանդգնի մահուան մեղքով զԱՀ ընդունիլը չէ Թէ միայն պատուիրանքները չհպատակելով կանարգէ զինքն՝ այլ նաև ուզակին իր անձը կընախատէ, առակալի անիրաւութիւնը ըրնելով ամէնային մեծվայելչութեանը դէմ, որ անկէց մեծ յանցանք չի կրնար ըլլալ: Ուստի սուրբ Պետրոս Դամիանեանը կըսէ որ շատ տարբեր բան է այ պատուիրաններուն դէմ ընելը՝ արբանդծութեամբ հալածուելէն. վասն զի պատուիրաններուն դէմ ընողը զամէն ուզակին չանարգեր՝ այլ երեն վերաբերեալ բաներն անարգելով՝ զինքն ալ անարգած կըլլայ. իսկ արբանդծուած հալածուողն ուզակին անմիջապէս այ անձը կանարգէ:

Ա՛ս առանկ ըլլալուն վրայ տարակոյս չկայ. վասն զի երբոր մէկը կը հալածուի, հաւատքի մասն է որ իրաց կընէ զԱՀ որդին այ երկինի և երկրի տէրը սրտին մէջը կընդունի, կը միանայ մէկ բան կըլլայ իրեն հետ: Ուրեմն ինչ զղուելի է որ կուսայ զՔեզ՝ անանկ ազատ ու գանելի սրտին մէջ մահուան մեղք զինքն ընդունելով: Ո՞վ կրնայ աչքը գոցել Թէ որ բարեաի մը հետ մէկտեղ պահելու դատապարտուի, կամ անոր զգեստները հագնելու: Ինախօսա ան մեծ ու զօրաւոր Թագաւորն երբոր պատժուելուա այմէ, ոչ ոչ մարմինը փտաել ու հոտել սկսաւ, և ամէն դիէն որդեր կը վխտային, բոլոր բանակին մէջն ելած զօրքը գարշահոտութենէն չդիմացաւ. մտածեցէք որ քանի՜ որդեր ինչ բաներ կան:

Բայց ինչ է որդ ըսածդ, ինչ է բոլոտութիւնն ու աչխարհիս մէջն եղած ամէն գանելի վէրքերը՝ մահացու մեղքով հոտած հոգիի մը քով: Սրբապղծութիւն հաղորդութիւը կըսեմ զքո՛ որ իր առանկ գարշելի սրտին մէջ գայ բնակի, ու իր մարմնովն և արեամբը հոգւովն և աճութեամբը միանայ հետը: Հիմայ ըսէք. ասկէց մեծ նախատինք, ասկէց մեծ անիրաւութիւն կրնայ ըլլալ. ասկէց աւելի կրնայ ոտքի տակ առնուիլ քո՛ւ որդեան այ ամենասուրբ անձը:

Բայց աս ալ հերիք չէ: Երբոր Յուդայ եաքի ընթրեաց իրիկունը սրբապղծութեամբ հաղորդուեցաւ, քո՛ւ տէրն մեր առաքեալներուն՝ առանձայ է ըսաւ իրեն հասար. "Եւ միդ'ի ձէնջ առանձայ է,,. (Յոհ. Ճ. 71:) Ուրեմն ով որ մահուչափ մեղք կը հաղորդուի՝ առանձայ է, ու զքո՛՝ որ բոլորովին արբութիւն է՝ կըսպասէ միանալ առանձային հետ մէկ ըլլալ, որ իր անհաշտ Թշնամին է, ան սոսկալի ու զարհուրելի հրէշին հետ: Ասկէց աւելի ինչ անօրէնութիւն, ինչ նախատինք, ինչ անհաճոյ բան կրնայ ըլլալ քո՛ւն: Տեսէք ինչ աստիճան սպեւրահասութեան ու անզգամութեան կը հասնի մարդս այ դէմ, որ զինքն սաեղծեր է, և անգին արիւնովը փրկեր, որ զինքը կը հոգայ կը կերակրէ ու կը պահէ ամէն վայրկեան, որ միշտ սէր ցցուցեր է իրեն ու կը ցցընէ անթիւ բարերարութիւններով:

Թէ որ մէկն զքո՛ւ չարչարերը, ծեծերը, փշով պսակերը, իր ամէն քաշածներըը նորէն քաշել տար, խաչն վրայ գամեր, սպաննէր անգթաբար, ասկէց աւելի անօրէնութիւն կրնար ընել իրեն: Եկուր նայէ որ մահուչափ մեղքով հաղորդուողը քրիստոսի այ ամէն բանը կընէ քո՛ւ. իր կոլմանէ որչափ որ կրնայ նէ՝ կը նորոգէ քո՛ւ չարչարանքներըը, նորէն զինքը կըսպաննէ: Որպէս զի մէկը չկարծէ որ չափազանց խօսք է ըսածս, և լսելներըը վախցնելու համար կըսեմ, Պօղոս առաքեալին խօսքը մտիկ ըրէք. "Այսուհետև որ ուսիցէ զՏեառն, կամ ըմպիցէ զբաժակս սեառն անարժանութեամբ, պարտական եղիցի մարմնոյ և արեանն սեառն,,. (ա. Կոր. ԺԱ, 27.) այսինքն ով որ անարժանութեամբ կը հաղորդուի, պարտական կըլլայ քո՛ւ մարմնոյն և արեանը: Բայց ինչ ըսել է քո՛ւ մարմնոյն և արեանը պարտական կամ յանցաւոր ըլլալ: Սուրբ Ո-

կեբերանն աս պատասխանը կուտայ, բոլոր ուրիշ սուրբ հարց հետ. Ով որ անարժանութեամբ կը հաղորդուի, անանկ է՝ ասկէս մէկ կրօք զԿն ստանիկը, ու Քեն պատուական արիւնը թափէը:

Ով որ Կն մեր բարեբար փրկչին վրայ քիչ մը սիրոյ զգացմունք ունի, մտածելով Հրեաներուն կրեն դէմ ըրած զրպարտութիւններն անարգանքներն անիրաւութիւններն և անգթութիւնները՝ կը ցաւի կը դորովի կը կարեկցի, և ան ապերախտ և անօրէն դահիճներուն վրայ կիւքը կելլէ՝ որ անանկ մեծ անօրէնութիւն դործեցին: Բայց եկուր նայէ որ քրիստոնեաներն ալ՝ որոնց փրկութեան համար Կն սէրն մեր ան ամէն չարչարանքները քաշեց, անարժանապէս հաղորդուելով նոյն ապերախտութիւնը կընեն, ու Հրեաներուն ըրածէն աւելի նախատինք անիրաւութիւն ու անգթութիւն կընեն Կրեն դէմ, ու հազար անգամ աւելի ծանր մեղք կը դործեն: Ա՛ս խօսքիս խելօքընիդ հասնելու համար շատ պատճառներ կրնայի բերել. բայց երկու պատճառ միայն բերեմ յայտնի ու կարուկ: Հրեաները Կն չարչարեցին երբոր աշխարքիս վրայ էր երբև մարդ ու գրեթէ անծանօթ, բայց քրիստոնեայք անարժանութեամբ հաղորդուելով՝ զինքը կը չարչարեն հիմայ, որ երկինքը յաղթանակաւ ու փառօք կը թագաւորէ. ասոնք քրիստոնեաներուն յանցանքն անհամեմատ աւելի ծանր կըլլայ Հրեաներուն յանցանքէն, ինչպէս որ շատ աւելի ծանր յանցանք է թագաւոր մը կր աթոռին վրայ փառօք նստած տեսնը նախատել՝ քան թէ անծանօթ կերպով անտառի մը մէջ երթալու տեսնը: Մէյմըն ալ Հրեաները կրնաւ չարչարեցին նախատեցին ու խաչեցին Կն, բայց թէ Պետրոս և թէ Պօղոս առաքեալը մեկբերան կը հաստատեն որ չիճանչնալով ըրին, ապէկ էին գիտեր որ Աչմարիտ Աստուած է, այլ որդին է, հետևաբար մը որդի կը կարծէին զինքը. "Զի եթէ էր ծանուցեալ, ոչ արդեօք զտէր փառացն՝ ի խաչ հանէին". (ա. Կոր. բ. 8:) Բայց քրիստոնեայք գիտեն ու կը ճանչնան զինքը, կը հաւատան որ սուրբ հաղորդութիւնն որ կընդունին՝ Կն որդին այլ է, իր մարմնովն ու արեամբը, հոգւովն ու աստուածութեամբը. և այսու ամենայնիւ կը յանդգնին անարժանութիւն ու արհամարհութիւն հաղորդուիլ, զինքը ներսերնին ընդունիլ, սատանային հետ

մեկտեղ դնել, իր քաշած չարչարանքները բոլոր նսեմն տալ լրեն. "Վերատին՝ ի խաչ հանել անձանց զորդին այ, և դարձեալ խայտառակել,, · (Եբր · ՟Զ · 6 ։) Ո՛հ, սակայն անանկ սոսկալի անօրէնութիւն մըն է, որ կատրելն չէ երևակայել։

Թէ որ սանակ է նէ, ինչպէս կըլլայ որ չաթելը բոլոր տարին չեն խոստովանիր, ու զաւակին միայն տովտութեան կամ ամօթի համար առանց ձչմարիտ զղջման, առանց յաւելու իրենց մեղացը վրայ, առանց առաջադրութեան վարքերնին շինակելու, արբասղձութեամբ խոստովանանք մը կըլլան, ու չեն սոսկար ուրիշ արբասղձութիւն մըն ալ ընելու՝ անարժանապէս հաղորդուելով։ Ինչպէս կըլլայ որ քանինը կամ չարութեամբ կամ ամբչնալով՝ ամէն մեղքերնին չեն խոստովանիր, ու կըյանդգնին տարիներով արբութիւն առնելու։ Ինչպէս կըլլայ որ քանիներն առանց արձակուամ առնելու կելլեն խոստովանանքէն, ու որպէս զի իրենց ձանչուելուները չըսեն թէ ինչ֊ու արբութիւն չեն առներ, մարդկային նկատմունքով.քիչ մը ամօթ չիքաշելու համար՝ կերթան կը հաղորդուին արբասղձութիւն կընեն։ Ինչ սիրտ պէտք է որ մարդուս կեանք տալու համար գրուած Տոգևոր կերակուրը՝ մեկին իրեն թոյն դարձընէ։ Կարելի բան է որ մեկը պիղծ բերնով արբութեան սեղանը մօտենայ, ու չխոսակայ, արուեստներուն մէջ չխափալի, չխվախնայ որ գեաինը ոտքին տակը բացուի ու Դաթան և Աբիրոնին պէս գիրենք կըլլէ։ Կարելի բան է որ չխվախնայ հոն խորանին առջին իյնալու և մեռնելու, ինչպէս Ոզայ զևռացինն եղաւ՝ յանդգնելուն համար միայն տապանակին դպչելու։

Բայց չատ անգամ աձ սանկները մեկէն հոն տեղն յանկարծ ամէնուն առջին չխպատժելուն համար՝ չխկարծեն որ անպատիժ կրմնան։ Կարելի է որ սանկ սոսկալի արբասղձութիւնն իր պատիժը չառնէ։ Թէ որ պատժուելնին չենք տեսներ նէ, աձ իրենց աներևոյթ պատիժները կուտայ. Թէ որ մեկէն սա աշխարքիս մէջ չեն պատժուիր նէ, անդին պահուած է իրենց պատիժը չատ աւելի ծանր։

Սուրբ վարդապետները միաբան կըսեն որ ամէն նախահմանեալ ըլլալուն յայտնի նշան է, երբոր մեկ քրիստոնեայ մը չարչն բարի կը հանէ, ու գործած մեղ

քեզնէն ալ իր հոգւոյն օգուտը կը քաղէ, մեղանելուն պէս ալ լեզուն բաներէն անուշ մեղը կը հանէն. "Որոց սիրեն զձեզ, յամենայնի գործակից լինի՛ ի բարիս՝ զոր հրամայեաւ կոչեցան,,. (Հռոմ. ը. 28:) Աբրեհամ առ ներհակը պատասխանելու յայտնի նշան է, երբոր մէկը բարիէն չար կը հանէ, ու կեանք տուող բանին իրեն մահաբեր թոյն կը դարձընէ: Սանկ են, կրակ ու Աբբրոսիոս, անարժանապէս հալորդուողնելը. վասն զի տալը հալորդութենէն մեծ բարիք հանելու առը՝ ամենէն մեծ չարիքը կը հանեն, այ ընտրեցին արժանի ըլլալու առը՝ իր անէծքը վրանին կը բերեն: Անտեղի ու տակալի բացատրութիւն մըն է առաքելոյն տուրբ հալորդութեան պատճառաւ ըսած խօսքը: Անարժանապէս հալորդուողը քեզ մարմնոյն և արեանը պարտական է ըսելէն եաքը, "պարտական եղիցի մարմնոյ և արեանն տեառն,,. (ա. Կոր. ժա. 27.) կը խրատէ զմեզ որ հալորդուելէն առաջ փորձենք զմեզ, այսինքն հոգիս ալէկ մը մաքրենք մեղքերէն՝ խոստովանանք ըլլալով. "Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր, և ապա՛ ի հացէ անտի կերիցէ, և՛ ի բաժակէն արբցէ,,: Ու եաքը պատճառն ալ կըսէ. վասն զի ով որ անարժանութիւ կուտէ քեզ մարմինը, իր դատապարտութիւնը կուտէ. "Զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ, դատապարտութիւն անձին իւրում ուտէ և ըմպէ,,: Ինչու առաքեալն այս կերպով կը բացատրէ. ինչու կըսէ որ անարժանութեամբ հալորդուողն իր դատապարտութիւնը կուտէ: Լսեցէք պատճառն որ տալէք ու տրտմիլէք: Ինչպէս որ կերած կերակուրնիս կամաց կամաց մեր մարմնոյն անդամները կերթայ կը խառնուի և կը փոխուի կըլլայ մեր մարմնոյն գոյացութիւնը՝ որ ալ անկարելի է անկէց բաժնելը, սանկ ալ անարժան հալորդուողին հետ անանկ կը միանայ դատապարտութեան վճիռն ու ներսը կը թափանցէ, որ մէյմըն ալ անկէց խլելնիլը խիստ գժալը կըլլայ. ուսոն անանձնութիւն գալէ գալը, վարքերնին չիտկելը, վրկութեան հանդիպելն աներեւոյթ բան է: Ասկէ համենէն մեծ պատիժն որ ուծ արբատպծութիւն ընտրելներուն կուտայ. աներեւոյթ պատիժ մըն է, բայց խիստ տակալի:

Ըսի որ արբատպծութեամբ հալորդուելնիլը Քրիստոս

մարմնոյն և պատուական արեանը պարտական կըլլան, ինչքը խաչ հանուլ Հրեաներուն պէս, և անոնցմէն ալ աւելի: Ուրեմն թէ որ հրեաները այնչափ ժամանակաւոր պատիժ քաշէլէն ետքը, թագաւորութիւննին տաճարնին սեղաններնին քահանաներնին զոհերնին կորսընցընելէն ետքը, աշխարհիս չորս կողմը ցրուելէն ու թափառական ամէնուն աւելի ամէնէն նախատուած ըլլալէն ետքը, նաև տակաւին կուրութիւն մը եկաւ վրանին որ ալ չեն ճանչնար Ճշմարտութիւնը, տակաւին խստութիւն մը եկաւ սրտերնուն՝ որ ալ դարձի չեն գար, յայտնի է որ նոյն զարհուրելի պատիժը կուգայ արբանեակութեամբ հաղորդութեանն վրայ ալ: Անոր համար կը տեսնենք որ Ճշմարտութիւնը չեն ճանչնար, ու չեն ուզեր լսել. ամէն բան կարհամարհեն, բանի տեղ չեն դներ, ինչպէս սուրբ գիրքը կըսէ. "Յորժամ հասանէ ամպարիշտն՝ ի խորս չարեաց, արհամարհէ,,. (Առակ. ԺԸ. 3.) ուստի խիստ դժուարին կըլլայ իրենց գարձը, խիստ դժուարին իրենց փրկութիւը: Դարերէ մարգարէն երկու ծանր մեղք գործեց, չնութիւն ու մարգահանութիւն. բայց զղջաց, դարձի եկաւ, փրկութեան հասաւ: Մեղանչեց բանտասար արբանեակութիւն ընելով, չէ թէ փչի սուրբ հոգին՝ ինչպէս անարժանութեամբ հաղորդուողները, այլ միայն տաճարին սրբ. ամանները աշխարհական բաներու գործածելով. մէյմըն ալ նայիս անեղութեան ձեռք մը պատին վրայ իր վճիռը գրեց. թագաւորը կարդաց, մեկնել տուաւ, հասկըցաւ. տեսն ուներ զղջալու և գարձի գալու, բայց նոյն գիշերն անզղջ մեռաւ ու գահապարտուեցաւ: Պետրոս առաքեալը մեղանչեց նորէն նորէն ուրանալով զՔ՚ս, բայց զղջաց իր մեղքը, գարձի եկաւ և փրկուեցաւ: Յուդայ ալ մեղանչեց արբանեակութեամբ հաղորդուելով միտքը դնելէն ետքն որ զՔ՚ս Հրեաներուն մատնէ. անոր համար Ճշմարիտ զղջում չունեցաւ, գնաց ինքը զինքը կախեց, յուսահատած մեռաւ և գահապարտուեցաւ: Ուրեմն խիստ աղէկ կըսէ սուրբն Լաւրենտիոս Յուստինեան, որ անարժանութեամբ հաղորդուողները ամէնէն եւս յամառած կըլլան չարութեան մէջ, ու խիստ դժուարաւ գարձի կուգան:

Իսկ թէ որ ձեզ կը դամբերկ իրենց, ու չուտ մը չի պատժեր զինքնք զգալի պատիժներով ոչ, չէ թէ չու-

ղեր պատժել՝ այլ աւելի ծանր ու տակաւին պատիժներ պատրաստած է իրենց անդին, ինչպէս որ ըսի: Հիմայ հեղուկ գառան պէս լուռ ու հանդարտ կեցէք, երած անարգանքներնին չհամանալու կը զարնէ. քայց առեն կուգայ որ առիւծի պէս վրանին պիտոր հասնի. առեն կուգայ որ աչուըներէն կրակ ցանթկեցընելով պիտոր ըսէ. "Հիմայդ մեռել այսր, զի ոչ ունէիր հանդերձ հարսանեաց,,. (Մտթ. իբ. 12:) Ի՞նչպէս յանդգնեցաք իմ տուրբ սեղանս մօտենալու, առանց իմ շնորհքս ունենալու. ձեր գէշ վարքին պէտոտ հանգուսանեբով և ոչ ժամ պէտք էր մնայիք, իսկ դուք մահուչափ մեղքերով յանդգնեցաք գիս ձեր պիղծ բերնին մէջն դնել, տատանային հետ դնելու՝ որ գիս նախատէ: Հիմայ առենը հասաւ որ ձեռուընիդ ուռուընիդ կապած պժոխքին տակին երթաք լալու և ակռայ կճռտելու. "Կապեցէք ղդրա ղոտս և ղձեռս, և հանէք ղդա՛ ի խաւարն արտաքին. անդ եղիցի լալ և կրճտել ատամանց,,: Հոն ան զարհուրելի բանտին մէջն ամէն տակաւին տանջանքներ քաշելն պիտոր. վասն զի արբատպծութեամբ ամէնէն մեծ մեղքը գործած ըլլալով, պէտք է որ ամէնէն ծանր տանջանքները պժոխքին մէջ քաշեն:

Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընենք, սիրելի որդիքս, առ առկալն տանջանքներէն խալըսելու համար: Ջէ թէ տուրբ հաղորդութենէն եռ պիտի կենանք որ չըլլայ թէ արբատպծութեան մէջ կ՚ինանք. տակայ անխելք պատճառանք մըն է՝ որ շատերը կը բերեն. վասն զի ան առենը տուրբ հաղորդութենէն հեռու կենալնուս համար կը դատապարտուինք. "Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ, ոչ ունիք կեանս յանձինս,,. (Յհ. զ. 54:) Ընելիքնիս առ է. թէ որ ան գերազանց պատրաստութիւնները չենք կրնար ունենալ՝ անանց համեմատ ալ տուրբ հաղորդութեան պատուին ընդունելու, պէտք է որ գոնէ արժանաւորապէս հաղորդուելու համար հարկաւոր պատրաստութիւնը ջանանք ունենալ. այսինքն հոգւոյնիս մաքրել մահուչափ մեղքերէն, ապ շնորհքը նորէն առնալ՝ խաղաղանանք ըլլալով, ինչպէս կը խրատէ առաքեալը. "Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր, և ապա՛ ի հացէ անտի կերիցէ և՛ ի բաժակէն արբցէ,,: Ան առենը տուրբ հաղորդութիւնը մեզի յաւիտենական կեանք կուտայ. "Որ ուտէ զհաց զայս, կեցցէ յաւիտեան,,:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՂԴ.

Ապաշխարութեան վրայ, և անոր հարկաւորութիւնը:

Յաղորդութեան խորհուրդը բացատրելէն ետքը, հիմայ կարգը կը բերէ՝ որ ապաշխարութեան խորհուրդոյն վրայ խօսիմ ձեզի: Ուրիշ բան չկայ որ այնչափ առեպ ժամերուն մէջ լսուի, ինչպէս ապաշխարութիւնը. ուրիշ պարտքը մը չկայ որ քրիստոնեաներն անանկ աղէկ գիտնան, ինչպէս ապաշխարութիւնը: Բայց մեկալ կողմանէ ալ բան մը չկայ որ քրիստոնեաներն անանկ դժուար հասկընան, ինչպէս ապաշխարութիւնը. ու պարտք մը չկայ որ քրիստոնեաներն այնչափ չկատարեն, ինչպէս ապաշխարութեան պարտքը: Անոր համար ուրտեւ ես ձեր հոգևոր հայրը գտնուեր եմ, պարտական եմ ձեր հոգւոյն հացը բերելու, այսինքն ձեզ խոստովանքը բացատրելու, և ճշմարիտ քրիստոնէի մը պարտքերուն տեղեկութիւն տալու. չէ թէ աշխարքի և աշխարհասէր մարդկանց մտածածին պէս, այլ ինչպէս որ Քրիստոս մեր կը հրամայէ, ինչպէս որ սուրբ աւետարանին մտած կանոններն են, և ինչպէս սուրբ հարք կը սորվեցընեն: Ուստի առաջ ընդհանուր տեղեկութիւն մը կուտամ ձեզի ապաշխարութեան խորհրդոյն վրայ, ետքն ալ ապաշխարելու յորդորանք մը ձեր հոգւոյն օգտին համար:

Ապաշխարութիւնն երկու կերպ կրնայ մտածուիլ. մէյմը իբրև պարզ առաքինութիւն, մէյմըն ալ իբրև խորհուրդ: Ա՛ երկրորդ կերպովն վրայ՝ որ է խոստովանանքն, ուրիշ յորդորակներուս մէջը պիտոր խօսիմ. հիմայ իբրև առաքինութիւն մը մտածենք ապաշխարութիւնը: Ուրեմն ի՞նչ է ապաշխարութիւնը. ապաշխարութիւնն է՝ ըրած մեղքերնուս վրայ զղջալ, ու մեր մեզի անունց պատիժը տալ. սուրբ Օգոստինոսին խօսքն է. "Ապաշխարութիւն է վրէժխնդրութիւն անձին զղջացեալ, որ անձամբ զանձն պատուհասէ վասն որոյ սրկանայր":

Մարդ չի տալիսակուսի՝ որ մեկը ձեզ անարդանք է ցոյց, ինչպէս ինքը ուրիշ գրոց մէջ կը գանգատի. "Որպէս ծնող և բարձրացուցի, և նոքա զիս անարգեցին" (Եսայ. ա. 2:) Աբեմն արդարութիւնը կը պահանջէ որ անարգանքին կերպով մը հատուցմունքն ընտի. ու թէ որ ձեզ արդար է, ինչպէս որ բոլորովին արդարութիւն է, չի կրնար ջուզել ու չհատուցանել այս հատուցումը: Ընանկ է նէ, մեղաւորն ձեզ դէմ ըրած անարգանացը կերպով մը հատուցում ընելու համար՝ պէտք է որ իր մեղքերուն պատիժն ինքնին տայ, ինչպէս գատաւոր մը որ կը պատժէ զանցաւորն՝ ուրիշի կամ հասարակաց ըրած անարգանացը կամ վնասուն համար: Մէյմըն ալ՝ մեղքով ձեզ բարեկամութիւնը կը կորսընցնենք. ուրեմն զինքը մեզի հետ հաշտեցընելու, և իր ցանկալի բարեկամութիւնը նորէն առանելու համար՝ պէտք է որ մեղաւորը հատուցում մը ընէ, ինքը զինքը պատժելով ըրած չարեացը վրայ իր ցաւը ցցընելու համար: Ասոնցմէ ի զատ՝ մեղքով մեծ վնաս մը մեծ վէրք մը կուտայ մեղաւորն իր հոգւոյն. ուրեմն սա վնասը հատուցանելու՝ սա վէրքն ողջընցընելու՝ և հոգին մահուընէ խալսեցնելու համար պէտք է որ ձեզ գրած գործը բանեցընէ, որ է ապաշխարութիւնը: "Ծնծեռնիկը գիտէ իր ձագերուն աչքը բանալու դէպը, կրակ սուրբն Հերոնիմոս, այծերը գիտեն լրենց վէրքն ողջընցընելու խոտը, ու մենք պէտք չէ՞ որ գիտնանք մեր հոգւոյն հիւանդութեան դէմն որ ձեզ գրեր է, այսինքն ապաշխարութիւնը": Ուրեմն ապաշխարութիւնը պատիժ մըն է՝ որ մեղաւորն ինքնիրեն կուտայ, ըրած մեղքերն ատելով, որպէս զի ձեզ արդարութիւնը հատուցում մը ընէ, զձեզ իրեն հետ հաշտեցընէ, ձեզ բարեկամութիւնը նորէն առնոյ, ու իր հոգւոյն հոգեւոր կեանք տայ: Հիմայ տեսանենք ինչ բաներ վրայ հատուածուած է բուն ապաշխարութեան առաքինութիւնը:

Լուսերը և Երասմոս լրենց հետեւողներովը կրսեն որ ապաշխարութիւնն ուրիշ բան չէ, բայց վարքերնիս փոխել, նոր վարք ունենալ: Թող լսեն ան մեղաւորներն որ մեղք գործելէն ետ չեն կենար, և խոստովանանք միայն ընդալով, ու խոստովանահօրը գրած քիչ մը ապաշխարանքն ընելով, կը կարծեն որ ապաշխարութիւն եղաւ ըրածնին. Թող լսեն որ նաև ապան-

գաւառներն ալ առանց վարք փոխելու՝ նոր վարք ուսնեալու՝ ապաշխարութիւն չընդունին կըսեն։ Բայց թէ և իրաւ է որ ապաշխարելու համար վարքերնիս պէտք է փոխենք, բայց վարք փոխելը միայն չի բաւեր ապրիլ ապաշխարութիւն ընդունելու համար. պէտք է որ ուղղաւորը տոսկայ մեղքերէն, ասոնց իր անցուցած կեանքը, ցաւի ըրածնելուն վրայ՝ այ դէմ ընդունուելու համար. ու աս բաներէն շարժելով առաջադրէ այ սրտառութեանը հաստուցում ընել, պատժելով ինքը զինքը, ու վարքը փոխելով։ Ուրեմն բուն ապաշխարութիւնն է մեղքն առնել, ըրած մեղքերուն վրայ ցաւիլ, տրտմիլ այ դէմ ընելուն համար, միտքը հաստատ դնել այ արդարութեանը հաստուցում ընելու՝ ինքը զինքը պատժելով, ու բոլորովին վարքը փոխելու։ Ասոնք իր ցաւն իր զղջումը պէտք է ըլլայ գլխաւորապէս այ դէմ ընելուն համար իր մեղքերովը։ "Ուրախ եմ, կըսէ առաքեալը, ոչ զի տրտմիցիք, այլ զի յապաշխարութիւն տրտմեցարուք. քանզի տրտմեցար դուք ըստ այ. զի որ ըստ այնմ տրտմութիւն է, ապաշխարութիւն ի փրկութիւն առանց զղջանալոյ գործէ"։ (Բ. Կոր. է. 9.) այսինքն կուրախանամ, չէ թէ ձեր տրտմութեանը վրայ՝ հապա այ համար տրտմելնուդ վրայ. վասն զի ան տրտմութիւնն որ այ դէմ ընելուն համար կունենայ մարդ, ճշմարիտ ապաշխարութիւն ընել կուտայ նրան, ու ինքը փրկութեան կը հասցընէ։ Եւ նրա՝ ճշմարիտ ապաշխարութիւն չի կրնար ըլլալ առանց ճշմարիտ գործի, այսինքն առանց մեղք ետ կենալու և առ ած դառնալու, իր բարեկամութիւնն առնելու. վասն զի առջի գիրքն ուր որ ապաշխարութեան վրայ կը խօսի, գործի վրայ ալ կը խօսի. "Արդ ապրուցէք և գործարուք"։ (Գործ. ե. 19։) "Թողցէ անպատկառն զճանապարհս իւր, և գարձցի առ ած"։ (Եսայ. ծէ. 7։) Դարձարուք յամենայն ամպարշտութեանց ձերոց, և արասկք ձեզ սիրտ նոր և ոգի նոր"։ (Եզեկ. ժը. 31։) Հիմայ աս կըսեմ. ինչպէս կրնայ մեղաւոր մը առ ած դառնալ, թէ որ ըրած մեղքերուն վրայ՝ այ դէմ ընելուն համար չեզղջայ. ու չառաջադրէ մէյլն ալ այ դէմ չընելու։ Անկարելի է, ինչպէս որ չէ կարելի մեկուն հետ հաշտուիլ ու նորէն բարեկամանալ՝ պէտք եղած հաստատուն ընելով, առանց զղջալու իրեն դէմ ընելուն վրայ։

Աբեմն Ճշմարիտ ապաշխարութիւնը պէտք է զղջման վրայ եւ այ գէմ ընելնուս համար, կամք ունենալով չէ միայն վարքերնիս փոխելու՝ այլ նաեւ այ սրտպարութեանը հատուցում ընելու՝ մինչ զմեզ պատժելով ըրած մեղքերնուս համար: Յուիլ մարգարէին բերնովը համառօտ մը կը հասկըցնէ այ ապաշխարութեան ինչ ըլլալը. Դարձարձուք առ իս յամենայն սրտէ ձերմէ պահօք եւ լալով եւ կոծելով. պատառեցէք զսիրտս ձեր ,,. (ը. 12.) այսինքն բոլոր սրտանց ինծի դարձիք, լալով, ողբալով, պաք պահելով. սրտերնիդ կտոր կտոր ըրէք: Կուզէ որ մեղաւորը մեղքէն փախչի, իրեն դառնայ. անանկ սրտանց զղջայ՝ որ աչուընեբէն արցունք գայ, սիրտը կտոր կտոր ըլլայ, եւ ինքը զինքը պատժէ այ գէմ ընելուն համար՝ պաքով ու անոր նման ապաշխարանքներով:

Քիչ մըն ալ տեսնենք սուրբ Ամբրոսիոս ինչ կըսէ Ճշմարիտ ապաշխարութեան վրայ. "Աւելի դիւրաւ կը գտնես իրենց անմեղութիւնը պահող, քան թէ արժանի ապաշխարութիւն ընող: Ով որ մեղքը գործելէն եաքը՝ ջուզէր նեղութեն վիշտ ու մահացուցմունք քաշել, ջուղեր ախորժած բաներէն զրկուիլ, ըրածն ապաշխարութիւն չէ, կը խաբուի: Ով որ կուզէ իրաւցընէ ապաշխարել, պէտք է որ հրաժարի աշխարքիս ունայնութեներէն ու սովորութիւններէն, եւ այ գէմ ըրած ըլլալուն համար սրտմտելով ու ցաւելով՝ պէտք է գիշեր ցորեկ լաց հառաչանք եւ ողբ ընէ, արդէն մեռածի պէս ապրի, պէտք է զինքն ուրանայ, վարքը փոխէ բոլորովին, ու բոլորովին ուրիշ մարդ դառնայ,,: Ասանկ կը մտածէր սուրբ Ամբրոսիոս ապաշխարութեան վրայ, և ամեն ուրիշ սուրբ հարք ալ ասանկ կը մտածեն: Հիմայ մտածեցէք որ կրնայ Ճշմարիտ ապաշխարութիւն ըսուիլ կէս բերնով խոստանալն այ՝ իրեն գէմ չընելու. մտածեցէք որ կրնայ Ճշմարիտ ապաշխարութիւն ըսուիլ երբեմն երբեմն խոստովանանք միայն ընելը, ան ալ այծ գիտէ ինչ պատրաստութեամբ, շատ անգամ ալ սովորութիւնը պահելու համար, առանց ամենևին վարք փոխելու, առանց մահացուցմունք ու նեղութիւն կրելու՝ այ արդարութեանը հատուցում ընելու համար: Ըէ, ասիկայ սրտանց ապաշխարել չէ, դրտաւանց միայն. կարդանք մէյմը իրաւցընէ դարձի եկողներուն վարքը՝

որոնք որ Աշմարիա ապաշխարութեամբ փրկութեան հասան. կըսեմնենք որ չէ թէ միայն մեղքերնուն վրայ զղջացին ու այմէ ետքը ինդրեցին, չէ թէ միայն իրենց անցեալ կեանքն առեցին ու մէկդի թողլին, այլ նաև սկսան անկէց ետքը սիրել զՅԱ ու իրեն ծառայել, սկսան նոր կեանք մը վարել, բոլորովին հրաժարեցան աշխարքիս սովորութիւններէն զբօսանքներէն ու զուարճութիւններէն, ու մնացած կեանքերնին միշտ զղջմամբ ցաւով Աղնութեամբ մահացուցմունքներով պաքով ծոմով աղօթքով ու ապաշխարանքներով անցուցին, որչափ կարելի էր նէ իրենց կոտմանէ հատուցանելու համար այդ դէմ ըրած անարգանքնին իրենց մեղքերովը:

Ինչուան հիմայ բաներէս կրնաք յայտնի տեսնել կութիւն մը ունենալ ապաշխարութեան վրայ, ու իմանալ որ երկու կերպ ապաշխարութիւն կայ, ներքին ու արտաքին: Ներքին ապաշխարութիւնն է՝ ըրած մեղքերնուս վրայ զղջալ ու ցաւ ունենալ, մեղքն ատել ու փախչիլ անկէց, արդիլ այդ դէմ ընելնուս համար, ու հաստատ կամք ունենալ մէյմըն ալ զինքը չխարկացընելու՝ այլ սիրելու, և ծառայելու իրեն: Իսկ արտաքին ապաշխարութիւնն է մեղք գործել պատճէնը ձգնութիւններով, պահքով ծոմ բռնելով, պաք պահելով, ողորմութիւն տալով, աղօթք ընելով, ու տեսակ տեսակ մահացուցմունքներով՝ որ սուրբերն ըրին, և ինչուան հիմայ բարեպաշտներն ու Աշմարիա ապաշխարողները կընեն: Այս երկու կերպ ապաշխարութիւնն ալ բացարձակապէս հարկաւոր է փրկութեան հասնելու համար անոնց որ մկրտութենէ ետքը մահու չափ մեղքի մէջ ինկեր են: Ներքին ապաշխարութիւնն առանձին հարկաւոր է, որ առանց անոր ձգ մեղքերնուս թողութիւն չենք ստար. իսկ արտաքինը թէ որ կրնանք ընել նէ՝ պէտք է որ ընենք, այլ ըրած անարգանքներնուս կերպով մը հատուցում ընելու համար. իսկ թէ որ չենք կրնար նէ, գոնէ կամք ու բաղձանք պիտի ունենանք ընելու: Այս երկու կերպ ապաշխարութիւններուն ալ հարկաւոր ըլլալն անանկ յայտնի է որ տարակոյս չկայ. վասն զի Գիր մեր չէ թէ միայն կը խրատէ զմեզ՝ որ մեղքերնուս վրայ զղջանք, այլ նաև կըսէ որ եթէ զղջալու չըլլանք նէ՝ կը գտատապարտուինք. "Եթէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքին նոյնպէս կորնչիջիք,,. (Ղկ.

ժէ. 3:) Չէ թէ միայն կըսէ որ ղջեանք ու դառնանք, "Ապաշաւեցէք և դարձարո՛ւք,,. (Գործ. ճ. 19.) այլ և յայտնի կըսէ որ ապաշխարութենէ արժանի պտուղ ալ ընենք. "Արարէք այսուհետև պտուղս արժանիս ապաշխարութեան,,. (Ղկ. ճ. 2:) կըսէ որ ապաշխարել ծոմով ու արցունքով. "Դարձարո՛ւք առ իս պահօք և լալով,,. (Յօել. ը. 12:) Առանկ ըրին նինուէացիք երբոր լսեցին որ ան իրենց դէմ բարկացեր էր ու քալաքնին կործանէր ալիտր. չէ թէ միայն մեղքերնուն վրայ ղջացին ու այմէ ետքը խնդրեցին, այլ նաև առանկ ապաշխարանք ըրին մազէ հագուստները հագան, մոխրի վրայ նստան, ու խիստ ծոմ բռնեցին օրերով՝ ըսե ալ չկրնալով բերաննին։ Առանկ ըրած կըլլային նաև Տիւրոսի ու Սիդոնի բնակիչները, թէ որ ան անոնց ալ սա շնորհքը տուած ըլլար՝ որն որ այնչափ ուրիշներուն կուտայ. "Զի եթէ ի Տիւրոս և ի Սիդոն եղեալ էին զօրութիւնքն որ ի ձեզ եղեն, վաղուց ևս արդեօք խոտիւ և մոխրով ապաշխարեալ էր,,. (Մտթ. ժա. 21:) Առանկ ըրին միշտ ամէն տուրքեր ալ հին ու նոր օրէնքին մէջ. նէ ըլլին ապաշխարութիւնը հերիք չհատներով, արտաքինն ալ ըլլին. անոր համար սրիտանդեան ժողովքին վարդապետները առանկ ըսին ապաշխարութենէ վրայ,. ճշմարիտ ապաշխարութիւնը՝ մեղքին վրայ ղջալ, մեղքն առել, մեղքէն ստկալ, այ դէմ ընելէն դադրիլը միայն չէ, այլ նաև հաստատամ ընել այ ապրուելեանը արտաքին ձգտութիւններով, այսինքն ծոմ պահելով, ողորմութիւն տալով, աղօթք ու մահացուցմունք ընելով, և այնչափ ուրիշ բարեպաշտական ու ջերմեռանդական գործքերու հետ ըլլալով,. (Նեռ. ը. գլ. ժէ:)

Հիմայ տեսնենք, սիրելի սրդիքս, որ առանկ ապաշխարութիւն ընող քանի հոգի կը գտնուի. տուրը Ամբոսխոսին ըսածը պէտք է որ ըսեմ. "Աւելի գիւրաւ կը գտնես իրենց անմեղութիւնը պահող, քան ապաշխարութիւն ընող,,: Հերիք է աչք մը տալ հիմակուան աշխարքիս սովորութիւններուն ու կանոններուն, մէկէն յայտնի կերևայ որ ապաշխարութիւնն ամէնէն հոգի մոռցուած բանն է: Ամէն մարդ իր կրքերը գոհ ընելու կը նայի, իր անձնասիրութիւնը գոյփայելու, հան-

գիտա կեանք անցընելու, զուարճանալու և աշխարհք վայելելու. իսկ ապաշխարել մոռծոլ չեկայ: Դէշ սովորութիւններ, ծուռ կանոններ միշտ ապրելու վրայ են, մոլութիւնները գետի պէս կը կոխեն, չարախոսութիւնն ու պատրուակութիւնները ջուրս գինիս առեր են, անհամեստութիւնը ծոյլը հասեր է. իսկ խոսելու գրելու և գործելու համարձակութիւնը՝ եղած բան չէ. սա բաներուն մէջ ապաշխարութիւն կը փընտռես: Ապաշխարութիւնը հիմայ խափանեալ սովորութիւններուն մէկն է. ամեն բանի վրայ կը մտածուի բաց անկէց. ճգնութիւն, մահացուցմունք, կամքը կոտրել, նեղութիւն քաշել, իրենին բաները են հիմայ, հասկըցոլ չեկայ: Բայց առանց ապաշխարութեան բաներնիս ո՞ր կը լըմընայ. պէտք է որ դէն լսածը զուրցեմ, անկէց սորքեր չեմ կրնար խոսիլ, աւետարանը չեմ կրնար փոխել. առանց ապաշխարութեան ամենքնիս ալ կը գատապարտուինք. "Եթէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքին նոյնպէս կորնչիցիք": Ուրեմն սկսա առնելու համար որ ապաշխարենք ու փրկութիւն հասնինք, որովհետև օրինակը շատ աւելի կը շարժէ քան թէ խոսքն ու պատճառներ բերելը, նայինք թէ ապաշխարութիւնեն որչափ մը հոգեւոր ու մարմնաւոր կեանք անցուցին:

Սրբուհին Պեղագիա գարձի գալէն եաքը, վանի հատ ու պատառած զգեստ մը հագած՝ խելք խրձիլի մը մէջ քաշուեցաւ լեռան մը գլուխ, որ Յովսափատ ձորին վրայ կը նայէր. ու հոն ծոմով ապրելով ճգնութիւն իր բոլոր կեանքն անցուց: Սրբուհի Մարիամ եգիպտացին գարձի գալէն եաքը՝ իր բոլոր կեանքն անապատին անցուց արնի անձրևի ցրտի ու տաքի տակ, խոտովէն միայն ուտելով: Սրբուհին Մարկարիտա կոստանդնուպոլսեցին վարքը մեկզի դնենք եաքը՝ անանկ սուրբ մը կամ ապաշխարութեան տեսա գինքը, որ ոչ մարմնէն հատ զգեստներ հագնիլը հնարք սեպեց, ոչ միշտ ջրվանները մէջքը կրնալը, ոչ խորտկանով ծեծուելն որ մոռնինէն արնաւ կուգար, նաև իր դէմքը կաւրըշտելէր՝ որ մէյմըն ալ ուրիշին մեղքի առիթ ջըլայ իր գեղեցկութեամբը: Սրբուհի մոդեստացին Քրիստոսին կոչնեն լսելէն եաքն ալ որ իր մեղքերուն համար ինչ-

ված էր, քարայրի մը մէջ քաշուելու լեռան մը վրայ, ու հոն երեսուն տարի լացով ողբքով ու ձգնութիւնով անցուց իր կեանքը: Բայց ատոնք մեղսաւոր կինիկ նե՛ր էին: Սրբուհին Պաւլա հռոմայեցի ազնուական խանձուելը, չէ թէ մեծ մեղքերու, այլ քանի մը թեթեւ անպատուութեան համար, անանկ ատոնկ ապաշխարութեան տուաւ զինքը, այնչափ սրտնեղ կը թափէր, որ սուրբն չէ ընդունուիր իր հոգեւոր հայրն ըլլալ, թէ և անանկ մեծ հոգեւոր հայրերէն ալ չէր, զինքը կը խրատէր որ չափաւորէ իր ձգնութիւնները ու լացը, վասն զի մարդու կեղտաւորութիւն էլեր էր գէմքը: Բայց սրբուհի տիկինը պատասխանեց նրան որ ան էր անանկ ըլլար ան դէմքն որ անպատուութիւն գործեր էր այ կամացը դէմ: Անանկ օրինակներ կը գտնուին հինայ կինկաց մէջ. հարկ չկայ որ խոստովանահայրին չափաւորել տայ իրենց ձգնութիւնները, ամենևին վտանգ չկայ որ չափն անցընեն. ընդհակառակն թէ որ խոստովանահայրը, սրբութիւն ըլլալով խոստովանողուին մեղքերուն ու կատարութեանը համար տպաշխարութիւնք գնել ինչպէս սրիտեղեան ժողովքը կը հրամայէ, թէ որ քիչ մը ծանր ապաշխարութիւնք գնելու ըլլայ նէ, մեկէն խիստ է կրաւն, խղճահար է, ապշած է կրաւն: Հերիւք կը սեպուին երկար երկար խոստովանութիւնք ընել, խոստովանահօրը գրած թեթեւապաշխարութիւնքն ընել, ու միշտ նոյն անպատուութեանն ու վատութիւնն եւսէ ընել, միշտ նոյն թոյլ ու պարապ կեանքն անցընել զրօսանքներու և վատնգաւոր կենցաղավարութիւններու մէջ: Ո՛նչ ալէկ վարք վարել, ո՛նչ ալեւոր ապաշխարութիւն: Սրբուհին թերեւս, որ բարի կեանքի մէջ ալեւոր մեղք չէր երած՝ բայց ի մէկ քանի տատապել պատմութիւններ կարդալէն ու քիչ մը անպատուութիւն եսէ ընելէն, անանկ տապալի ապաշխարութեան տալու զինքն որ միշտ ան խորը կը զարկէր, և ան էր իր վախճանը. կամ նեղութիւն քաշել, կամ մեռնիլ: Սրբուհի կատարեալ անոյշ ալ ամեն օր հացով ու ջրով կանցընէր, երկու ժամէն աւելի չէր քնանար, ջրոտ տախտակի վրայ կը պառկէր, գիշերուան բարի ժամուց առնէն սկսելով կանցընէր, ու միշտ միշտ շրթայ կրնէին նոքա՝ որ մտիկնին կը ձայնկնէր, որն իրեք անգամ ալ խորտակած կը ձգ-

կուգէր : Ինչուան այսչափ ապաշխարանք ու ճգնութիւն, ուրիշ բանի համար չէ, բայց քիչ մը ունայնախոսութիւն եւս ընդհատուն ու քուրերէն յորդորուելով՝ մազերն ու վզան գլուխն սեւերդ զարդարելուն համար : Խակ հին մակուան առենս չէ թէ միայն ապաշխարանք ջնջուիր՝ հայելին առջևը ժամեր անցընելով, ու զարդարուելու համար ամեն արուեստ բանեցընելով, այլ և ոչ բանի մը սեղ կը գրուին առանկ ունայնախոսութիւնները : Ու րեմն թէ որ սուրբերը թեթև մեղքերու համար ալ այսչափ ահաւոր ապաշխարութիւն կընէին, ինչ ապաշխարանք պէտք է ընեն անոնք, որ մեկ մեղք մը չէ գործած նին՝ այլ շատ մահացու մեղքեր. անօրէնութիւններ ու արբապղծութիւններ, չէ թէ օրերով կամ շաբաթներով այլ ամիսներով ու տարիներով : Նոյնն կըսեմ. ապաշխարելու առանկներուն բանն ծեր կը լըսեն նայ : Աստ պատասխանը քիչ ատեն մեր կուսայ. բայց ներմին դժոխքը կը լըսեննայ. " Եթէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքին նոյնպէս կորնչիջիք " :

Հիմայ ապաշխարութեան առանկ դարկաւոր ըլլալը լսելով կրնան շատերը վախնալ ու յուսահատութեան խորհուրդներու երթալ, ըսելով. Ես ինչուան հիմայ ալեաք եղած ապաշխարութիւնը չեմ ըրած, խակ հիմայ սա հասակիս՝ սա վիճակիս՝ սա տկարութեանս մէջ չեմ կրնար ապաշխարել, ուրեմն ինչպէս պիտոյ փրկուիմ :

Իրաւ է, ապաշխարութիւնը դարկաւոր է փրկուելու համար, ու ով որ չապաշխարէ՝ իրաւունք ունի վախնալու և դողալու, ալեկ ալ է որ վախնայ ու դողայ, վասն զի սուրբերն ալ կը դողային. " Երկեաւ ամենայն ոք, կըսէ սուրբն Օգոստինոս. և որ ոչն երկեաւ՝ ոչ էր մարդ " : Վասն զի այ գաւառաւանին վախն օգտակար ու փրկաբեր է, և ձեզ կը խրատէ զմեզ՝ ահով ու դողով մեր փրկութեանն եւս ընել. " Անիւ և դողութեամբ զանձանց փրկութիւն գործեցէք ". (Փիլիպ. բ. 12 :) Բայց պէտքը չէ ամենևին այսչափ յոյսերնիս կարել, յուսահատութեան զարնել : Ով որ ինչուան հիմայ չէ ապաշխարեր, հերիք է որ ակնթ եաքը ապաշխարէ. թէ որ սուրբերուն ըրած ապաշխարանքը չի կրնար ընել նէ, հերիք է որ իր կրցածն ընէ՝ այ արդարութեանը հաւանցուցմ ընելու համար : Հազար կերպով ապաշխարութիւն կրնայ ըլլալ, ոչ նիւթ՝ ոչ ա-

ուիթ կը պահան ատաշխատելու, հեռնիք է որ կամք ու-
նենանք: Ո՞վ է որ աղօթք չնկրնայ ընել. աղօթքն ալ
ատաշխատութիւն մըն է: Ո՞վ է որ չնկրնայ մահացու-
մունք ընել, իր կամքն ուրանալ, ախորժած բաներէն
ձինքը զրկել. սա բաներն ալ ատաշխատութիւն են:
Տրխտեենդեան սուրբ ժողովքը կըսէ (Նէսպ. ժԲ. գլ.
ժԸ.) որ ատաշխատութիւն ընել է, չէ թէ միայն մեռ-
ցմեզ պատժելը մեր ըրած մեղքերուն համար, չէ թէ
միայն խոստովանահօրը դրած ատաշխատանքները կա-
տարելը, այլնուև համբերութեամբ տանելն ու խրկած
դժբախտութիւնները պատիժները հալածանքներն ու
խաչերը: Հիմայ ըսէք, ո՞վ կայ աշխարհիս մէջ որ նե-
ղութիւն ու խաչ չունենայ. սուն մը կը գտնէք որ դըժ-
բախտութենէ ազատ ըլլայ: Կարկուտ մըն է կուգայ,
գետ մըն է կը կոխէ, բոլոր երկիրները կաւրէ. գէշ օդ-
մըն է կուգայ, հիւընդութիւն մըն է կէյնայ, բոլոր ա-
նասուններն կը մեռցընէ. այսօր մահը կուգայ, տանը
մեծը կամ խաթունը կը տանի, վաղը կաթուած մըն է
կուգայ՝ զքեզ անկողնին մէջն անդամալոյծ կը ձգէ.
մէկն անկրաւ դատ կը բանայ քեզի դէմ, մէկալը քեզմէ
զօրաւոր ըլլալով՝ զրկանք կրնէ քեզի. ասիկայ մէկ բա-
նըդ կը գողնայ, անիկայ զքեզ կը հալածէ կը զրպարտէ
անուանդ կը կոտրէ. ինչուան զաւակըդ, եղբայրըդ,
ազգականըդ, դրացիդ քեզի նեղութիւն ու վիշտ կու-
տայ: Մէկն իր պնդապլուխ կնոջմէն, մէկալն իր բար-
կացող և անհնազանդ երկանէն, կեսուրն անհնազանդ հար-
սէն, հարսը բռնաւոր կեսուրէն, որբ զաւակը խորթ
մօրմէն, վերջապէս ամէն մարդ իր վիշտն ու խաչն ու-
նի, թէ և մէկն աւելի մէկը պակաս՝ բայց մարդ չկայ
որ խաչ մը չունենայ: Ա՛ս ամէն դժբախտութիւնները
վիշտերը նեղութիւնները պատիժները ու խաչերն այմէ
կուգան մեզի. թէ որ սիրով ընդունինք, համբերութիւ
քաշենք, այ կամացն հնազանդինք, այ նուէրը մը ընենք
մեր գործած մեղքերուն համար նէ, մեծ ատաշխարու-
թիւն կրլլայ ըրածնիս: Ու կը համարձակիմ ըսելու՝ որ
աւելի բան մըն ալ ունի ա՛ս տեսակ ատաշխարութիւնը.
վասն զի առաջ Յիսի նմանիլ կրլլանք. որ մեր տեղն ա-
պաշխարելու համար, մեզի համար երկնաւոր հօրմէն
թողութիւն առնելու համար, միշտ իր կամքը մեկդի
դրած՝ համբերութեամբ քաշեց ամէն անիրաւութիւն
նախատինք ծաղրանք ու անգթութիւն:

Ձեզ նայիմ ուրեմն, սիրելի որդիք ; սիրտ ընեմք. ու սրտանց ցաւելով այնչափ անգամ այ դէմ ընելնուս համար, անանկ մեծ անանկ արժանապատիւ անանկ սիրելի մեր աէրը բարկացընելնուս համար, Թողութիւն խնդրեմք իրմէն. սաեմք մեր անցեալ կեանքը, սսկանք մեր բրտնած ձամբէն, առաջադրեմք շնակել վարքեր. նիս, նոր կեանք մը սկսիլ. հաստատ մտքերնիս դնեմք կրցած ապաշխարութիւննիս ընելու մեր կոլմանէ, և իր սիրոյն համար քաշելու ինչ նեղութիւն որ գայ վրանիս մեր մեղացն ապաշխարանք : Թէ որ սանկ ընեմք, ու մինչև՛ ի մահ այ շնորհքին մէջը կենանք, չնաարտաւսնինք որ ան մեր քիչ ապաշխարութիւնն Յն՛ի չարանքներուն արդեանցը հետ միանալով, այ արդարութեանը հաստատամ ընելու կը բաւեն, ու փրկութիւն կը հասնինք, արքայութիւնը մեզը կըլլայ. վասն զի անանկ բարի՝ անանկ ողորմած տիրոջ մը հետ է բանը. նիս, որ միշտ պատրաստ է մեզի ներելու և իր արքայութիւնը տալու մեզի, թէ որ մեղքէն ետ կենանք ու սրտանց իրեն դառնանք, ինչպէս Եսայի մարգարէին բերնովը խոստացաւ. "Թողէ ամպարիշտն զճանապարհս իւր, և այր անօրէն զխորհուրդս իւր, և դարձցի առ աէր, և գայէ ողորմութիւն ,, : (ԾԵ. 7 :)

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ՂԵ.

Ապաշխարութեան խորհուրդն, ու պէտքն ևրա :

Ընցած կիրակի ապաշխարութեան վրայ խոսեցայ, իբրև պարզ առաքինութեան մը մասին եղով. իսկ այսօր ապաշխարութեան խորհուրդին վրայ : Ապաշխարութեան խորհուրդն է քեզ հաստատուած արքայական արարողութիւն մը, որ քահանային միջոցովը Թողութիւն կուտայ մարդուս մկրտութենէ ետքը ըրած ամեն մեղացը, թէ որ զղջայ անոնց վրայ, և առաջադրէ մէյմըն ալ չիմեղանչելու, և կամք ունենայ այ արդարութեանը հաստատամ ընելու : Ան սուրբ խորհուրդը մեր մեղացը Թողութեան համար քեզ դրուած

ըլլալը՝ կարօտ չէ ապացոյցի. հաւատքի մասն է, որ եկեղեցին ամէն սուրբ գրոց վերայ ապրակուսոյը հերետիկոս կըլլայ: Անցած սուրբ հաւատքի վերայ խօսած ատենս՝ ամէն պատճառներով ու ապացոյցներով յայտնի ցցուցի ձեռքով հաստատելու պէս սուրբ գրոց ուղղափառ կրօնքն է միայն ճշմարիտ կրօնք: Որեմն տակէց կը հետևի որ Քրիստոսի գրած է ապաշխարութեան խորհուրդը մեր մեղացը թողութեան համար. վասն զի ինչը գրած ջըլլար նէ, մեր ուղղափառ կրօնքն որ սուրբ կը սորվեցընէ՝ սուտ բան սորվեցուցած կըլլար, ուստի սուտ կրօնք կըլլար:

Տրիտեննդեան ժողովքը կը սորվեցընէ որ Քրիստոսի յայտնութեան աւետեն եօթը խորհուրդը եկեղեցի, մանաւանդ երբոր ըսաւ առաքեալներուն. "Առէք Հոգի սուրբ. եթէ ումիք թողուցուք զմեղս՝ թողեալ լինի նոցա, եթէ զսրբուք ունիցիք՝ կալեալ լինի,,. (Յհ. Ե. 22.) այսինքն ձեզի Հոգին սուրբ կուտամ. որոց մեղքին թողութիւն տաք նէ՝ ես ալ սուտ ըլլամ, որոնց որ թողութիւն չտաք նէ՝ ես ալ սուտ չըլլամ: Ուստի նոյն սուրբ ժողովքը կըսէ որ ապաշխարութեան խորհուրդը այնչափ հարկաւոր է մարդուս՝ մահացու մեղքերուն թողութիւն ընդունելու համար, ինչպէս որ մկրտութիւնը սկզբնական մեղքին համար հարկաւոր է. անանկ որ եթէ մէկը մահացու մեղքի մէջ է ու կուզէ փրկուիլ, հարկ է որ խոստովանի ըլլայ՝ թէ որ կրնայ, նաև թէ որ չի կրնար՝ հարկ է որ գոնէ զղջման հետ բաղձանք ալ ունենայ խոստովանելու երբոր կարենայ: Նոյն համար սուրբ հայր մեկնիչներ կըսեն որ ապաշխարութեան խորհուրդը սուրբ է մկրտութենէ ետքը դարձեալ մեղքը. նաև մեծագոյն նեղութիւն է մկրտութենէ ետքը, քան մկրտութենէն առաջ: Ասոր համար սուրբ հայր մեկնիչներ կըսեն որ ապաշխարութեան խոր-

խաղողին ընելու իրենք բաներն են, այսինքն գրքեր, խոստովանանք և ապաշխարանք: Այս բաներն պէտք սորվելու համար՝ առնն պէտք է. անոր համար քիչ քիչ մեկիկ մեկիկ պիտոյ մեկնեմ ձեզի ամեներքն ալ: Այսօր գրքոյն վրայ կրսկսիմ խօսելու, ու կը բացատրեմ ձեզի գրքոյին ինչ ըլլալը, քանի կերպ ըլլալը, և ինչ բան պէտք է որ գրքոյը ճշմարիտ ըլլայ ու բաւական՝ մեղքերնուս թողութիւն առնելու համար այդ ապաշխարութեան խորհրդով:

Գրքոյը, ինչպէս սրիաբենդեան ընդհանուր ժողովքը կը սահմանէ, սրտի ցաւ մըն է գործած մեղքերնուս վրայ, հաստատ առաջադրութեամբ մէյմըն ալ չմեղանչելու: Ասկէց կիմացուի որ ճշմարիտ գրքոյին երկու բան պիտոյ ունենայ. անցածին վրայ ցաւ՝ այդ դէմ ընելնուս համար, առելով ըրած մեղքերնիս, ու ապագային համար առաջադրութիւն՝ մէյմըն ալ չմեղանչելու, նոր կեանք մը վարելով:

Գրքոյը երկու կերպ կըլլայ, կատարեալ ու անկատար: Կատարեալ գրքոյին է՝ որ այդ կատարեալ սիրոյն առաջ կուգայ, այսինքն մեղաւորը մտածելով որ իր անանկ բարեգութ ու սիրելի տէրը բարկացուց՝ սիրտը ցաւէն կաղ կաղ կրլլայ, այդ ամեն բանէն վեր դնելով: Այս կատարեալ գրքոյը շատ ժգուար բան է ունենալը. այնչափ զօրաւոր է՝ որ դեռ չխոստովանած՝ մեղքերուն թողութիւն կընդունի, թէ և միշտ պարտական կը մնայ խոստովանելու թէ որ կրնայ նէ, և արձակում առնելու ինչպէս պէտ այդ ատեն մեր կը հրամայէ: Իսկ անկատար գրքոյը՝ այդ անկատար սիրոյն առաջ կուգայ, ու հատուցումէն կրսկսի գժոխքին վախէն, մեղքին դէշութենէն և յաւիտենական պատիժներէն՝ որ այդ պիտոյ ատյ. այս վախը մեղաւորին գրքոյ կը բերէ այդ դէմ ընելուն համար, ու կառաջադրէ որ մէյմըն ալ զայդ չգործացընէ: Այս անկատար գրքոյը ինքզինքն առանց ապաշխարութեան խորհրդոյն չի բաւեր մարդուս մեղքերը քաւելու. բայց ապաշխարութեան խորհուրդին ու թողութիւն ընդունելու յուսովը, այսինքն այս գրքոյնամբ խոստովանանք ըլլալով ու քահանային արձակում ընդունելով՝ մեղքերնուս թողութիւն կրլլայ: Թողութիւն ընդունելու յուսով ըսի. վասն զի այս կեանքս այնչափ հարկաւոր է, որ առանց այդմ մեղքերնուս թո-

պատճառն յուսալով՝ չենք կրնար ընդունիլ, առանց յուսալու որ ան մեղքերնուս Թողութիւն պիտի տայ՝ խոստովանանքնիս խոստովանանք ընելով։ Հիմայ ես հոս չեմ ուզեր խնդիրները մէջ մտնել, ու մոքերնիդ չկը թեր, թէ արդեօք անկատար զղջումը բուն ձրն է և ինչ է սկսեալ սէրը. ձեզի գիտնալու հարկաւոր բանն ա է որ, ինչ պատճառէ ալ ըլլայ մեղաւորը զըղջալու, միշտ պէտք է այ դէմ ընելուն համար զղջայ. իսկ այ դէմ ընելուն համար չի կրնար զղջալ՝ առանց ա մենին այ սէրն ունենալու, նոյն իսկ այմէ վախնալը՝ այ սիրոյն սկիզբն է։ Մէկալ կողմանէ ալ հաւատքը կը սորվեցնէ որ առանց այ սիրոյն կարելի չէ, ոչ այ շնորհքին մէջն ապրիլ, ոչ այ շնորհքն ստանալ, և ոչ փրկութիւն հասնիլ. այսչափ գիտնալը ձեզի համար հերիք է։ Հիմայ տեսանենք ինչ բան հարկաւոր է՝ որ զղջումը բաւական ըլլայ խոստովանանքի համար, այսինքն ապաշխարութեան խորհուրդը վաւեր ընելու, և այմէ մեղքերնուս Թողութիւն ընդունելու։

Զղջումը պէտք է սա չորս բանն ունենայ. այսինքն ըլլայ ներքին, ծայրագոյն, գերբնական ու ընդհանուր։ Ա չորս բանը չեմ կրնար ձեզի ուրիշ կերպով աղէկ հասկըցնել ու պայծառ ծանօթութիւն մը տալ վրանին, քանզի Մարիամ մագդաղենացին զղջման օրինակը բերելով. աղէկ մտիկ ըրէք։

Ըլլայ Թէ մագդաղենացին բուն հրապարակական գէշ կնիկ մը եղած ըլլայ՝ ինչպէս շատերը կը կարծեն, ըլլայ Թէ միանակ ունայնութիւններու եաւէշ կնկտոյ չհասկըցաեր կնիկ մը եղած ըլլայ՝ հիմակուան կնկտոց չափերուն պէս՝ ինչպէս ուրիշները կը կարծեն ու ես ալ սանկ կը կարծեմ, սա յայտնի է սուրբ աւետարանէն որ նախ մեծ մեղաւորներուն մէկն էր՝ բայց քալքին մէջ անանկ Ճանչցուած. "ես կին մի էր՝ ի քաղաքին մեղաւոր"։ (Ղ։ Է. 47։) Երկրորդ որ շատ մեղքեր ըրած էր, ինչպէս Քրիստոս ուրիշ տեղ ըսած խօսքէն յայտնի է. "Թողեալ լինին նմա մեղք իւր բազումք, զի յոյժ սիրեաց"։ Երրորդ որ գայթակղական կեանք անցուցեր էր, վասն զի վարիսեցին զարմացաւ որ ինչպէս Քրիստոս կը թողուր որ անանկ կնիկ մը իրեն մօտենայ. "Սա Թէ մարգարէ ոք էր, ատա գիտեր Թէ ո՞վ և ուսակի ոք կին մեղաւոր է՝ ի սա"։ Չորրորդ որ շատ

ատամնանեը վան սիրեը էին , վան զի քեի հրամմե-
լին՝ եօթն գև ելան իրմէն , որ կերևնայ թէ եօթը մա-
հուջափ մեղքերն էին : Ինչ որ է նէ , սայգ է որ շատ
մեղքեր գործեր էր : Բայց եաքը ինչ ցաւ , ինչ կակիծ ,
ինչ զղջում ունեցաւ , ան է որ հիմայ ձեզի սիտող բա-
ցատրեմ . որպէս զի ով որ անոր ըրած մեղքերուն մէջն
ինկեր է նէ , իր զղջմանն ալ հետևի , գոնէ անկատար
կերպով :

Մագդալենացիին զղջումը նախ նեղքին եղաւ , վան
զի իրաւցընէ սրտէն առաջ եկած էր : Խելօ կնիկը քեի
վրայ մեկուն մեկալին խօսելը լսելով , ուզեց որ վինքը
ճանչնայ , իր խօսքերը լսե . ո՛չ , ինչ փոփոխութիւն
էր որ եկաւ մեկէն իր վրայ . կարծես որ աչքին կապը
վերցաւ , ախտերուն մշուշը՝ որ վինքը կույր գործուցեր
էին՝ ցրուեցաւ , ու անոր տեղը պայծառ լոյս մըն է ծա-
գեց ու լուսաւորեց իր միտքը : Յայտնի տեսաւ իր մե-
քերը , սոսկաց , հառաչանք մը ըրաւ . Ա՛հ , աս ինչ խե-
ղճութիւն է իմ խեղճութիւնս , կուզեմ ելլել աս գէշ
վիճակէն , կուզեմ դառնալ աս ամօ , կուզեմ երթալ
փնտրտելինքն ու մեյմըն ալ իրմէն չկրճատուիլ . “Յա-
րեայց և ջրէցայց և խնդրեցէք զոր սիրեաց անձն իմ ,, .
(Երգ . Ճ . 2 :) Ուսանիկ ըսաւ , սասանկ որոշեց , ու գիտ-
նալով որ ամօ կը խոստանայ մեղաւորին Թողութիւն սակ
բայց ինչուան վարը Տամբերել չի խոստանար , մեկէն
նայն վայրկենին գարձի եկաւ : Լսեց որ Քրիստոս մեր
Սիման փարիսեցիին տունը սեղանի գնացեր էր , առաւ
աման մը ածնիւ եղ , վազեց գնաց հոն , Յիսի ոտքն ին-
կաւ , ամբջնալէն չկրնալով երեսը նայիլ , սիրտը շար-
ժեցաւ իր բարութեան վրայ որ կը Թողուր երեն մոռե-
նալու , ու կակծալով որ այնչափ անգամ անանկ բարե-
գործի սիրտը գէմ ըրեր էր , սկսաւ հառաչիլ լալ ոզ-
բալ , ու արցունքովին Յիսին ոտքը Թրջել . “ Եւ արտա-
սուօքն սկսաւ Թանալ զոտս նորա ,, . (Ղկ . է . 38 .) ու
գլխին մազերովին Յիսին ոտուըները կը սրբեր . “ Եւ հե-
րով գլխոյ իւրոյ չնչէր ,, . ու երեսը ոտուըներուն վրայ
գրած՝ կը պագներ ու նորէն կը պագներ . “ Եւ համ-
բուրէր զոտս նորա ,, . և ան ածնիւ հոտաւէտ եղը
ոտուըներուն վրայ լեցուց . “ Եւ օծանէր իւղովն ,, : Ա-
սանկ կըլլայ ճշմարիտ զղջումը, կըսե սուրբ Ոսկեբերան,
սասանկ կըլլայ սրտանց ցաւը , սասանկ կըլլայ սասակ

կակիծը . աս ան արցունքն է՝ որ Երեմիա մարգարէն կը բաղձար ունենալու , որպէս զի գիշեր ցորեկ լայ ան պէտ եղած մեղքերը . " Ո՞ տայր զգլուխս իմ ջուր , և զաչս իմ աղբիւրս արտասուաց , և լայի զամս և զգիշեր ,, . (Թ . 1 :)

Ուրեմն , կրնան ըսել շատերը , ուրեմն մենք որ չենք կրնար մեղքերնուս վրայ արցունք թափել , փուխտիս չենք , ոչ հատաչանք չենք կրնար ընել Մարիամ մագ դաղենացիին պէս , ուրեմն զղջումնիս զղջում չէ , անոր վը ոչ ալէկ խոստովանանք կրնանք ընել , և ոչ ան Թողութիւն ընդունել :

Չէ , անանկ չէ , սիրելի ոգիք . արցունքը՝ փղձկիլը՝ սրտերնիս չարժիլը՝ խիստ ալէկ բաներ են , բայց հարկաւոր չեն Աշխարհս զղջման համար . վասն զի Թէ որ հարկաւոր ըլլային նէ , ջրաւոր բնութեն ունեցողներն որ չեն կրնար լալ , սրտերնին դիւրաւ չի փղձկիր , զղջում չեն կատարեցնար ապրած ընել : Ասանք և ոչ իսկ միշտ անհրաժեշտ նշաններ են Աշխարհս զղջման . վասն զի կրնայ ըլլալ որ արցունքն ու դարտը զուտ բարկացնելուն ցաւէն առաջ գայ , ուստի ան աներեսը բան մը չեն ա. ժեր : Աշխարհս զղջման համար հարկաւորը՝ Աստուծոյն է մեղքին ինչ գէշ բան ըլլալը , այ դէմ ընելն ինչ մեծ չարիք ըլլալը . և ասիկայ Աստուծմով՝ մեղքն առնել , մեղքէն առակալ , հոգւոյս աւազդրութեամբ միշտն ալ մեղք չգործելու : Ա՛հա , այ դէմ կրկի , զուտ բարկացնելու , մեծ չարիք էր ըրած , երանի Թէ ըրած չըլլայի , կը ցաւիմ ընելուս վրայ , աւելի լաւ էր որ մեռած ըլլայի , պատրաստ եմ մեռնելու ասկէց ետքը քան Թէ մէյմըն ալ զուտ բարկացնելու . աս խօսքերս նրաւցնել սրտանց զուրցողը Աշխարհս զղջում ըրած կըլլայ : Ուրեմն Աշխարհս զղջումը արցունքի պէտ չարժելու վրայ հետևող վայ չէ , և ոչ ուրիշ արտաքին նշաններու վրայ , այլ սրտին ու կամքին մեղքէն առակալուն վրայ , այ դէմ ընել չուզելուն վրայ , մեղքը այ դէմ ըլլալուն համար աւելուն վրայ , ու մէյմըն ալ մեղք գործելու կամք ու պէտ չունենալուն վրայ . վասն զի ինչպէս կը տեսնուի որ ամեն չարիք սրտէն ու կամքէն առաջ կու գայ . " Ձի 'ի սրտէ ելանեն խորհուրդք չարք , սպանութիւնք , շնութիւնք , պոռնկութիւնք ,, և այլն (Մտթ . ԺԵ . 19 ։) ասանկ ալ պէտք է որ սիրտն ու կամքը գո-

ատպարան վճռքը, ասկան անկէց, առեն անիկայ, ու առաջադրեն մէյմն ալ չընելու :

Բայց մագդալենացին օրինակը ձեռքէ չթողուր. լը զլջումը չէ թէ միայն նեղքին էր, այլ նաև ծայրա- դոյն. վան զի իր մեղքերուն վրայ ունեցած ցաւը՝ որ և նոյն աշխարհիս չարիքներուն վրայ ունեցածէն աւելի սաստիկ էր, վան զի աւելի կուզէր որ և նոյն չարիք կրել քան թէ մէյմն ալ մեղանչել. վան զի պատրաստ էր ամէն անարգանք նախատինք նեղութիւն չարչա- րանք քաշելու քան թէ վայրկեան մը այ Տէրոջը կորն- սընդելու : Ընոր համար իմացածին պէս որ Քն ան- մեր Սիմոն փարիսեցիին տունն էր, մէկէն գնաց ոտքն ինկաւ, մէկ գժուարութիւն մը մէկ արգելք մը չընդ- ջուշացուց : Պզտի ամօթ չէր ազնուական կնոջ մը ան հասարկին մէջն ապաշխարողի զգեստով երևնալ ան քա- քին մէջն որ իր ունեցած վարքն ամէնք ալ գիտէին, սեղանի վրայ ամէն հրաւիրեալներուն առջին, հպարտ փարիսեցիի մը դիմացը՝ որ զինքն անարգէր ու նախա- տէր պիտար : Բայց ան ամէն բան իր հոգը չեղաւ՝ մեղ- քերուն վրայ ունեցած սաստիկ կսկիծէն, ամէն գժուա- րութիւն յաղթեց, ամէն անարգանք ամօթ մահացուց- մունք յանձն առաւ՝ մեղքերուն մեծ չարիքէն խալըսե- լու համար, մաքէն ըսաւ. Ջամաչեցի մեղաւոր երևնա- լու, հիմայ ամբընամ պիտոր ապաշխարող երևնալու. չիտակացի այնչափ մեղք գործելու, հիմայ ապաշխա- րանք ընելէն պիտոր ոտկամ. առանց այմէ վախնալու՝ զիս աշխարքի տուն, հիմայ զիս այ տալու համար աշ- խարհէս պիտոր վախնամ. ինչ չարիք որ քաշելու ըլլամ, մեղքերուն ինծի ըրած չարեացս գիմացը ոչ ինչ է :

Ասանկ էր մագդալենացին զղջումը, ասանկ պէտք է ըլլայ մեզմն ալ՝ թէ որ կուզենք որ այծ մեղքերուս թողութիւն տայ : Մեր մեղքերուն ըրած ջնասնիս ծայ- րագոյն է ամէնն կսկծանէ, ուրեմն զղջումիս ալ ծայ- րագոյն պէտք է ըլլայ, այսինքն մեղքով ըրած ջնասնուս վրայ աշխարհիս ամէն չարիքէն աւելի պէտք է ցաւիլ, ու պատրաստ ըլլալ այ և նոյն ջնաս քաշելու քան թէ նորէն մեղանչելու : Որչափ ալ ծանր ըլլայ ան կամ ան անձը՝ ան կամ ան բարեկամութիւնը թողուլ, ան կամ ան զուարճութիւնէն ետ կենալ, պիտոր պահենք մեղք չգործելու համար. որչափ ալ դժուարին ըլլայ ան

կամ այն շահը կորսընցնել, այս կամ այն անկյալ վաստակը չընդունել, պէտք է որ զոհեմք՝ այլ դէմ չընելու համար: Ուշեմ ալ դժուարին ըլլայ ապաշխարելը, ճըգնաւորութիւն մահացուցանել ընելը, հիւանդութիւն վնաս հալածանք ազքատութիւն խաչ քաշելը, պէտք է որ համբերենք՝ մեզ չկռծելու համար. վասն զի մեզ անհամեմատ աւելի չար է քան զամէն չարիք, ու ամէն չարիքէն աւելի անկէց պիտի ազատանք: Հետեւ Թոզ մտածեն անոնք որ ամէն բանի դժուարութիւն կը գըտնեն՝ բայց՝ ի մեզ գործելէն, ամէն բան ծանր կը սեպեն՝ բայց՝ ի մեզէն. Թոզ մտածեն որ իրենց զրկուամը իրենց ցաւն ինչ տուսակ ցաւ և զրկուամ է, կրնայ ծայրապէն բառնալ. իսկ Թէ որ չի կրնար բառնալ, այծ Թողութիւն կուտայ մեզ ընելու, խոստովանանքին կըլլայ խոստովանանք. չէ, չըլլար, արքատպծութիւն կըլլայ:

Զրկուամը ծայրագոյն ըլլալէն՝ ի զատ պէտք է որ նաև ընդհանուր ըլլայ, ինչպէս որ մոգդալենացիներն էր, որուն համար Քրիստոս ասկէն մեր բառ. "Թողեալ լինին նմա մեղք իւր բազում, զի յոյժ սիրեաց": Ի՞նչ չըսուելու իրաւք է որ կըսեն ոմանք. Ամէն մեղքերուս վայ կը ցաւիմ, բայց սա սկզբութիւնս չեմ կրնար Թողուլ: Ա՛ս ինչ իրաւք է. ասկէն քու զրկուամդ՝ քու ցաւդ՝ բանի չի գար. Թէ որ այլ դէմ ընելուդ համար զրկացած ըլլայիր նէ, սա մեղքդ վայ ալ կը զրկայիր՝ որ նոյնպէս այլ դէմ է. ու Թէ որ սա մեղքդ ալ մեկդի չձգուսա նէ, առնկայ հերիք է քեզ դժոխք տանելու. վասն զի սովը գիտէը կըսէ որ այլ մեկ պատուիրանքին դէմ ընողն ալ ամէն պատուիրանքներուն դէմ ընողին հետ կը գտատապարտուի. "Որ ոչ զամենայն օրէնսն պահեցէ, և միով իրիք ինչ դիմեցէ, եղև ամենայն օրինացն պարտապան": (Յակ. բ. 10:) Ասոնք Թէ որ կուզես որ քու զրկուամդ ալեկ ըլլայ, պէտք է որ ամէն մոհացու մեղքերուդ վայ ալ զրկուս, առանց մեղք մը գործ հանելու:

Դարձեալ ինչպէս զրկայ մոգդալենացին. սովը աւետարանը կըսէ որ շատ մեղքեր գործեր էր, բայց ամէնուն վայ ալ զրկայ, ամէնէն ալ հետ կեցաւ. շատ մեղքեր գործեր էր մարդկանց սիրոյն համար. բայց ամէնուն վայ ալ զրկայ այլ սիրոյն համար. ինչպէս որ

իր մարմինն անօրէնութեան գործիք ըրեր էր՝ պօղոս ա-
ռաքեալին ըսածին պէս, ատանկ ալ եաթը նոյն մարմինը
արդարութեան և սպասիսարութեան գործիք ըրաւ:
Ընչութիւնն որ անպարկեշտ նայուածքներու բանեցու-
ցեր էր, եաթը իր մեղքերը լալու բանեցուց. մազերն
որ զարդարանքի և ունայնասիրութեան բանեցուցեր էր,
եաթը Յեսուի ոտուընները սրբելու բանեցուց. ոտքերն որ
դէշ ճամբայ երթալու բանեցուցեր էր, եաթը Յեսուի ե-
սևէն արքայութեան նեղ ճամբան երթալու բանեցուց.
իր ամէն զարդերն ու հոտաւէտ եղերը՝ կէսը ոտքի
տակ առաւ, կէսն ալ բարեպաշտութեան ծառայե-
ցուց: Հպարտութենն ալ չէր ուռեցներ զինքը, անա-
փառութիւնը չէր աիրեր վրան, անարգուելը հոգը չէր.
կը նախատէին զինքը՝ վրան դէշ կը խօսէին՝ ինքը բերան
չէր բանար: Ատանկ եղաւ մագդալենացիին փոփոխու-
թիւնը՝ իր ամէն մեղքերուն վրայ զղջալովը. ատանկ
պէտք է որ ըլլայ մերն ալ. պէտք է ընդհանուր ըլլայ,
ամէն գործած մեղքերնուս վրայ զղջալով, ու ամէնէն
ալ եա կենալու կամք ունենալով. ինչպէս ելեկինէ
մարգարէին բերնովը կը հրամմէ ած. "Դարձարուք
յամենայն ամպարշտութեանց ձերոց". չէ թէ քանի
մը մեղքերնէդ, այլ ամմենէն ալ. "Եւ արարէք ձեզ
սիրտ նոր, և ոգի նոր". (Եղէկ. ԺԸ. 31.) այսինքն նոր
սիրտ նոր հոգի եղէք, բոլորովին ուրիշ մարդ դար-
ձէք:

Ուսանցմէ՛ի զատ նաև գերբնական պէտք է որ ըլլայ
զղջումը, ինչպէս մագդալենացինն էր: Չէ թէ մարդ-
կային բնական պատճառներով զղջաց, ինչպէս կըլլան
զղջացողները երբեմն անպարկեշտութիւնը վրայ՝ երբ հե-
տևանքները տեսնելով, անոնց կոտրնցընելու վախէն,
կամ գէշ հիւընդութիւն վրանին գալէն. ինչպէս խոտել
եսևէ եղող մարդ մը կը զղջայ՝ շատ բտակ կոտրնցընե-
լուն համար. չէ, ատանկ պատճառներով չէր իր զըղ-
ջումը, որ բանի չի գար, այլ Աստ ընդհանրէն շարժեցաւ,
հոտաոքը զինքը շարժեց գերբնական և ած այնին պատ-
ճառներով: Ա հոտաոքովը լուսաւորուած, ատակալով
իր մեղքերէն, բոլոր սրտանց սկսաւ լալ և ըսել. Վա՛յ
ինձի, ինչ սպրմելութեան մէջ եմ, ինչ խելագարութեան
հասեր եմ իմ մեղքերովս. մինակ անուանկատութիւն
ու սրտի անհանգստութիւն չէ քաշածս, հոգիս կոր-

աղագաւք՝ այ ընտիրքին զկուռեր՝ ալքայութենէն դուրս վարնատուեր՝ դժոխքին արժանի եղեր եմ. զքեզ կորսուցեր եմ, ահեր իմ, որ իմ երջանկութենեն եւս. քեզի դեմ ըներ եմ, որ բոլորովին բարութենի՝ բոլորովին կատարելութենի՝ ու քան զամէն բան սիրելի ես: Վայ ինծի, երանի՛ թէ ան դժբախտ օրերն եղած չըլլային՝ որ ես մեղքով անցուցի զքեզ բարկացընելով: Ատնք են հատաքին տուն տուած դերբնական պատճառները. որոնց համար պէտք է զղջանք մեղքերնուս վրայ, այսինքն այ մեծութեանը դեմ անարգանք ընելն ու զինքն արհամարհելնիս, ալքայութիւնը կորսընցընելնիս, գժոխոց արժանի ըլլալնիս, այ ընտիրքէն ու ամէն երկնային բարիքներէն զրկուելնիս. սոսկումով մեր զղջումը զղջում կըլլայ:

Բայց որպէս զի սատնք սրտերնիս չարժեն ճշմարիտ զղջում ընելու՝ որ այնչափ հարկաւոր է ապէկ խոստովանանք ըլլալու և այլ մեր մեղացը թողութիւն ընդունելու համար, պէտք է մտածենք սա բաներն ու վրանին անդրադառնանք: Պէտք է մտածենք ինչ ծանր անիրաւութիւն ինչ մեծ նախատինք կընենք այ՝ մեղք գործելով. պէտք է մտածենք, չէ թէ ան ապտիկ շահը կամ քիչ մը ախորժը՝ որ երբեմն կուննանք մեղք գործելով, այլ ինչ մեծ չարիք է մեղքն ըստ ինքեան, ինչ մեծ վնասներ կը բերէ մեր հոգւոյն, ինչ ծանր պատիժներ պատրաստուած է ան անոնց համար. պէտք է մտածենք յաւիտենական երանութիւնն որ մեղքը մեզի կորսընցընել կուտայ. պէտք է մտածենք մահը՝ ուսկից փախուստ չկայ, սոսկալի դատաստանը, սոսկալի դժոխքը, զարհուրելի յաւիտենականութիւնն, ուր որ մեղքը զմեզ կը ձգէ: Թէ որ սա ճշմարտութիւններն ապէկ մտածենք և այ սաքը դիմելով՝ խնդրենք ու նորէն խնդրենք իր օգնութիւնն ու շնորհքը, որպէս զի կարենանք ապէկ զղջալ մեղքերնուս վրայ և ապէկ խոստովանանք ըլլալ, ան սաեն այ շնորհքովը՝ որ խնդրողին կուտայ միշտ, մեր միտքը ուշագիր ալ խուսափած ըլլայ՝ կը լսուտութենէ, ու մեր սիրտը ուշագիր ալ խոստացած ըլլայ՝ կը կատարէ, և անոնց պես և զղջում կուննանք՝ որ բուռական կըլլայ մեղքերնուս այլ թողութիւն ընդունելու ապաշխարութեան խորհրդովն, ինչպէս ինքը կը խոստանայ ըսելով. "Եւ ասց Տէր ինձ սիրտ այլ, և ոգի

նոր նորոգելոյ նոցա. և հանիւ զնոսան քարեղէն՝ ի մարմնոց նոցա, և տայ նոցա սիրտ մարմնեղէն ,, . (Եզեկ. ԺԱ. 19 :)

Կը տեսչ հիմայ որ հատառօտ մը բացատրեմ ձեզի ղրկման համար եռքի հարկաւոր բանն ալ՝ մատդալեռնացիին օրինակովը : Իր ղրկուածը չէ թէ միայն եղաւ նեղքին ծայրապոյն ընդհանուր դերբնական, այլ նաև գործունեայ, ու գործառ. որոշեց որ վարքը չիակէ, ու չիակեց. որոշեց որ սուրբ կեանք մը անցընէ, և որոշածն ըրաւ : Բեթանիա գնալն իր տունը քաշուելուն քրոջն և եղբօրը հետ, Թոզուց իր ձանչուորները, մէյմըն ալ չերևցաւ նրանց. ապաշխարութեան զգեստները հագած՝ Յովհ եաևէն գնաց. մէյմըն ալ չիբաժնուեցաւ իրմէն, ինչուան Գալգոթայի անգութ առտուընն, ինչուան Յովհ խաչին վրայ սուրբ հոգին ուսանդելն, ինչուան Ի գերեզմանը : Քանի հետ այսչափ սէր ունենալուն համար, ու Ղազարոս քոյրն ը.ալուն համար՝ որ գիտ սէրն մեր յարուցեր էր, Հրեաները Թշնամի եղան նրան, ու զինքը ծովուն տակը կորսնցընելու համար՝ առանց առագաստի առանց կայմի առանց Թիակինուելու մը մէջ գրին և աքսորեցին : Բայց այ աննախատեսելի Թեանը գէմ ինչ կրնայ ընել մարդուս ջարուԹիւնը. նաւը հրաշքով Մարսիլեա քալաքը հասաւ, ու սրբուհի Մարիամ մագդալենացին հոն առաքելուԹիւն ընելով իր բարի օրինակին և քարոզուԹեամբը շատ հեԹանոսներ ու կռապաշտներ քրիստոնեայ ըրաւ : Նոքը առնելով որ Մարսիլեա քալաքն եկեղեցի ու քահանաներ բաւական չունցան, ինքը Փրովենցա քաշուեցաւ. ու հոն ալ ապահով էր իր մեղքերուն այլևս Թողուելուն առած ըլլալուն՝ քարայրի մը մէջ, խոտերէն միայն ուտելով, քարերու վրայ պառկելով, անասուններու մրթի հագնելով, երեսուն տարի անցուց՝ միշտ ձգնուելի ընելով, որպէս զի քաւէ Թէ իրեն ըրած մեղքերը, և Թէ իր պատճառաւ ուրիշներուն ըրածները : Առանկ կը պատմեն իր վարքը քանի մը պատմիչներ :

Տեսաք ինչ պատճէնի օրինակ ձշմարիտ ղրկման ու ապաշխարուԹեան. բայց ով է կանուցողն իրեն հետևելու, ով են ան ձշմարիտ ղրկուածները ու գործերը : Եաերը կը խոստանան վարքերնին շիակելու, բայց չեն շիակեր. կը խոստանան սխալներնին չարը ուսումնա-

վանդաւոր բարեկամներին մէկդի ձգելու, բայց չէն ձգեր. մեզք ու խոտովանանք, խոտովանանք ու մեզք է կեանքերնին, ինչպէս կարելի է որ ղիջումներն ու ցաւերնին սրտանց ու Հշմարիտ ըլլայ: Կրնար ըլլալ թէ որ մարդկային տկարութեք եղեւ միայն նորէն կրնային. բայց երբոր շարունակ կելլեն ու կիյնան նոյն մեզքերուն մէջ, երբոր միշտ նոյն կեանքը կը վարեն, փոփոխութիւն մը չերևար վրանին, տկարութիւնն չէ անիկա՝ չարութիւն է, չի կրնար իրենց ղիջումն ու գարձը Հշմարիտ ու սրտանց ըլլալ. վասն զի թէ որ անանկ ը լար նէ՝ գործունեայ ալ կը լար ու բարի պտուղ կը բերէր: Ասոնք նշանը Հշմարիտ ղիջման, կրակ տալը Սատանային, վարքը փոխելն է. թէ որ մեղաւորն իր վարքը չի շիտակեր, կրակ չէ պատրաստած, գրատունց է իր ղիջումը, երբ ղիջացած չէ: Խակ սանկ ապաշխարութեան Հետևանքը գործք ինչ է. անոր պահանջն ու սրանց ղիջման մեծնալն է, չարաչար մահ մը ուներնալ ու յաւիտեան գատապարտուիլ. "Խնդրեցէք զիս, և՛ի մեղս ձեր մեռանիցիք". (Յհ. ը. 21:)

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ՂԶ.

Խոստովանութիւն Հոգւոյ:

Ապաշխարութեան խորհրդոյն մեծագոյն մասը, ինչպէս անցած կիրակի ըսի ձեզի, սա իրեք բաներն են՝ ղիջում խոստովանութիւն և ապաշխարութիւն: Ղիջման վրայ խօսելու բաւականապէս անցեալ Հեղինակ, Հիմայ խոստովանութեան վրայ պիտի խօսիմ:

Խոստովանութիւն իրեն մեան ապաշխարութեան խորհրդոյն այն է որ, մեղաւորն իր ամեն մեղքերն ամբողջութիւնք քահանային՝ առնելն իրմէն պահանջեմ առնելու Համար: Ան խօսքս բացատրելէն առաջ պէտք կըլլայ որ պիտեննք Հոգւոյն ժողովքին սա բանիս վրայ ըսածը ևս: "Մեղաւորը պարտական է խոստովանութեան մէջն ամբողջութիւնք իր ամեն մահացու մեղքերը, որ չկրնայ իրենց քննելէն ետքը կը Հանգչայ որ գործէ է,

նաև ամենաճաճուկ նաև մաքով միայն գործածնելը ,, :
Ըս խոսքէն երկու բան կիմացուի. առջինն ան է որ մահացու մեղքերնիս միայն պարտական ենք խոստովանելու. իսկ ներե՛լ ինելը որչափ ալ գովելի բան է խոստովանելը՝ թէ աւելի խոնարհելու համար, թէ աւելի դիւրաւ անոնց թողութիւնն ընդունելու համար, թէ հոգինիս աւելի մաքրելու և սուրբ հաղորդութեան պատրաստելու, և թէ վեզ վանդի մէջ չիդնելու որ մահուչափ մեղք մը ներելի սեպելով լռենք, այսու ամենայնիւ պարտական չենք խոստովանելու. վասն զի ներելի մեղքը, կըսէ նոյն սուրբ ժողովքը, վեզ այ շնորհքէն չի զրկեր, և ուրիշ շատ կերպով կրնանք քաւել ներելի մեղքերնիս, զոր օրինակ աւժանապէս հաղորդուելով, չերմեռանդութեամբ հայրմեր մը ընելով, ողորմութիւն տալով, բարեպաշտութեան գործքեր՝ մահացուցմունք ու ձգնութիւն ընելով :

Երկրորդն ան է որ մեղքերնիս խոստովանանք ըլլալու համար՝ պէտք է որ ճանչնանք զանոնք ու յիշենք. իսկ ճանչնալու և յիշելու համար՝ պէտք է որ աղէկ մը քննենք խղճմտանքնիս, խորհունկը մտնելով : Ոչ ալ բան է շատերուն անհոգութիւնը տգիտութիւնն և անմտութիւնը՝ որ պարզ չերմեռանդութիւն մը կը սեպեն խոստովանանք ըլլալն, և անանկ դիւրաւ և առանց մտածութեան կերթան խոստովանելու՝ ինչպէս պատարագ մը սեանելու, օրհնութիւն մը առնելու : Երբեմն կըլլայ որ առանց խոստովանանք ըլլալու դիտաւորութեան ժամ կերթան. ու սեանելով որ խոստովանարանները պարապ են, և առանց սպասելու կրնան խոստովանիլ, շուտ շուտ քանի մը բան կը պատրաստեն ըսելու քահանային, եաևէն կէս սրտով կէս բերնով ներգործութեի մը կընեն զղջման, ու մէկէն կերթան կը խոստովանին և արձակում կառնեն. կը կարծեն որ խոստովանանք եղաւ գնաց : Բայց գիտէք խոստովանանք ըլլալ ըսելն ինչ ըսել է. ապօթք մը չերմեռանդութի մը ընել ըսել չէ, գայթի գալ ըսել է : Գիտէք խոստովանանք ըլլալն ինչ ըսել է. առ աձ գառնալ ըսել է, մեղքէն ետ կենալ ըսել է, մեղքէն սոսկալ. մեղքը սսել ու ամէն չարիքներէ գէշ սեպել ըսել է, մեղքերնուս վրայ զղջալ ցաւիլ ու մէյմըն ալ չխաբելու այ գէմ չընելու հաստատ կամք ունենալ ըսել է, զաձ բոլոր սրտանց սիրե-

լու և ինչուան՝ ի մահ իրեն ծառայելու առաջադրութիւն ունենալը ըսել է, ամենայն խոնարհութեամբ Յիսուս ուրիշ իյնալ, ու ձչմարիտ զղջմամբ իրմէն ողորմութիւն խընդրել ըսել է, որպէս զի ներէ մեզ, Թողութիւն առյ մեր մեղքերովը իրեն ըրած անարդանքներնուս, հաշտուի մեզի հետ, ու նորէն իր հնարհքն առանանք: Ա ամեն բանն ինչպէս կրնայ ըլլալ արտրանօք, քանի մը վայրկեանի մէջ առանց մտածելու և պատրաստուելու, և աղէկ պատրաստուելու: Անոր համար է որ այսչափ քիչ պտուղ կը հանեն խոստովանանքէն. անոր համար է որ շատ անգամ պարտաղը կերթայ խոստովանանքնին ու արդարծութիւն կընեն:

Ուրեմն աղէկ խոստովանանք ընլլալու համար առջի հարկաւոր բանն է՝ զմեզ այ յանձնել, խնդրել այմէ որ հնարհք տայ մեզի աղէկ քննելու խղճմտանքնիս, այսինքն մեղքերնիս ճանչնալու՝ ինչպէս վերջին գտատանին օրն իր տակալն առնալը եղած առեննիս պիտոյ ճանչնանք: Եսէր մեղքերնիս աղէկ մը ամփոփելով առանձին տեղ մը քաշուած՝ պէտք է քննենք զմեզ հօրը մահուչտի մեղքերուս վրայ, այ և տուրբ եկեղեցւոյ պատուէրանքներուն վրայ, մեր վնճակին պարտքերուն, մեր առաւտուրնին ու պաշտօնին վրայ, մեզի հանդիպած առիթներուն ու ինչ որ խորհրդով բանիս գործով ու զանցառութեամբ ըրեր ենք՝ ամեննուն վրայ պէտք է քննենք խղճմտանքնիս, պրպէս զի կարենանք մեղքերնուս լէ Թիւն և լէ ծանրութիւնն յիշել:

Բայց սա քննութեանս մէջ պէտք է երկու ծայրէն ալ զգուշանալ, վասն զի երկուքն ալ վնասակար են: Մէկ ծայրն է չափազանց հոգ ընելը, մեկալ ծայրն է անհոգութիւնը: Երկիւղած անձինք կան՝ որ չափէն աւելի հոգ կընեն խղճմտանքնին քննելու. կը քննեն ու նորէն կը քննեն, ամեն մանրմունր բաները մեծ բանի տեղ դնելով իրենց գլուխն ալ կը ձանձրացնեն, խոստովանօրն ալ: Ա՛լ գէշը սրն է. այնչափ հոգ կընեն քննութեան՝ որ երբեմն աւելի հարկաւորին կը պակսին, այսինքն ճշմարիտ զղջման: Իրաւ՝ քննութեան համան չանք ընելու է, բայց երկիւղած անձինք (որ քիչ մը քիչ են) հարկաւոր չէ որ այնչափ առեն անցընեն այնչափ հոգ ընեն. վասն զի նորելի մեղքերը ոչ ոք պարտական է խոստովանելու, խակ Թէ որ մահացու մեղք

մը ըլլած ուրիշ նէ՝ դիւրաւ մոռնալին կուգայ : Որպէս սաւելի չանք պէտք է ընէն ճշմարիտ զղջում ունենալու , սրտանց ցաւելու այդ դէմ ընելնուն համար , քան պէս անցեալ կեանքի ըսկ . վասն զի կրնայ ըլլալ որ մէկը ներելի մեղքով խոստովանանքի երթայ , ու ճշմարիտ զղջում չունենալով՝ խորհուրդը պարապ հանէ ու սրբութապղծութիւն ընէ :

Իսկ մեկալ ծայրն անցնողները , որ պէտք էր երկար սպեն ու չանքով խղճմտանքնին քննէին , անհոգ կըլլան , քիչ մը կը մոռնան , վեր ի վերոյ աչք մը կուտան խղճմտանքներնուն , կէս բերնով ներդաւծութիւն մը կընեն զղջման , ու մեկէն խոստովանալու կը վազեն : Աղէկ գիտցէք . ով որ այսմէ քիչ կը վախնայ , ով որ աշխարհասէր կեանք կը վարէ , ով որ կուշտցընէ խոստովանքը , պէտք է որ երկար սպեն ու մեծ չանքով իր քննութիւնն ընէ , այսինքն ինչ չանքով որ իր ամէնէն մեծ ու հարկաւոր գործքը կամ առուտուրը կընէ . չէ նէ , չի կրնար աղէկ խոստովանանք ընել : Տարի մը ձեռնարկիդ մի լսեր , կը տեսնէք թէ ինչ կը գտնայ . նորէն մաքրելու և ձերմակցընելու համար՝ անանկ քիչ մը ցօղուելով չի լըմընար . կաւ՝ օճառ՝ լիման՝ չի բաւեր , որչափ ալ մաքրէք՝ միշտ սեւութիւնը կը մնայ , բիծերը չեն անցնիր : Ասանկ կըլլայ անոնց խղճմտանքն ալ որ երկար սպեն չեն մաքրեր , սրանց խոստովանանքն կանցընեն . աղէկ մաքրելու համար շատ պիտի աշխատին . որչափ սպեն ալ անցընեն , որչափ չանք ընեն , սեղմորդ չէ . վասն զի որչափ քննեն՝ միշտ նոր աղտ մը կը գտնեն լսելու խղճմտանքնուն վրայ . ուստի սուրբ Օգոստինոսը կըսէ . Մարի խղճմտանքիդ խորունկը , աղէկ քննէ , ամէն դին պարտէ , ամէն խորշերը փնտռէ , ու մոռացածդ սպեն սկանգակ գարշութիւնները կը գտնես :

Խղճմտանքնիս սանձ աղէկ քննելէն ու մեղքերնիս միտքնիս բերելէն առքը , ճշմարիտ զղջմամբ ու վարքերնիս շիակելու հաստատ առաջադրութեամբ պէտք է խոստովանանքի երթանք՝ մէկիկ մէկիկ ու հաւատարմութեամբ մեր մեղքերը ծածուկ ամբաստանելնք քահանային : Այս ծածուկ ամբաստանութիւնը որ կընենք քահանային , այսինքն քահանային ականջէն վար խոստովանելը , միշտ ծանր երևցեր է ու կերևայ անոնց որ

այ գէմ ընելու յանդգնութիւն ու հպարտութիւն ունին, և եթէ քիչ մը խոնարհութիւն չեն ուզեր ընել գլուխ ծռելու քահանային առջեւն, որուն իշխանութիւն տուեր է ձեզ զնելիք արձակելու: Անոր համար միշտ խոստովանանքի գէմ եղողները չեն պակսած, ու չեն պակսիր, մանաւանդ կեանքնան՝ որչափ որ ախտերը կը շատնան ու կրքերը աւելի կը տիրեն: Իրենց անօրէն յանդգնութիւնն ինչուան հոն կը հասնի որ կը ջանան վերցնել խոստովանանքը, աւետրդ բան է, ձեզ չէ հրամեր, պատերը խոթեր են, ըսելով: Ինչ որ կուզեն՝ թող ըսեն, սուրբ հաւատքը մեզի կը տարվեցնէ որ խոստովանանքն ձեզային հրաման է, ինչպէս որ տրնտեղեան ժողովքն ալ վճռեց. այսինքն խոստովանութիւն խորհուրդը գրեթէ գրուած ըլլալը: Ինչ որ ալ անօրէններն ատոր գէմ ըսին ու գրեցին նէ, ամենուն ալ պատասխանն առին յայտնի ու զօրաւոր պատճառներով. ուստի անոնց գրած թուխուր գրքերը կարգացողները, թէ որ անոնց գէմ գրուածներն ալ կարդալու ըլլային՝ խեղճանին կը պատկէր որ ըսածնա պէս է: Բանն այն է որ բոլոր աշխարհն և տիեզերքն եկեղեցիներն ամէնկընդունին, ամէն քրիստոնեայք առաքելոց աւանդէն՝ և վեր միշտ ատանկ հաւատացին և ատանկ տուվեցուցին որ խոստովանանքը գրեթէ գրուած է, ու մեզմէ թողութեան համար հարկաւոր. չէ թէ միայն ատանկ հաւատացին, այլ նաև ատանկ՝ և գործ դրին: Ուրեմն ինչպէս կրնայ ըլլալ որ բոլոր կաթոլիկ եկեղեցին, ամէն քրիստոնեայք, ատանկ մեծ բանի մէջ խաբուած ըլլան: Չէ, կարելի չէ, վասն զի եկեղեցին անսխալ է, հոգին Ճշմարտութեան է իր առաջնորդը, չի կրնար սխալիլ ու խաբուիլ հաւատքի բաներուն մէջ: Ուրիշ՝ և զատ. քու ուզածդ մեր քահանայից տուած թէ չիտուած իշխանութիւն կապելու և արձակելու. քու խօսքը խիստ բացայայտ է. "Առէք հոգի սուրբ. եթէ ումէք թողուցուք գիտէք, թողեալ լինի նոցա. եթէ զուրկք ումէնիցէք, կալեալ լինի,,. (Յոհ. ի. 22:) "Զոր կապէք յերկրի, եղիցի կապեալ յերկինս. և զոր արձակէք յերկրի, եղիցի արձակեալ յերկինս,,. (Մտթ. ԺԸ. 18:) Հիմայ ըսէք ինծի. ինչպէս կրնան քահանաները ատ քու տուած իշխանութիւնը գործածել, այսինքն պատշաճ եղած ատիկը մեզմէ թողութիւն տալ կամ չի-

տալ. կուզէք որ կոյրկուրայն ինչպէս որ կը հանդիպի նէ, կամ ինչպէս որ խեղուրնուն կը փչէ, մէկն ալ մէկալը կապէն, տար մեղքերուն Թողութիւն տան, անոր չհատան. արդարութի՞ւ տակէց անկրաբան կրնայ ըլլալ: Ուրեմն թէ որ ալէկ պէտք է բանի ցընեն իրենց իշխանութիւնն՝ արժանաւորին արձակուած տալով, անարժանին չհատալով, հարկ է որ գիտնան ա նոնց մեղքերուն Թիւն ու ծանրութիւնը. իսկ Թէ որ մեղաւորը չկրցայնէ իր մեղքն ու չխոստովանի նէ, ինչպէս կրնայ քահանան գիտնալ անոր մեղքերն ու անարժան կամ արժանի ըլլալը: Մէյմն ալ քահանան արձակուած տալէն առաջ ապաշխարանք անոր մեղաւորին գործած մեղացը համեմատ. ուրեմն ծանր ապաշխարանք չիդնելուս համար՝ որուն որ Թեթև պէտք է դնել, ու Թեթև չիդնելուս որուն որ ծանր պէտք է դնել, հարկ է որ գիտնայ ապաշխարողին մեղքերը, ինչպէս որ գաւառը մը պէտք է ալէկ գիտնայ յանցաւորին ամէն ըրածները, որպէս զի ըստ այնմ ալաստ կամ պատժէ, ծանր կամ Թեթև պատիժ տայ իրեն: Ասանք անանկ յայտնի պատճառներ կան, որ կը պատահեցընեն մարդը:

Ուրեմն այնչափ հարկաւոր է այսչափ Թողութի առնելուս համար ամէն մահացու մեղքերնիս քահանային խոստովանելն որ, եԹէ մէկը կրնայ խոստովանիլ ու չխոստովանիր նէ՝ մեղացը Թողութիւն չըլլար նաև բոլոր աշխարքիս ապաշխարանքներն ընելուս ըլլայ: Վասն զի առանց խոստովանանքի՝ քահանայն արձակուած չի կրնար տալ. ու երբոր քահանայն արձակուած չի տար, և ոչ ալ Աստուած, ինչպէս յայտնի կըսէ Քրիստոս մեր. "Եթէ ումեք Թողուցուք զմեղս, Թողեալ լինին նոցա. եԹէ զրուցուք ումիցիք, կալեալ լինի,,: Տեսէք ուրեմն ինչ անհատի խօսքեր են ասոնց բերնէն ելած խօսքերն որ, իրենք չեն խոստովանիր՝ հերիք չէ, ուրիշներուն միտքն ալ կուզեն պղտորել ու խոստովանանք ըլլալէն ետ կեցընել:

Բայց կրնայ մէկուն մտքէն անցնիլ որ ինչո՞ւ Աստուած պարտքը դրեր է վրանիս՝ մեր մեղքերն ուրիշի զուրցելուս, որ մարդուս խիստ ամչնալը կուգայ. ինքը որ մեր ամէն մեղքերը գիտէ, տեսնելով մեր զղջումը՝ կրնայ շիւիշտակ Թողութիւն տալ, առանց խրկելուս զմեզ քահանային:

Իրաւ է, կրնայ անանկ ընել՝ թէ որ ուզէր նէ, բայց չէ ուզած. ուզէր է որ գլուխ ծռելնիք, խոնարհելնիք մեղքերնիս քահանային, որպէս զի պատուիժ ըլլայ իրեն դէմ ըրած մեր յանդգնութեանն ու հպարտութեանը. մի կրնայ իր անձին խնամութիւնն ընել որ ինչքա՜ տանկ ըրինք: Ինչ ապերախտ պիտի ըլլայ ան մարդն որ զիա՜ նախատելէն եւթը՝ գանգատի իր բարութեանն ու ողորմութեանը վրայ, երբոր մէկ խոստովանանքով մը թողութիւն կրնայ ընդունիլ իսկին: Կուզենիք որ ա՜ խոհեմդ հարցընէ մեզի. ինչ կարօտութիւն ունի մեզի ա՜. ինչ պարտք ունի մեր մեղքերուն թողութիւն տալու. ընդհակառակն այնչափ մեծ անարգանք ու նախատինք է մեր մեղքերուն իրեն դէմ ըրածնիս, որ մէկ մահացու մեղք մը հերիք էր՝ որ մէկէն զմեզ ամենայն արդարութեամբ դժոխքին տակը խրկէր: Ուրեմն թէ որ կը համբերէ և կը խոստանայ մեզի թողութիւն տալու այսչափ քիչ բանով, այսինքն խոնարհելով մը ու մեղքերնիս ըսելով քահանային՝ որ երկրի վրայ իր տեղը դրեր է, միշտ շնորհք մըն է և անանկ մեծ շնորհք, որուն համար պարտական ենք շնորհակալ ըլլալ միշտ: Թէ որ թագաւոր մը մահապարտի մը ըսէր որ՝ քեզ մահուընէ կը խնայեմ և յանցանքիդ կը ներեմ, եթէ երեսս ըրած յանցանքդ անկեղծութե՜ պատմես իմ փոխանորդիս, մեծ շնորհք չէր՞ ըլլար ըրածը. մէկէն չէր երթար յանցաւորն ու ըսխոսէր իր յանցանքը խոստովանելու: Ուրեմն ա՜ որ կը խոստանայ մեղքերնուս թողութիւն տալ, զմեզ դժոխքէն խնայելու, մեզի արքայութեն տալ, թէ որ անկեղծութեամբ խոստովանինք քահանային, մեծ շնորհք չէ՞ ըրածը: Անանկ է նէ, գանգատելու տեղը՝ շնորհակալ ըլլանք ա՜, ու չկանանք իր տուած շնորհքը բանեցընել:

Սատանան գիտնալով որ ինչ մեծ օգուտ է մեզի խոստովանանք ընելը, կը ջանայ առելի ընել զանիկա, որպէս զի մարդիկ ետ կենան անկէց. խակ երբոր կը տեսնէ որ ետ չեն կենար, կը ջանայ որ ալէկ չխոստովանին. ու երեսնց մահաբեր թոյն ըլլայ ան որ կեանք պիտոր տար երեսնց: Ուրեմն որպէս զի չխոստովանի՜ սատանային՝ որ կը ջանայ ետ կեցընել զձեզ խոստովանելէն, առըլ եկեղեցին պարտք կը դնէ՝ գոնէ տարին մանգամ խոստովանելու. խակ ա՜ պատուիրանքէն պար-

ալկան ունք երբեմն երբեմն խոսակցելու, այսինքն երբոր ինչ և իցէ կերպով մահուան վտանգի կամ ծանր փորձութեանց մէջ կը գտնուինք. անոր համար պէտք է որ առեպ խոսակցինք: Բայց խոսակցանքնիս ա ղէկ և օգտակար ըլլալու համար, մանկ ըրէք ինչ պիտի ընենք:

Առաջուց ըսի որ խոսակցանքին ամբաստանութիւն մըն է որ մեղաւորը կընէ իր մեղքերն յայտնելով: Ա ամբաստանութիւն բառը մեծ նշանակութիւն ունի. Թէ որ ամբաստանութիւն է նէ, պէտք է խոնարհութեամբ ընել. նախ նեղքին խոնարհութեամբ, ճանչնալով մեր խելքութիւնը, մեր տկարութիւնը, մեր պակասութիւնները, ամբնալով անոնց վրայ ու ղջալով. երկրորդ նաև աստուածին խոնարհութեամբ, այսինքն քահանային հետ անանկ խոսելով՝ ինչպէս յանցաւոր մը դատաւորին հետ կը խոսի, որ զինքն ազատէ կամ դատապարտէ պիտոր. չէ թէ ինչպէս ոմանք կընեն՝ պատմութիւն պատմելու պէս, կամ ալ գէշ՝ ըրածնուն վրայ պարծելու պէս, կամ ինքնահաւանութեամբ ջուղելով որ խոսակցանահայրին զլուխ տալ և յանդիմանէ: Բայց գիտնան սանկիները որ քանի որ հպարտութեամբ կելլեան խոսակցարան, անպտուղ կելլեն անկէց. խոնարհութիւն պէտք է ունենան, ինչպես հոգեսանին ալ իրենց պատին խոնարհութեանը համեմատ պիտոր ըլլայ խոսակցանքի դնացած աստիճանին՝ առանց ոչ նայնասիրութեան:

Թէ որ խոսակցողն ինքը զինքը պիտոր ամբաստանէ, ուրեմն պէտք է որ իր մեղքերն ըսէ՝ չէ թէ ամբաստանութիւնները ու բարեգործութիւնները. ուրեմն մեղքերը պէտք է խոսակցի՝ չէ թէ իր ազգատութեանը խելքութեանը գիրքագիտութեանը վրայ գանգատի, կամ ուրիշ բաներու վրայ խօսի՝ որ խոսակցանքի հետ վերաբերութիւն մը չունին: Բայց գիտ հասկցուր ամբանը ոմանց. խոսակցանքի կուգան, ու կըսկսին պատմութիւններ պատմել. քառորդ մը, կէս ժամ կանցնի, դեռ մեղք մը լսած չունին. ոչչափ ալ խրատ զլուխ խոսակցանահայրն, իրենց սովորութիւնը չեն ձգեր: Սուրբ Անտոնիոսը կըսէ՝ որ պէտք չէ թողու խոսակցանահայրը, որ խոսակցողները ուրիշ աշխարհ խոսքեր ընեն խոսակցանքի մէջ. վասն զի ասանկ խոս-

քեզ անանց միաքը կը ցրուեն, ու զղջման արդելք կըլ-
լան : Ին ալ չըլլայնէ, խոստովանահօրը գլուխը դդում
կը գտնեն, որեն առեն կտրտընցընել հոտաան, ուրիշ
սպասողներուն ալ խոստովանանքի արդելք կըլլան,
պէտք կըլլայ երբեմն որ բոլոր առաուն սպասելէն ետքն՝
առանց խոստովանելու տուն դառնան :

Թէ որ խոստովանողն ինքը զինքը պիտոյ ամբաստա-
նէ, ուրեմն հոն պատճառանքներուս ինքը զինքն արդա-
րացընելու տեղ չէ : Ոմանք մեղք մը կը խոստովանին
չեն խոստովանիր, մէկէն պատրաստ է պատճառանք-
նին. որն էրկանը վրայ կը ձգէ մեղքը, որը կնկանը, որը
զաւկընեղուն, մէկն ալ՝ մէկն ան պատճառ կը բերէ.
յանցանքնին կուզեն ըսել, բայց չեն ուզեր յանցաւոր
երեւնալ. ա՛ն է խոստովանանք ըլլալնին : Մէկն որ իր
մեղքերը կարդարացընէ ու կը ջանայ ծածկելու, նոյն
է թէ չիխոստովանիր : Ի՞նչ բանի կուգան ատ պատ-
ճառանքները. մեղքն եւլած է, այ դեմ ընելու ոչ ելք
բէք պատճառ կրնանք ունենալ, ուրեմն ըրածնիս
միշտ մեղք է, ուրեմն խոստովանինք մեղքերնիս՝ ա-
ռանց պատճառանքներ փնտռտելու, ան ատենը խոս-
տովանանքնիս խոստովանանք կըլլայ : Տեսէք ինչպէս
կատղեթէ Դաւիթ մարգարէն. "Մի խոտորեցուր սիրտ
իմ բանիւք չարութեան, պատճառել զպատճառս մե-
ղաց". (Սղմ. ճԽ. 4 :) Տէր իմ, մի թողուր որ պատ-
ճառանքներ փնտռտեմ մեղքերս արդարացընելու : Ոյն
ատենը մենք ալ պէտք է ընենք խոստովանանքի երթա-
լու առեննիս :

Թէ որ խոստովանողն ինքը զինքը պիտոյ ամբաստա-
նէ, ուրեմն իր մեղքերը պէտք է ըսէ, չէ թէ ուրիշնե-
րունը : Բայց կան որ, կարծես թէ ուրիշներուն մեղ-
քերը կուգան խոստովանելու. կան որ, խոստովանանք-
նին կըսկսին մէկը մէկալն ամբաստանելով առանց զի-
րենք ամբաստանելու. չեն մտածեր որ ատանկ ընելը՝
խոստովանանքին մէջ բամբասանք ընել է, խոստովանանք
ըլլալու տեղ՝ արտապզտութիւն ընել է : Ուրեմն մեր
մեղքերը խոստովանինք, ուրիշներուն երեսից թողունք
որ խոստովանին. ամեն մարդուն իր մեղքերն իրեն
կինայ խոստովանիլ, չէ թէ մեզի :

Վերջապէս թէ որ խոստովանողն ինքը զինքը պիտոյ
ամբաստանէ, իր ամեն մեղքերը պիտոյ յայտնէ, ու-

բնչն խոստովանանքն ամբողջ պէտք է որ ըլլայ, այսինքն պէտք է որ խոստովանողը ամբաստանէ իր ամեն մահացու մեղքերն որ՝ խղճմտանքն ալէկ քննելէն ետքը միտքը կուգան, առանց պահելու և ոչ մէկ մեղք մը ամօթով կամ չարութեամբ: Ի՛նչ գէշ ախտ է ոմանց ախան որ խոստովանանքի մէջ մեղք կը ծածկեն. իրաւ է որ երբեմն մարդս խիստ կամաչէ, սաստիկ ամօթ մը կուգայ իրեն քանի մը տեսակ մեղքերն յայտնելու. բայց ավ որ սրտանց զղջացած է ու կը բաղձայ այ հետ հաշտուիլ, սատանան իրմէ հեռու վռնտել. գիւրաւ կըյաղթէ ամօթին. մանաւանդ որ քաշած ամօթն ալէկ ապաշխարանք մըն է՝ այ արդարութեանը հատուցում ընելու, և որուն ալ որ կըյայտնէ նէ՝ իրեն միայն մը չի կրնար ընել, և ոչ կը զարմանայ իր վրայ. վանն ալ խոստովանահօր մը կըյայտնէ, որ գիտէ մարդուս տկարութիւնը, կարեկից կըլլայ, գիտէ սիրով իր պէտքը հոգալ, խոստովանահօր մը՝ որ լսածը պարտական է անանկ ծածուկ պահել, որ մեռնիլ ալ պէտք ըլլայ նէ՝ չի կրնար լսածն յայտնել, ինչպէս սուրբ Յոհաննէս Նեպոմուկեցին մեռնիլ յանձն առաւ, որպէս զի Բոհեմացւոց թագաւորին իր թագուհւոյն խոստովանածը չի յայտնէ: Բայց սա ըսէք ինծի. սա մեղքն որ այդչափ կամաչէք խոստովանելու, կամ մաքառելով դրած կը որ եաքը եաքը խոստովանիք, և կամ չէք ուզեր ամենևին խոստովանելու: Թէ որ եաքը եաքը սխալ խոստովանիք նէ, ալ լաւ է որ սկզբնէ ընդ հիմակուց մէկէն խոստովանիք. վասն զի ուշացընելով՝ երկու ամօթ կուներնաք, մէյմը քանի մեղքին ամօթը, մէյմըն ալ անոր պատճառաւն ըրած արհամարհութիւններուդ, ու քանի անկէց ետքն եղած խոստովանանքներովդ նորէն ըլլալու ամօթը: Իսկ թէ որ մաքառելով դրեր կը ամենևին չխոստովանելու նէ, ուրեմն գժոխք երթալն աչքընիդ առեր կը, ձեզի փրկութիւն չկայ՝ թէ և աշխարքիս ամեն ապաշխարանքներն ու ճգնութիւններն ընէք ընդ: Բայց սատանայով գոնէ ծածուկ կը ճնշի մեղքերնիդ, մէկը չի գիտնար: Հոս է մեծ խաբէութիւնը. ան մեղքն որ հիմայ մէկու մը չէք ուզեր խոստովանիլ ամենէն ծածուկ, եաքը բոլոր աշխարքիս առջևը պիտի յայտնուի Յովսափաթ ձորին մէջ. ուր որ ձեր խոստովանահայրն ալ պիտոր տեսնէ իրմէն պահած մեղքը.

նիդ Ճակատնուդ վրայ գրած . ու խաղք ու խաւեր ըլ-
լաք ամաչէք պիտոր որ՝ քիչ մը ամօթ չնքաշելու հա-
մար՝ խոստովանանքի մէջ մեղք ծածկելով՝ յաւիտեան
դատապարտուելցաք : Ուրեմն որ դին դառնաք նէ՝ ա-
ւելի լաւ է պիտոր ընելն ու ամօթը յաղթել, ու խոստովա-
նանքի մէջ մեղք չիսպահելը :

Ըհ թէ միայն պատրիկան է ամմեն մարդ յայտնի գիտ-
ցած մահացու մեղքերը խոստովանելու , այլ նաև տա-
րակուսականներն ալ, այսինքն թէ անոնք՝ որ չի գիտեր
մահացու են թէ ներելի , թէ անոնք որ աղէկ չի յիշեր
ընելը կամ չընելը , և թէ անոնք՝ որ միտքը չի գար խոս-
տովանած ըլլալը : Բայց խիստ վախկոտ ու խղճահար
եղողներն որ միշտ տարակոյսներ կը հանեն , վայ աս
մեղքն ալ ըրած պիտոր ըլլամ, վայ աս մեղքս մոռցած
պիտոր ըլլամ խոստովանելու , վայ աս մեկալ մեղքս ա-
ղէկ խոստովանած պիտոր չըլլամ՝ ըսելով, սաանկներն
պէտք է իրենց խոստովանահօրը մոխիկ ընեն , ու տարա-
կոյսներնուն տեղիք չիտան :

Բայց՝ ի մահացու տոյգ ու տարակուսական մեղքե-
րէն՝ պէտք է խոստովանիլ նաև անոնց պարագաները ,
թէ՝ անոնք որ մեղքին տեսակը կը փոխեն , և թէ անոնք
որ մեղքը խիստ կը ծանրացընեն : Աս պարագաներն ա-
ղէկ Ճանչնալու Համար՝ պէտք է քննել նախ թէ ոնչ է
մեղք գործողն ու որուն հետ գործեր է . այսինքն եկե-
ղեցական կամ կրօնաւոր է թէ աշխարհական, ազգական
է թէ օտար , կարգուած է թէ ազատ : Երկրորդ պէտք
է քննել մեղքին նիւթն ինչ ու ծրջակ ըլլալը . այս-
ինքն զոր օրինակ գողցած բանը սրբազան է թէ հասա-
րակ , շատ է թէ քիչ , հարուածս մարդէ գողցած է թէ
աղքատ : Երրորդ պէտք է քննել՝ թէ ուր ըրեր է մեղ-
քը . զոր օրինակ ժամու մէջ, յայտնի տեղ, թէ ծածուկ :
Չորրորդ պէտք է քննել՝ ինչ բանով ըրեր է մեղքն , ինչ
հնարք բանեցուցեր է ան մեղքն ընելու . զոր օրինակ
կախարդական կամ աւելորդապաշտական բաներով,
տգօրինաւոր արուեստով, թղթեր գրելով կամ ուրիշ
ձեռքով մէկը մեղքի մէջ ձգելով : Հինգերորդ պէտք
է քննել՝ ինչ կերպով եղած է մեղքը , զոր օրինակ կիր-
քի մէջ կամ չարութեամբ կամ վախով կամ պայթակ-
ղութեան տալով : Վեցերորդ պէտք է քննել՝ ինչ վախ-
Ճանի համար ըրեր է , զոր օրինակ ուրիշը մեղքի մէջ

ձգելու համար, կամ ձրև ևոյե չար մարքով, թէ և ըսածը բարեպարծուհիւն ըլլայ: Եօթներորդ պէտք է քննել ինչ օր ու ժրջան առեն ըրեր է մեղքը. զոր օրինակ պատառ ու մեղքի մէջ անցուցած օրը աօ՞ն օր էր թէ լաւ օր, ժրջան առեն ան առելուհեանը կամ գէշ կրքին մէջը կեցեր է, շաբաթ մը, ամիս մը, թէ տարի մը: Ա է կերալը ձանձնալու մեղքին պարապանեըն որ հարկաւոր են խոստովանանքի մէջ բացատրելու. վասն զի երբեմն պզտիկ մեղքը կը մեծնայ առնցմով, կամ մէկ մեղքը իրեք չորս մեղք կըլլայ:

Բայց տղէկ խոստովանանք ըլլալու համար, աս բաները չեր է ' և զատ նաև մեղքերուն թիւը ձիշդ ըսելու է, թէ որ գիտենք նէ. զոր օրինակ աս կամ ան մեղքը երկու կամ հինգ կամ տասն անգամ ըրած ըլլալնիս: Իսկ թէ որ ձիշտ թիւը չենք յիշեր նէ, մեզի երևցածը պիտի ըսենք, զոր օրինակ աս կամ ան մեղքը տաս տասուերկու անգամ ըրի ըսելով: Իսկ թէ որ մէկն այսչափն ալ չյիշէ նէ, գոնէ որչափ առեն ան մեղքին մէջը կեցնալը պէտք է ըսէ. զոր օրինակ այսչափ օր, կամ այսչափ շաբաթ, կամ այսչափ ամիս, կամ այսչափ տարի, աս կամ ան մեղքին մէջը շարունակեըն, օրը մէկ երկու անգամ իյնալով. բայց միշտ անկեղծութեամբ ձշմարիտը պէտք է խոստովանի, ոչ աւելի և ոչ պակաս, առանց ամենևին տատ ըսելու. վասն զի խոստովանանքի մէջ ըսուած տուտը գիւրաւ կրնայ մահացու մեղք ըլլալ:

Ասոնք են խոստովանանքի վրայ նարկաւոր գիտնալու բաները. հիմայ կը մնայ որ ջանաք լսածնիդ միտք պահելու, և՛ի գործ դնելու, որպէս զի ապաշխարութեան խորհուրդը ձեզի օգտակար ըլլայ:

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ՂԷ.

Ապաշխարանք կոչուելու վրայ:

Ո՞վ կ'ըսէ որ խոստովանանքի վրայ խօսելէն ետքը, հիմայ կը մնայ որ ապաշխարանաց կատարման վրայ խօսիմ, որ երբոր մսան է ապաշխարութեան խորհրդոյն

որն որ ձեզի բացատրել խոստացայ : Բայց սպասելու-
թենքի վրայ խօսել սկսեցէն առաջ, սկզբ է խոստովա-
նանքի վրայ քան մըն ալ ըսեմ, որ անցեալ անգամ ա-
սեն չունեցայ ըսելու : Ըսի որ խոստովանանքն ամբաս-
տանութիւն մըն է, որ մեղաւորն իւրեն վրայ կընէ քա-
հանային՝ ամէն մեղքերն յայտնելով, սուրբին իրմէն
արձակուած առնելու համար : Ա՛ս եօթն բառերս, այս-
ինքն "առնին իրմէն արձակուած առնելու համար",
ազէկ դիտելու բաւական են : Մեղաւորը քահանային
կամբաստանէ իր ամէն մեղքերն՝ արձակուած առնելու
համար. բայց երբ. մեկէն, խոստովանածին պէս. հոս
է ամենից անմիտ պահանջմունքը : Քանի մէկը իշխանու-
թիւն տուած քահանայից արձկելու, բայց կապելու
իշխանութիւն ալ տուաւ. այսինքն մեղաց թողութիւն
տալու և չտալու. "Եթէ ումեք թողուցուք զմեղս,
թողեալ լիցի նոցա. եթէ զսուրբ ունիցիք, կալեալ
լիցի" : Ինչո՞ւ տուաւ սա իշխանութիւնը, չէ թէ միայն
արձկելու՝ այլ նաև կապելու. անոր համար որ բանե-
ցընեն. ուրեմն իշխանութիւնին բանեցընելու համար՝
պէտք է որ երբեմն ալ արձակուած չտան. չէ նէ, անօ-
գուտ կըլլար կապելու իշխանութիւն ալ առնելնին,
բաւական էր արձակելու իշխանութիւնը : Ուրեմն ե՛ր-
բոր կապելու իշխանութիւնն ալ տուաւ, կուզէ որ բա-
նեցընեն. տուաւ, որպէս զի իմացընէ որ ամէն մեղա-
տուին մէկէն արձակուած տալ պէտք չէ, որպէս զի իմա-
ցընէ որ ուզածնուն պէս պէտք չէ բանեցընեն առած
իշխանութիւնին, այլ խելքով ու խոհեմութեամբ,
արժանաւորներուն՝ մէկէն արձակուած տալով. իսկ ա-
նարժանները չտալով կամ ուշացընելով : Անկայ
արևս այս յայտնի է. բայց կան որ խոստովանանքի
կուգան՝ առանց հաւատքին հարկաւոր բաները գի-
նալու, կան ալ որ կուգան առանց գայթակղական վար-
քերնին մէկդի դնելու, առանց վճռաւոր բարեկա-
մութիւններէն, մեղքի մերձաւոր առիթներէն հեռա-
նալու. կան ալ որ շատ տեղէն՝ ի վեր ոնտակացեր
են մեղքի մը մէջ, շարունակ նոյնէն կուգան. կան ալ որ
գողցածնին ետ չեն տար, ըրած վնասին չեն հատու-
ցանել. կան ալ որ ատելութիւն սիրտ ունին ուրիշներուն
մէջ, չեն հաշտուիր ուրիշի հետ. երկար չընեմ, մէկիկ
մէկիկ ամէնքն ըսելու ըլլամ նէ չի լմընար. կան ալ

որ հազիւ տարին մէյմը կը խոստովանին , ու միշտ նոյն դէշ կեանքը կանցընեն , միշտ նոյն մեղքերը կընեն , տար- բերութիւն մը չերևար վրանին . այսու ամենայնիւ վեր 'ի վերոյ քննութիւն մը ընելէն եաքը , աւելի մարդ- կային նկատմունքի համար , սովորութիւնը տեղն եր- թալու համար , քան թէ սրտանց ցաւելով մեղքերնուն վրայ , առանց կամք ունենալու որ խելոքնին գլուխնին ժողվեն , կուգան խոստովանելու , և կուզեն որ խոս- տովանահայրը մէկէն իրենց արձակումնին տայ . անոր հա- մար ալ անանկ խոստովանահայր կը փնտռտեն , որ դիւ- րաւ արձկէ զնոսա . այսինքն կոյր առաջնորդ մը կը փնտռտեն , որ իրեն հետ մէկտեղ փոսն իյնան աւե- տարանին բանն կ'ըսէ . “ կոյր կուրի յորժամ առաջ- նորդէ , սխալէ , և երկոքեան 'ի խորխորատ անկանին ,, . (Մտթ . ԺԵ . 14 :) Իսկ թէ որ խոստովանահայրն ար- ձակումնին չուզէ տալ , կամ ուշացընէ իրենց բաւական հա- մար , որպէս զի վարքերնին շիտկեն , ձամբայ գան , պատրաստուին աղէկ խոստովանանք մը ընելու , իրենց անխրատութիւն ըրած ըլլայ ատկան , ու խօսք տալէն եաքն որ շաբաթ մը կամ ամիսմը մը գառնան , ալ չեն գառնար մինչև մէկալ տարի , ան տակաւին մեղ- քերուն մէջը կենալով : Բայց տանկ ընելնին ինչ նշան է . նշան է որ մեղքերնուն վրայ զղջացած չէին . վասն զի թէ որ զղջացած ըլլային նէ , ամէն ջանք կընէին՝ օր մը առաջ ան մեղքերէն խալըսելու , և այ հետ դաշ- տուելու : Իսկ թէ որ զղջացած չէին նէ , ուրեմն խոս- տովանահայրն իրաւունք ունէր իրենց արձակումնին չի- տալու . թէ որ տուած ըլլար՝ գէշ կընէր , իրենք ալ սրբապղծութիւն կընէին արձակումը առնելով : Վայ ան խոստովանահայրներուն՝ որ մէկէն արձակումը կը կտրեն . վայ ան խոստովանահայրներուն՝ որ անարժան- ները կարձրկեն այ յոյսին կամացը դէմ , որ կարգիլէ տալը բանեին անարժաններուն առջին չիգնել . “ Մի տայք զսրբութիւն շանց , և մի արկանէք զմարգարիտս ձեր առաջի խոզաց ,, . (Մտթ . է . 6 :) Վայ ան խոստո- վանահայրներուն՝ որ զղջման ու դարձի նշան չիտեսող մեզաւորները կարձրկեն . վայ ան խոստովանահայրնե- րուն , կրակ չոգին տալը եղեկիել մարգարէին բերնո- վը , որ կոյր են , չեն տեսներ մեզաւորներուն վէրքերն որ՝ ախտ եղած գետին ընեն . այ հետ հաշտութիւն կը

խոտանան իրենց՝ այլ կոչմանէ պատիժ սպառնալուա-
ղը, կը ջանան սպահովելու զիրենք՝ արաբունին վախ
ձգելու տեղ, գլխընուն տակը կախուլ բարձ կը դնեն
զիրենք ախտերնուն մէջ հանգարտ քնացընելու համար՝
առանց խղճմտանքնին զարնելու. "Վայ դոցա՝ որ ե-
թան զհետ ոգւոց իւրեանց, և ամենևին ոչ տեսանեն...
որ մարգարէական խոշտոլութիւն, և ոչ գոյ խաղաղու-
թիւն. որ կարեն կարկատեն զբարձիւնեալդ 'ի նեղքոյ
ամենայն արմկան ձեռին, և առնեն գլխապիս գլխոյ
ամենայն հասակաց՝ թիւրել զանձինս ,,. (Եզեկ. ԺԳ.
3. 16. 18:) Վայ այն խոտովանահայրներուն՝ որ իրենց
թուլութեամբը զձիծ կը մտանեն, իրենց պաշտօնը կը
մտանեն, իրենց հոգին ալ՝ խոտովանորդաց հոգին
ալ կը մատնեն. վասն զի ինչպէս սուրբն Կիպրիանոս
կըսէ, զանազան մեղքերնուն տիրմէն գուրս հանելու տե-
ղը՝ աւելի խորունկը կընկղմեն: Ի՞նչ տսկալի համար
պիտոյ պահանջէ իրենցմէն ձիծ. "Զարիւն նորա՝ ի
ձեռաց քոց խնդրեցից ,,. (Եզէկ. Գ. 20:) Ո՜հ ի՞նչ
տսկալի պատիժ պիտոյ քաշեն՝ թէ որ հոգի մը իրենց
պատճառաւ կամ իրենց անհոգութեամբը կորուսեալու
ըլլայ. պէտք է որ իրենց հոգին ալ կորուսու. "Ընձեն
ընդ անձին տուժեսցի ,,. (Ղեւտ. Լե. 18:) Տեսէք ու-
րեմն ո՛րչափ անխելք են խոտովանահայրութիւնը զլո-
սանք մըն է ըսողները. խոտովանահայրութիւնն ամ-
մենէն ծանր, ամմենէն վսանգաւոր պաշտօնն է: Տե-
սէք ո՛րչափ անխելք են արձակուամ ուզողները, երբոր
խոտովանահայրը չի կրնար տալ. ուրիշ բան չէ ուզած
նին, բայց իրենց ու խոտովանահօրը կործանումը: Եր-
բոր խոտովանահայրդ արձակուամը կուշացընէ, ըսել է
որ չի կրնար տալ. երբոր կուզէ որ նորէն գառնաս,
քու օգտիդ համար կընէ, իր պարտքը կը կատարէ: Ու-
րեմն չէ թէ միայն դժարդ պիտոյ չեղանդա-
նիս պիտոյ, այլ պէտք է աւելի խոնարհիս մեղքերուդ
ծանրութեանը վրայ, պէտք է աւելի զղջաս, պէտք է
աւելի պահես իր տուած խրատները. և ամէն չանք
ընելէն առաջ քու վարքդ շիտկելու և գրանց առ ձիծ
գառնալու, նորէն երթաս խոտովանելու, պէտք ըլ-
լայ նէ՝ երկու իրիք շորս անգամ ալ, ինչուան այ օգ-
նութեամբն ալէկ խոտովանանք մը ըլլաս, այ հետ
դաշտուխս, ու գոհ ըլլաս: Ան եր ինոցած ըսելիք

խաղողականի վրայօք. հիմայ գանք ապաշխարանքին վրայ, որ խաղողականացը կը գնէ, ու խաղողականը դին պարտական է կատարելու:

Ապաշխարանքն այ արդարութիւնը հաստատուած ընելու համար է, ան անարգանացը առնլն՝ ինչ որ մեր մեղքերուն ըրեր ենք նրեն: Բայց ով կրնայ սա հաստատուած ընել, ով կրնայ ան անհուն նախատանացը հաւասար փոխարէն տալ այ արդարութեանը. անկարելի է, չենք կրնար ինքնրեննուա, թէ և աշխըրքիս ամէն ճգնութիւններն ու բարեգործութիւնները ընելու ըլլանք: Բայց ան որ ինքնրեննուա չենք կրնար, մեր փրկչին չարչարանքներուն ու մահուամբը կրնանք. վասն զի Քրիստէրն մեր իր անհուն արդեանցը հետ միացընելով մեր բարեգործութիւնները ճգնութիւններն ու ապաշխարանքն՝ անանկ զօրութիւն մը կուտայ անոնց, որ կրնան հաշտեցընել զմեզ մեզի հետ, և իր չարչարանքներուն ու մահուանը հետ նուիրելով զանոնք երկնաւոր հօրը՝ մեզի համար միջնորդութիւն կընէ, որ ընդունի զանոնք մեր պարտքերուն քաւութիւնը համար ամէնային արդարութեանը հաստատմամ:

Ուրիշ անգամ ըսի ձեզի ինչպէս պարտական ենք ամէնքնիս ալ ապաշխարելու, այ արդարութեանը հաստատմամ ընելու համար: Հիմայ ասա ալ կրսեմ որ թէ և ամէն ապաշխարութեան խորհրդովը՝ քահանային արձակմամ ատլովը՝ մեր մեղքերուն կընդրկ, և յաւիտենական պատիժը կը վերցընէ մեր վրայէն, բայց ժամանակաւոր պատիժը միշտ չի վերցներ, կրսէ սրխտեն դեան սուրբ ժողովքը. մանաւանդ թէ որ սուրբ գրքին մէջն եղած օրինակներուն նայելու ըլլանք նէ, կուզէ ամէն որ ժամանակաւոր պատիժը կամ հոս կամ անդին քաշենք. վասն զի ինչպէս որ իր ողորմութիւնը կը յօժարի մեր մեղքերուն թողութիւն տալու, ասանկ ալ իր արդարութիւնը կը պահանջէ որ մեղքերնուս պատիժը քաշենք: Ադամ դրախտին մէջ մեղանչելէն ետքը՝ թէ և այմէ թողութիւն առաւ իր մեղքին և յաւիտենական պատիժէն խալըսեցաւ, բայց ժամանակաւոր պատիժը պէտք եղաւ որ քաշէ, դրախտէն դուրս վռընտուելով և ինըհարիւր տարի սաստիկ ապաշխարանք ընելով: Իսրայէլացիները մեղանչեցին կռապաշտութիւն ընելով. Մովսէս մէջ մտաւ, աղաչեց, թողութիւն ա-

ուս իրենց համար . բայց չխնայեցան ժամանակաւոր պատիժէն , որ ան ապառնացաւ իրենց , ու նոյն իսկ Մովսէս իրենց խնացուց որ այլ պատժուէին պիտոյ ըլլած մեղքերնուն համար ինչուան երկրորդ ու չորրորդ պոլսո : Մովսէս ալ մեղանչեց՝ այ ամենակարողութեանը վրայ թերահաւատութիւն ընելով . ան իրեն նեղեց , բայց իր մեղքին պատիժ՝ արգիլեց որ աւետեաց երկիրը չկրնայ մանել , հրամեց որ դեռ հան չհատած մեռնի : Մեղանչեց Դաւիթ՝ Բեթսաբէին հետ շնութիւն ընելով , և Ուրիան սպաննել տալով . Նաթան մարգարէն այ կողմանէ իմացուց որ մեղքերուն թողութիւն տուեր էր ան . “ Եւ տէր անցոյց զքո զմեղս քո ,, . (Բ . Թագ . ԺԲ . 13 :) Բայց Դաւիթ գիշեր ցորեկ լալէն ու ապաշխարելէն չդադրեցաւ , մինչուր կեցած հացին հետ կը խառնուէր , ու կը խնդրէր միշտ այն որ քաւէ իր մեղքերը՝ թոլտուելին չնչելով զանոնք , այսինքն անոնց ժամանակաւոր պատիժները ներելով . “ Ննջեալ լուա զիս յանօրէնութենէ իմմէ , և ’ի մեզաց իմոց տուր զոր պիտի զիս ,, . (Սղ . Ճ . 2 :) Բայց այսու ամենայնիւ խոլըտեցաւ ժամանակաւոր պատիժները չկրնար . ան ուզեց որ թէ Բեթսաբէէն ծնած զաւկին մահուամբը , թէ Աբիսողոմայ ապստամբութեն ու մահուամբը՝ որ այնչափ սիրելի էր իրեն , և թէ ուրիշ շատ նեղութիւններով ու վիշտերով իր մեղքերուն պատիժը քաշէ :

Ուրեմն թէ որ ան այնչափ ուրիշներուն չներեց ժամանակաւոր պատիժը , և ոչ Դաւիթ մարգարէին՝ որ գիշեր ցորեկ արցունք կը թափէր իր ըլած մեղքերուն համար , կուզենք որ նեղէ մեզի պէս գալը ապաշխարողներուն՝ որ մեղքերնուս վրայ յաւ մը չենք զգար : Մեծ շնորհք է ըլած՝ որ մեղքերնուս և անոնց յաւիտենական պատժոյը թողութիւն կուտայ . բայց ժամանակաւոր պատիժները կուզէ որ քաշենք , կուզէ որ հոս կամ անդին իր արդարութեանը հատուցում ընենք : Ու վայ է մեզի թէ որ անդին մնայ քաշելնիս . աշխարքիս բոլոր չարիքները պատիժները ցաւերը տանջանքները մէկտեղ գան նէ , չեն կրնար հաւասարիլ քաւարանին մէկ պզտիկ պատժոյն (տուրը Ագուին :) Ուրեմն , սիրելի

ուրիշը, պէտք է ապաշխարանք ընեինք մեղքերնուս համար, ու մեզի շահաւոր է ընելը՝ մեծ մեծ պատիժներէն խալըսելու համար, որ ահ հոս կամ անդին պիտոր ապ մեզի իր արդարութեանը հատուցում ընելու համար:

Բայց ինչ ապաշխարանք կրնանք ընել, ապ արդարութեանը հատուցում ընելու համար: Շատ կերպ ապաշխարանք կրնայ ըլլալ, բայց գլխաւորներն երեք են. աղօթք, պահք, ողորմութիւն: Աղօթքով կիմացուի որ և ինչ կերպով ապ հետ պարտաւին, այսինքն ձայնով կամ առանց ձայնի աղօթք, մտածական, հոգևոր ընթերցմունք ընել, պատարագ առնել, խոստովանանք ըլլալ, արքութիւն առնել, եօթն ստղմոք ապաշխարութեան ընել, հաւատոյ յուսոյ սիրոյ ու զղջման ներքործութիւն ընել, առաքինութեան գործք մը ընել, զոր օրինակ խոնարհութեան՝ համբերութեան հեզութեան, ապ կամացը համակերպութեան և այլն: Ասոնք ամենքն աղօթքին տակը կերթան. ու երբոր ջերմեռանդութեամբ, մտադրութեամբ, ու բարի դիտաւորութեամբ ընենք նէ, շատ ալէկ կօգնեն ապ արդարութիւնը հատուցում ընելու համար: Մտածականը կօգնէ՝ մտաւոր ապաշխարանք մը ըլլալով, և ով որ ամիս մը ամեն օր գոնէ քառորդ մը մտածական ընէ, և եաքը խոստովանի և հաղորդուի նէ, լիակատար ներողութիւն կը վաստկի, այսինքն ամեն մեղքերուն պատժոցը թողութիւն: Հոգևոր ընթերցմունքը կօգնէ, վասն զի անով շատ ալէկ բաներ կը սորվինք, մեղքէն հեռու կենալու և մեր յաւիտենական փրկութեանը եաւէ ըլլալու համար: Պատարագ առնելը կօգնէ, վասն զի անով կը նուիրենք երկնաւոր հօրն իր միածին որդին՝ մանաւանդ մեր մեղացը հատուցում ընելու համար: Խոստովանանքը կօգնէ ան ամօթին որ կը քաշէ մանաւանդ հպարտութիւն ունեցողն, իրեն խեղճութիւններն ու մեղքերը յայտնելով: Սուրբ հաղորդութիւնը կօգնէ, հաղորդուողին աւելի կամ պակաս պատրաստութեանն ու ջերմեռանդութեանը չափով: Եօթն ստղմաները կօգնեն, երբոր մեղքերնուս վրայ զղջում ու ցաւ զգալով կըսենք զանոնք, ինչպէս Դաւիթ մարգարէն կըսէր: Հաւատոյ յուսոյ ներքործութիւնները կօգնեն, և ով որ ամեն օր կրնէ զանոնք՝ եօթը առաքինութիւն կը վաստկի: Առաքինութեան գործքեր ընելն ալ՝ գե-

բազանց կերպով կօգնէ. մանաւանդ երբոր մարդս հպարտութեան և ինքնահաւանութեան կիրք ունեցած առենը խոնարհութիւն ընէ, բարկութեան առենը համբերութիւն ու հեզութիւն, դժբաղդութեան ու փորձանքներու առեն համակերպութիւն այ կամացը հետ: Ըսի ուրիշ անգամ տրիտեներեան ժոլովքին խօսքովը, հիմայ նորէն կը զուրցեմ. այ կամացը հնազանդելն ամեն դժբաղդութեան մէջ, ու համբերութեամբ քաշել ինչ որ ան մեզի խեղճութիւն խաչ վիշտ նեղութիւն կը խրկէ, ու մեր մեղքերուն սպաշխարանքի տեղ երեն նուիրել զանոնք, ամենէն ալէկ հաւատացուածները մէկն է որ կրնանք ընել այ արդարութեանը՝ մեր մեղքերուն պատժոցը թողութիւն ընդունելու համար:

Երկրորդ կերպ սպաշխարանքն այ արդարութիւնը հաւատացեալ ընելու համար՝ պահքն է: Պահք ըսելով չենք մտածեր միայն միս կամ կաթնեղէն չուտելը, կամ ծոմ պահելն, այլ նաև ամեն տեսակ մարմնաւոր ձգտութիւններն, ամեն տեսակ մահացուցմունքները՝ թէ մարմնոյ և թէ հոգւոյ, ինչպէս մազելէն հատ զգեստ հագնելը, վիշտ չղթայ գօտի կրելը, խարազանով ծեծուելը, ծնկան վրայ բազկատարած կենալն, ախորժած կերակուրներէն չուտելն, օրինաւոր զբօսանքներէն ու ախորժներէն ինքզինքը զրկելն, և ասոնց նման մահացուցմունքներ՝ որ մեզմէ առելի փափուկ տրված ու աղնուական տեսքերն ալ կընէին: Ատանկ սպաշխարանքները կրօնաւորներուն ու եկեղեցականաց համար է, ըսողներ կան. բայց ինչ անիւթք խօսք է ըսածնին. ու բուն աշխարհականներն արտօնութիւն ունին որ մեղք գործեն, այ անարգանք ընեն, առանց իր արդարութիւնը հաւատացած ընելու: Մանաւանդ թէ աշխարհականները կրօնաւորներէն և եկեղեցականներէն առելի մեղք գործելնուն համար, պէտք էր որ առելի ալ սպաշխարանք ընեն: Բայց չե՞ն ուզեր ընել, անդին շատ առելին կընեն, և երանի թէ յաւիտենական ջըլլայ ընելու սպաշխարանքնին:

Իսկ երրորդ կերպ սպաշխարանքն է ողորմութիւն տալը: Ատոր տակը կիմացուին ամեն ողորմութեան գործքերը, այսինքն մարմնաւոր գործք ողորմութեան՝ որ է օգնել ուրիշի հոգևոր կարօտութիւններուն:

Ուրիշն աղօթքը պահքն ու ողորմութիւնն իրեք գըլ

Խաւար ապաշխարանքներ են, որոնցմով կրնանք մեր մեղքերուն հատուցումն ընել այ արդարութեանը, և անոնց ժամանակաւոր պատիժներէն խալըսիլ. սա իրենք բանովը մեր ամէն տեսակ մեղքերուն ներհակն ընելով: Վասն զի մեր մեղքերն սա իրենք տեսակին տակը կ'իյնան, այսինքն այ դէմ, մեզի դէմ, ուրիշներուն դէմ. պահքով այ քովը բարկութիւնը կ'ինջեցընենք, պահքով մենք զմեզ կը մահացընենք, և ողորմութեամբ ուրիշներուն բարիք կընենք. ուրեմն սա իրենք տեսակ ապաշխարանքներով այ արդարութեանը փոխարէն կընենք մեր ամէն տեսակ մեղքերուն համար: Բայց որպէս զի մեր պահքը, մեր ողորմութիւնը, մեր ամէն կէտ բարեգործութիւններն և ապաշխարանքները կարենան հատուցում ընել այ արդարութեանը, պէտք է որ այ ընտրեալին մէջն ըլլանք ու հաւատա առաջադրութիւն ունենանք մեր մէջն ալ այ դէմ չմեղանչելու. վասն զի թէ որ այ ընտրեալն զուրկ և այ թշնամի ըլլանք նէ, բան մը չենք կրնար ընել որ իրեն հաճոյ ըլլայ:

Ասիկայ ալ պէտք է գիտնալ որ սա հատուցումն որ մենք մեր ազատ կամքը կընենք այ, ապաշխարութեան առաքինութիւնը կը վերաբերի, իսկ ապաշխարութիւնէ խորհրդոյն վերաբերեալ հատուցումը սա ապաշխարանքն է որ խոստովանահայրը կուտայ՝ ձշմարիտ զղջմամբ ու ապաշխարելու կամքով իրենց մեղքերը խոստովանողներուն: Խոստովանահայրը պարտական է սա ապաշխարանքը դնելու, և պէտք է որ խոստովանողն մեղքերուն ու կարօտութեան համեմատ դնէ, ու խոստովանողին ալ պարտական է ընդունելու անոր դրած ապաշխարանքը՝ միայն թէ կարենայ ընելու. իսկ թէ որ չի կրնար, պէտք է զուրցէ իր պատճառը՝ որպէս զի խոստովանահայրն ուրիշ ապաշխարանք մը դնէ: Ապաշխարանքն ընդունելէն ետքը պէտք է ամէն ջանք ամէն փոյթ ընէ՝ արկ և առեղին կատարելու. վասն զի զանց առնելը կամ շատ ուշացընելը՝ միշտ մեղք է, թէ որ ծանր է ապաշխարանքը նէ՝ տարակոյս չկայ որ զանցառութիւնն ալ մահացու մեղք կըլլայ. իսկ թէ որ թեթեւ ալ է, աւելի հաւանական կարծիքն ան է որ զանցառութիւնը մահացու մեղք կըլլայ: Ասկէց՝ ի զատ որովհետեւ խոստովանահօրը դրած ապաշխարանքն ապաշխարութեան խորհրդոյն մասն ըլլալով՝ աւելի օգ-

տակար ու զօրաւոր է այ արդարութեանը հաստուցում ընելու, անոր համար խոտովանողին չի կրնար փոխել անիկայ, և անոր տեղն ուրիշ ապաշխարանք ընել թէ և աւելի ծանր ըլլայ: Հիմայ ինչ կըսէք անոնց որ խոտովանահօրը դրած ապաշխարանքը չեն կատարեր, առանց խղճմտանք ընելու որ սուրբ խորհուրդն անկատար կը մնայ. ինչ կըսէք անոնց ալ որ հազար գժուարութիւններ կը բերեն խոտովանահօրը դրած ապաշխարանքն ընդունելու՝ խիստ ծանր է ըսելով, ու շատ անգամ խոտովանահայրը խիստ և անխոհեմ մարդու մը տեղ կը դնեն: Խեղճ մարդիկ՝ որ չեն ճանչնար ապաշխարանքին հարկաւորութիւնը, ուրկից հարկաւոր է այ արդարութեանը հատուցում ընելու մեր մեղքերով իրեն ըրած անարգանքներուս: Մանկ ըրէք քիչ մը որ հին տեսնը սուրբ եկեղեցին ինչ ապաշխարանքներ կը դնէր մեղաւորներուն: Շատ էր ուրկընցընելու համար, անոնք միայն ըսեմ՝ որ այ սաստ պատուիրանքներուն, և եկեղեցւոյ հինգ պատուիրանքին դէմ ընողներուն համար որոշած էր: Հաւատքի բան մը ուրացողը կամ վրան տարակուսողն՝ եօթը տարի ապաշխարանք պիտոյ քաշէր: Նոյնպէս այ անուանը վրայ երդում ընողն՝ եօթն օր ջուր հացով ու ջրով պիտոյ անցընէր: Հայհոյանք մը ընողն այ կամ սուրբ յաճախոյ կամ սրբոց դէմ՝ եօթը շաբաթ ծնկան վրայ պիտոյ կենար ժամուն դրանն առջին Հայնասուր պատարագի առեն, իսկ եօթը շաբաթը նաև բոլոր ուրբաթ հացով ու ջրով պիտոյ անցընէր: Տօնի օր ծառայական գործ մը ընողը՝ քիչ մը աշխատողն՝ երեք օր հացով ու ջրով պիտոյ ապաշխարէր: Յամուռ մէջ յաճախին պաշտամանն առեղը խօսողը՝ տասն օր հացով ու ջրով պիտոյ անցընէր: Հօրը մօրը պատուէր ուրիշ տակ առնողը՝ երեք տարի պիտոյ ապաշխարէր: Ընկերոջը հետ առեղծուածին պահողը՝ որչափ օր առեղծուածեան մէջ որ կեցեր էր, նոյնչափ օր հացով ու ջրով պիտոյ անցընէր: Մի անգամ անպարկեշտութեան մեղք մը գործողը երեք տարի պիտոյ ապաշխարէր: Գողութիւն մը ընողը՝ տարի մը ապաշխարանք պիտոյ ընէր: Թեթև բամբասանք մը ընողը՝ երեք տարի պիտոյ ապաշխարէր: Մեծապահքն աւրողը՝ ամէն մէկ օրուան տեղը մէյմէկ շաբաթ պահք պիտոյ պահէր:

Դեռ ասիկայ բան մը չէ. հին տաճարը երկու տեսակ ապաշխարանք կար, ծածուկ ու յայտնի, այսինքն առանձին առջևն: Ա յայտնի ապաշխարողները շատ տանձանք կանցնէին. զոր օրինակ մարդասպան մը երբոր դարձի կուգար, առաջ շատ տարի ժամէն դուրս կը կենար՝ մազէ հատ զգեստ հագած, գլուխը մոխիր ցանած, արևուն անձրևին տակը կեցած, ժամ մտնողներուն կապաչէր որ իրեն համար աղօթք ընեն: Երբը հինգ տարի ալ ժամուն մէջ գրան քովը կը կենար եւսեհատներուն հետ՝ քրիստոնէական վարդապետութիւն լսելու. բայց պատարագի տեղն ալէտք էր որ դուրս ելլէր: Երբը եօթը տարի ալ ժամուն վարի դին հաւատացեալց հետ կը կենար, բայց միշտ երեսն վրայ խոնարհած, գլուխը գետինը գրած: Երբը շատ տարի ալ ապէտք էր որ եկեղեցական ամէն հանդիսութիւն ժամը գանուէր: Ասանկով քսան տարի ամբողջ ամէնուն առջևն ապաշխարելէն երբը՝ արձակուամ ու արքութիւն կառնէր:

Հիմայ նմանցաք, դուք որ մեղք ընելը գիտէք, բայց ապաշխարանքին ինչ ըլլալն ալ չէք գիտեր, ու խոստովանահօրը գրած թեթև ապաշխարանքն ընելու այնչափ դժուարութիւններ կընէք, քիչ մը մահացուցմունք քիչ մը ճգնութիւն ընելէն կը սոսկաք, կուզէք որ խաղալով խնամալով արքայութիւն երթաք. հիմայ նմանցաք: Թէ որ կը կարծէք որ հիմակուան մեղքերը հին տաճարներուն տարբեր ըլլան, կը խաբուիք. աւելի ծանր և աւելի շատ են: Ուրեմն թէ որ ան տաճարն այնչափ ապաշխարանք պէտք էր ընէին մեղաւորները, ինչո՞ւ հիմայ ալ պիտոյ չընեն. թէ որ ան տաճարը այնչափ հաստուցում կընէին այ արդարութեանը, ինչո՞ւ հիմայ ազատ պիտոյ ըլլան. ա՛ծ փոխուե՞ր է. նոյն տէրը չէ՞. չէ նէ հիմա կուան քրիստոնեաներն արատնութիւն մը ունին՝ որ հին տաճարները չունէին: Կը խաբուիք. ա՛ծ միշտ նոյն է, տարբ աւետարանը նոյն, նոյն պարտքերն են քրիստոնէին պարտքերը: Իրաւ՝ տարբ եկեղեցին հիմայ չի տար տաճարի ապաշխարանքները որ առաջուց կուտար. բայց ոչ երբէք դադրած է, և ոչ կը դադրի մեղաւորներուն ապաշխարելու պարտքը, պէտք է որ իրենց մեղքերուն համեմատ ապաշխարանք քաշեն՝ այ արդարութեանը հատուցում ընելու համար, թէ որ չեն ուզեր յաւիտեան ապաշխարել. "Արարէք այսուհետև

պատուղ արժանի ապաշխարութեան ,, · (Մտ. Գ · 8 :)
,,Եթէ ոչ ապաշխարիցէք , ամենեքեան նոյնպէս կորընչիջիք ,, · (Ղկ · ԺԳ · 5 :) Միշտ աս էլած է աստ
պեցւոյ վարդապետութիւնն , աս էլած է միշտ ամեն
աստուծոյ հարց վարդապետութիւնը , միշտ աս էլած է
պատանց գործի եկողներուն առաքելութիւնը · ուստի թէ
որ մեղքը ծանր էլած է , կըսէ աստուծն Կիպրիանոս ,
պէտք է որ ապաշխարանքն ալ ծանր ըլլայ : Թէ որ նո-
րեըսք կերպով կուզէք ապաշխարող ըլլալ նէ , գիտ-
նաք որ լայն ճամբան դժոխք կը հանէ · ,, Ընդարձակ է
դուռն , և համարձակ ճանապարհն , որ տանի՛ կորուստ ,, · (Մտ. Է · 13 :)

Ուրեմն աս տակաւին դժբաղդութենէն խալըսելու համար՝ առաջադրեցէք հաստատ կամք , որչափ կրնաք նէ ապաշխարելու և ձեր արդարութեանը հաստուցում ընելու : Սկսով ընդունեցէք խոստովանահօրը ձեզի դրած ապաշխարանքը , և ամենայն զգուշութեամբ կատարեցէք · և որովհետև անիկայ հաստատութենէն քիչ ուրիշ բան մըն է , դուք ձեր կողմանէն որչափ որ կրնաք նէ՝ աւելի ըրէք , մանաւանդ բերելով առաքելոյն ըսածը որ՝ եթէ աշխարքիս ամեն ճգնութիւններն ու ջարդարանքներն ալ քաշելու ըլլանք , քիչ են արքայութեան փառքն առանալու համար · ,, Ոչ են արժանի ջարդարանք ժամանակիս հանդերձելոց փառացն՝ որ յայտնելոց են ի մեզ ,, · (Հռոմ · Ը · 18 :) Իսկ աստուծն բնութիւնն աս ալ կաւելցնէ · Աշխարքիս բոլոր ջարդարանքներըը ոչինչ են իր շնորհքին քովն՝ ու չեն կրնար բաղդատուիլ մեղքերնուս թողութեան հետ որ ան կատարյալ մեզի :

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ՂԸ ·

Մէյ-ուր ապիւնէրէն խոխէնու վրայ :

Ապաշխարութիւն խորհրդոյն վրայ ամեն բան ըսած ըլլալու համար , կը մնայ որ այսօր մէկ խնդիր հարկաւոր բանի մը վրայ ալ խօսիմ , այսինքն այն անտանելի մեղքին

պարտքին՝ որ ամէնքս ունինք, չէ թէ միայն մեղքէն փախչելու՝ այլ և մեղքին առիթներէն: Ա յսպարակ օգտակար է, թէ անոնց՝ որ առ ա՛ծ դարձեր ու խոստովաներ են, վասն զի թէ որ մեղաց առիթներէն չի փախչին նէ՝ չեն կրնար իրենց ըրած առաջադրութիւնները կատարել, չեն կրնար այ ընորհքին մէջն յարատևել. և թէ անոնց՝ որ դեռ չեն խոստովաներ, վասն զի առանց հաստատ մտքերնին դնելու, չէ թէ միայն մեղքէն ետ կենալ՝ այլ նաև մեղքին առիթներէն, չեն կրնար աղէկ խոստովանանք մը ընել, չեն կրնար այ հետ հաշտուիլ: Բայց սա բանս աղէկ բացատրելու և ամենուն դիւրիմաց ընելու համար, պէտք է որ նախ հասկըցընեմ ձեզի ինչ է մեղաց առիթ ըսածնիս, քանի կերպ առիթ կայ, և ո՛ր առիթներն են՝ որոնցմէ պարտական ենք փախչելու:

Մեղքի առիթ կըսենք նէ ան է որ զմեզ վտանգի մէջ կը ձգէ մեղք ընելու, մեզի մեղք ընել կուտայ: Օրինակով հասկըցընեմ. սա կամ ան անձին հետ տեսնըւելս, սա կամ ան տունը երթալս, սա խաղն, ան տեսարանը իմ մեղքի մէջ կը ձգէ, ինծի վտանգ կըլլայ այ դէմ ընելու, ծանր մեղք գործելու, ուրեմն մեղքի առիթ են ինծի: Ա՛ս վտանգը թէ որ պզտիկ թեթև ու հեռաւոր վտանգ է նէ, կըսուի հեռաւոր առիթ. իսկ թէ որ ծանր ու մերձաւոր վտանգ է նէ, կըսուի մերձաւոր առիթ: Ռւստի մերձաւոր առիթն ան է՝ որ զմեզ մերձաւոր ու հաւանական վտանգի մէջ կը գնէ այ դէմ ընելու. և սանկ ըլլալը դիւրաւ կը ճանչցուի, կամ ամենուն հաստատակօրէն ան առիթով մեղքի մէջ իյնալէն, և կամ իւրաքանչիւր մարդուն փորձ ըլլալէն որ ան առիթով մեղքի մէջ կիյնայ: Թէ որ մէկը կամօք կը փնտռէ մերձաւոր առիթը՝ ուսկից դիւրաւ կրնար փախչել, կըլլայ կամաւոր առիթ. իսկ թէ որ ինքը չէ փնտռտած, կամ չի կրնար առանց ծանր դժուարութեան փախչել անկից, ինչպէս զաւակ մը իր անէն ելլել կամ տունը մէջէն անձ մը դուրս ընել, ան առիթը կըլլայ ակամայ առիթ, կամ հարկաւոր առիթ:

Ասոնք գիտնալէն ետքը, հիմայ աղէկ կը հասկընաք ըսելիքս:

Թէ որ առիթը հեռաւոր է, այսինքն պզտիկ վտանգ

է այ դէմ ընելու , անկէց պարտական չենք փախչելու . ան զի թէ որ ամէն պզտիկ վտանգներէն փախչելու ըլլայինք նէ , Պօղոս առաքեալին բսածին պէս՝ աշխարքէս դուրս պիտի ելլէինք . “ Ապա թէ ոչ պարտ էիք և յաշխարհէ իսկ ելանել ,, . (ա . Կոր . Ե . 10 :) Ուստի առ առիթներուն մէջը՝ որ ամէն քայլ առնելնուս դիմացնիս կելլեն՝ հերիք է որ արթուն կենանք վտանգս , ու միշտ այ օգնականութիւնը խնդրենք՝ որ իր շնորհքովը կարենանք յաղթել անոնց ու մեղքի մէջ չկրնանք :

Իսկ թէ որ առիթը մերձաւոր է , այսինքն զմեզ մերձաւոր ու հաւանական վտանգի մէջ կը գնէ այ դէմ ընելու , թէ որ կամաւոր առիթ է , տարակոյս չկայ որ ամէն մարդ պարտական է փախչելու անկէց , ու չփախչելուը չի կրնար՝ ոչ ալէկ խոստովանանք ըլլալ , ոչ այ շնորհքին մէջը մնալ , և ոչ փրկութեան հասնիլ : Ուստի խոստովանողին մը՝ որ մերձաւոր ու կամաւոր առթիմը մէջ է , թէ որ կուզէ ալէկ խոստովանանք ըլլալ և այ հետ հաշտուիլ , պէտք է որ՝ չէ թէ միայն զղջայ ըրածին վրայ ու առաջադրէ մէյմըն ալ չընելու , այլ և հաստատ կամք ունենայ փախչելու ան մերձաւոր առիթէն . անանկ որ ուրանց աս հաստատուն առաջադրութեան՝ և ոչ արբեալն Պօղոս կրնայ իրեն արձակուած ալ , խոստովանահայր մը չի կրնար արձկել , ան զի ինքնալ՝ խոստովանողին ալ արբեալծութեան մէջ կրնան , ինքն ալ՝ խոստովանողին ալ կը դատապարտուին : Պատճառն ալ ուրուան լոյսին պէս յայտնի է . ան զի ով որ ջուղեր մեղայ առիթը մէկդի ձգելու , որչափ ալ խոստանայ մեղք չընելու , ըսել է որ ալէկ չէ զըզջացած , ըսել է որ դեռ կամք ունի մեղանչելու . ինչուան որ եթէ կամք չունենար նէ՝ առիթէն կը փախչէր , ինչպէս այրիկ ջուզուը՝ կրակին մէջը չի ձգեր զինքը : Մանաւանդ որ՝ արդէն ան իսկ ինքը զինքը կամօք վտանգի մէջ դնելն այ դէմ ընելու՝ մեղք է . ուրեմն ով որ կրնայ ու ջուղեր փախչիլ մերձաւոր առիթէն՝ նոյն իսկ փախչիլ ջուղելովը կրնայ արձակուած առնել , կամ կրնայ խոստովանահայր մը գտնուիլ՝ որ կարենայ իրեն արձակուած տալ : Ըէ , չի կրնար՝ թէ որ հաստատ չխոստանայ ան մերձաւոր ու կամաւոր առիթը հեռացընել . չի կրնար՝ որչափ ալ խոստովանողին պատճառներ ու

գժուարութիւնները մէջ բերել. վասն զի ալէկ քննելու որ ըլլաս, կը տեսնես որ հատարակօրէն ձարը կը գըտուի ան գժուարութիւններուն՝ թէ որ մէկը ճշմարիտ ղէջեամ ունենայ և իրաւցընէ գարձի եկած ըլլայ նէ: Ըն ամեն պատճառներուն ու գժուարութիւններուն գիտէք ձրն է որ կը յայտնէ. հոգինիս ամեն բանէն վեծ՝ ամեն բանէն հարկաւոր սեպելը. խելօքնիս ալէկ պատկիրն որ սէտք է մեր կամքն ուրանալ ու զմեզ մահացընենք, պէտք է ուժ բանեցընենք վրանիս՝ ամեն գժուարութիւն ու արգելք յաղթելու, և ալէկ մտքերնիս գնել որ առանց սա ուժն սա բռնութիւնն ընելու մեր վրան՝ ինչպէս կրնա երկինքը մեզի կը խրատէ, անկարելի է որ փրկութեան հասնինք. "Անքոյութիւն երկինից բռնագատի, և բռնաւք յափշտակեն զնա,, (Մտթ. ԺԱ. 12:)

Ամեն հաճար խոստովանահայրը պէտք է որ ճանչնայ, ու մանաւանդ երբոր մեղքերը խոստովանողին սանը մէջ միշտ աչքին գիմացն է, որչափ ալ խոստանայ անէն հեռացընելու ան անձը՝ պէտք չէ որ հաւատայ բաժնին, ու հատարակօրէն պէտք չէ որ արձակուամտայ՝ ինչուան որ իրօք չհեռացընէ, ինչպէս սուրբն Կարոլոս Պորրոմեանն յայտնի կըսէ: Վասն զի խոստովանահայրը հոգևոր բժիշկ ըլլալով, չի կրնար վերքը ողջընցընել ինչուան որ երկաթը մէջէն չհանէ: Իսկ որոնք որ ալէկ խոստովանանք մը կըլլան ճշմարիտ ղէջմամբ ու հատատ առաջադրութեամբ, չէ թէ մեղքէն միայն՝ այլ նաև մեղքին մերձաւոր առիթներէն փախչելու, պէտք է որ երած առաջադրութիւնին պահեն, խոստմունքնին կատարեն, կարեն մէկդի ձգեն ամեն մեր մերձաւոր առիթները. չէ նէ, չեն կրնար այ շնորհքին մէջը կենալ ու յարատևել 'ի բարին:

Խել մը զլուխնք մերձաւոր առիթի մէջ գնուշնելու կան՝ որ կըսեն. հերիք է որ մարդ ջուզէ մեղանչել, ինչ կըլլայ եղեր տեսնուելէն, ինչ կըլլայ եղեր պարելէն կամ պար տեսնելէն, ինչ կըլլայ եղեր թատրոն երթալէն, խաղալէն, ուրախանալէն, սա կամ ան տունն երթալէն, սա կամ ան անձին հետ բարեկամութիւն ընելէն. կերթամ, բայց կըզգուշանամ, մեղք չեմ ըներ:

Ա՛ս է սովորական խօսքերնին. կուզեն ըսել որ՝ զլուխնք վտանգի մէջ կը դնեն, բայց չեն մեղանչեր: Հիմայ

Թող ըսեն ինձի. ինչ բանի վրայ հաստատած են յոյսերնին չխաբվելուս. համբերութեան վրայ, կամ այ օգնականութեանը: Թէ որ համբերութեան վրայ է յոյսերնին, ուրկից կը կարծեն որ առանց այ շնորհացը կըրնան առաքինութեան մէջ մեղքէն եա կենալ, նախ և առաջ մոլորութեան մէջ են. վասն զի հաստատի մասն է որ մեր ուժովը միայն և ոչ ոգւոյ բարեգործութեի մը կըրնանք ընել, և ոչ բարի խորհուրդ մը անցընել մտքերնուս, մեղքէն ուրիշ բան չենք կրնար ինքնիրենուս ընել: Մէյմըն ալ՝ ուսկից է աս հրեշտ ուժը, որով կը յուսան չխաբվելուս՝ զհրեշտ աւետի մէջ դնելով. քահանային տուած արձակութիւնովը կը կարծեն որ արձանն կը դառնան, ալ մարմին չէն, փորձութիւն չէն զգար, վտանգները կը վերնան հրեշտ համար: Չէ, գեռ առաջուց պէս մարմին ունին, ակար են, նոյն կրքերը՝ նոյն յօժարութիւնները կը տիրեն վրանին: Ուրեմն որչափ ալ բարի կամք ունենան չխաբվելուս, ինչ է ունեցած ուժերնին որ կարենան աւետի մէջ մեղք եա կենալ: Թէ որ ուրիշ անգամ նոյն աւետին մէջը չհրաւեց ունեցած ուժերնին, ինչպէս անկէց առքը պիտոր բաւէ: Գիտէք ունեցած ուժերնին որչափ է: Ած Սողոմոն իմաստունին բերնովը կըսէ. այնչափ ուժ ունին, այնչափ կրնան գիտնալ, որչափ հոգւոյն կրակին գէմ, ու որչափ ասուբնին կրակին վրայ քալելուս. "Ծրարիցէ ոք հուր ի գոգ, և զհանդերձան ոչ այրիցէ. կամ գնայցէ ոք ի վերայ կայծականց հրոյ, և զոտս իւր ոչ խարշիցէ" . (Առակ. Ճ. 27:)

Ուրեմն թէ որ հրեշտ ուժովը չեն կրնար յաղթել փորձութեան նէ, յոյսերնին այ օգնականութեանը վրայ դրած պիտոր ըլլան, ինչպէս բերնով ալ կըսեն. հերիաթամբ, և այ շնորհքովը չեմ մեպանչեր: Բայց ինչպէս կըլլայ, զքեզ մերձաւոր վտանգին մէջ կը դնես, և հոգը կուզես որ ած քեզի օգնէ որ չխաբվիս. մի յուսար առ բանը, վասն զի առիկայ յոյս չէ՝ գիւտական յանդգնութիւն է, ած փորձել է, ուզել է որ ած քեզի համար հրաշք ընէ: Կրնաս յուսալ որ ած քեզի օգնէ երբոր պատահմամբ կամ քու պաշտօնէդ հարկաւորութեամբ չուզած ու չփնտրտուած վտանգիդ մէջը կը գըտնուիս. բայց քու կամքդ զքեզ մերձաւոր աւետի մէջ դնելէդ հոգը՝ մի յուսար որ ած քեզի օգնէ. կը թողս

զքեզ փորձութեան մէջ քու կրքերուդ քու գէշ բաղձանքներուդ ձեռքը, կը թողու զքեզ որ առջինէն սաստիկ լինաս, և անզեղջ մեռնիս, ինչպէս սուրբ գիրքը կըսպատռնայ. "Որ սիրէ զվտանգ, 'ի նմին սատակեսցի ,,. (Սէր. Ը. 27:) Ուստի սուրբ Ագուինացին սա խօսքն սաստիկ կը բացատրէ. երբոր մենք զմեզ կամօք վտանգի մէջ կը դնենք, այսինքն մերձաւոր առթի, կը թողու զմեզ ան որ մեղքի մէջ լինանք կործանինք: Նոյն խօսքը կըսէ նաև սուրբն Օգոստինոս, որ մերձաւոր առիթներէն աղէկ կը հասկընար փորձած ըլլալով, և ետքը խօսքը հոս կը լմընցընէ. Ով որ կուզէ յաղթել փորձութիւնէ, ու մեղքի մէջ չինալ, պէտք է որ վտանգներէն ու մերձաւոր առիթներէն հեռու կենայ: Ամմեն սուրբ հայր ալ մեկբերան նոյն բանը կըսեն. ու սուրբն Բեռնարդոս ինչուան սա ալ կըսէ որ՝ ինքը զինքը մերձաւոր առթի մէջ դնել ու չիմեղանչելն աւելի մեծ հրաշք է քան թէ մեռեալ մը յարուցանել: Ուրեմն յայտնի եղաւ որ այ հնարքին մէջը կենալու և՛ ի բարին յառաջանալու համար՝ պէտք է միշտ հեռու կենալ վտանգներէն ու մերձաւոր առիթներէն: Տեսէք ինչ կըսէ այծ Եսայի մարգարէին բերնովը. "Թողէք ամպարիշտն զճանապարհս իւր, և դարձցի առ տէր ,,. (Ե. 7.) այսինքն թէ որ կուզէ մեղաւորն իրաւացընէ դարձի գալ և յարուցանել, պէտք է որ՝ չէ թէ միայն մեղքէն ետ կենայ, այլ նաև ան ճամբէն՝ որուն ծայրը մեղք է, այսինքն մերձաւոր առիթներէն:

Ինոր համար քիչ տէրն մեր մեզի ցցընելու համար որ ինչպէս անտնօրինելի հարկ է մեղքին մերձաւոր առիթներէն փախչիլ, սուրբ աւետարանին մէջը կըսէ. "Եթէ ձեռն քու կամ ոտն գայթակղեցուցանէ զքեզ, հատ զնա և ընկեա 'ի քէն ,,. (Մտթ. Ժը. 8.) այսինքն թէ որ ձեռքդ կամ ոտքդ մեղքի պատճառ է նէ քեզի, կտրէ ու մէկդի ձգէ. նմանապէս թէ որ աչքդ մեղքի պատճառ է նէ քեզի, աչքդ ալ հանէ մէկդի ձգէ. վասն զի շատ աւելի լաւ է որ մէկ աչքով՝ մէկ ձեռքով մէկ ոտքով արքայութիւն երթաս, քան թէ երկու ոտքով երկու ձեռքով ու երկու աչքով դժոխքը գտնուրտաս: Ի՞նչ ըսել կուզէ սուրբ գիրն մեր. չէ թէ իրօք ձեռնունիս սուրբնիս կտրենք, աչնունիս վռընենք հանենք, այլ միտքն սա է որ՝ մերձաւոր առիթը

մեկդի ձգելու համար թէ որ այնչափ դժուարութիւն ալ ունենանք՝ որչափ ձեռքերնիս ու ոտքերնիս կորելու և աչքերնիս փորելու հանելու, այսու ամենայնիւ պէտք է սիրտ ընենք ու մեկդի ձգենք: Հիմայ խնայողը, դուք որ այնչափ պատճառներ ու դժուարութիւններ կը բերէք՝ մերձաւոր աւելիները չձգելու: Պատճառ ու դժուարութիւն չաժեր հոս. թէ որ կուզէք մեղքէն խալըսիլ ու փրկութեան հասնիլ, պէտք է թողուք զանոնք, ու բոլորովին թողուք: Դիտեցէք Քրիստոսին քանի կերտը. չըսեր որ միայն կորուենք մեր ձեռքն ու ոտքը՝ որ մեղի մեղաց պատճառ կըլլան, այլ կորուէին եաքը՝ նաև մեկդի ձգենք զանոնք. "Հատ գնա, և ընկեա՛ի քէն":

Ընկերութիւնք ուրեմն, սիրելի որդիք, ընկերութիւնք. այ ընորհքին մէջը կենալու և՛ ի բարին յառաջանալու համար՝ պէտք է մեկդի թողուլ աւելիները, ու որչափ որ կարելի է նէ՝ հեռու փախչիլ անոնցմէ: Առանկ ըրաւ Դաւիթ. մէյմը փորձն առնելէն եաքն որ ինչ ըսել է անզգոյշ նայուածքը, չէ թէ միայնակ մեղքէն զգուշացաւ՝ այլ նաև ամեն մեղքի աւելիներէն. "Յամենայն հանապարհաց չարաց արգիլ զոտս իմ... առեջի զամենայն հանապարհս չարաց". (Սղ. ճԺը. 101. 104:) Առանկ ըրաւ Պետրոս առաքեալն ալ. իր ուրացութենէ մեղքը լսելէն առաջ՝ դուրս ելաւ քահանայապետին բակէն. "Եւ ելեալ արտաքս, եկաց դառնապէս": Ինչո՞ւ, չէր կրնար հոն զղջալ իր մեղքն ու լալ: Կրնար, կրնէ առաջ Կիսն քահանայապետը. բայց առաջ դուրս ելաւ՝ վանդէն փախչելով, որպէս զի չըլլայ թէ նորէն իյնայ նոյն մեղքին մէջը: Առանկ ըրաւ արքունի մարդապետն ալ, ինչպէս ուրիշ անգամ խօսեցայ իր վրան. առանկ ըրաւ արքունի պետպոս, առանկ ուրբն Օգոստինոս, առանկ արքունի Մարիամ եգիպտացին. չերկընցընեմ, առանկ ըրին ամեն իրաւցընէ գարձի եկողները, ինչպէս իրենց վարքին մէջը կը կարդանք. ամենքն ալ մեղքին վտանգներէն հեռու փախան: Ինչո՞վ ան զի գիտէին որ առանց փախչելու՝ նորէն նոյն մեղքերուն մէջը կիյնան:

Ընկերութիւնք ուրեմն, նորէն կըսեմ, չընկերութիւնք: Թէ որ սա պիտանաւորը քեզի աւելի է գինովնալու, մէյմըն ալ հոն տար պիտի չիկոխես. Թէ որ սա առուտուրը քեզի

առիթ է անկրաւորութիւն ընելու, պէտք է դադրիս առ
կէց. թէ որ առ խաղը քեզի առիթ է տաքնալու կիրք
ելլելու և բերնէդ հայհոյանք հանելու, պէտք չէ որ
խաղաս. թէ որ առ ընկերութիւնն, առ պարը լռնելն,
առ սեռարանն, առ զուարճութիւնը քեզի առիթ է այ
գէմ ընելու, պէտք է վախչիս առանցմէն. թէ որ առ
բարեկամութիւնը, առ անձը քեզի առիթ է մեղքի մէջ
իյնալու, պէտք է մեկդի թողուս, զինքը չիճանչցած
սեպես: Ջեն ուղեր առանկ ընելու, չեն ուղեր մեր-
ձաւոր առիթներէն հեռու վախչելու, գիտցիր որ որ-
չափ ալ բարի կամք ունենաս՝ որչափ ալ բարի առաջա-
դրութիւն, չես կրնար այ ընարհքին մէջը մնալ, չես կրնար
՚ի բարին յառաջանալ, կը գառնաս նորէն նոյն մեղք-
րան մէջը կիյնաս, և առջինէն գէշ կըլլայ վիճակդ:

Բայց ես նորէն նոյն առթին մէջը գանուելցայ, նո-
րէն ան առնը գնացի, ան անձը նորէն տեսայ, խոսե-
ցայ ալ հետը, առանց ամենևին մեղքի մը մէջ իյնալու:
Առանկ ըսող ալ կայ: Մեղքի մէջ չինկար, հա՛. կար-
գէ դուրս բան, քեզի ընարհք մը ընելու համար՝ կը հա-
տամ, միայն առ կըսեմ: Ինչուան հիմայ մեղքի մէջ չէյ-
նալուդ համար՝ կրնաս ապահով ըլլալ, որ շարունակե-
լով առ առթին մէջը՝ առկէց եաքն ալ չիյնաս: Փորձը
կը ցցընէ որ մերձաւոր առիթներուն մէջ զիրենք նորէն
գնողներուն ամենքն ալ, առանց մէկը դուրս հանելու,
եաքը եաքը կիյնան, ու առջինէն չարաչար: Ուրեմն
թէ որ ամենքն ալ կիյնան, դուն ալ թէ որ առ վտան-
գին մէջը կենալու ըլլաս նէ, պէտք է որ իյնաս: Առիթ
ըսածդ, սիրելի որդիկս, կարծածնէդ աւելի ուժ ունի
մարդս մեղքի մէջ ձգելու. թէ որ առերեսը չէին վըս-
տահելր զիրենք առթի մէջ գնելու, մեղն ալ այս խեղճ ո-
ղորմելի մեղաւորներուն ինչպէս կրնան վստահիլ:

Ա՛ս ըսածներուս վրայ խելոքնիդ աղէկ պատկելու
համար, մանկ ըրէք անգամ մը առաջնան գիւտահարի
մը բերնով ինչ հարկաւորեցաւ խոստովանելու: Քա-
րոզիչներուն, ըսաւ, ամեն խրատէն եաւել զինքը կը
յուսահատցընէ մեղաց առիթներէն փախչելու վրայ
ուսած խրատներին. վասն զի թէ որ մեղաւորները մէյմը
իրենց մեղաց առիթը մեկդի ձգեն նէ, գիւրաւ մեղքէն
ետ կը կենան. քանի որ առիթները մեկդի չեն ձգած,
նորէն կիյնան: Տեսած էք երբոր ոտքը ձնձղուկ մը

կը բռնեն նէ՝ ինչ կընեն. ասքը երկան դերձան մը կը կապեն, գերձանին ծայրն ալէկ բռնած՝ կը թօղուն որ թռչի: Խելօ ձնձղուկը կը կարծէ որ խալըսեցաւ, դէպ՚ի վեր կըսկսի թռչիլ. մէյմըն ալ դերձանը քաշածնուն պէս՝ նորէն վար կիյնայ: Սաանկ կընէ սատանան ալ մեղաւորներուն. իր դերձանը մերձաւոր սուիճներն են, քանի որ անոնցմով կապած է զիրենք՝ չի վախնար որ ձեռքէն կորսընցընէ:

Բայց դուն չես որ մերձաւոր սուիճներուն մէջը կենալով՝ կարենաք մեղքէն զգուշանալ. ու չկրնալ ան մեղքերուն մէջն որ առաջ կիյնայիք. այսու ամենայնիւ կը կարծէք որ այլ ընտրելն մէջը կարենաք մնալ առանց մեղաց. խիստ կը խաբուիք: Թէ որ մերձաւոր սուիճներուս մէջ կենալով նորէն նոյն մեղքերուն մէջ չկրնաք նէ ալ, այսու ամենայնիւ մեղքէն չէք խալըսիր, վասն զի նոյն իսկ մերձաւոր սուիճներէն չկրնալ չէլը մեղք է, ու քանի որ զձեզ ան վտանգին մէջը կը դնէք՝ նոյնչափ մեղք կը գործէք: Ա՛ս վարդապետութեանը վայ տարակոյս չկայ, ամէն ճշմարտութենէ ըսած է. վասն զի երբոր ճշմ մէկ մեղք մը կատրելէ, չուզեր ալ որ զմեզ վտանգի մէջ դնենք ան մեղքը գործելու, կը հրամմէ որ անոր սուիճներէն ալ փախչինք: Տեսէք, ճշմ դրախտին մէջ Ադամ Եւային արգիլեց միայն՝ որ պիտութեան ծառին պտուղէն չուտեն. "Բայց՚ի պտղոյ ծառոյն գիտութե քարւոյ և չարի մի ուտիցէք ,,. (Ծնն. բ. 17:) Բայց երբոր օձը հարցուց Եւային որ ինչո՞ւ ան պտուղը պիտոր չուտէին, Եւայ պատասխանեց որ ճշմ չէ թէ միայն ան պտուղն ուտելն՝ այլնաև անոր դպչելն ալ արգիլեր էր. "Բայց՚ի պտղոյ ծառոյն՝ որ է՚ի մէջ դրախտին, ասաց ճշմ մի ուտիցէք՚ի նմանէ, և մի հասանիցէք,,: Ինչո՞ւ Եւայ սատանայէն պատասխանեց՝ չիդպչելուն արգելքն ալ եւելցընելով. վասն զի ան պտղոյն դպչելը՝ երեւոյ համար մերձաւոր սուիճ էր ուտելու անիկայ, ուստի ուտելուն արգելքին սակը չիդպչելն ալ կիմացուէր: Փորձն ալ ցցուց որ Եւայ ինքը զինքն ան մերձաւոր սուիճին մէջը գտնելով, նայելով ու դպչելով արգիլած պտղոյն, հոգը հոգը կերուս անկաց. "Եւ հասս կինն՝ զի բարի էր ծառն՚ի կերակուր, և ասէ՚ի պտղոյ նորա և եկեր,,: Ուրեմն ո՛ր կողմը դառնաք, կը տեսնէք որ առանց մեր

ձաւար առլիճներէն փախչելու՝ մեղքէն խալըսում չի կայ : Ասոնք նորէն կը կրկնեմ. ով որ խոստովանիլ ուզէ դարձի եկեր է, թէ որ կուզէ այ ընտրհքին մէջն յառաջանալ՝ պէտք է որ մեղաց առիճները հեռացընէ իրմէն . ով որ ալ ապուր խոստովանի, թէ որ կուզէ աղէկ խոստովանանք մը ընել և այ հետ հաշտուիլ՝ պէտք է առաջագրէ որ մեղքերը մէկդի դնելէն ի զատ, մեղաց առիճներն ալ թողու :

Ա՛ս ամէն բաներս կիմացուի կամաւոր առիճներուն վրայ, այսինքն ան մերձաւոր առիճներուն՝ որ մարդուս ձեռքն է անոնցմէ փախչիլը : Բայց անոնք որ հարկաւոր առիթի մէջ են . այսինքն իրենց ձեռքը չէ անոնցմէ փախչիլն , ինչպէս զաւակ մը իր հօրը տունէն չի կրնար ելլել, և ոչ անկէց հեռացընել ան անձն որ իրեն մերձաւոր առիթ է , մինչ պիտոր ընեն մեղքէն խալըսելու համար :

Մուրթ գիրքը չըսեր որ՝ որոնք որ վանդի մէջ կը գըտնուին նէ՝ կը կորսուին , այլ ով որ կը սիրէ և կուզէ վանդը նէ . “ Որ սիրէ զվտանգ , ի նմին անասկեսցի ,, : Ասոնք անոնց առջի ընելու բանն ան է որ , զրեն չախտրժին առ վտանգին մէջը գտնուելնին : Երկրորդ՝ որովհետև չեն կրնար փախչիլ վտանգէն , գոնէ որչափ որ կրնան նէ՝ պէտք է անկէց զգուշանան , մինակ չիկենան ան անձին հետ , որչափ կարելի է նէ չինայեն ու չխոսին հետը : Երրորդ՝ պէտք է աղօթքէն չդադրին , աւելի խոստովանանք ընեն , արթուն առնեն , մահացուցմունք ու ճգնութիւն ընեն , բարեպաշտութեան գործքերու եռանդ ընեն : Ասոնցմէ ի զատ զնրեանք իրենց խոստովանահօրը ձեռքը գնեն , և ինչ խրատ որ կուտայ նէ՝ պահեն , որպէս զի անոնցմով մերձաւոր առիթը հեռու ըլլայ , և այ գէմ ընելու հաւանական վտանգը դադրի :

ՅՕՐԴՕՐԱԿ Գ.Թ.

Նէրողութեան վրայ:

Պատշաճաբանութեան խորհրդովը, ինչպէս անցած յօդուածներուս մէջն ըսի, տարակոյս չկայ որ գարձի եկող մեղաւոր մը կընդունի այժմ իր մեղացը թողութիւն, ու յաւիտենական պատիժը նէրուածն: Բայց ժամանակաւոր պատիժները կը մնան տակաւին, որ կամ հոս կամ անդին պիտոյ քաշէ այդ արդարութեանը համոզում ընելու համար: Ան ժամանակաւոր պատիժն, ինչպէս ատ ալ ձեզի բացատրեցի, կրնանք ու պարտական ենք վճարելու կամաւոր ձգնութիւններով ու մահացումներով, ու ակով ու համբերութեամբ քաշելով ինչ որ մեզի խաչ ու տառապանք կը խաւրէ: Բայց օրհնեալ ակոյ ենք, խեղճ ողորմելի ենք, չենք կրնար բաւական ձգնութիւն ընել մեր մեղքերուն արժանի պատիժները վճարելու, և այդ արդարութեանը համոզում ընելու, անոր համար որ եկեղեցին մայր գթած ըլլալով, ու գէթ առաջ իշխանութիւնը բանեցընելով, կը գիւրացնէ մեզի ատ համոզումը նէրուելութիւններով:

Հիմայ տեսանենք որ ինչ են ատ նէրուելութիւնները, նէրուելութիւն ըսելով ինչ կհամառնանք, քանի տեսակ նէրուելութիւն կայ, ինչ զօրութիւն ունին, և ինչպէս է զանոնք շահելու, այսօր ձեզի ատ բաներուն վրայ պիտոյ խօսիմ, ալէկ միտ դրէք:

Նէրուելութիւն կրնայ մկրտութենէ առքը գործած մեղքերուն ժամանակաւոր պատիժը թողութիւնը, որ սովրէ եկեղեցին խոստովանանքէն գուրս կուտայ մեզի՝ գէթ անպատճառ արդիւնքն ու սովրէ ձեռնադրեալ ան արդեանցն յաւելուածը մեր վրայ գարձընելով: Ան խօսքովս մէկէն նէրուելութիւն ինչ ըսել է՝ կը հասկընաք: Ուրեմն նախ՝ նէրուելութիւն մեղաց թողութիւն չէ, մեղքերուն յաւիտենական պատիժը թողութիւն չէ, ատոնք խոստովանքով կընդունինք. այլ մեղքերուն ժամանակաւոր պատիժը նէրուելութիւն, որ կամ հոս

կամ անդին պէտք է քաշէնք այ արդարութեանը հաստատուն ընելու համար : Երկրորդ՝ ներողութիւնը միայն եթէ գործած մեղքերնուս ժամանակաւոր պատիժը հասար է . վասն զի միշտ ենէ առած եղած մեղքերը բոլորովին կը ջնջուին միշտ ենէ, այնպէս որ՝ մէկը միշտ ենէ ըլլայ թէ որ մեռնի նէ, մէկէն արքայութիւն կը մտնէ առանց քաւարանի : Երկրորդ՝ ներողութիւնը միայն եկեղեցին միայն կրնայ տալ, այսինքն եկեղեցւոյ պետերնէրը, արքեպիսկոպոսները և եպիսկոպոսները . միայն աս տարբերութիւնը կայ որ, արքեպիսկոպոսը ընդհանուր ներողութիւն կրնայ տալ, այսինքն ամէն մեղքերու ժամանակաւոր պատիժը թողութիւն, իսկ եպիսկոպոսները քառասուն օրուան, կամ շատ շատ՝ տարուան մը պատիժ թողութիւն տալու իշխանութիւն ունին : Չորրորդ՝ միայն եկեղեցին աս թողութիւնը կրնայ մեզի՝ ինչ միայն ձեռնադիրնայ ու սուրբերուն եւեղբօր ըրած արդիւնքը մեզի ծառայեցընելով : Ա՛ս իսոքա հասկընալու համար պէտք է գիտնալ որ՝ ամէն բարեգործութիւն երկու բանի կը ծառայէ, մէյմը իբրև արդիւնք այմէ վարձք առնելու, մէյմն ալ այ արդարութեանը հատուցում ընելու մեր մեղքերուին իրեն ըրած անարդանքներնուս : Բարեգործութեան արդիւնքն ամէն մարդուն իրենն է, մէկէն մէկալին չի կրնար անցնիլ . այսինքն մէկուն ըրած բարեգործութիւնը մէկալինը չի կրնար ըլլալ . բայց բարեգործութեամբ մէկուն այ ըրած հատուցումը կրնայ ուրիշին ալ օգտիլ, այսինքն մէկը մէկալին տեղն այ հատուցում ընել, ինչպէս բարեկամ իր բարեկամին պարտքը կրնայ վճարել անոր պարտատիրոջը :

Ա՛ս առանկ ըլլալով, մէկը չի կրնար ուրանալ որ Քրիստոսի մեր մեղքերուն համար երկնաւոր Հօրն ըրած հատուցմունքը պէտք եղածէն աւելի էր և անհուն արժէք ունէր, ինչպէս առաքեալը կըսէ . “ Չի ուր առաւել եղեն մեղքն, առաւել ևս յաւելան շնորհքն ,, . (Հռոմ. Ե . 20 :) Ասոր վրայ ալ տարակոյս չկայ որ սուրբ ծածանայ քաշած ցաւերուին և իր գերազանց առաքինութիւններուին այ ըրած հատուցմունքն՝ իրեն համար աւելորդ էր . վասն զի սկզբնական մեղք չունենալով, և իր բոլոր կեանքը մէջ նեղութիւն մեղք մըն ալ ըրած չըլլալով, այ արդարութիւնը հատուցմունք ընելու պարտք

մը ջունէր : Նմանապէս ան սուրբերն որ ձեռ արդարու-
թեանը հատուցմունք ընելու պարտք մը չունեցան .
ինչպէս սուրբ Յովաննէս Մկրտիչը , որ գեռ չծնած՝
սկզբնական մեղքէն սրբուեցաւ , ու իր բոլոր կեանքն
առանց մեղաց ու Քրիստոսմէ անջրնելէն եաքը՝ մար-
տիրոս եղաւ . և ինչպէս այնչափ սուրբերն որ վկըր-
ուածնուն պէս մէկէն մարտիրոս եղան , ուստի առանց
մեղք մը ընելու , առանց ժամանակաւոր պատժոց
պարտքի մը տակ իյնալու , այնչափ շարաչար տանջանք
քաշելին ձեռ հաճար ու կեանքերնին տուին : Հիմայ սա
ամեն սեպհական արդիւնքները , թէ Յոհ . թէ սուրբ
ածածնայ և թէ սուրբերուն , կրնայ ըլլալ որ պարտական
երթան . իրենց համար չեն ծառայեր նէ , չեն կրնար
ուրիշներուն համար ծառայել՝ որ վերջին կարօտութե-
մէջ են : Ստուած պզտիկ բարեգործութիւն մըն ալ
անվարձ չի թողուր . իրա՝ սուրբ ածածնայ ու սուրբե-
րուն բարեգործութիւններուն վարձքը եւելօք տուած
է արքայութեան փառքովը , բայց իրմէ մեղաց հա-
տուցմունք՝ բանի մը եկած չէին ըլլար՝ թէ որ ձեռ պըր-
մունքը զանոնք ուրիշներուն մեղացը հատուցման
տեղ չընդունէր : Ուստի Քրիստոս մեր սա ամեն աւել-
ցած արդիւնքները հոգևոր գանձ մը ըրաւ , դրաւ սուրբ
եկեղեցւոյ մէջ , իշխանութիւն տալով իրեն՝ որ բաշխէ
հաւատացեալներուն ան գանձէն , որպէս զի աւով կա-
րենան ձեռ արդարութեանը հատուցում ընել , ու կամ
բոլորովին խալտել իրենց մեղացը ժամանակաւոր պա-
տիժներէն , և կամ քիչցնել զանոնք : Ա՛ս է ներոլու-
թիւն բառիս :

Բայց ինչէն յայտնի է որ Քրիստոս մեր սա գանձը
դրեր ու սուրբ եկեղեցւոյ ալ իշխանութիւն տուեր է .
մեզքերնուս ժամանակաւոր պատիժներուն թողութիւն
տալու՝ սա աւելցած արդիւնքները հատուցմունքի տեղ
մեր կարօտութեանը ծառայեցնելով : Սուրբ Հաւատքն
անանիկ յայտնի կը տեսնենք սա բանս մեզի որ , ջրն-
դունելը հերետիկոս կըլլայ , ինչպէս որ Նոատեր և ու-
րիշ այնչափ նորատանդներն եղան : Քրիստոս մեր ըսաւ
առաքեալներուն . “ Որպէս առաքեաց զիս Հայրն , և
ես առաքեմ զձեզ ,, . (Մտթ . իե . 18 .) այսինքն ինչ
իշխանութեամբ որ Հայրս իս խրկեց նէ , նոյն իշխանու-
թեամբն ես ալ զձեզ կը խրկեմ : Ա՛ս խօսքս ալէկ կը

հաակըցուն Քրի ուրիշ անգամ ըսած խօսքովը. "Ջոր կապկեցէք յերկրի, եղիցի կապեալ յերկինս. և զոր արձակեցէք յերկրի, եղիցի արձակեալ յերկինս". (Մթ. ԺԸ. 18.) այսինքն ալ որ կապէք երկրի վրայ, երկինքն ալ կապուած ըլլայ. և ով որ արձկէք երկրի վրայ, երկինքն ալ արձկուած ըլլայ: Ան խօսքէս կը հետևի որ ինչպէս Քրիստոս մեր առաջ իշխանութիւն առաւ սուրբ եկեղեցւոյ՝ որ մեղաւորներուն ապաշխարանք դնէ, ասանկ ալ նոյն իշխանութիւնը առաւ ապաշխարանքը Թեթևցընելու կամ ապաշխարանքէն բոլորովին ազատելու, այսինքն ներողութիւն տալու. և ինչպէս սուրբ եկեղեցին առաջ իշխանութիւն առաւ մեղքերն և անոնց յաւիտենական պատիժը ներելու, ևս առաջ անոնց ժամանակաւոր պատիժը կրնայ ներել. վասն զի աւելին կրցողը՝ պակասն ալ կրնայ:

Կը տեսնենք որ Պօղոս առաքեալ սա իշխանութիւնը բանեցուց կրնթացիներէն մէկուն վրայ, որ պղծութեան մեղք գործեր էր. ձանր ապաշխարանք սէտք էր քաշէր սա մեղքին համար, բայց առաքեալը ներողութիւն տուաւ՝ խոլըտեց զինքն ան պատժէն: Հալածանքի առեն մարտիրոսները բանտին մէջէն կամ արիւն թափելու առեննին, ազաչանք կընէին եպիսկոպոսներուն՝ որ սա կամ ան մեղաւորին ապաշխարանքը քիչցընեն, անոնք ալ մարտիրոսներուն արդեանցը համար՝ ներողութիւն կընէին մեղաւորներուն: Սը եկեղեցին սա իշխանութիւնն ան առենէն ինչուան հիմայ միշտ բանեցուցեր է ու կը բանեցընէ. անոր համար սրխառնդեան սուրբ ժողովքն ալ վճռեց՝ որ սուրբ եկեղեցին իրօք սա իշխանութիւնը Քրիստոսէ առած ու հին առեններէն՝ ի վեր բանեցուցած ըլլալով, ով որ իր սա իշխանութիւնը չընդունի ու ներողութիւններէը պարապ բաներ են կըսէ նէ, ձանր մեղքութեան մէջ կիյնայ. (Նիսպ. լիբ. յղ. նեղոպ.)

Հիմայ տեսանենք քանի տեսակ ներողութիւն կայ: Ներողութիւն կայ որ՝ վատարկուին ամէն մեղքերուն ժամանակաւոր պատիժը կը ներէ. անոր համար կըսուի լիակատար: Ներողութիւններ ալ կան որ պատիժը կը քիչցընեն՝ մէկ մասը միայն ներելով. անոր համար մասնական կըսուին: Ասանկ են քահանան օրհնած կամ եպիսկոպոսներուն. այսինքն մէկը քա-

ատեն օր ապաշխարանք ընելով՝ ինչպես հին քրիստոնեաները կընեին՝ որչափ ատեսը քիչնար իր մեղքերուն պատիժը նե, նոյնչափ կը քիչնայ՝ ան ներողութիւնը վաստկելով. նամանաւանդ եօթը տարուան ներողութիւն վաստկելով իր մեղքերուն ժամանակաւոր պատիժն այնչափ կը վճարէ, որչափ որ եօթը տարի եկեղեցւոյ հին կանոններուն գրած ապաշխարանքն ընելու ըլլար:

Երկրորդ՝ կայ ներողութիւն որ մշանջենաւոր է, կայ որ ժամանակաւոր. մշանջենաւորները ամենևին չեն գոյներ. իսկ ժամանակաւորները որչափ առեղծ մը համար արուած ըլլալով, առեղծը լեցուածին պէս կը գոյներ. նոյնն նոյն շնորհքը վայելելու համար, պէտք է հրամանագիրը նորոգել տալ: Առանկ է եօթը տարուան արտօնութիւն ունեցող խորաններուն ներողութիւնը. երբոր եօթը տարին կը լրանայ, պէտք է նորոգել տալ:

Երրորդ՝ ներողութիւն կայ որ առեղծ մը հետ կապած է, զոր օրինակ ժամու մը կամ խորանի մը հետ. ուստի ան ներողութիւնը վաստկելու համար՝ պէտք է ան ժամն երթալ, ան խորանին այցելութիւն ընել: Կայ որ դանդ մը հետ կապած է, զոր օրինակ վարդապետանի մը խոչի մը միտալի մը և այլն. ուստի ան ներողութիւնը վաստկելու համար՝ պէտք է նոյն վարդապետանը գործածել, նոյն խաչն ալ միտալը վրան կրել: Ներողութիւն ալ կայ որ անձնական է, այսինքն ան կամ ան անձին արուած է, առանց առեղծ մը կամ ուրիշ դանդ կախուած ունենալու. ինչպէս է վանականաց ներողութիւնն որ հոգեվարքներուն կը տրուի:

Առանձին ներողութիւն կայ որ կենդանեաց համար է, կայ ալ որ ննջեցելոց համար է: Կենդանեաց համար եղածը՝ վերն բացատրեցինք. իսկ ննջեցելոց համար պէտք է որ սրբազան Պատին հրամանագրին մէջն յայտնի բացատրուած ըլլայ, որ նոյն ներողութիւնները քահանային հոգւոց ալ կարենան օգնել, այսինքն որ մեկը կարենայ զանոնք այ նուիրել ան կամ ան վախճանած անձին համար որ ան անոր քահանային քիչցընէ, կամ բուրսային վինքը խալըսէ քահանէն:

Թէեև հաւատքով մարդիկներ կան, որ մանաւանդ քանի մը տեսակ ներողութիւններու՝ որ ննջեցելոց համար արուած են՝ ծիծաղելովգէմ կը խօսին: Առանձ-

նելը պէտք էր նախ տրվէին գիտնային ինչ կերպով տրուած են, ինչ կը նշանակեն ան ներողութիւնները, ան տանը կը տեսնէին որ ծուռ ենթադրութիւններ բով է խոտածնին: Բայց ինչ ալ ըսելու ըլլան, միշտ լաւ է ննջեցեալց հոգւոյն համար ամէն տեսակ օգնութիւն ընել, թէ պատարագով, թէ ողորմութիւն տալով, թէ ալօթքով, և թէ բարեգործութեամբ ու ինչ և իցէ ապաշխարանքով, որպէս զի որչափ կարելի է նէ շուտով խալըսին քաւարանին տակաւին տանջանքէն: Վ՚ զի, ինչպէս որ տուրբ Օգոստինոսը կըսէ, միշտ լաւ է որ եւէրջք օգնենք իրենց, թէ և կարօտութիւն ջանենան կամ չկրնան վայելել մեր ըրած օգնութիւնը, քան թէ տակաւ օգնելէն երբոր պէտք ունին օգնութեան:

Հիմայ տեսանենք ինչ պատրաստութիւն պէտք է ունենալ՝ ներողութիւն վաստկելու համար: Նախ՝ ամէն նզովքէ բանադրանքէ ազատ պէտք է ըլլայ մէկը, որպէս զի եկեղեցւոյ հոգևոր բարեացը կարենայ մասնակից ըլլալ. անոր համար է որ քահանան արձակումը տալէն եռքը կըսէ. Եւ դարձեալ առաջ զքեզ՝ ի խորհուրդ տուրբ եկեղեցւոյ, զի զոր ինչ գործեացեր՝ լիցի քեզ՝ ի փառս հանդերձեալ կենացն,,: Երկրորդ՝ պէտք է ոյ շնորհքին մէջն ըլլայ, այսինքն Աշխարհիս զրկմանէ և աղէկ խոստովանանքով մը ամէն մահացու մեղքերուն ոյժէ թողութիւն առած ըլլայ. մանաւանդ երբոր կուզէ լեակատար ներողութիւն վաստկիլ, պէտք է որ նե րելի մեղքերուն ալ՝ թեթև պակսութիւններուն ալ թողութիւն առած ըլլայ, որոնց զղջալով, առէլով զանոնք, ու որոնէն դուրս ձգելով ինչ և իցէ կերպով յարմանք ունենալը թէ ծանր և թէ թեթև մեղքերու: Առանց սուր անկարելի է ներողութիւն վաստկիլը. վասն զի թէ որ առաջ մեղքին թողութիւնն առած չըլլանք նէ, ոչ երբէք անոր պատժոյն ալ թողութիւն կրնանք առնուլ: Ասոնցմէ՝ ի զատ՝ ներողութիւն վաստկելու համար պէտք է ձիշդ կատարել ինչ որ ներողութիւնը տուողէն դրուած պարտքեր կան ընելու: Խօսք հասկընալու համար. արքեպիսկոպոսը ներողութիւն կուտայ որոնց որ խոստովանանք ըլլալէն արքեպիսկոպոսին առնելէն եռքը, սա կամ ան ժամը կերթան, սա կամ ան խորանին այցելութիւն կընեն, հոն ալօթելով իր դիտաւորութեանը, մոլորութիւններուն աչքընդեա

վերնալուն համար, սուրբ եկեղեցւոյ պայծառութիւնը համար, մեզաւորաց դարձի գալուն համար, և սոսկ նման բաներու: Ա՛ս ամեն հրամայուած բաները պէտք է որ ընէ ով որ կուզէ ներողութիւն վաստկիլ. և սա բաներուն գոնէ եաքնին այ ընտրեալին մէջը պէտք է որ ընէ: Անոր համար է որ այնչափ քիչ են ներողութիւն վաստկողները. վասն զի սա հարկաւոր պատրաստութիւններն ալ քիչ են, և սոսկ սոսկ՝ մանաւանդ լիակատար ներողութիւն վաստկիլը կարելի չէ:

Երկու մեծ անկարգութիւն կայ քրիստոնէից մէջ սոսկութիւն վրայ, այսինքն երկու ծայրն անցնիլ: Առաջինն ամենին հոգերնին չէ ներողութիւն վաստկիլն. ինչ գոնէ բան է, կը պատահանեն որ ներողութիւնն սուրբ բան չէ՝ բայց եթէ կանոնական ապաշխարանքներէ ազատ ըլլալ, այսինքն ան ծանր ապաշխարանքներէն՝ որ հին սոսկը սուրբ եկեղեցին կը դնէր մեղաւորներուն. հիմայ սա կանոնական ապաշխարանքները դադրած են, ուրեմն ներողութիւն սոսկն ալ սոսկրդէ է: Տեսէք ինչ ծուռ խօսք է ըսածնին. ներողութիւնը չէ թէ միայն եկեղեցւոյ դրած ապաշխարանքէն ազատելն է, այլ նաև ան պատիժներէն՝ որ քաւարանը պատրաստելու համար քաշելնիք: Թէ որ սա սոսկն ջնջուի նէ, կըսէ սուրբ Աթանասին, եկեղեցին սոսկը կընէր մեզի ներողութիւններովը քան թէ օգուտ. վասն զի հոս քաշելու ապաշխարանքներնէս ու պատիժներնէս ազատ ընելով զմեզ, ալ մեծ ապաշխարանքներու սոսկ կը ձգէր զմեզ անդին, այսինքն քաւարանին պատիժներուն: Կարծելու բան է որ եկեղեցին անսոսկ՝ սոսկն ծանր բանի մը մէջ սոսկն սխալի, ու բոլոր հաւատացեալները խաբէ. կարծելու բան է որ եկեղեցին՝ մեր գթած մայրը՝ մեզի օգնելու սոսկն, իր ներողութիւններովը անգթութիւն ընէ մեզի, հոս ապաշխարանք ընելէն զմեզ խլելով՝ որ եաքը անդին հարկաւորինք ծանր պատիժներով այ պտղատութեանը հատուցում ընել:

Կան ալ որ ներողութիւն վաստկելու անհոգ կըլլան, չուզելով ընել վաստկելու համար հարկաւոր եղածը: Սոսկներուն ես ալ նոյն բանը կըսեմ, ինչ որ Նէեման Սորիին ծառաները ըսին իրենց տէրոջն ըսին: Նէեման Սորիներուն մեծ զօրավարը սոսկկ բորոտեր էր, Եղիսէ մարգարէին գնաց որ զինքն բժշկելնէ: Եղիսէ

ալ բաւ իրեն որ երթայ եօթին անդամ Յորդանան գե-
ռը մտնէ լուացուի, չիտարակուսի որ կրնայնայ : Ել-
բոլ լսեց Նէեման սա դիւրին ընելու գործը նէ, դժարն
եկաւ, ձգեց գնաց, չէր ուզեր մարդարէին բանն ը-
նել : Ան առենը ծառաներն որ իրենց տիրոջն ըռընա-
նալը կը բաղձային, ըսին իրեն. Թէ որ մարգարէն դժուա-
րին գործ մըն ալ բաած ըլլար նէ, պէտք էր որ ընէիր ա-
սանկ գէշ հիւընդաւթենէ մը խալըսելու համար. Թող
որ բաածը դիւրին բան մըն է. "Եթէ մեծ ինչ բան խո-
սեցեալ էր ընդ քեզ մարգարէին, ո՞չ ապաքէն պարտ
էր առնել. Թող Թէ զի ասաց՝ լուացիր և սրբեացիս ":
(Գ. Թգ. Ե. 13 :) Հիմայ ես ալ նոյն բանը կրսեմ ա-
նոնց՝ որ սանկ մեծ գանձ մը վաստկելու համար՝ քա-
նի մը Թեթեւ բան չեն ուզեր ընել : Մեղքերնին ըզ-
ջալով, վարքերնին շիտկելով, քանի մը կարճ աղօթքներ
ընելով, կրնան խալըսիլ ան ծանր պատիժներէն՝ որ
հոս կամ անդին՝ այ արդարութեան հատուցում ընելու
համար պէտք է որ քաշեն. և սա Թեթեւ բաներն ընե-
լու անհոգ կըլլան : Թէ որ քրիստոնեին սոսկալի պա-
տիժներէն խալըսելու համար՝ սուրբ եկեղեցին ծանր
ուժգուարին ապաշխարանքներ ալ դրած ըլլար, խելքն
ան չէր որ ընէին. ուրեմն սակէց մեծ ինչ անխելքու-
Թիւն կրնայ ըլլալ, սակէց ամօթալի ինչ անհոգութի՛ն,
որ սանկ դիւրին բաները չեն ուզեր ընել, սանկ օգ-
տակար գործը որ սուրբ եկեղեցին ներողութիւններով
կուտայ՝ չեն ուզեր առնել : Ընդհին պիտոյ ձանչնան,
հոն պիտոյ զղջան, երբոյ տեսնեն որ ինչպէս Թեթեւ
բաներով ինչ ծանր բաներէ պիտոյ խալըսէին. բայց
ուշ է ան ատենը, Ճար չկայ :

Իակ մէկալ ծայրն անցնողներն ալ անոնք են, որոնց
բոլոր յոյսը ներողութիւններու վրայ է : Մտքերնին
դրած են որ ներողութիւն վաստկելով ամեն պարտ-
քէ կը խալըսին, մեռածնուն ալ մէկն արքայութիւն
կը Թռչին : Ներողութիւն վաստկիլն ալէկ բան է, բայց
մէյմը վարքերնին ալ նայինք. ամեն ջանք կընեն, աս-
դիս անդին կը վազեն ներողութիւն վաստկելու հա-
մար, եղբայրութիւն չի մնար՝ որուն չխգրուին. բայց
մեղքէ ետ կենալու, պակասութիւններնին շիտկելու հոգ
չեն ըներ, չեն ջանար աւետարանին տուած կանոնները
պահել, Քրի՛ստոսի աւաքինութեանցը հետևիլ, իրեն նմա-

նել. տպաշխատանքի հաւէտ չէն ըլլար, կրցածնուն չափ մահացուցմունք ընել չէն ուզեր, միշտ նոյն պահատաւոր հայրս թարկացող անհամբեր ու կրքերով լեցուն մարդիկն են: Մոքերնին անանկ ծառած է, որ երբեմն ատ կամ ան եղբայրութեանը պարտքերուն հասնելու համար՝ իրենց վիճակին պարտքերը կը թողուն, ընտանեաց հոգը, քրիստոնէական վարդապետութիւնը, հոգևոր լսելը. մէկ խօսքով՝ իրենց պարտքը չէն ըներ, պարտքէ դուրս բաներ ընելու համար: Նախատաշարմունքնին ինչուան հոն կը հասնի որ երբեմն ատ կամ ան եղբայրութեան կամ ընկերութեան ներողութիւններուն աւելի զօրաւոր կը սեպեն, կը կարծեն որ անանցմով վնասակ արբայութիւն կերթան: Անկէ դուրս ոչ մէկ ներողութիւն կան՝ հաւատոյ յուսոյ սիրոյ ներդործութիւն ընծայելնին, արդութեան հետը գնացողներուն, կհաւատան խրիստոս Հրեշտակ սեռաւն ըսողներուն, ամեն օր քառատրդ մը մատծական ընծայներուն, սուրբ հաղորդութեան ազգերութիւն ընծայներուն՝ մանաւանդ երբոր բոլոր օրը բազմոցի վրայ կը դրուի, ճանապարհ խաչին ընծայներուն, վարդապետի դարձընծայներուն: Ասանք բոլորը կը ձգեն իրենց մտաբերին դրած չերմեռանդութիւններուն համար: Անկէ են սա չերմեռանդութիւնները, անկէ ու խիստ անկէ բան է ներողութիւն վատաբկիլը. բայց թէ որ ձեր կողմանէ կրցած ապաշխարանքնիդ ընէք, թէ որ մարմնինդ չհպատաժէք, թէ որ ծոմ չկեանէք ու պահք չհպահէք, թէ որ կրքերնիդ չմահացընէք, ինչ կօգտեն ձեզի ներողութիւնները: Ոչ ալ ու ոչ սուրբ եկեղեցին մեր ծուլութիւնն ու անհոգութիւնը անուցանելու համար կուտայ ներողութիւնը, պարէս զի ամեն ապաշխարանքէ ազատ ընէ զմեզ. այլ միայն մեր սկսելութեանը մեր խեղճութեանն օգնելու համար կուտայ, պարէս զի մեր կողմանէ կրցած ապաշխարանքնիս ընելէն ետքն՝ անանց պահպանութիւնը ներողութիւնը ընդունի այ արդարութեանը դառնալնիս ընելու համար. այսինքն մեր ըրած ապաշխարանքն ու ձեռնհասութիւնները բաւական չըլլալով մեր մեղքերուն համարժէք ընելու, ներողութիւններովը կօգնէ մեզի որ Յեսին սուրբ ձեռնոյ և արբերուն հետևօք ըրած արդիւնքովը մեր մեղայը ժամանակաւոր պատիժներէն խալսնինք: Ներողութիւնը ողորմութիւն մըն է՝ որով

սուրբ եկեղեցին մեր կարօտութեանը կօգնէ, ուրեմն ինչպէս որ անարժան է ողորմութեան ով որ ողջ առողջ է՝ կրնայ վաստկիլ իր հացն ու չաշխատելը նէ, սանկ ալ սա հոգևոր ողորմութեանն անարժան է ով որ կրնայ ապաշխարանք ու բարեգործութիւն ընել՝ այ արդարութեանը հատուցում ընելու համար, ու չուզեր ընել ուսոի և ոչ սուրբ եկեղեցին անանկներուն իր հոգևոր ողորմութիւնը կուտայ:

Խօսքս սանկ լըմընցընեմ, ներողութիւնն այ մեծ բարերարութիւնն է՝ որ սուրբ եկեղեցւոյ ձեռքովը կընէ մեզի, մենք ալ պէտք է որ ամէնն չանքով եանէկ իյնանք անկէց օգուտ քաղելու: Բայց ինչ կերպով սա օգուտը կրնանք քաղել բարեգործութեան հետ ըլլալով, ու մեր կողմանէ կրցածնուս չափ ապաշխարանք ու մահացուցմունք ընելով. ան առեներ մեզի օգտակար կըլլայ ներողութիւնը:

ՅՕՐԴՈՐԱԿ Ճ.

ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՄԱՆ ՎՐԱՅ:

Հոմէն խորհուրդներն որ սկսայ ձեզի բացատրելու, լըմընցընելու համար դեռ կըմնայ վերջին օծումը, կարգ քահանայութեանն ու պատիկը: Այսօր վերջին օծմանն վրայ պիտոր խօսիմ. եկած կիրակի քահանայութեանն կարգին, եաքն ալ պատկին վրայ:

Ի՞նչ ըսել է վերջին օծում. ունենք կը կարծեն որ մեռնելու մօտ որուելուն համար սա խորհուրդը՝ վերջին կըսուի, բայց սխալ է սա մեկնութիւնը. վերջին օծում կըսուի, վասն զի առջի օծումն որ սուրբ եկեղեցին կուտայ մեզի՝ մկրտութեան օծումն է, երկրորդը՝ դրոշմին, նակ սա որ հիւանդութեան ատեննիս կուտայ՝ վերջինն է: Ի՞նչ է ուրեմն վերջին օծումն. ինչպէս որ հաւատքը կըստրվեցընէ՝ քան հաստատուած խորհուրդ մըն է, որ եպիսկոպոսէն օրհնած ձէթը քահանայն հիւանդին քսելով և աղօթքներ ընելով, զորմանալի կերպով կօգնէ անոր հոգւոյն առողջութեանը. ու նաև

մարմինն առողջացնելու, թէ որ օգտակար է հոգւոյն: Ուստի սա խորհրդոյս հետեւող նիւթն է եւխարիստիան օրհնած հէնն, իսկ մերձաւորն է՝ ան ձէթով մարդոց պատարագները օծելը. ձէնն է քահանային ըրած աղօթքները, իսկ պաշտօնեային է քահանայն միայն՝ ինչպէս արիւնեղեան սուրբ ժողովքը վճռեց: Բուն պաշտօնը ժողովրդապետինն է, բայց իր հաւանութեամբն ամէն քահանայ ալ կրնայ տալ:

Բայց հարկ մը կամ պարտականութիւն մը կայ վերջին օծման խորհուրդն ընդունելու: Կայ ու կայ. երբոր մահուան վտանգի մէջ ենք, պարտական ենք ընդունելու. ուստի թէ որ կրնանք ու չենք ընդունիր նէ, մեղք կը գործենք: Վասն զի, ինչպէս ան առեն պարտական ենք հաղորդուելու, ատանկ ալ վերջին օծում ընդունելու պարտական ենք կըսէ սուրբ Ագուինացին: Ասուած Յակոբոս առաքեալն բերնովն ատանկ կը հրամայէ. "Հիւանդանայցէ ոք ի ձէնջ, կոչեսցեն զերիցունս եկեղեցւոյն, և արասցեն ի վերայ նորա աղօթս, օծցեն իւղով յանուն տեառն,,. (Յակ. Ե, 14.) այսինքն երբոր ձեզմէ մէկը կը հիւանդնայ, քահանայ կանչէ որ վրան աղօթք ընէ, և օծէ զինքն՝ այ անունը տալով: Ուրեմն, կըսէ արիւնեղեան ժողովքը, չէ թէ միայն կը յորդորէ զմեզ՝ այլ յայտնի կը հրամայէ վերջին օծումն ընդունելու. իսկ թէ որ կը հրամայէ, ուրեմն ով որ կրնայ և չընդունիր նէ՝ կը մեղանչէ, չէ թէ միայն զկենսավնաս ինքը զինքն անկէց, այլ նաև բանի առիթ չեղնելով սուրբ խորհուրդն, և այ բարեբարութեանն արհամարհելով, որ մեր հոգւոյն վրկութեանը համար այնչափ ուրիշ խորհուրդներ հաստատեցին եաքը, մահուան ատենս ալ մեզի օգնելու համար՝ սա խորհուրդը հաստատեր է:

Ատանկ է նէ ով կրնայ բաւական ուրախ անոնց կորութեանն և անհոգութեանը, որ ծանր կը հիւանդնան ու հոգւոյնին չէ վերջին օծում ուզելու, պատրաստ չեն ընդունելու, և կարծես թէ չեն կրնար վերջին օծման անունն ալ լսել: Ինչ համար շատ անգամ առանց վերջին օծման կը մեռնին, կամ եաքէն շունչերնուն կը չգեն՝ երբոր ալ բան չեն գիտեր, ու հարկ կըլլայ առանց պատրաստութեան ընդունիլ, որ կամ քիչ օգուտ կրնէ իրենց, կամ ամենևին անօգուտ կըլլայ: Ուրէշ անխել

քութիւն, ինչ դիւական խաբէութիւն. կարծես որ վերջին օծումը միայն պիտոյ իրենց, մեռցնէ պիտոյ ցնորեցնէ, խոլորովին նեցկային, իրենց հոգւոյն բարիք ընելէն ի զատ՝ ինչպէս եաքը պիտոյ լսեմ, մարմնաւոր առողջութիւն ալ կուտայ՝ թէ որ իրենց ան է օգտակարը: Ուրեմն թէ որ ուրիշ ամեն դեղ կընեն առողջանալու համար, ինչո՞ւ չեն ուզեր ընդունել սա սուրբ խորհուրդն որ բոլոր սուրբ Խոչք ու սուրբ ժողովքները դեղ հոգւոյ և մարմնոյ կը կոչեն: Մէյմըն ալ. կամ պիտոյ մեռնին ան հիւընդութէն, կամ պիտոյ ըռընանան: Թէ որ պիտոյ մեռնին նէ, ձար չկայ, կը մեռնին, բայց առանց վերջին օծման՝ որ կրնայ իրենց օգնութիւն ուժ ու մանաւանդ շնորհք տալ ալէկ մահ ունենալու: Կամ թէ որ ըռընանան պիտոյ նէ, վերջին օծում ընդունելով աւելի շուտ և աղէկ կըռընանան: Ուրեմն միշտ աւելի աղէկ է վերջին օծում ընդունելը, քան թէ անհոգութեամբ զանց առնելը: Բայց պատճառը գիտէք ինչ է. վասն զի բարի քրիստոնեանները քիչ են, վասն զի այժմ վախցող քիչ կայ, այ կամացը հետ համակերպող չկայ. չեն ուզեր որ այ կամքն ըլլայ, կուզեն որ իրենց կամքն առաջ երթայ: Վերջին օծում ընդունելն ըսել է որ մեռնելու քիչ մը վտանգ կայ, կամ իրենք մեռնիլ չեն ուզեր, թէ որ կարենային նէ՝ այ կամացը դէմ կապրէին. անոր համար չեն ուզեր վերջին օծում ընդունել: Բայց ուզեն չուզեն, երբոր երթալու ատենը կը հասնի՝ պէտք է երթալ, ուստի միշտ աղէկ է սուրբ խորհուրդները ընդունիլ, ու պատրաստուիլ աղէկ մահ ունենալու:

Իրենց անխելքութենէն պակաս չէ ընտանեացն ու բարեկամաց անխելքութիւնն ալ, որ հիւանդը չխնայելու համար չեն համարձակիր խնայընելու իրենց վտանգն ու յորդորելու որ վերջին օծում առնեն. չեն ուզեր ալ որ և ոչ ուրիշն յորդորէ, կը ջանան խաբելու հիւանդը, սիրտ տալով ու վտանգ չկայ ըսելով: Ինչ դիւական կարեկցութիւն. մարմնոյ կարեկից կըլլան, հոգւոյն անգթութիւն ընելով. խեղճ հիւանդը վտանգի դնել է՝ որ յաւիտենական կեանքը կորսընկնէ, ժամանակաւորին չնաս ընելու վախէն. խեղճ հիւանդը վտանգի մէջ դնել է՝ որ առանց սուրբ խորհուրդներուն մեռնի, ու մեռնելու ատենն ու եաքն

ալ յաւելեան ստրատի կըլլէ՝ կենացը մէջ թեթեւ սար-
սափ մը ձգելու համար, որ ան թեթեւ ստրատիը կըլ-
նար պատճառ ըլլալ նրբեն հաշնեալը տեսնելու այ հետ,
ու բարի մահուամբ փրկուելեան համնելու: Տեսէք
ինչ տղէկ կարեկցութիւն: Երբոր հիւանդ մը վտանգի
մէջ է ու չի մոռնար ախտը եղածը, պէտք է սիրով ա-
նուշութեամբ ընտրհքով խնացընել իր վտանգը. վան
ղի ձնմայընելը կարեկցութիւն չէ, անգթութիւն է:
Հիւանդն ալ երբոր կխմանայ իր վտանգը, պէտք է որ՝
չէ թէ միայն խոստովանի ու հաղորդուի, այլ նաև վեր-
ջին օծութեամ ընդունի, առանց սպասելու եռքն վայրկե-
նին, զինքը վտանգի մէջ դնելով՝ համ ամենևին չընդու-
նելու, և համ խելքը գլխէն երթալէն եռքը՝ առանց
պատրաստութեան քիչ օգուտ ընդունելու: Տեսէք ան-
եկեղեցին քրիստոնէական վարդապետութեան մէջ ինչ
կըսէ սաստ վասյօք. "Ծանր մեղք կը գործեն անոնք
որ վերջին օծման ու խորհուրդն ան առնէն կը ձգեն,
երբոր ալ յոյս չնկայ հիւանդին ապրելու, և կըսկսի
զգայութիւնն ու կեանքը կորսընցընել": Ասրեմն ծանր
մեղք կը գործէ նաև հիւանդը, որ կամ բոլորովին ան-
հոգ կըլլայ վերջին օծում ընդունելու, և կամ եռքն
շուռնչին կը ձգէ՝ երբոր աւելի մեռած է քան թէ կեն-
դանի: Ասրեմն կը մեղանչեն անոնք ալ որ պարտական
են խնացընելու իրեն ու չեն խնացըներ, մանաւանդ թէ
խաբեպելով և յուսացընելով զինքը՝ պատճառ կըլլան
իրեն սուրբ խորհուրդներէն զրկուելու:

Հիմայ գնա վերջին օծման հրաշալի զօրութիւն-
ներուն վրայ չխոսած, տղէկ կըլլայ որ համառօտ մը
բանամ ձվ է ընդունակ ատ խորհրդոյս, այսինքն որմնց
կրնայ տրուիլ ատ խորհուրդը: Վերջին օծում ընդու-
նելու համար՝ նախ պէտք է որ քրիստոնեայ ըլլայ մե-
կը, պէտք է որ մկրտուած ըլլայ: Երկրորդ՝ պէտք է որ
հիւանդ ըլլայ ու մեռնելու վտանգ մը ունենայ. ուսոմ
երբոր ատ վտանգը կայ, կրնայ մեկէն վերջին օծումն
ընդունիլ՝ առանց սպասելու եռքն շուռնչին որ ալ չըզ-
գար, վասն զի առանկ ընելը դէշ է՝ ինչպէս որ ցցուցի
ձեզի: Երրորդ՝ պէտք է որ ջախտաս ըլլայ, մեղքի
ընդունակ ըլլայ: Ասոնք որոնք որ առողջ են, թէ և
մահուան վտանգի մէջ ըլլան, ինչպէս պատեհապաշտ ընող-
ները, վտանգաւոր նոտարիութիւն ընողները, մահա-

պատրանքը, տալաբելքի մօտ եղող կինակիք, չեն կրնար վերջին օծում ընդունիլ: Նմանապէս ան հիւանդներն որ մեռնելու վտանգ մը չունին, չեն կրնար վերջին օծում ընդունիլ. չեն կրնար նաև՛ ի ծնէ խեղդերը, և ոչ տղաքը՝ որ դեռ բանականութիւնին բացուած չէ. վասն զի ատոնք ամէնքն ալ մեղք գործելու ընդունակ եղած չեն, անոր համար ոչ խոստովանանք կրնան ընել, և ոչ վերջին օծում ընդունիլ. վասն զի սա երկու խորհուրդն ալ մեղաւորներուն համար հաստատուած են, մէկը մեղքերնուն թողութիւն կը բերէ, մէկալը մեղքերնէն մնացած բան մըն ալ կայ նէ՝ կը սրբէ:

Ա՛ս է վերջին օծման զարմանալի զօրութիւններուն մէկին, այսինքն մեղքերնէս մնացած բաները սրբել. Յակոբոս առաքելոյն խօսքն է. "Հիւանդանայցէ ոք ի ձէնջ, կոչեսցէ զերիցսն եկեղեցւոյն, և աւրասցեն ի վերայ նորա աղօթս, օծցեն իւղով յանուն տեառն, և աղօթքն հաւատովք փրկեսցէ զհիւանդն, և յարուցէ զնա տէր, և եթէ մեղս ինչ իցէ գործեալ՝ թողին նմա,,. այսինքն երբոր ձեզմէ մէկը կը հիւանդանայ՝ քահանայ կանչեցէք որ վրան աղօթք ընէ, ու ձեթով օծէ զինքն այ անունը տալով. սա աղօթքովն ու հաւատքով հիւանդը կը հանգստանայ, ձեծ իրեն առողջութիւն կուտայ, ու թէ որ մեղքերնէն մնացած բան մըն ալ կայ նէ՝ կը սրբէ:

Ուրեմն վերջին օծման առջին պատուղն է՝ հիւանդին մեղքերնէն մնացած ինչ որ կայ նէ սրբել. այսինքն զատել զինքն ան թմրութենէն ու գայլութենէն՝ որ մեղքերը կը թողուն մարդուս վրայ, ու տալ իրեն ուժ եռանդն յօժարութիւն՛ի բարին և՛ի սէրն Աստուծ: Իսկ թէ որ դեռ չինչցուած ներելի մեղքեր ունի կամ նաև մահուընէ մեղք՝ որ չի ճանչնար կամ չի յիշեր, ամէնուն վրայ մէկտեղ ըլլալով, վերջին օծումն ալ թողութիւն կուտայ ամէնուն ալ. ու չէ թէ միայն կաճեցընէ հիւանդին վրայ Աստուծոյ շնորհքն, այլ նաև կը բերէ, այսինքն հիւանդին Աստուծոյ շնորհքն ստանալ կուտայ:

Վերջին օծման երկրորդ պատուղն է հանգստացընել հիւանդն, ինչպէս տրիտեններեան սուրբ ժողովքն առաքելոյն խօսքը բացատրելով կըսէ, սկսա տալ հիւանդին, մահուան վախը չափազանց չինծոդել որ հիւանդը Աստուծոյ ողորմութեան կամ յուսահատութեան մէջ

էինայ, այլ ընդ հակառակին՝ այ ոլորմութեանը վրայ յոյս ու վստահութիւն ունենայ: Աստնկով հիւանդը կը զօրանայ, կարիանայ, այ համար սիրով կը համբերէ հիւանդութեան ցաւերուն ու նեղութիւններուն, մեղայն ապաշխարանք սեպելով զանոնք և արդիւնք վաստկելով. ա՛ս ամեն բանէն աւելի ուժովն ալ կուներնայ սատանային փորձութիւններուն դէմ կենալու, ու փրկութեան հասնելու. "Եւ ազօթքն հաւատով փրկեայեն զաշխատեալն": Սատանան ան միջոցին, պետրա առաքեալին ըսածին պէս, չորս դիմիս կը պտըտի ատ առիւծի պէս որ հոգիներս կըլլէ. "Իբրև զառիւծ գոչէ, շրջի և խնդրէ թէ զո՞ կլանիցէ". (ա. Պետր. Ե:) Թէ որ հիմայ առողջութեան աստիճանիս որ մահը հեռու է մեզմէ՝ այսչափ զմեզ կը փորձէ, որպէս զի մեղքի մէջ ձգէ ու գատապարտուին, մտածեցէք որ խեղճ հոգիս վտանգի մը ինչ չըներ: Տեսնելով որ սատանը կարճ է, թէ որ չարտորայ՝ ձեռքէն պիտի ելլէ անոր հոգին, չորս դին կատղած կը պտըտի, ամեն չանչ կընէ, ամեն հնարք կը բանեցընէ, իր բոլոր խորամանկութիւնն՝ի գործ կը դնէ, ամեն սեսակ փորձութիւն միտքը կը ձգէ, որպէս զի քաշէ դժոխք տանի զինքն. ինչպէս նաև սուրբ Ֆրանչիսկոս սալեզացին, և ուրիշ սուրբեր ալ մահուան սաեին սա սատիկ փորձութիւնները քաշեցին: Բայց սատանան ինչ կը վատնուի ասով. վերջին օծութեան անսանկ ուժ մը կուսայ հիւանդին, անսանկ սիրտ և արիութիւն կուսայ, որ հիւանդը կարիճութեամբ կը պատերազմի սատանային դէմ, իր ամեն փորձութիւններուն դիւրաւ կը յաղթէ և յաւիտենական փառաց պսակը կը վատնուի: Ակէց մեծ, ակէց օգտակար, ակէց հրաշալի ինչ կրնայ ընել վերջին օծութիւնը. մանաւանդ անսանկ կարօտութեան սաեն՝ որ մահը դէպի իրենուս վրայ կեցեր է, անսանկ դժուարին ու վտանգաւոր սաեն՝ որ սատան բոլոր ուժովը կը յարձակի հոգիին վրայ. ա՛ս ամենուն համար Եկեղեցին այսչափ ջանք ըրեր է հիւանդին մը որ սաեին ընդունի վերջին օծութիւնը:

Իսկ երբոր պատուին է օգնել հիւանդին որ առողջանայ, թէ որ հոգւոյն փրկութեանն ան է օգտակարը. ինչպէս մեր ամեն ազօթքներուն ալ, ամեն մարմնաւոր շնորհք որ մեզի կը խնդրենք, միշտ ա՛ս նկատմամբ

պէտք է ըլլան : Բայց որպէս զի վերջին օծումը առ ամ-
ենայն պատրաստութեամբ կանոյ ընդունելու առ Աբ
խորհուրդը :

Առջի պատրաստութիւնն արժանապէս ընդունելու
վերջին օծումը և անոր պատուիրը վայելելու՝ այ ընտր-
քին մէջը գտնուիլն է . վասն զի վերջին օծումը կենդա-
նեաց խորհուրդ է , ու գլխաւորապէս այ ընտրեալը
վասն աճեցընելու համար հոգեւոր է . ուստի թէ
որ այ ընտրեալը կաճեցընէ , ուրեմն պէտք է որ ունե-
նայնք . էն նէ սրբապղծութիւն կըլլայ առանց այ ընտր-
քին ընդունիլ վերջին օծումը : Անոր համար հիւանդին
առջի ընելու բանն է հոգին մաքրել ապէկ խոստով-
նանք մը ըլլալով . իակ թէ որ յանկարծ լեզուն բռնուած
ըլլայ նէ , գոնէ սրտանց պէտք է զղջայ ամեն մեղացը
վրայ , ձշմարիտ առաջադրութեամբ մէյմըն ալ չընե-
լու , և թէ որ կրնայ նէ՝ գրաւոր նշան տայ իր զղջ-
մանը : Ասանկով քահանային սրձակուռը պակասը կը
լեցընէ , այնմէ Թողութիւն կընդունի իր մեղքերուն ,
ու վերջին օծումը օգտակար կըլլայ իրեն :

Երկրորդ պատրաստութիւնն է՝ հաստատուն հա-
ւատք ունենալն , այսինքն ինչ որ սուրբ կաթոլիկէ ե-
կեղեցին կը հաւատայ՝ ամենքն ալ հաստատուն հաւատ
քով ընդունելով , ու մանաւորապէս վերջին օծման
զօրութիւնն՝ ինչպէս որ բացատրեցի սրիտեենդեան ար
ժողովքին խօսքերովը : Անոր համար կըսէ սուրբ Յա-
կոբոս առաքեալը . “ Եւ աղօթքն հաւատով փրկեացեն
զյիշեսատեալն ,, . այսինքն հիւանդին հաւատքը սուրբ
խորհրդոյն հետ մկատուլ կը փրկեն զինքը :

Երրորդ պատրաստութիւնն է՝ չէ թէ միայն ջերմե-
ռանդութեամբ ընդունել վերջին օծումը , այլ բոլոր-
վին այ սուրբ կամացը հնազանդելով , սրտերնիս աշխոյ-
ժէս հեռացընելով ու պատրաստ ըլլալով կեանքերնիս
այ նուիրելու երբոր ուզէ որ մեռնինք :

Առանցմէ՛ի զատ պէտք է որ հիւանդը սրտանց քա-
հանային հետ աղօթէ , ինչ որ քահանան զգայարանք-
ներն օծելու առեն աղօթք որ կընէ : Նախ աչուընիրը
կօծէ , ու կըսէ . “ Ամէն սուրբ օծութեամբ և իւրով
ամենագութ ողորմութեամբն Թողցէ քեզ Աէր , զոր
ինչ մեղաւ աչօքդ ,, : Ան առեն հիւանդն ալ

պէտք է սրտանց ըսէ. Լրաւ, տէր իմ, շատ անգամ անըզ-
գոյշնայուածքներով աչուընիս քեզի դէմ ընելու քա-
նեցուցի. ողորմէ ինծի, ու ներէ։ Եսքը անկաճնելը կո-
ծէ ու կըսէ. "Սուլին սուրբ օծութեամբս և իւրով ա-
մենագութ ողորմութեամբն թողցէ քեզ տէր, զոր ինչ
մեղար ըսելէդ,,։ Հիւանդն ալ սրտանց պէտք է ըսէ.
Լրաւ, տէր իմ, շատ անգամ վատանգաւոր անպարկեշտ
գայթակղական և եղբայրասիրութեան դէմ խօսքեր ըսե-
լու քանեցուցի անկաճնելս. ողորմէ ինծի և ներէ։ Ե-
քը քլէին ալ օծելու առնը նոյն աղօթքը կընէ քահա-
նան. հիւանդն ալ պէտք է սրտանց նոյն խօսքերն ըսէ։
Եսքը բերանը օծելու առնը կըսէ քահանան. "Սուլին
սուրբ օծութեամբս և իւրով ամենագութ ողորմութէն
թողցէ քեզ տէր, զոր ինչ մեղար ձաշակելէդ և քա-
նելէդ,,։ Ան առնը հիւանդն ալ սրտանց պէտք է ըսէ.
Ո՞վ կրնայ համրել բերնուս ըրած մեղքերս, ինչ որ
որկրամոլութեամբ ըրեր եմ, ինչ որ գառարկաբանու-
թեամբ, ինչ որ անպարկեշտ խօսքերով, ինչ որ քամ-
պատանօք, ուրիշը նախատելով, ուրիշն դէշ խրատ տա-
լով, խօսելով ուր որ պէտք էր լռել, ու լռելով ուր որ
պէտք էր խօսել. ողորմէ ինծի տէր իմ, քու սուրբ ու
պատուական արեանդ համար ըլլայ՝ ներէ ինծի։ Եսքը
քահանան կօծէ հիւանդին ձեռուընիը, ոտուընիը,
թէ որ երկիկ մարդ է նէ՝ երկամուընքն ալ, ու կը խնդրէ
այմէ որ թողութիւն տայ ինչ որ հիւանդն անոնցմով
մեղանչեր է։ Հիւանդն ալ այ գիմացը խոնարհելով իր
այնչափ մեղքերուն համար, և այ ողորմութեանը վրայ
վստահանալով, պէտք է սրտանց ըսէ. Տէր իմ, անթիւ
են ձեռքով գործած մեղքերս, անթիւ են ոտքով գոր-
ծածներս ալ, աւելի չար գործելու համար քայլ ա-
ռեր եմ քան թէ բարեգործութիւն ընելու. ողորմէ
ինծի, ու ներէ։

Ան պատրաստութիւններով պէտք է հիւանդը վե-
ջին օծումն ընդունի, որպէս զի իր հոգւոյն օգտակար
ըլլայ։ Բայց երբոր հիւանդն անհոգ կըլլայ, եթէ շուն-
չին կըսպասէ սուրբ խորհուրդն ընդունելու երբոր կէս
մեռած է, գիտութիւնը կորընցուցած, ինչպէս կրնայ
ան պատրաստութիւնները ունենալ, ինչպէս կրնայ
վերջին օծման պատուհները վայելել։ Խօսքս հոս լսող-
ներուն է. հիմայ որ աղէկ իմացանք ինչ որ հարկաւոր էր

գիտնալու վերջին օծման վայրէք, մաքրելիս պահելիք, սիրելի արդիւքս. տարակոյս չկայ որ մենք ալ օր մը պիտոյ մեռնինք, ու կարծածնէս առաջ պիտոյ հասնի այն օրն՝ երբոր ամենևին մաքրելս չգանցնիր. ահ իր կալմանէ հոգացեր է ինչ որ մեր փրկութեան համար հարկաւոր է. բաւական չէ որ կենդանութենէ առնելիս առերեսի խորհուրդովն կօգնէ մեզի, ուրիշ առերես խորհուրդ մըն ալ հաստատեր է՝ մահուան առնելիս օգնելու համար: Ճանչնանք ուրեմն այս առերես խորհուրդներուն յարդը, ընդունինք զանոնք առէք ու արժանապէս կենդանութեան առնելիս, թէ որ կուզենք որ ահ զմեզ արժանի ընէ ընդունելու մահուան առելիս ալ, և անանկ ընդունելու՝ որ մեզի օգուտ ընեն, մեզի օգնեն աղէկ մահ առնելնալու և հոգիներնիս փրկելու, որ ամմենէն հարկաւոր բաներնիս է:

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ՃԱ.

Քահանայութեան հարցին վրայ:

Երբոր բան մը կերևակայենք և աղբիւրները առջև քահանայութեան կարգին վրայ խօսիլ, կամ աշխատականներուն՝ որ առերես կարգ ընդունելու չեն: Ասոնց այնպէս է, բայց ուրիշ կոլմանէ ալ օգտակար է խօսելը, չէ թէ միայն հոս գանուածոյ տղայոցը համար՝ որ կամ եկեղեցական կարգ մուտ են կամ կրնան մըտնել, այլ նաև ընդհանրապէս ծնողաց համար՝ որ գիտնան ինչ է առերես կարգ ըսածնիս, ինչ բաներ հարկաւոր են եկեղեցական ըլլալու, որպէս զի ճանչնան զանոնք կընտրենան կոչումը երբոր յօժարութեան կը ցցըներն եկեղեցական ըլլալու, կամ ընդ հակառակն երբոր եկեղեցական ըլլալու հարկաւոր եղած բաները չունին:

Ըսելու բաներս աղէկ հասկընալու համար՝ մտքերնիդ պէտք է բերէք ինչ որ ուրիշ անգամներ ըսեր եմ. այսինքն կրօնքն աստքինութեան մըն է, որ յայ վայելած պատիւն ու վարքը կուտայ նրան, պաշտելով ու վճռարելով զինքն, նրան երկրպագութեան ընելով, ու

գործադրելով ան ամեն կրօնքի խորհուրդներն և ա-
րարողութիւնները՝ որ ինքը մեզի տրուեցաւեր է ու կը
տրուեցընէ տալը եկեղեցւոյ բերնով: Բայց ան պաշ-
տօնը որ այ պարտկան ենք տալու, ոչ պիտոյ կարգա-
ւոյէ, ոչ պիտոյ հոգ ունենայ վրան, որ այ ուզածին
պէս ըլլայ. կրնայ ըլլալ որ ամեն մարդ իր ուզածին՝
իր սխտրածակին պէս կարգաւորէ: Կրօնքը Բաբելոն մը
կը դառնայ, ու շատերն այ հաճոյ բան ընելու՝ զայծ
պատուէրու տեղն՝ իրեն անհաճոյ բաներ և անարգանք
կընէին: Ամեն բան աղէկ ու կարգաւորեալ երթալու
համար, պէտք է որ վերակացու մը կառավար մը ու-
նենայ. ինչպէս տուն մը չի կրնար կարգաւորեալ առանց
երթալ, առանց գլխաւորի մը. ինչպէս բանակի մը պա-
տերազմի մը մէջ թէ որ զօրավարներ չըլլան որ զինուոր-
ներուն ամեն շարժմունքը կառավարեն, չի կրնար բա-
նակը կարգաւորեալ առաջ երթալ. ինչպէս տէրութեան
մը մէջ հարկաւոր են պաշտօնատէրներ, իշխաններ,
դատաւորներ, որ երկիրը կառավարեն, ասանկ ալ
նաև կրօնքի մէջ պէտք է գլխաւորներ ըլլան որ այ վե-
րաբերեալ բաները կատարեն ու կառավարեն: Ա՛ս կա-
ռավարներն այ նուիրեալ անձինք ըլլալով, ու արքային
բաներու համար որոշուած ըլլալով, կըսուին քահա-
նայք, պաշտօնեայք այ, արքային անձինք:

Ասանց հարկաւորութիւնը չէ թէ միայն տալը հա-
ւատքը կը ցցընէ, այլ նաև բնութիւնը. ուստի ազգ մը
չկայ աշխարհիս վրայ՝ որ քահանաներ այ պաշտօնեա-
ներ չունենայ: Ամեն ազգ իր կրօնքն ունի, և ուր որ
կրօնք կայ՝ կրօնքի պաշտօնեաներ քահանաներ ալ
կան, որ կրօնքի բաները կը կատարեն: Աշխարհիս ակիզ-
բէն՝ ի վեր բնական օրէնքին մէջ քահանաներ կային.
հետքը մովսիսական օրէնքին մէջն ալ նմանապէս կային.
հեթանոսներուն՝ կռապաշտներուն՝ սատկունեւրուն՝ ամ-
են ազգերուն մէջ միշտ եղած են ու ինչուան հիմայ
կան քահանաներ կամ քուրմեր. անանկ որ կրօնք մը չէ
եղած՝ որ իր քահանաները չունենայ, ու ժողովուրդն
իրենց ապրուստը չհոգայ ու պիտոյ չհամեցնէ, թէ-
րևս հիմակուան քրիստոնեաներէն աւելի:

Ուրեմն ևս առաւել մեր սուրբ կրօնքը, որ մի միայն
ճշմարիտ կրօնքն է, ու սա կրօնքն է միայն՝ որ այ ու-
զած պատիւը կընծայէ իրեն, պէտք է որ իր քահա-

նանեբին ունեենայ. չէ նէ, կրօնք չի մնար: Ինոր համար ՔՀ տէրն մեր հաստատեց քահանայութեան աբ կարգը, որպէս զի առ սուրբ խորհուրդովն յաջորդեն միշտ սուրբ եկեղեցւոյ մէջը բոլորովին իրեն նուիրուած անձինք, որ իր փառքն ու պատիւը ջանան պահել, ու իրենք միայն կատարեն սուրբ խորհուրդները, ու կրօնքի բաներուն վրայ հոգ ունենան: Ասիկա սուրբ կարգ ըսածնիս է խորհուրդ մը, որով Այ և իր պաշտամանը կը նուիրուին սուրբ կարգ առնողներն, և իշխանութիւն կունենան հոգևոր սրբազան բաները կատարելու, և շնորհք կընդունին սրբութեամբ կատարելու զանոնք՝ ի փառս Այ և իրենց հոգւոյն օգտին համար: Կարգ ըսուելու պատճառն ալ ան է որ՝ սրբազան բաներու վրայ իշխանութիւն ունեցողներուն մէջ կարգ մը կայ մեծի և պզտիկի, անոնց որ ամեն իշխանութիւն ունին, և անոնց որ մէկ մասն ունին իշխանութեան, ու չեն կրնար ունենալ մէկալ մասերն՝ ինչուան որ աստիճան աստիճան վեր չելլեն և ամեն կարգերը չանենան: Ուստի կարգ ըսելով ընդհանրապէս ամեն մէկմէկ սարքեր աստիճաններըը կիմացուին, որ եօթն են. ըսուրբ վոքր աստիճան կը կոչուին, իրեքը մեծ կամ սուրբ աստիճան. բայց ամենքն ալ մէկ գլխաւոր կարգի մը աստիճաններ ըլլալնուին այսինքն քահանայութեան, մէկ խորհուրդ մը միայն կը կատարեն՝ որ է կարգ քահանայութեան:

Փոքր աստիճաններուն առջինը՝ դռնապանութիւնն է. դռնապանին պաշտօնն է զգուշանալ որ անհաւատները՝ բանադրանքի տակ եղողները՝ և ծայրին պաշտամունքը տակնուվրայ ընողները ժամ չմտնեն. նաև կոչնակով կամ զանգակով ժողովուրդը ժամ հրաւիրել: Երկրորդ աստիճանն է ընթերցողութիւնը. ընթերցողին պաշտօնն է ժամը սուրբ գիրք կարդալ, ու ժողովրդեան հաւատքի բաները սորվեցնել: Երրորդ աստիճանն է երդմնեցուցչութիւնն. երդմնեցուցչին պաշտօնն է՝ եպիսկոպոսին հրամանովը դիւահարները բժշկել: Չորրորդ աստիճանն է չահընկալութիւնը. չահընկալին պաշտօնն է կիսատարկաւագին օգնել հանդիսաւոր պատարագի մէջ, չուր ու գինի տալով, ու մոմ բռնելով սեղանատեղին: Այս աստիճաններն ընդունել ուզողը պէտք է որ առաջ հեղակարութիւն կամ

խուզուին հերաց առած ըլլայ. որ թէ և ոչ սահմանն մըն է և ոչ կարգ, բայց պատրաստութիւն մըն է կարգ ընդունելու, մէկ արարողութիւն մըն է որ առաջ կ'երթայ հաստատեր է նշան եկեղեցականութեան, ուստի խուզուին հերաց ընդունողը՝ մէկէն դասը և եկեղեցական կ'լսուի. մազերը պահկի ձևով կը կարեն, ՅՀի վշէ պահկին նմանելու համար:

Իսկ սուրբ կարգերն են՝ կիսատարկաւագութիւն, տարկաւագութիւն ու քահանայութիւն: Կիսատարկաւագին պաշտօնն է օգնել տարկաւագին հանդիսաւոր պատարագի մէջ, նշխարքով մատղման բերել, սկիհով գինին, և ընթերցուած կարդալ: Ա՛ս կարգին հետ կ'լսկսի մշանջենաւոր ողջախոհութեան ու ժամակարգութիւն կատարելու պարտքերը: Տարկաւագին պաշտօնն է քահանային ծառայել հանդիսաւոր պատարագի մէջ, և աւետարան կարդալ. ուստի կ'առնէ կիսատարկաւագէն սկիհն ու մատղման գինով ու նշխարքով, ու քահանային կուտայ: Կրնայ նաև արտաքոյ կարգի հարկաւորութեան առեն սրբութիւն ալ տալ, ու հանդիսաւոր պատարագի մէջ սրբութիւն ալ ընել: Իսկ քահանային իշխանութիւնն է հաց ու գինին սրբագործել ու մարմին և արիւն Տ՚ն Յ՚ի Քրիստոսի ընել, այլ պատարագ մատուցանել, մեղաց թողութիւն տալ, առաջնորդել ժողովրդեան, այլ խօսքերը քարոզել, սուրբ խորհուրդները մատակարարել բաց ի՛ ձեռնադրութենէ, որ եպիսկոպոսին պահուած է: Ա՛ս սուրբ կարգերկէն ի՛ զատ եպիսկոպոսութիւնն ալ գերագոյն կարգ մըն է, որով եպիսկոպոսին իշխանութիւն կուտուի հովուելու բոլոր իր Թեմը, և իրաւասութիւն բոլոր իր ձեռքին տակին եղած եկեղեցականներուն վրայ:

Բայց սա ամէն կարգերնալ, պզտիկ ըլլայ՝ մեծ ըլլայ, խորհուրդ պիտի ըսենք: Զորս պզտիկ տասիճանները ուրիշ բան չէ. տարկաւագութիւնը ուրիշ կրնանք խորհուրդ սեպել. իսկ քահանայութեան խորհուրդ ըլլալը՝ հաստատ մասն է, ինչպէս նաև հաւատքի մասն է որ Քրիստոս մեր սրբազան գահակալութիւն մը գրած է որ եկեղեցւոյ մէջ, որով սրբազան Գասը ամէն եպիսկոպոսներէն վեր է իրաւասութեամբ, եպիսկոպոսներն ամէն քահանաներէն վեր են կարգաւ և իրաւասու-

Թեամբ. քահանաները ամէն սարկաւագներէն կիսա-
սարկաւագներէն և եկեղեցականներէն վեր են կարգա-
և իրաւասութեամբ:

Ուրեմն կարգ քահանայութեանը խորհուրդ մըն է,
որ հաստատակ քրիստոնեայն՝ կընէ սրբազան անձ մը, այ
և ածային պաշտաման ու պատուոյն կը նուիրէ, և աշ-
խարհս հոգեերէն ու զբաղմունքներէն կազատէ. առա-
քեալն ըսածին պէս՝ քահանայն կըլլայ այ պաշտօնեայ,
վերակացու իրեն խորհուրդներուն ու շնորհքներուն,
դեսպան ու պատգամաւոր Քրիստոսի՝ իր կամքն ամէնուն
յայտնելու և բացատրելու համար. "Այսպէս համա-
րեսցին զմեզ մարդիկ իբրև զպաշտօնեայս և հազարա-
պետս խորհրդոցն այ,, . (ա. Կոր. Դ. 1:) "Վասն
Քրիստի պատգամաւորիմք,, . (բ. Կոր. Ե. 20:) Քահա-
նայութեան կարգը զմարդ հրեշտակ կը դարձընէ, և
աւելի քան զհրեշտակ, այն իշխանութեամբն որ կու-
տայ սրբագործելու հոգին, ու մարմին և ա-
րիւնն Քրիստի ընելու, ու մեղաց թողութիւն տալու: Ի՜նչ
պատիւ, ի՜նչ մեծ պաշտօն, ի՜նչ բարձր իշխանութիւն
է քահանայից իշխանութիւնն. ի՜նչ սուրբ վարք պէտք
է քահանայի մը, ի՜նչ խոշմանդի մաքրութիւն:

Ուրեմն կընայ որ և իցէ քրիստոնեայ քահանայու-
թեան ելլել, ինչպէս ուրիշ որ և իցէ աշխարհական
պաշտօնի մը: Սոսկալի սխալմունք կըլլար մտքէ անցը-
նելն ալ այս բանս: Թէ որ ուրիշ վիճակ ալ ընտրելու
համար պէտք է աղօթք ընել, այ կամքը իմանալ՝ որպէս
զի չխախալի մարդ, իսկ եկեղեցական վիճակ մտնելու
համար մանաւանդ այ կոչումը պէտք է, և ատոր ու
ապահով կոչումն, անանկ որ չկրնայ մէկը տարակու-
սիլ իր կոչմանը վրայ: Ո՞վ կրնայ յանդգնիլ Քրիստոսի
մը պալատին վերակացու ելլել, առանց Քրիստոսէն
կոչուած ըլլալու. ինչպէս որ առանց յանդգնութեան
մը ընտրը մեծ նախատինք կընէ Քրիստոսին, նոյն նա-
խատինքը կընէ այ՝ առանց իրմէն կոչում ունենալու
իր պաշտօնեայն ըլլալով: Անոր համար ալ եկեղեցական
վիճակին մէջ գոյլն մը պէս մտած կըլլայ, ինչպէս Քրի-
ստոսն մեր կըսէ. "Որ ոչ մտանէ ընդ դուռն՝ ի գաւիթ
ոչխարացն, այլ ընդ այլ ելանէ, նա գող է և աւա-
զակ,, . (Յհ. Ժ. 1.) այսինքն ով որ փարախը կը մըտ-
նէ, չէ թէ դռնէն՝ այլ ուրիշ կողմանէ, հովիւ չէ ա-

նիկայ. այսինքն ով որ եկեղեցական վիճակ կը մտնէ, չէ թէ յայտ կոչում ունենալով՝ այլ ուրիշ պատճառներով, անիկայ եկեղեցական չէ, հովիւ չէ. այլ գող մըն է, որ թէ ինքը զինքը՝ թէ իր առած պատիւն՝ և թէ տուրքը եկեղեցին կանարդէ. ախտաւոր մարդ մըն է, որ իր գէշ վարքովն ուրիշներուն գայթակղութիւն կուտայ. ոսկոր մըն է տեղին գաւրս ննկած, որ միշտ ցաւ կուտայ ու մխաս կընէ առողջութեան:

Տեսէք ինչ կըսէ ամէն պօղոս առաքեալին բերնովը. "Ոչ եթէ անձամբ ոք առնու պատիւ, այլ կոչեցեալն յայ՝ որպէս և Ահարոն,,. (ԵԲՐ. Ե. 4.) այսինքն մէկը չի կրնար քահանայութեան եռանդ ինդալ, առանց յայմ կոչումն ունենալու. անոր համար ջան տէրն մեր ըսաւ իր առաքեալներուն. "Ոչ եթէ դուք ընտրեցէք զիս, այլ ես ընտրեցի զձեզ,,. (ՅՈՒՀ. ԺԵ. 16.) ըսել կուզէր որ ինքն էր զանոնք ընտրողն ու կանչողը: Անոր համար ալ առաքեալները մանուչ Յուդային տեղն ուրիշ մը դնելու համար՝ այ դիմեցին, որպէս զի ցցընէ նրեննց զմէվ ընտրեր էր. "Դուս տէր սրտագէտ ամենայնի, յայտնեա զմի ոք զոր ընտրեցեր ի սոցանէ երկոցունց, առնուլ զվիճակ պաշտամանս,,. (ԳՈՐԾ. Ա. 25:)

Թէ որ աս տանկ է, ան ատենի թէ հիմայ հոս ըլլային ան հայրերն ու մայրերը, որ զաւկընեբնուն վիճակին իրենք կուզեն որոշել: Որն որ առողջ և ուժով է, անիկայ փեսայացու կը պահեն. մէկալնունք որ կամ հիւանդոտ, կամ պակասաւոր, կամ խելքերնին քիչ է, եկեղեցական ընել կուզեն. կարծես թէ եկեղեցին պէտք չունի առողջ ու խելացի անձինքներու՝ որ այ փառացը համար աշխատին. ուսոի տուրը թեթևցընելու համար, մէկը քահանայութեան ճամբան կը դնեն, մէկալը կրօնաւոր կընեն, մէկալն ալ մարտաբեռներուն վանք կը խոթեն: Դակ թէ որ եկեղեցական եկամուտի մը կամ շահաւոր պաշտօնի յոյս մը ըլլայ, ալ ճար չկայ, պէտք է որ զաւկընեբնուն մէկը քահանայ ընեն, կարծելով որ անով պիտոր հարստանան, բայց ընդհակառակն եկեղեցական եկամուտը կրակ մը կըլլայ՝ որ տանեբնին կայրէ: Զաւկընեբնին աղէկ են եղեր՝ գէշ են եղեր, բնութիւնին բարի է եղեր՝ չար է եղեր, աշխարհքի սեր ունեցեր են՝ չեն ունեցեր, հոգ չէ,

կուզեն որ քահանայ կամ կրօնաւոր ըլլան, մանաւանդ՝ թէ որ քանի մը տարի եկեղեցական զգեստ հագուցած ու եկեղեցական դպրոց դրած ըլլան նէ: Իսկ թէ որ ընդհակառակն մէկ հասկ զաւակ մը ունենան որ եկեղեցական վիճակի կոչում ունենայ, որչափ ալ ուզէ, որչափ ալ յարմարութիւն ու տալանդ ունենայ եկեղեցական վիճակի, ձար չիկայ, չեն թողուր որ իր կոչմանը հետևի, քահանայ կամ կրօնաւոր ըլլայ, կուզեն որ աշխարհք մնայ: Ո՛հ, ինչ անխելքութիւն, կարծես որ զաւկըներնուն կոչումն իրենցմէ կը կախուի. ան իրեն պահած է ատ բանն, իրեն միայն կինայ ընտրել ու կանչել զով որ կուզէ իր պաշտօնեային ընելու, իր պատգամաւորն, իր շնորհացը բաշխողն, իր խորհուրդներուն մատակարարն, իր օրէնքներուն տուէցընողն, իր վարդապետութիւնը բացատրողը, հովիւ և առաջնորդ իր պատուական արիւնովը վրկուած հօտին: Երբոր ան չէ ընտրեր մէկը, չէ կոչեր, չզրկեր, չէ՛ք տեսներ որ ան կամացը դէմ մէկը բանի եկեղեցական վիճակի մէջ խոթելը՝ մեծ նախատինք ընել է ան, ստակալի յանցանք գործել է: Չէ՛ք տեսներ որ գործարկան կըլլաք ինչ չարնէք որ աստկէց կը հեռուի: Ան զաւակն որ կէս մը շոյելով՝ կէս մը վախցընելով կը խոթէք եկեղեցական վիճակի մէջ՝ առանց ան մէկ կոչում ունենալու, երբոր ծոյլ ախտաւոր գայթակղական վարք ունենայ, անարդէ զինքն ալ իր պատիւն ալ՝ ու մեղքերու և արբատպծութիւններու մէջ ընկղմելու ըլլայ նէ, պատճառն ըսվ կըլլայ ատ ամէն անկարգութիւններուն, ատ ամէն չարաչար հետևանքներուն: Իր անդութ և անզգամ հայրը՝ որ բանի զինքն եկեղեցական ընել տուաւ, առանց անկ կոչում ունենալու: Ընդհակառակն երբոր ան ձեզի տա մեծ պատիւը կընէ, ու զաւկընիդ կը հրաւիրէ իր ծառայութեանը, կարելի բան է որ չուզէք տալ նէ՝ մէկ հատիկ զաւկընիդ ալ ըլլայ, և աշխարհի ուզէք տալ, ուզէք որ աշխարհք մնայ: Չէ՛ք տեսներ ինչ մեծ նախատինք է ըրածնիդ ան, ինչ մեծ չնաս եկեղեցւոյ, ինչ ծանր զրկանք հոգիներուն՝ որ ատ բարի եկեղեցականն իր գիտութեամբը բարեպաշտութիւնը չերմեռանդութեամբն իր հոգևոր նախանձովն և աշխատանքովը պիտոր ընէր. չէ՛ք տեսներ որ ատ ձեր դէմ կենալը՝ զաւկընիդ ան ձեռքէն հանել

ու սատանային տալ է : Անոր համար վայ անոր որ այ կոչմանը չի հնազանդիր . բայց աւելի վայ , ով որ ինքը զինքը կամ ուրիշը բանի եկեղեցական վիճակ կը խոթէ , առանց այմէ կոչում ունենալու :

Բայց թէ որ եկեղեցական կարգ մանելէն առաջ պէտք է ապահով ըլլալ այմէ կոչում ունենալուն վրայ , ինչպէս ճանչնալու էատ կոչումին որ Քն աչքն մեր իր բերնովը չըսեր հիմայ մեզի ալ՝ ինչպէս իր առաքեալ. ներուն ըսաւ . “ Եկայք զինի իմ , և արարից զձեզ լինել որսորդս մարդկան ,, . (Մտ . ա . 17 :)

Չէ , սատանկ չէ , կըսէ սուրբն Բեռնարդոս . երբոր ան մեզմէ բան մը կուզէ , գիտէ իր կամքն իմացընել մեզի . այ կամքը ճանչնալու կերպն ապահով է , հերիք է որ ուզենք ճանչնալ :

Աստուծոյ կամքը ճանչնալու համար առջի ընելու բանն աղօթքն է . պէտք է այ դիմել , պատրաստ ըլլալով ընտրելու ան վիճակն որ իրեն կամքն է , և եթէ Սա մուէլ մարգարէին պէս ըսել իրեն . խոսէ տէր իմ , յայտնէ ինծի քու կամքդ որ ընեմ . “ Խօսեաց տէր , զի լսեայ ծառայ քո ,, . (ա . Թգ . ճ . 10 :) Ցուսր ինծի , տէր իմ , երթալու ճամբաս . “ Ցոյց ինձ ճանապարհ յոր գնացից ,, . (Սղ . ճխե . 8 .) իմացուր ինծի քու կամքդ , որ ընեմ , վասն զի դուն ես իմ տէրս . “ Ուսո ինձ առնել զկամս քո , զի դու ես աստ իմ ,, : Երբոր սատանկ մէկն այ դիմէ , աստ ամենակարող աս կերպով կամ ան կերպով իր կամքը կը յայտնէ :

Երկարդ ընելու բանն է քննել վիճակին ու դիտողութիւնն՝ ինչու համար մէկը կուզէ եկեղեցական ըլլալ : Ինչ է եկեղեցական ըսածդ . անձ մը որ կը հրաժարի ամէն պաշտօնէ , ամէն աշխարհական բաներէ , որպէս զի բոլորովին նուիրէ զինքն Աստուծոյ ծառայութեան , հոգւոց փրկութեան , ու կարեկցայ միշտ սրբազան բաներու հետ ըլլալ : Ուրեմն թէ որ իր քահանայ ըլլալուն վիճակն ալ աս է , յայտնի է որ իր կոչումն այմէ է , ճշմարիտ է իր կոչումը : Իսկ թէ որ անձնասիրութիւն ծածկուած է սակը , կուզէ հանգիստ կեանք անցընել , սորուստը չխմաստնել , պատիւը պատրաստ գտնել , խաղալ զուարճանալ որսկ երթալ , շահաւոր պաշտօնի մը հասնիլ , փառաւոր կարդիկատութիւն մը ձեռք ձգել , հարստանալ , ընտանի-

քը մեծցընել, և ասոնց նման բաներ, սասանկ անար-
ժան՝ սասանկ անարդ վախճանն այմե չի կրնար ըլլալ,
ուսոր յայտնի նշան է որ սասանայի կոչումմ է սուիկայ,
չէ թէ այ:

Իր դիսաւորութիւնն ու բարի վախճանը քննելէն
եաքն, ապահովըլլալու համար որ փոփոխական և ան-
ցաւոր կամք մը չէ ունեցած կամքն՝ այլ հաստատուն
ու տևական է, երկարդ ընելու բանն է քննել զինքն
որ եկեղեցականի հարկաւոր բաներն ունի, գիտէ զըս-
պել իր կրքերը, յաղթել սասանային փորձութիննե-
րուն, մանաւանդ մարմնական բաներու վրայօք. ունի
բարեպաշտութիւն ջերմեռանդութիւն խոնարհութիւն
մահացուցմունք ու խղճմտանքի մաքրութիւն, որուն
համար սուրբերը չէին համարձակիր սուրբ կարգ առ-
նելու, և առնելէն եաքն ալ՝ պատարագ ընելու, վախ-
նալով որ բաւական չէր իրենց խղճմտանքին մաքրու-
թիւնը: Ինոր համար սուրբ Ֆրանչիսկոս ասիզացին
միշտ սարկաւագ մնայ, ոչ երբէք համարձակեցաւ քա-
հանայ ըլլալու: Ասոնցմէ՛ի զատ պէտք է քննէ զինքն
ու տեսնէ թէ ունի յարմարութիւն ուսման՝ քահա-
նայական վիճակին հարկաւոր բաները սորվելու. ունի
յօժարութիւն աղօթքի և հոգևոր ընթերցման հետ ըլ-
լալու, եկեղեցւոյ ծառայելու, հոգևոր հանդէսներու,
արքայան բաներու, քրիստոնէական վարդապետութէ:
Վասն զի թէ որ ասոնց տեղն աշխարհական բաներու
է իր յօժարութիւնն, աշխարհականի պէս խօսելու և
շարժելու, հագուելու զուարճանալու խաղալու խըն-
դալու թատրոններըս կամ տեսնուելու տեղուանք պտը-
տելու, առուտուրի շահու եաւէ ըլլալու, յայտնի նշան-
ներ են ասոնք որ իր կոչումն այմէ չէ:

Չորրորդ հարկաւոր բանն է որ չունենայ ան մար-
մնաւոր կամ հոգևոր պակասութիւններէն մէկը, որ ար
եկեղեցին արգելք կը սեպէ քահանայութեան. վասն
զի զուկ որ ար եկեղեցին կը մերժէ քահանայութենէ,
յայտնի է որ ած զանիկայ չէ կանչած:

Հինգերորդ հարկաւոր բանն է խորհուրդ հարցընել
գիտուն խոհեմ քարեպաշտ ու հոգևոր անձի մը, յայտ-
նելով իրեն անկեղծաբար ինչ վախճանաս կուզե մէկն
եկեղեցական ըլլալ, ինչ բնաւորութեան ատր է, ինչ
կրքեր ունի: Թէ որ ան անձն ամենն բան աղէկ հաս-

կընալէն եաքը՝ այմ կը սեպէ կոչումը՝ ալէկ է, Թէ ոչ է՝ պէտք է ուրիշ վիճակ մը ընտրել:

Բայց ամէնէն ապահով կերպ կոչումիս այմէ ըլլալը ճանչնալու ան է՝ երբոր մենք զմեզ անարժան սեպելով սուրբ կարգին, չենք փնտռեր, եւս կ՚ենք կ՚ինար, չենք բաղձար, ու եկեղեցւոյ պէտառութիւնը զմեզ կը հրաւիրեն սուրբ կարգ ընդունելու. վասն զի օրինաւոր մեծաւորութենէն հրաւիրան ապահով այ հրաւիրան է: Երբոր մէկն ասանկ մեծաւորութենէն կոչուած, սկսած վախի մէջ, հնազանդութեան համար կերթայ սուրբ կարգ ընդունելու, տարակոյս չի մնար որ իր կոչումն այմէ է: Ուսոի մեծն Գրիգոր ասանկ կանոնը կուտայ. Ով որ սա մեծ պաշտօնին հարկաւոր եղած առաքինութիւնները ունի, Թող առաջ գայ՝ բայց երբոր մեծաւորութիւնը զինքը կը կանչէն. իսկ ով որ սա առաքինութիւնները չունի, որչափ ալ իր ծնողքն ու անխոհեմ բարեկամները ստիպեն՝ Թող ետ կենայ: Անոր համար կըսէր Հայրն Աւիլա. Անասնի պաշտօն մըն է քահանայութիւն պաշտօնն ալ, միկը որչափ ալ սուրբ ըլլայ՝ պէտքը չէ եւսև կրնայ. պէտք է տղան որ ձեռնադրուելու կ՚երթայ՝ զինքը հոգեւոր մեծաւորութեան հրամանաւը, կամ հոգեւոր ծեռնադրութեան խորհրդով. այսու ամենայնիւ ան տեղն ալ պէտք է դողայ անանկ բեռ ուսն առնելու, վասն զի քահանայութիւնը հրեշտակներուն ուսն ալ դողացնող բեռ մըն է:

Կանչեն ճանչնալու կերպն որ միկուն կոչումն այմէ է Թէ չէ: Ի՞նչ մեծ բարիք կըլլար սուրբ եկեղեցւոյ, որչափ երջանիկ կըլլայինք քրիստոնեայք. Թէ որ սուրբ կարգ ընդունողներուն ամէնքն ալ արժանաւոր անձինք ըլլային, և իրացընէ այմէ կոչում ունենային սանկ մեծ արժանապատուութեան: Իսկ դուք, սիրելի որդիք, որ սուրբ կարգի համար եղած չէք, ի՞նչ ամաօր ընէք: Պէտք է ինդրէք այմէ, մանաւանդ ձեռնադրութեան առներնէրը, որ ձեզ ալէկ քահանաներ՝ բարի հովիւներ՝ ընտիր եկեղեցականներ տայ. վասն զի անոնց ալէկութենէն կախուած է պէտառտակս ձեր ալէկութիւնն, անոնց որդութենէն կախուած է առաքելատակս ձեր սրբութիւնն ու ձեր հոգւոյն փրկութիւնը:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՃԲ.

ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ ԱՐՔԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԵԱՆԸ ՀՐԱՎ.

Ընդհանուր կերպով ասելը կարելի է թէ հոգեւոր հովիւ ըսել ու ասելը կարգին ընդունելը կրնայ սրբազան անձ մը բոլորովին ձեռնհաս, ձեծային պաշտամանն ու ձեռ վրաւացն ապատաւոր, իր խորհրդոցը մատակարար, իր ընտիացը բաշխող, իր պաշտօնեայն, իր պատգամաւորն, իր օրէնքները տարածելու, իր վարդապետութիւնը իր աւետարանը բացատրող, առաջնորդ Քրիստոս ցցնող, իր պատուական արեամբը գնած հօտին հովիւն է: Ա խոսքերէն լմնցած կըլլաք, սիրելի ընթերք, ինչ մեծ պատիւ է քահանային պատիւն, և ինչպէս պէտք է պատկառանք ունենալ քահանաներէն: Բայց որովհետև քիչ են անոնք որ ալեկ հասկընան՝ թէ որ բանն ըսելուն չափ ցածութիւն առջին չիգնես, ուսան պարտք կը սեպեմ ինձի աստուածային յորդորակս առնելին վրայ ընելով, խնամ հարկաւոր ըլլալով ձանձնալը՝ ծրջապէ բարձր բան է քահանայական պատիւը, ու ինչպէս պէտք է մեծարել քահանաները:

Հիմայ կրնայ հոս մէկը գանուիլ որ ըսէ. 'Եայէ սա քահանայից վատութիւնն, ինչուան ամպհոնին աչերնիկ իրենց վրայ քարոզ կուսան՝ որ ուրիշները զիրենք պատուեն: Բայց կը սխալի. իրաւցնէ Քրիստոս ուզող քահանան, ամեն բանէն առաջ Քրիստ անհատնելի խոնարհութեանն եսնէն պիտոր երթայ, մարդկանց առջին փառք ունենալը հոգը պիտոր չըլլայ, մանաւանդ պէտք է փախչի մարդկային փառքէն: Բայց թէ որ քահանայութեան վայլած պատուոյն վրայ կը խոսի նէ, չէ թէ իրեն համար է՝ այլ ձեր համար միայն. իր ըրածն ուրիշ բան չէ, բայց բացատրել հաւատքի ճշմարտութիւններուն մէկին՝ ինչպէս որ ձեզ կը տրվեցնէ. ուսան իրեն վրայ չէ տուած քարոզն, այլ ձեր ուղղութեան վրայ: Աստուծոյ վրայ է տուած քարոզը, վանն զի ինչպէս ամեն Թագաւորի

պաշտօնեաներն ու դեսպաններդ պատրաստել կրնալ ի բնէ ալեր ներկայացնելով, առանց ան կը հրամայէ ու կուզէ որ քահանաներն իրեն պաշտօնեայ ու դեսպան իր միանձն արգելոյն՝ որ Յապաւորոց Յապաւորն է՝ իրենց պատիւն առնեն։ Տեսէք ինչ կըսէ առ դրախն մէջը. "Երկիր՝ ի առաւոտ, և գքահանայն նորա ձեռնտու... երկիր՝ ի առաւոտ, և փառաւորեա գքահանայս ,, · (Սէր · ը · 31 · 33 ·) այսինքն այլևս վախցիր, և իր քահանաներուն պատիւ տուր։ Ձեր հոգւոյն վրկութեանը համար է տուած քարոզը. վասն զի այ պաշտօնեաներդ պատուել սորվեցընելով ձեզի, ձեզ կը խաբեն այն ծանր մեղքերէն՝ որ կը գործեն քահանայից անարգութիւն ընելնէն, այլ ամենայն մեղաւորաց ալ վերջ է, ինչուան գոյ կրնայ տեւել։ Ոչ մէկ ոք կրնայ ըսել քահանայից անարգութիւն ընելը, ինչուան որ քահանայութիւնը գոյ է, այլ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ քահանայից անարգութիւն ընելը ներելի է, ինչուան որ մեղքերը կան աշխարհիս վրայ։ Ամէն մէկ քրիստոնեայ պարտական է ամենայն յարգանաց ու պատուոյ քահանայից, որոնք Աստուծոյ կողմանէ ներկայացուցիչներ են մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի։ Ամէն մէկ քրիստոնեայ պարտական է ամենայն յարգանաց ու պատուոյ քահանայից, որոնք Աստուծոյ կողմանէ ներկայացուցիչներ են մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի։

Մեկն որ հին պատմութիւնները կարդացած ըլայ, գիտայ որ աշխարհս վրայ ազգ մը չէ եղած՝ որ կրօնք չունեցած ըլայ, կրօնք մըն ալ չէ եղած՝ որ իր քահանաներն չունեցած ըլայ, և ոչ քահանայ՝ առանց իր պատիւն առնելու նաև անկարելի ու բարբարոս ազգերու մէջ, մեկն որ կարդացած ըլայ ու գիտայ որ համաշխարհական ազգերն վրայ այնչափ իշխանութիւն ունեցին քահանաները՝ ինչուան կը հրամայէին հեթանոսներուն, սերտութեան դրած օրէնքը կրնայէն փոխել, և իրենց մէկ խօսքը պատուի արժան էր, մեկն որ կարդացած ըլայ ու գիտայ որ հին օրէնքին մէջը քահանայն պատիւ ընծայել՝ մէկ մը մէջ իր դատաստանին չհնազանդողը՝ մահապարտ կըսար. "Ձեռ մարդ որ որ

ունելդ հարսնութեամբ առ ի քեզ գոհանալն ... ա-
ղագի մարդն այն ,, . (Ը . Օրդ . ԺԶ . 12 :) Մեկն ու ա-
նանկը կարգացած ըլլայ ու գիտայ , միևնոյն ա-
ռաքելը կ՚ըսէ . Եթէ որ հեթանոսաց գոհանալն ոչ
առաքելի էին , Եթէ որ հին օրինքի գոհանալն
ոչ նոր օրինքին գոհանալութեան օրինակներն էին , ու
այնչափ ատանց ունէին , ուրեմն միշտ ատաղ
ժամանակ անոնք ըլլան գրնաութեան օրինքին գոհա-
նալն որ օրինակ չեն՝ այլ իրական Աշխարհս ատչա-
նելդ այ , ուրեմն ակամբ է որ նորին այ վրանալդ ա-
նանկ ատանց ընդունին : Աստուած կ՚ուզէ , և նրա-
կին ատանց ակամբ կ՚որ ըլլայ : Բայց ակամբ , գրե-
Եթէ չնոյ ազգերին վրայ ատգ մը , ուրուն գոհանալն
կ՚ուզէ իր ատանց ունի , ատչափ ինչ նրանց
գաղրն իր ատանց ունի , ատչափ ինչ նրանց
նելն՝ ակամբ կ՚ունենայ նրանց ատանց ունին , նաև գո-
հանալ նորին Եթէ կամ անոնց ակամբ ըլլայ , կամ
ատանց ուժանի չըլլայ , բայց անդ գնաց չնոյ , ամ
մենքը կամարգելն ինչը :

Բայց Եթէ գան բոլոր աշխարհս իշխանելն ու Ա-
գաղունքը , գրանին Աստ գրած , Հաստին Ա-
գաղարհան գաղաղն բանած , վրանին ծերանի ա-
նած , ազնուան և նանուան անձե գոլքով . Աստ
մեկ գինն ալ ատչափ ատրանի գոհանայ մը գոյ .
Եթէ որ ատչը հաստատուած աչքով նայելս ըլլայ ,
ազնուանելն նրանց ամին վրայն ու ատյամանեմնին
կ՚ուզենցնելն անոր գինայն , նրանց նրանին ատա-
նին ատանց ազնին : Ուրա , աշխարհս Ագաղունքն
ալ այ օծանելն են , անոնց Հանար է որ կրան ած .
,, Ինն Ագաղուն Ագաղուն ,, . (ատակ . Ը . 15 .)
անոնց է որ ակամբ է Հնազանդին ու գրան ծանին .
,, Ամեն ան որ ընդ իշխանութեան է , ի Հնազան-
գանեան կացցէ . քանզի ոչ ատակ է իշխանութիւն ,
եթէ ոչ յայ . և որ կան՝ յայ կարգած են ,, . (Հռ .
ԺԳ . 1 :) Ազատ ամենայնին Ստատուածոյ կայ-
որ Ամենայն Հոգւոյն մէջ ամեն գոհանալն վար նրա-
ատա , անոնց ամանելն ցած ամատ մը վայ . (Ա-
ԽԲ . Ստղ :) Բոլորատ մեծ Ագաղուն ալ գոհանա-
նելուն գրնացը գաղց նայել , ատչ վայ կ՚ըսատ : Ին-
չու Հանար մեկ ինչնակատ մը մեկ Ագաղուն մը իրենց

Տղաման քահանաները այնքան պատիւ էրին . վասն զի գիտէին որ Էրենց իշխանութիւնը քահանայից իշխանութեանը չափ այնպէս էր՝ ինչպէս կապարը ոսկուն չափը , ինչպէս էրկիրս էրկնքին չափը : Թագաւորին բոլոր իշխանութիւնն էրկիրս վրայ կը պարտուի , և իր էրկրին սահմանին դուրս չելլէր . իսկ քահանայիցը չէ թէ միայն բոլոր էրկիր կը տարածի , այլ նաև ինչսան էրկինք կելլէ : Թագաւորը մարմնաւոր կառավարութեան օրէնքներ կուտայ , քահանայն հոգևոր . անիկայ մարմնոց վրայ կիշխէ , քահանայն հոգւոց . Թագաւորը էրկրպատուր պերութեանց հետ կը պատերազմի , էրկեայն կը յաղթէ , էրկեայն կը յաղթուի . իսկ քահանայն դժոխային իշխանութիւններուն հետ կը պատերազմի , ու միշտ կը յաղթէ . Թագաւորն սակաւ և արծաթի գանձ ունի , իսկ քահանայն՝ ոչ միայն ոսկւոյ և արծաթի գանձ ունի , այլ էրկնային գանձը կը բաշխէ . Թագաւորն զէնքերը կը հարկադրուին , սակին պիտանացու կրնէ , իսկ քահանայն՝ ոչ միայն մարդկան կրնէ , այլ հրեշտակներուն ալ զօրաւոր կրնէ , գժոխքին դէմ էրկնային էրկրպիքին ժառանգ կրնէ . Թագաւորին իշխանութիւնն արտաքին մարմնոյ վրայ է , ու Թագաւորին մահուամբը կը դադրի . իսկ քահանային իշխանութիւնն յաւիտենական է , ինչպէս , Տզայն վրայ անջնջելի նիշ մըն է . սակայն որ եթէ Թագաւոր մը նորին աշխարհը գանուելու ըլլայ՝ Թագաւոր չէր ըլլար , բայց քահանայն միշտ իր քահանայութիւնը կը գտնար : Տապա ինչ ըսել քահանայից դերազանց իշխանութեանը վրայ , որուն ինչսան նիշն արդին ոչ կը տեսնուի , իսկ Թագաւորները Տաղին էրկնից Տատանիները կրնան տեսնել . ինչ ըսել քահանայից միկա՛ իշխանութեանը վրայ ալ , որով չէ թէ միայն մեզայ Թողութիւն կուտան՝ այլ և մեզքերուն յաւիտենական պատիժն , անոնց որ ապրելով ոչ գէմ պատրաստ եղած են . իսկ Թագաւորները Տաղին կրնան ներել էրեսնգէ գրուած ժամանակաւոր Թէթև պատիժները : Ա՛ս իշխանութիւնը չէ թէ միայն Թագաւորներէն վեր կը դնէ քահանաները , այլ հրեշտակներէն ալ :

Քահանաներէն՝ ի զատ մէ կրնայ մարդուս միտքը կապել կամ արձակել . անոնց միայն տրուած է այն էրկնային բանալիները . անոնց միայն կրնա՛ Քրիստոս

մել. որոնց որ Թողութիւն տալու ըլլալ նէ, ես ալ տուած ըլլամ. որոնց որ տալու չըլլալ, ես ալ տուած չըլլամ. "Եթէ ումիք Թողուցուք ումեք, Թողեալ ի-ցի. եթէ զուրկ առնիցիք, կալեալ լիցի". (Յհ. ին. 23:) Ա՛ս ինչ տակաւին իշխանութիւն է, առնեցողին-ըուն շատութեանը համար՝ մեծ բանի տեղ չենք դներ, ինչպէս ալին ալ հասարակ ըլլալնէ՝ յայտը կը կոտրենցընէր: Բայց Թէ որ քիչ մը խորհելը մեզ-նենք մտածենք ինչ հրաշալի վոխոխութիւն կըլլայ ղպայած մեղաւորի մը հոգւոյն վրայ՝ երբոր քահանան Ես արձակեմ ըսեն կըսէ, ան առնելը կապչինք, ան առնելը կխմանանք ինչ իշխանութիւն է քահանային առնեցած իշխանութիւնը: Երևակայենք սեփհական եղծտացի մը, ձեռքերն ոտքերն երկաթով կապած, վերէն՝ի վար գա-նելի վէրքերով ծածկուած: Թէ որ ձամբորդ մը ան-կէց անցնելուս առնէն ըսէր իրեն՝ ես քու կապանքդ կը քակեմ, և ըսածին պէս՝ երկաթներըը կաղ կաղ ըլ-լային. ետքն ըսէր՝ ես զքեզ կըբնաջնջեմ, և ըսածին պէս՝ բոլոր վէրքերն ողջընային. ետքն ալ ըսէր՝ ես զքեզ կը մաքրեմ, և ըսածին պէս՝ ձիւնէ սիրուն ձիւն դառնար: Ա՛ս գործքս առանձինք նէ, չենինք ապշեր, չենինք զարմանար առ մարդուն կարողութեանը վրայ, երկրընքէն եկած հրեշտակ մը չենինք տեսեր ինքը: Ա-կէց շատ աւելի է քահանայի մը ըրածը մեղաւորին հո-գւոյն. ես արձակեմ զքեզ ըսելով՝ կոչընցընէ ինքը առակաւ վէրքերուն, կազատէ ահռելի տեղութենէն, հրեշտակ մը կը դարձընէ ինքն, ու չղթաներըը կաղ կաղ ընելով առաջնոյն դերութենէն՝ այ որդեգիր կընէ: Ուրեմն հարկ կըլլայ ըսել որ քահանային իշխա-նութիւնը չէ Թէ միայն աշխարքիս ամեն իշխանութեան-ներէն վեր է, այլ նաև հրեշտակներուն կարողութենէն ալ կանցնի: Կուզէք որ խելքնիդ հասնի, երևակայե-ցէք ուրիշ խեղճ մարդ մը՝ որ մեռնելու վրայ է. կը տես-կայ մտածելով որ Քրիստոս պետք եկէ, դժոխքին դռներն առջին բացուած յաւիտենական տանջանքն աչքին դիմացը տեսնելով յուսահատած ինչ ընելնիքը չի գիտեր. ով կրնայ երեն օդնել տանկ վտանգի մէջ. ով կրնայ զինքն յաւիտենական գտատարտութենէն խլրտել: Թող գան բոլոր աշխարքիս Թագաւորները, Թող երկրընքէն ամեն հրեշտակները վար իջնեան. ինչ

կրնան ընել առ խեղճ հոգեվարքին, ինչ օգնութիւն կրնան տալ զինքը փրկելու: Կրնան աղօթք ընել իրեն համար, այ յանձնել զինքը. բայց ոչ թագաւորներն իրենց ամեն իշխանութեամբը, ոչ հրեշտակներն իրենց ամեն զօրութեամբն, և ոչ երկինքին բոլոր սուրբերը կրնան անոր հոգին սատանային գերութենէն խլըտել: Ուրեմն առ խեղճը յաւիտեան կորսուի պիտոր: Չէ, կեցէք որքահանայ մըքովը մօտենայ, որչափ ալ աղքատ ողորմելի ըլլայ, որչափ ալ դեղտոյտ ըլլայ, կը տեսնէք թէ ինչ կրնայ ընել: Կուգայ կը յորդորէ սիրտ կուտայ խեղճին, զղջումի կը բերէ. եսքը վրան խաչակնքելով էս արյահէմ ջէդ ըսածին պէս, գժտիքին դառները կը գոցուին, սատանաները խաղք ու խաւեր եղած կը ցրուին, արքայութեան դուռը կը բացուի զինքն ընդունելու: Խելքէ մոքէ վեր բան, իրաւցընէ աճապին զօրութիւն. "Ո՞վ կարէ թողուլ զմեղս, բայց միայն Աստուած," (Ղկ. Ե. 21:) Ո՞վ կը տարակուսի հիմայ սուրբ Ոսկեբերանին խօսքին վրայ, որ քահանայից արժանապատուութիւնը հրեշտակներէն ալ վեր կը դնէ, վասն զի քահանային ձեռքովը Աստուած իր Միածին Որդին կը ծնանի, իր Հոգին կը տայ, իր Մարմինն ու Արիւնը կը մատուցանէ, մեծ և ահագին զօրութիւն. իսկ սուրբը կղեմէս Պապը քահանայից համար կըսէ որ երկրի վրայ ահ են:

Իրաւ որ մեծ իշխանութիւն էր որ Յեսու բանեցուց երբոր հրամեց արեւուն որ կեցնայ ինչուան որ ինքը թշնամիներուն յաղթելը լմընցնէ. "Կացցէ արեգակն հանդէպ Գաբաւոնի," (Յես. Ժ. 13:) Իրաւ մեծ իշխանութիւն էր. բայց քրիստոնեայ քահանայից իշխանութիւնը քովը բան մը չէ. վասն զի ատոնց չէ թէ նիւթական արևը կը հնազանդի, այլ արեգակն արդարութեան Քն. "Ոչ եղև այսպիսի օր... լսել այ ձայնի մարդոյ": Ու չէ թէ միայն կը հնազանդի իրենց, երկինքն ալ վար կիջնայ, իրենց ձեռքը կուգայ, այլ նաև ամեն տէղ նորէն կը ծնանի, կատր մը հացն ու կատր մը գինին՝ իր Հլմարիտ մարմինն ու արիւնը կըլլայ: Ա՛ի՛նչ սոսկալի խօսք է քահանային բերնէն ելած խօսքն, այ խօսքին զօրութիւնն ունի որով երկինք և երկիր մէկ խօսքովը ըրաւ. "Ասաց և եղեն". (Սղմ. ՃԽԸ:)

Ուրեմն ոչ երկրի վրայ, և ոչ երկինքը իշխանութիւն

մը կայ որ քահանայից իշխանութեանը հաւասարի : Անոնց ըրած պատարագն անասուններու ոչխարներու եզներու զոհեր չեն , ինչպես հին օրինաց քահանաները , այլ Քրիստոս որ երկնքէն տուրբ սեղանին վրայ կիջնայ : Կամ հրեշտակ մը կամ հրեշտակապետ մը , որ ըլլա որպէս ոչ այնքան իր երկնաւոր հօրը նուիրել իրաւ տուրբ ածածինը խաչին տակը կեցած նոյն պատարագը մատուց այ հօր . բայց ան առեղը Քրիստոսինը չարչարելն ու մահկանացու էր . իսկ քահանայից մատուցածն անչարչարելի և անմահ է . տուրբ ածածինը վանդամ մատուց , իսկ քահանաները ամեն օր կը մատուցանեն . տուրբ ածածինն արժանի եղաւ ինն ամիս յարդանդի տանելու զԲՀ , իսկ քահանայից ամեն օր չեռուբինին է զԲՀ որդին այ : Ասոր տուրբն Բեռնարդինոս սենոցին՝ տուրբ ածածնայ մեծ ջերմեռանդը՝ կըսէ որ քահանայից իշխանութիւնը տուրբ ածածնայ ունեցածէն ալ վեր է :

Ուրեմն թէ որ քահանայից արժանապատուութիւնը հաւասար ոչ աշխարքիս վրայ և ոչ երկինքը կը գտնուի , ապա այ իշխանութեանը կը նմանի : Եւ իրաւ , թէ որ Մելքիսեդեկ քահանայապետը մեր պատարագին օրինակը միայն՝ հաց ու գինի այ նուիրելուն համար՝ Պօղոս առաքեալը զինքն որպէս այ կը նմանցընէ , “ Նման նեալ որդւոյն այ ,, , (Եբր . է . 3 .) ինչ զարմանք թէ որ քրիստոնէից քահանաներուն իշխանութիւնն այ իշխանութեան նմանցընենք . տուրբ գիրքն աւելի ալ կըսէ . “ Ես ասացի թէ աճք էյէք ,, . ատ խօսքիս վրայ զարմանալու տեղ չի մնար , երբոր Քն տէրն մեր անոնց խօսքին հնազանդելով , չէ թէ միայն կը հաւատար զինքն անոնց՝ այլ նաև անոնցմէ վար կը խոնարհի :

Անոր համար Կոստանդիանոս կայսրն երբոր քահանայից վրայ ամբաստանութիւն մը կընդունէր , չէր ուզեր զերծ զնրեանք գտաել . չի վայլեր որ աճային իշխանութիւն ունեցող մարդին ես գտաեմ , կըսէր . կը ջանար անոնց պակասութիւնները ծածկել որ մէկը չիմանայ : Մեծ խրատ չարչարելու մարդկանց , որ արտերնին կը բացուի երբոր եկեղեցականաց վրայ խրատ կամ ուսուցչարարութիւն մը կրնան ընել . անդին պիտոյ տեսնեն ինչ մեծ չարիք է որ կընեն տուրբ հաւատքին : Ա՛ն Անոն աբբայն , որ Թագաւորները ալ զինքը կը պա-

աուէին, ու ատտանաներն ալ լումէն կը վախնային, քա-
հանայի մը հանդիսաւոր աուեները ծնրադրութիւն կընէր,
ձեռքը կը պագնէր, և ինչուան որ օրհնութիւնը չառ-
նէր նէ՝ չէր թողուր զինքը: Սուրբ Ֆրանչիսկոս ասի-
զացին կըսէր որ թէ որ քահանայ մը ու հրեշտակ մը
միևտեղ դիմացն ելլելու ըլլային, նախ քահանային ա-
տիս կուտար, եաքը հրեշտակին: Սրբուհի Կատարինէ
սեննացին ալ քահանայից քալած տեղը կը պագնէր:

Անանկ է նէ, ինչպէս կըլլայ որ հիմակուան աուեն-
այսչափ քիչ պատիս ունին քահանայք. ինչպէս կըլլայ
որ Եսայի մարգարէին խօսքը կուգայ կենլէ որ քահա-
նային և աշխարհականին մէջ տարբերութիւն չի մնար.
"Եւ եղիցի ժողովուրդն իբրև զքահանայն,, (Եսայ. ԻԴ.
2:) Ինչպէս կըլլայ որ մեկը քիչ մը աղնուական կամ
հարուստ եղածին պէս՝ քահանային վրայ արհամարհե-
լով կը նայի, բանի տեղ չի դներ զինքը. ինչպէս կըլլայ
որ ինչուան ինիկ մարդիկ ալ կը պահանջեն որ քահա-
նան իրենց տեղնք տայ. Ինչ դիւական հպարտութիւն.
հաւատքը մըր կը մնայ: Ինչպէս կըլլայ որ ամէնքն
եկեղեցականաց դէմ կը խօսին, ամէնքը զիրենք կա-
նարգեն:

Ասոր գիտէք ինչ պատասխան կուտան. քեր մեզի
ան առջի առաքինի՝ բարի օրինակ՝ սուրբ քահանաներն
որ զիրենք պատուենք. հիմակուանները աշխարհակա-
ներէն ալ գէշ են, կըսեն: Եկեղեցականաց մէջ գէշեր
գանուիլը մարդ չուրանար. երանի թէ չիգանուէին.
կան Յուդաներ, որ զիրենք ալ՝ իրենց տէր կարդն ալ ան-
պատիս կընեն: Բայց յանցանքը որմէնն է. հասարա-
կօրէն իրենց ծնողացն աշխարհականներուն է, որ ա-
ռանց ամէն կոչում ունենալու զիրենք յոլդրանօք կամ
վախցընելով եկեղեցական ըրեր են, անոր համար ե-
ղերնուն դուրս ինկած ոսկորներ են, որ միշտ ցաւ կու-
տան: Բայց դուենք թէ ծնողքն ալ յանցանք չունենան.
ինչ իրաւունք է աղեկը գէշին հետ մէկ կապոց մը ընել,
և ամէնքը մէկտեղ վար զարնել, ամէնուն վրայ չար
խօսիլ՝ մէկ քանիին պատճառաւը: Ուրեմն առաքե-
ներուն մէջ Յուդայ մը ըլլալուն համար՝ բոլոր առա-
քեալները մատնիչ ալուոր սեպենք. տանկ է նէ, մէկ
քանի անկարգ կնկաց պատճառաւն ինչու ամէն իս-
Թուհիներն ալ անկարգ պիտի չհաեպուին: Ասիկայ

քանաւոր մարդու խօսք է : Նոյն իսկ երէկ գէշութիւն մը ընող եկեղեցականը չի կրնար ըլլալ որ այսօր փոխուած ըլլայ , զղջումի եկած ըլլայ . ինչ զարմանք՝ թէ որ եկեղեցականներէն ալ ինկոլ մը ըլլայ . անոնք ալ մարդ չեն , նոյն կրքերուն տէրը չեն , նոյն փորձութիւններուն կրնկք ալ չեն քաշեր : Պետրոս առաքեալն ալ Քրիստոսը ուրացաւ , Թոմաս առաքեալն ալ Թերահաւատութիւն ըրաւ . բայց երկուքն ալ զղջացին ու սուրբ եղան : Ան ալ ըսէք ինծի . քահանան գէշ վարք ունենալուն համար՝ կրնաք իր քահանայութեան պատիւը չխլել . ծէր լուսեր է որ սկիհ մը կապարէ ըլլալուն համար , արծըթէ սկիհէ չըլլալուն համար՝ անարգուած . ծէր լուսեր է որ ժամ մը՝ պատերն ալ ոտոտ ըլլալուն համար իր պատիւը չունենայ : Ինչպէս որ սկիհ մը միշտ սքանօթ է , ինչպէս որ ժամ մը միշտ տուն աղ է , ու պէտք է պատուելնք , սանկ ալ քահանայ մը որչափ ալ գէշ ըլլայ՝ միշտ պաշտօնեայ աղ է , միշտ սրբազան անձ մըն է . ուստի անձնական ալէկուբէին ալ չունենայ նէ , իր քահանայութեանը պատիւը պէտք է տալ :

Բայց գիտէք ինչու ամանք եկեղեցականաց վրայ այդչափ գէշ կը խօսին . քանի պատճառն ան է որ աչքէ չեն վախնար , աձ չեն պատուեր , անոր համար իր պաշտօնեաներն ալ չեն ուզեր պատուել : Ասոր ապացոյցը կուզէք . տեսէք աչքէ վախցողները , աչ պատիւ ընողները , ինչպէս ամէն քահանաներն ալ կը պատուեն , առանց մէկը գուրս հանելու : Եկեղեցականաց վրայ չար խօսողները սովրաբար անկարգ մարդիկներ են , ինչպան ձիտերնին ախտերու մէջ թաղուած . անոր համար կուզեն հաւասցընել ուրիշներուն՝ որ եկեղեցականներն ալ նոյն բաները կընեն , որպէս զի սանկով զիրենք արդարացընեն : Եկեղեցականաց վրայ չար խօսողներուն շատերն ալ հաւատքի կրօնքի թշնամի են . և որովհետև առանց քահանայի կրօնքը չի կրնար կենալ , վասն զի քահանաներն են կրօնքը հաստատ պահողն ու տարածողը , թէ որ կարենային նէ՝ բոլորովին կը ջնջէին քահանաները . բայց չկրնալով ջնջել , կաշեն կը հալածեն զանոնք , վրանին չար կը խօսին , մանաւանդ անոնց՝ որ աւելի կաշխատին , որպէս զի անուններին կորսուի , անոնց խօսքը մարկ ընող չըլլայ , և սանկով քիչ քիչ կրօնքը վերնայ , սմէնքն իրենց պէս ըլլան : Ուրիշ

ապահով մեր եկեղեցական գործերուն մեջ ու ամեն ատեն, քանի որ մենք մեր միաբանութեան մեջ ունենանք մեր ազգին հոգևոր պետերը, որոնք մեր ազգին ամեն դարերուն մեջ ունեցած են մեծ դեր մը կրթական և ազգային կեանքի մեջ։ Ասոնք են մեր ապահովութեան պատճառները, որոնք մեզ կը դարձնեն ուժեղ և կենսունակ։ Ասոնց շնորհիվ մենք կրցանք դիմանալ բոլոր այն հալածանքներուն, որոնք մեզ ենթարկեցին մեր թշնամիները։ Ասոնց շնորհիվ մենք կրցանք ապրիլ և գործել ամեն տեղ, ուր որ մեր ազգային կեանքը կար։ Ասոնց շնորհիվ մենք կրցանք ստեղծել մեր ազգային հարստութիւնները, որոնք մեզ կը դարձնեն ուրիշ ազգերու առջև։

Բայց քաջասիրտ միաբանութիւնը կարող չէր մեզ ապահովել, եթէ մեր ազգին մէջ ուրիշ ոեւէ ուժ մը գոյութիւն չունենար։ Ան ուժը կը կազմեն մեր ազգային ժողովները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ուժը։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական կամքը։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական իրաւունքները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ազատութիւնը։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական հսկողութիւնը։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական պահանջները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ոգին։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական զգացումները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ցանկութիւնները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական կարիքները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ձգտումները։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ուղղութիւնը։ Անոնք են որ մեր ազգին մէջ կը ներկայացնեն ժողովրդական ոգեւոր

(Գէ֊+ . Ձի . 10 :) Ա՛ս ոչ սովորակ ոչ խորհրդա֊ւոր նիւթը տան խրատը սնեալն Աստուծոյ գէմ տալոյ զսա զի սուրբ աստուածաբանութեան մէջ ի՛նչ ի՛նչ կայ : Այսու սահմանեալ սուրբ բարկացուածն ամ՝ որ ի Գէ Ա֊ռանց իր ծառան մէջ ասած չէր պատուիրեր, սահմանի ոչ սիրտը չէրէր . բայց վնաց որ բաց Ա֊ռանց ի Աստուծոյ պատերազմ ելաւ, սահմանելն ինչ ոչ ի՛նչ ելաւ, մեկնելն ինչ ոչ սահման կրկին ելաւ, ոչ ի՛նչ ելաւ, ոչ ի՛նչ ելաւ : Տեսէք հիմայ քահանայապետական սուրբ պատմութիւնը, սահման կրկին, սահման կրկին ելաւ, սրտին սրբացուածն կատարեցաւ : Առանց ոչ երբեք Աստուծոյ Ա֊ռաքեալն իրենց ընկերներով Աստուծոյ գէմ սպառազինեցան, կամ ի՛նչ գանգատութիւն ունէին, կամ ի՛նչ պատճառ ունէին, կամ ի՛նչ պատերազմ ելան, և ոչ ինչ ոչ գէմ Աստուծոյ :

Ա֊յլ, սիրելի սրտեր, քահանայապետական պատմութիւնը պատմողն ինչ պատմութիւն է, ձեզ պատմութիւն է, հասարակ կրօնքը պատմութիւն է : Առանց իրան հրամայեալ է . " Սիրէր ի սահման, և գքահանայապետ ի ձեռն ձեռնադրեա ,, : Քահանայութիւնը սկսած է պատճառ բնոյ պաշտօնին համար, ինչ որ Ա֊ռնէ պատրաստուած նէրսէս է, իր պաշտօնակիցներն է, իր ժառանգներն է . սկսած է սիրելոյն պատճառ՝ գնել ձեր շահուն համար, որպէս զի պատճառ ան առնչէլ պատիժներին՝ որ գանգատութեանցդ վրայ կուգայ . " Ոչ գձեզ ա֊նարգէ , զիս անարգէ ,, :

ՅՕՐԴՈՐԱԿ ՃԿ֊ .

Ա՛ստուածաբնեան վրայ , ըստ իբրև դաշինք , և ըստ իբրև խորհուրդ :

Ա՛ստուածաբնեան , պատկ , հարսնիքը , ինչ ակնկ բան նէր , անանկ չէ . զոր որ կարդալով աչքերնիդ մնան կուգէք , ինչ ակնկ բան է ուրիշներ , անանկ չէ : Ա֊յլ բան՝ կարդալէն ետև ինչ ակնկ բան է , բայց երկնային իր գիշերաթեան ալ ունի . անանկ վարդ մին է , որ մէջ

ը էին տակիր, և երկան վշեր, ինչպէս ասուր ցըն-
նեմ ձեզի՝ առ նովթիս վասյօք ընելու յոյժ օրհնե-
լով: Թէ և առաջնական վիճակին առանձ վիճակ մըն է՝
որ առնեն մարդ ան վիճակին մէջն ալ առաքելական
լալ, բայց առաքելական կոչումն ունենալ ըլ-
ալ, առաքելութեան վիճակին անկէց շատ առելի ակնկ է,
առելի առաքինական, առելի կատարեալ, առելի առաքե:
Վասն զի երբոր Քրիստոս մեր առաջնորդեալ մեզ քա-
նի դժուարութիւններէն առաքելոց առջին գրած, և ա-
նոնք ալ ըսին որ ոչինչ ալ ակնկ է չհետզրգռելը,
"Եթէ այգպէս ինչ ինամս ունիս ընդ այր և ընդ կին, լաւ
է չառնուանալ", (Մատ. ԺԹ. 10.) անոնք Քրի-
ստոսի մեր ալ սա խօսքս ըսաւ. "Ոչ ամենքին բաւա-
կան են այգմ բանն. զի են ներքինիք՝ որ յորովայնէ
մօր իւրեանց ծնան այնպէս. և են ներքինիք՝ որ ի
մարդկանէ եղեն ներքինիք. և են ներքինիք՝ որ զան-
ձինս իւրեանց արարին ներքինիս վասն արքայութեան
երկնից. որ կարող է առնել՝ առցի": այսինքն ամ-
ենն մարդ սա բանը չի կրնար ընել. կան որ աշ-
խարհք չեն մտներ, անկարող ծնած են. կան ալ որ
եր են անկարող եղած են. բայց կան ալ որ՝ չէ թէ ան-
կարող ըլլալնուն համար աշխարհք չեն մտներ, այլ
երկնից արքայութիւնը, որպէս զի աւելի գիւրաւ ար-
քայութեան հասնին. վասն արքայութեան երկնից. ով որ
կրնայ ընդ, թող հասկնայ: Ինոր համար Պօղոս առա-
քեալը կըսէ. Ո՞վ էր որ ամենքն ալ ինծի պէս չկար-
գուած ըլլային. "Կամիմ եթէ ամենայն մարդ լինէր
իբրև զիս". (ա. Կոր. Է. 7:) Վասն զի ով որ աշ-
խարհք կը մտնէ, պէտք կընէ. բայց ով որ չի մտներ,
ալ պէտք կընէ. "Որ ամուսնացուցանէ զկոյսն իւր,
բարւոք առնէ. և որ ոչն ամուսնացուցանէ, լաւ նա
առնէ": Բայց այսու ամենայնիւ, կըսէ նոյն առաքեալն,
ամեն մարդ այժմ մտնելու չնորհք մը առած է, մէկն
ա, մէկն ան. "Այլ իւրաքանչիւր ոք շնորհս ու-
նի յայ, ոմն այսպէս, և ոմն այնպէս": Ամեն մարդ
մէկ վիճակի մը կոչուած առնէ, ով որ կատարեալ վի-
ճակ կոչուած է՝ պէտք է որ աշխարհք մտնելէն հրա-
ժարի. ով որ ամուսնական վիճակ կոչուած է, պէտք
է որ աշխարհք մտնէ. "Աստ եթէ ոչ ունկնդիր ժողո-
վուին": Ով որ չի դիմանար, ով որ մարմինը

չի կրնար զսպել, թող կարդալ, կըսե նոյն առաքեալն, ու պատճառն ալ կառնէ կատելքին. վասն զի ան ալ ակ ի աշխարհք մնալ, քան թէ շարունակ մարմնոյ վտանգներն կրել. "Չի լաւ է ամուսնանալ քան զբռնուիլ":

Բայց հիմայ ես հոս կուսութեան կոչում ունեցողներուն վրայ պիտոյ չխօսիմ. սոյն վրայ իր առնին էրկան կը խօսիմ. հինայ կարդալ ուզողներուն վրայ է խօսքս, որպէս զի իրենց պարտքն ալ ակ գիտնան:

Ամուսնութիւնն երկու կերպ կրնայ առնուիլ. մէյմը իրրև պարզ դաշնագրութիւն մը, մէյմն ալ իբրև խորհուրդ եկեղեցւոյ: Նախ առջի կերպովը քննենք այսինքն ինչ է ամուսնութիւնն իբրև դաշնագրութիւն: Էրկիկ կնկան հետ օրինաւորապէս մէկ ըլլալ, ու չկրնալ մէկմէկէ բաժնուիլ: Մէկ ըլլալ կըսուի, վասն զի էրկիկ կնկան հետ հոգւով ու մարմնով կը միանան որդիք ծնանելու, և զանոնք ալէկ դաստիարակելու համար: Էրկիկ կնկան հետ կըսուի՝ ուրիշ կերպ կերպ կիներուն որոշելու համար. էրկիկ կնկան հետ կըսուի եզակի՝ մէկէն աւելի կնիկ ջանեներուն համար. վասն զի թէ և հին օրինաց մէջն ալ ոմանք մը ամուսնանալու համար թոզուցեր էր առ բանս, բայց Քրիստոս մեր աւետարանական օրէնքին մէջն արգիլեց, անուկան խաղաղութեան և ամուսնական էրջանկութեան ու բարեաց դէմ ըլլալուն համար. ուստի էրկիկ մարդը մը մէկէն աւելի կնիկ չի կրնար ունենալ, և ոչ կնիկ մարդ մը մէկէն աւելի էրկիկ: Էրկիկ կնկան հետ օրինաւորապէս մէկ ըլլալ կըսուի, նշանացնելու համար որ ոչ բնական և ոչ դրական օրէնք մը արգելք պիտոյ ըլլայ իրենց միութեանը. ինչպէս գիտէք որ հայր մը իր ազգական հետ չի կրնար կարդալ, և ոչ եղբայր մը իր քրոջը հետ, և ոչ ազգական ազգականին հետ ինջուան չորրորդ աստիճան: Բայց սա արգելքներուն վրայ ձեզի զատ կը խօսիմ ուրիշ անգամ: Ամուսնութիւնն ալ մէկմէկէ բաժնուիլ՝ յայտնի է. վասն զի երբոր առանց արգելքի մը եղած է իրենց միանալը, մանաւանդ ուրիշ բան չի կրնար բաժնել զիրենք. անանկ որ էրկիկ մարդը չի կրնար ուրիշ կնիկ առնել՝ քանի որ իր կինիկը չէ մեռած, և ոչ կինին ուրիշ էրկիկ առնել՝ քանի որ իր էրկիկը չէ մեռած: Ուստի Քրիստոս մեր աւետարանին մէջն ան խօսքն ըսե-

ելն եաքն ար երեկ մարդն իր տղայը մոլոր ձգէ՝ ինչը
հետ մտածութը և երկուքը մեկ մարդին բլլալու համար,
ան իսպէն ալ բանելն եաքն ար չեմ մեռնիր մեռնիր ես ինձի
ծաղրական ալիք ինձի ատելու համար, և ես ան ար
ալիքն ծաղրական ինձի կտանէ, ան վէրեր կտայ.
"Աղբ ար ան գործոց՝ մարդ մի մեռնիր,, (Ա՛ր.
Ա՛Ղ. 6.) պատճէն երեկ ինձմէ հետ մտացնալն ես և.
և ես ար ես և, ալիքն մտանել ալիք բան չի կրնար
բռնել գործէ: Ալ ան անձնասպան գործելու ալիք
մեռնիլ գործէ: Ան և անձնասպան գործելու ալիք չե. ալիք գործ
ծաղրելն ինչպէս և երկուս կողմանէ հետաքրքրական
բան մըն է, ան ալ ինչպէս ալիք ես ալիք ալիք
ես ալիք ալիք ալիք ալիք ալիք ալիք ալիք ալիք

ing ա՛ղի գրա։ Ագաւ գանեկաց անասնի սէս՝ բաս։ Անեկաց ետ տկտրա է, տանկաց ետ ձագրիա է։ "Ա֊յս ագահի տակը յանկերաց եանց, և ձագրիա՝ ի ձագրեաց ետ ձէ,, ։ տեսը Տանար ձագրա ետ Տագը ձագրը Բագա, կիագ՛ն է տանէ սէսաց եղեց, և եղեա՛գը ձէկ ձագրիա ձի սէսաց ելաս։ "Ա տան տագանի Բագէ սյը գՏագը և գեագը ետ, և եղեէ գՏա կիագ ետ, և եղեցէ եղեա՛գան ՝ի ձագրիա ձի,, ։ Գայ սէրի ձէս ա՛ս գանեկը ձՏագաց գրան ագասնէ՛ն էագ, տանէ եղեէ Տա ձագրեաց ագասնէ՛ն էագ ձէ Տագրէ ձէկ կիագ Տա ձագրեաց օրինակ։ Ա՛ս տանեն գանեկը ձէրի կիագ ետ, ետ ա՛ս տանեաձագեն տանէ Տագասնաց ձէտ, ետ ա՛ս ետա եղեէ տանէ ա՛ս տա֊ սաս ձէտ։

Ասանկ է նե, ի՞նչպես կրնայ ա՛ս տյուսի խոչ՛ ա֊ ձյա՛ս տանեաձագեն կան տչեցրես վաչ, տյ֊ ձագ եղեկ կիագ Տա տեղագեն, ձկգանկ տաեչ, ձկգանկ տաագրեչ, ձկգանկ տաագրեչ, ձկգանկ ետ տաեչ, տանկրեն ձեկգանչ, տանասա֊ ա՛ս տասկ սէրկ Տագրեչ, և տչեցյա՛ն Տագաս Տագ ձագրեաց տեղ՝ գ֊Տագրկ Տագեեչ տագասա֊ տեչ։ Ասա վաչ կէ գագանեաց գա՛ց, տասկ ձի֊ ետ ա՛ս տանեչեն ձեկ գագանեաց, ձատասաց ետ ձագրեաց Տագա֊ տանէ կէ գագանեաց՝ ա՛ս ի՞նչպես ագասնէ տանեչեն տանէ ա՛ս եղՏանչկ տանեաձագեն՝ կէ տչեցյա՛ն։ Գ֊ տանէ ի՞նչպես՝ տաս ձի ձէչ է՛ս ա՛ս ի՞նչպես տանեաձագեն՝ ա՛ս տեղ Տագաս կագագանէ ա՛ս Տագա֊

ըլլուն, այնինքն ան մոքով՝ ան ուղիղ դիտաւորութիւն՝ ան բարեպաշտութեամբը՝ որ սուրբ պահը կը պահանջէ: Շատ աւելի բարեպաշտութեամբ, շատ աւելի հաւատով կըլլային հին օրէնքին մէջ հարանիքները՝ երբոր պարզ դաշնագրութիւն մըն էր, քան թէ հիմայ որ Քրիստոսէն մեր այսչափ ազնուացուց ջանիկայ սուրբ խորհուրդ մը ընելով, և եկեղեցին ալ այնչափ հանդէսներ և արարողութիւններ վրան աւելցուց: Ասոր համար է որ քիչ պահ կըլլայ՝ որուն ետքն ալէկ ըմբռնայ, խոստ քիչ հարանիք կըլլայ՝ որ ձեզ օրհնէ և յաջողէ. վասն զի պէտք եղած կերպովը չեն ըլլար: Ուրիշն թէ որ պահուընէ մեծ մտան անյաջող կերթան, ետքերնին դէշ կը ըմբռնայ, յանցանքը պահինը չէ՝ որ ըսած ինքեան ալէկ ու սուրբ բան է, այլ ձերն է՝ որ պատրաստուելու կարգը կանոնը չէք պահեր. ոչ կարդուելէն առաջ պատրաստութիւնդ կընէք, ոչ կարդուելու աուեն, և ոչ կարդուելէն ետքը: Կարդ կանոն պահեցէք կարդուելէն առաջ, կարդ կանոն կարդուելու աուեննիդ, կարդ կանոն կարդուելնէդ ետքը. ան աուեները կը սեպնէք որ ձեզ ձեր հարանիքը կօրհնէ ու կը յաջողէ:

Կարիճներ և ալջիկներ, խոստացայ ձեզի որ կարդուելու կերպը սորվեցընեմ, խոսքս վրայ կը կենամ: Սկսինք նախ կարդուելէն առաջ ընելու պատրաստութիւններնէդ: Աչխարհս մէջը վիճակ ընտրելէն աւելի մեծ բան կայ, մէյմը սխալելու ըլլաք նէ՝ ըմբռնցած է, ալ ճար չկայ: Սմեն հոգեւոր հայր մկրտութեան կըսեն որ այնչափ հարկաւոր է աս բանիս մէջը չսխալելը, որչափ որ մեր յաւիտենական փրկութիւնն ու դատաստութիւնը սովորաբար կը կախուի այնմէ ունեցած կոչումնիս ընդունելէն կամ չընդունելէն: Վասն զի ան վիճակին մէջն որ ձեզ զիրար կը կոչէ, չէ թէ միայն սովորական շնորհքները պատրաստած է մեզի, այլ նաև մասնաւոր լոյս օգնութիւն ու շնորհք՝ որոնցմով շատ աւելի դիւրաւ կրնանք բարիք ընել, այ շնորհքին մէջը յարատեւել ու վրկուիլ. ընդ հակառակն ան վիճակին մէջն որ ձեզ զիրար չէ կոչեր, իր համարը դէմ ընտրելուենք, չէ թէ միայն մասնաւոր լոյս օգնութիւն ու շնորհք չի տար մեզի, այլ նաև սովորական հարկաւոր շնորհքները կը պակսեցընէ, մեր կուրութեանը մէջ կը թողու զիրէ, մեր անկարգ բաղձանքներուն, և անանկով ան-

աերտս և մեղքերու մէջ անզեղջ կը մեռնինք ու կը դա-
տապարտուինք : Թէ որ այնչափ մարդիկ այ կոչած վի-
ճակին մէջն ալ կը դատապարտուին , ինչո՞ւ Յուդա
Թէ և այմէ կոչուած էր առաքեալ ըլլալու՝ այսու ամե-
նայնիւ դատապարտուեցաւ , ուրչափ աւելի դիւրաւ կը
դատապարտուին որոնք որ այ կամացը գէմ կընտրեն
իրենց վիճակը : Հիմայ ըսէք ինծի , դուք որ առջի դի-
մացնիդ եղածին հետ կուզէք կարգուիլ, մտածե՞ր էք
ձեր վիճակին վրայ , տպահո՞վ էք որ ան ձեզ ամուս-
նական վիճակ կոչեր է . քիչ մը աղօթք ըրած ունի՞ք որ
ան ցսլնէ ձեզի ինչ վիճակ կոչեր է . քննե՞ր էք ձեր
կարողութիւնը , ձեր նեղլին տրամադրութիւնները .
քննե՞ր էք , գիտէ՞ք ինչ պարտքեր ինչ ծանր բեռներ
ուն ան ամուսնական վիճակը : Առանց ատ զգուշութիւն-
ներուն ինչպէս կրնաք գիտնալ որ կոչում ունի՞ք Թէ
չէ ատ վիճակին . չէ՞ք տեսներ որ կրքերնուդ միայն հե-
տևելով՝ անատուն կը դառնաք . “ Իբրև զձիս և զջորիս ,
զի ոչ գոյ՝ ի նոսա իմաստութիւն ,, . (Սղմ . լԲ .) չէ՞ք
տեսներ որ զձեզ վտանգի մէջ կը դնէք անանկ վիճակ
մը ընտրելուս՝ որ ան չէ կոչեր զձեզ , այ կամքին դէմ
ատ վիճակը կընտրէք , ու հոգիներդ յաւիտենական գա-
տապարտութեան վտանգի մէջ կը դնէք : Ատ ծանր յան-
ցանքին մէջ հայրերն ու մայրերն ալ կիյնան . ատ մը
մէջ մեկհատիկ զաւակ մը կայ , եկեղեցական ըլլալու
կոչում ունի , ազէկ քահանայ մը ազնիւ կրօնաւոր մը
կրնայ ըլլալ , աշխարհք ջուզեր մտնել . բայց հայրը
մայրը կուզեն որ ինչ ըլլայ ըլլայ՝ կարգուի , որպէս զի
ժառանգութիւնը չկտրուի , ատոնց յաջորդութիւնը
չիպակի : Ո՛նչ ծուռ մտածութիւն , ինչ նախատա-
շարմունք . ինչ բանիս կուգայ ժառանգութիւնը եր-
բոր ես մեռնիմ անդին աշխարհքն երթամ . ինչ կրլլայ
ինծի՝ ժառանգութիւնս հա ատոր , հա անոր ձեռքն ան-
ցեր է , ինչ օգուտ ինծի՝ ատոնց յաջորդութիւնը չիպակ-
սեղնէն : Բայց չէ , վայելչութիւնը կը բերէ եղեր որ կար-
գուի , աշխարհք մտնէ : Աղէկ , Թող մտնէ , բայց ճիշդը
ինչ կրլլայ . դժբաղդ ամուսնութիւն մը , իրեն ալ՝ բո-
լոր ընտանեացն ալ խաչ : Տան մը մէջ հիւանդոտ ատ-
կաստառ ապեղ աղջիկ մը կայ , կամակոր ու քիչ խել-
քով տղայ մը կայ . ընտանիքը շատուտ են , ուժդ է ատակ-
սեցընել . ուրեմն կրսկսին հայրը մայրը զատկընելուն

վիճակին որոշել, ան աղջկին ալէկ մայրապետ կրնայ ըլլալ, աս տղան ալէկ քահանայ կամ կրօնաւոր կրնայ ըլլալ: Բայց ո՞րն է մայրապետութեան յարմարը. հաստատութեան ամէնէն ոգեղն, ամէնէն ակարը, ամէնէն պահպանողը. կարծես թէ կոչում ունենալու նշանը պակասութիւնն է: Ո՞րն է եկեղեցականութեան յարմար զաւակը. հաստատութեան ան որ քիչ խելք ունի կամ հիւանդոտ է. պահպանող զաւակ մը կայ նէ, մէկէն անիկայ կորոշեն եկեղեցականութեան, կարծես թէ եկեղեցին պէտք չունի զօրաւոր ու խելքով աշխատողներու: Ասանկ կոչումներէն, որ ծնողքն են կոչումները քան թէ ՚ած, տակաւին անկարգութիւններ կը հետևի. վասն զի որն որ մայրապետ պէտք էր ըլլալ, աշխարհք կը մնայ. իսկ որն որ աշխարհք պէտք էր մնալ, մայրապետ կըլլայ. ան որ աշխարհական պէտք էր ըլլալ, քահանայ կամ կրօնաւոր կըլլայ. իսկ որն որ քահանայ կամ կրօնաւոր պէտք էր ըլլալ, աշխարհական կըլլայ. ոչ եկեղեցական ընտանեաւն եաքը գարի կըլլայ, և ոչ աշխարհական ընտանեաւն. ու ծնողքն ալ զաւկընեն ալ ամենքը մեկտեղ դժոխքին մէջ յաւիտեան մեկզմէկ կանիծեն:

Ուրեմն, սիրելի ոգիքս, թէ որ կուզէք որ ձեր պատկին յաջողի՝ աղէկ մտքերնիդ պահեցէք, առջի հիշելիքս աս ըլլայ ձեզի. կարգուելէն առաջ քննեցէք որ իրաւցընէ ՚ած զձեզ կանչե՞ր է աս վիճակին. պէտք է դեռ ջրոջած՝ խնդրէք ՚ամէն որ զձեզ լուսաւորէ, ձեզի իր կամքն յայտնէ. “ Տէր, ըլի՞նչ կամիս զի արարից. Ուսո՛ւր ինձ առնել զկամս քո ,, : Պէտք է խորհուրդ հարցընէք ոնունք որ կրնան բարի խորհուրդ տալ ձեզի. պէտք է քննէք տեղեկանալ ամուսնական վիճակին պարտքերն, և ինչպէս չզգալ որ կրնաք ան պարտքերը կատարել՝ ըլլալով վիճակնիդ: Ա՛ս է առջի ընելիքնիդ. թէ որ կուզէք տալվիլ աղէկ կարգուելու համար պէտք եղած ուրիշ բաներն ալ նէ, քրիստոնէական վարդապետութեան եկէք. վասն զի դեռ կէան ալ ջրոջ ըսելու բաներուս: Հարկաւոր բաներ են ըսելիքներս, եկէք ուրեմն որ լսէք. վասն զի թէ որ աղէկ կարգուելու կերթալը տալվիք նէ, ՚ած ձեր պատկը կօրհնէ ու կը յաջողէ:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՃԴ.

Պահքի պարբասպօրհնէրոն վրայ։

Աւրեցին աղէկ կարդալու համար, սիրելի որդեք, աղէկ պատկ ընդունելու՝ որ եաքը բարի ըլլայ, ինչպէս ըսի անցեալ կիրակի, երեք բան պէտք է. այսինքն թէ կարդալէն առաջ, թէ կարդալու ատեն, և թէ կարդալէն եաքը կարգ կանոն պահել։ Նախ կարդալէն առաջ ընելիքնիդ ըսելու համար, այսինքն ինչ պատրաստուիլներ պէտք է ընէք կարդալու, ըսի որ Տարկաւար բանալէն մէկն է՝ դեռ վիճակնիդ չտեսած՝ իրաւ տուած կերպերով այ կարքը փնտռտիլ որ արդեօք կուգէ որ աշխատիք մանէք։ Երբոր հիմ մը կսեռնուք հաւատալու որ երաւցընէ ձեզ աս վիճակը կանչելու է, պէտք է աւելի ատանց աղօթք ընէք այ, որպէս զի ձեր բանի՝ ի բարին յաջողէ, գիմացնիդ աղէկ հարս մը հանէ աղէկ փեսայի մը հանդիպելիք։ Աղէկ կնոջ մը հանդիպիլը մեծ բախտ է, կըսէ սուրբ գիրքը. "Կին բարեբաստ մանն բարի"։ (Սէր. իշ. 2։) Ուրիշ տեղ ալ կըսէ որ տանտիկին խելացի հարս մը գտնելը՝ գանձ գտնել է, գոհար մըն է որ գին չունի. "Կին ժրաղլուխ եթէ գտանիցի, պատուականագոյն է այնպիսին քան զականս պատուականս"։ (Առակ. լա. 10։) Սբ գիրքին աս խօսքերն ինչ կը նշանակեն. ըսել կուզեն որ աղէկ կնկան մը հանդիպելու համար բաւական չէ ձեր աչքաբացութիւնը, հերիք չէ ձեր ընտանեացն արթնութիւնը, չի բաւեր քննել փնտռտիլը, մէկէն մէկալէն տեղեկութիւն առնելն. աղէկ հարսի՝ աղէկ փեսայի հանդիպիլն՝ այ շնորհքն է, մանաւար բախտ մըն է՝ որ ձեզ կուտայ. ուստի թէ որ կուզէք որ ձեզ տայ ձեզի՝ պէտք է խնդրէք իրմէն, ու սրտանց խնդրէք. որով հետև աղօթքն է Ճամբան ամէն հարկաւոր շնորհք ընդունելու այմէ։

Բայց խնդրելնիք նէ, ձեզ կուտայ խնդրածնիս։ Մաքուր ըլլէք, ձեզի տրուելիքն եմ կերպին այմէ ընդունելու իրեն

դիւքնիդ : Սուրբ գիրքն , երանի ան մարդուն՝ որ աղէկ կնոջ կը հանդիպի ըսելէն ետքը , “ կնոջ բարեբարոյի երանելի է այր նորա ,, . աղէկ կնոջ հանդիպելը մեծ բախտ է ըսելէն ետքը , “ կին բարեբարոյ մեան բաւի ,, . եւևէն ան խօսքն ալ կը զուրցէ . բարեպաշտ մարդն աղէկ կնկան կը հանդիպի . “ կին բարեբարոյ ՚ի բաժին երկիւղածաց տեառն տացի ,, : Կուզէք ուրիշ , սիրելի ոգիք , որ ձեզ դիմացնիդ աղէկ կնիկ մը հանէ , կուզէք որ աղէկ բախտի մը հանդիպիք , բարեպաշտ եղիք , ՚ի վախն ունեցիք , բարի վարք անցուցէք : Նոյնը աղջիկ զաւկընեբուն ալ կըսեմ . կուզէք որ ձեզ աղէկ կարիճ մը դիմացնիդ հանէ , աղէկ բախտի մը հանդիպիք , աղէկ եղիք , պարկեշտ եղիք , ջերմեռանդ եղիք , քաշուած կեանք անցուցէք , վանդներէն առլիճներէն զգուշացիք , աղէկ քրիստոնեայ եղիք : Ըէ նէ , կամ առանց կարգուելու կը մնաք ձեր կամացը դէմ , և կամ դժբախտ երկան մը կը հանդիպիք՝ որ ինչուան ՚ի մահ ձեզի տանելի խաչ մը կըլլայ : Վասն զի ինչպէս որ աղէկ մարդկանց ձեզ աղէկ կնիկ կուտայ , “ Ի տեառնէ պատրաստի կին տան ,, . (Առակ . ԺԹ . 14 .) ասանկ ալ բարեպաշտ կանանց դիմացն ձեզ աղէկ մարդ կը հանէ :

Հիմայ նայինք որ մեծ մասը մանչ և աղջիկ զաւկընեբուն տանիկ կրնեն , կը ջանան աղէկ ըլլալու , բարեպաշտ ըլլալու , ամէն վախնալու , քրիստոնէական վարքով տուրք պտակին պատրաստուելու : Ըոլորովին ատոր դէմը . մեծ մասը մեղք մեղքի վրայ դնելով կը պատրաստուին կարգուելու , և ետքը կուզեն որ ձեզ օգնէ Աստուած , կուզեն որ բախտի հանդիպին : Թող պատրաստելը չի յուսան . “ կին բարեբարոյ ՚ի բաժին երկիւղածաց տեառն տացի ,, : Հոգիներդ կը սիրէք նէ՝ ըսէք ինծի . կարգուելու եանէ ինկոյ մանչ և աղջիկ զաւկընեբուն ինչ է ըրած կեանքերնին . հօրենուն մօրենուն չնհնազանդիլ , տատամուտ խօսքերով խաբել զիրենք , քրիստոնէական պարտքերնուն անհոգ ըլլալ , ժամու մէջ այ պատիւը չիպահել , չիվայելելու հեռաքրքրութիւններ ընել : Ետքը երբոր քիչ մըն ալ կը մեծնան , կրնաս նէ՝ տանիլ մեղքերնին : Աղջիկներն ամէն նորելուք հոգուտանելու և տովորութիւններու եանէ կըսկսին երթալ , տեսնուիլ կուզեն , տարբ ա-նոյ հետ խօսիլ ինուալ առնել տալ . մայրերնին ալ

կարեկից ըլլալով աչք կը դոցէ. զիրենք չխրատելը-
լու համար՝ ձայը չըներ, չարգելուր, ատանկով ինքն
ալ մեղսակից կըլլայ: Քանի՛ քանի աղջիկներ մեկուսը
հետ սիրահարած՝ տարիներով հազար կերպ բաղձանք-
ներու, ախտիններու, նայուածքներու, խօսակցու-
թիւններու, և աւելի ծանր մեղքերու մէջ ալ ընկղմած
կը կեանան: Քանիներ ալ ծնողքներունէն ծածուկ մեկուն
մեկալին խօսք կուտան, և եաքը կամ մեկուն հետ ալ
չեն կրնար կարգուիլ, և կամ ամէնէն ողբալելին՝ ամ-
մենէն անյարմար եղոլին հետ հարկ կըլլայ որ կարգուին:
Քանիներ ալ կը խաբուին, ու հարս ըլլալէն առաջ
մայր կըլլան, անուննին ալ կը կտրի, ու նոյն իսկ իրենց
խօսք առողները վրանին կը ծիծաղին: Ա՛ս տեսակ պա-
տահած բաները խելօք աղջիկներուն աղախիններուն
օրբերուն՝ ո՛վ կրնայ պատմել, անթիւ և անհամար են:

Իսկ ազաքը կը մեծնան չեն մեծնար՝ կրսկսին վրանին
զլուխնին կոկել, թատրոններ՝ պարելու տեղուտելու
տեղուտանք պտըտիլ, աղջիկներուս հետ կենցաղավարիլ,
պարգևներ տալ, և ան պատճառաւ իրենց ընտանեացը
միտս ալ հացընել. ընկերութեան մէջ անպարկեշտ
խօսակցութիւններ ընել, ժամու մէջ աղջիկները գի-
տել, և անոր համար ոչ պատարագ մը ալեկ տեսնել,
ոչ քարոզ մը և ոչ քրիստոնէական վարդապետութիւն
մատդրութեամբ լսել: Վ՛տանգաւոր բարեկամութիւն-
ներու կրսկսին, տարիներով մեկուն մեկալին հետ սէր
կրնեն. իսկ թէ ան միջոցին օրջախ մեղքերու մէջ կին-
նան առ անիծած առևտրութեամբ նշանածնուն հետ
տեսնուելու՝ ուրիշ անգամ պիտոր ցցընեմ ձեզի, բայց
ալ ալեկ դատաստանին օրը պիտոր տեսնէք: Ոչ խրատ
կօգտէ, ոչ պատիժ. հօրերնուն մօրերնուն չեն հնա-
զանդիր, անոնց կամքին դէմ, առանց անոնց օրհնութը
կորոշեն առնելուքնին. և ատ մեղքերովը կուզեն որ ամ
պահնին յաջողէ, բախտ հանդիպին, կարգուելնուն
եաքը բարի ըլլայ: Թող չեյտուտան, վասն զի ամ գիրքը
կըսէ որ բարեպաշտներուն միայն պահուտած է ատ բախ-
տը, երկիւղած մարդկանց միայն կը հանդիպի ալեկ
կինիկ. "Ի տեսուն պատրաստի կին առն. կին բարեբա-
րոյ՝ ի բաժին երկիւղածաց տեսուն տացի": Աղեկ վարք
չեն ուզեր վարել, մեղքի մէջ կը կենան. ամ ալ պա-
տիժնին կուտայ, անանկ կնկան մը կը հանդիպին՝ որ

իրենց խաչը կրլլայ, դժբախտ պատկ մը կունենան, կամ էրիկ կնկան հետ քիչ սէր ունենալով, կամ մեկմեկու վրայ կասկածներ ընելով, կամ աներնուն մէջ տարաձայնութիւնն անպակաս ըլլալով, կամ զաւակ չունենալով, կամ զաւկընին նիւթական կամ բարոյական պակասութիւններ ունենալով, կամ աղքատութեան մէջ էյնալով, սա կամ ան կերպով վերջապէս թշուառ կեանք մը կունենան: Ինչմ. վասն զի կարգուելնէն առաջ դէշ կեանք անցուցեր են, մեղքերով պատրաստուեր են սուրբ պատկին. անոր համար է որ ան կուիշն որ կարգուելէն առաջ օր մը չէր կրնար կենալ առանց նշանածը տեսնելու, հիմայ որ տունն է՝ չուզեր տեսնել զինքը, չի քաշեր զինքը, զինքը վտանգելէն ուրիշ բան չըներ. անոր համար է որ զաւկընին ալ իրենց դէմ կելլեն, զնրենք բանի տեղ չեն սեպեր: Անոր համար ամուսնական վիճակին մէջն այսչափ ժխտհութիւններ կան. վասն զի կարգուելէն առաջ աղէկ կեանք չեն անցուցեր, այնչափ մեղք գործեր են:

Ուրեմն թէ որ կուզէք որ ձեզ աղէկ պատկի մը հասցընէ և երջանկութեան հանդիպիք, աղէկ կեանք անցուցէք, պարկեշտ եղիք, կուիշներ և աղջիկներ, ձեզի կըսեմ, բարի քրիստոնեայ եղիք. անատենն ձեր հնդիրքը կը լսէ, ձեզի կօգնէ, ձեզի լոյս կուտայ աղէկ ընկեր մը ընտրելու. "կին բարեբարոյ՝ ի բաժին երկիւղածաց տեառն տացի:

Աղէկ ընկերոջ մը հանդիպելու համար, նախ ձեզ ալ յանձնելէն եասքը՝ պէտք է աչքերնիդ բանաք, աղէկ զգուշութիւն ընէք, վասն զի շատ դիւրին է խաբուիլը: Սուրբ գիրքն ատ բանիս վրայ աղուոր կանոններ կուտայ, մանաւանդ կուիշ տղոց, որ աղջիկներուն ալ կը յարմարի. ես չեմ զսպելը, մի մեղադրեք, սուրբ գիրքն է: Ի՞նչ է նայինք տուած կանոնը. "Մի հայիր՝ ի գեղ կնոջ, և մի փափագեր,,. (Սէր. ԻԵ. 28:) Ըսել կուզէ որ աղուոր դէմք մը տեսածիդ պէս, մի խաբուիր. թէ որ մէկը տուն մը գնել ուզէր՝ միշտ հոն բնակելու համար, ու տեսնելով տուն մը՝ որ գրասանց ձերմակ ու գեղեցիկ է, սանդց ներսի դին տեսնելու՝ որ բնակելու բան չէ, մէկէն գնէր նէ, անխելքին մեծն է էնիք ըսեր: Սանկ ալ անխելք է ով որ աղջկան մը արտաքին գեղեցկութիւնը միայն կը նայի. վասն զի ուրչափ

ալ դրսուանց չնորհքով ըլլայ, կրնայ ներքուստ անչնորհք բնութիւն մը ունենալ, կրքերու տէր ըլլալ: Անոնկին հետ բոլոր կեանքերնիդ անցընելը գիտէք ինչ ըսել է. ալ լաւ է, կըսէ սուրբ գիրքը, վիշապի մը հետ ապրիլ, քան թէ չար կնոջ մը հետ. "Բնակել ընդ վիշապի հաճելոյ քան ընդ կնոջ չարի". (Սիր. իե. 23:) Ուրիշ տեղ ալ կըսէ. ալ լաւ է անապատը երթալ բնակիլ, քան թէ լեզուին տուող ու կռուարար կնոջ հետ: "Լաւ իցէ բնակել յանապատի քան ընդ կնոջ անզգամի լեզուանուոյ և բարկացողի". (Առակ. իա. 19:) Ուրեմն, տղաքս, առջի ընելու զգուշութիւննիդ սա ըլլայ. այնչափ չնայիլ աղջկան մը գեղեցկութիւնը, որչափ իր աղէկ բնութեանն, իր հլութեանն, իր բարի կրթութեանն, իր համեստութիւնը, քաշուած կեանք անցընելուն, չերմեռանդութիւնն, իր պարտքերն ընելուն: Թէ որ սանկը գտաք, առէք, մի տարակուսիք, բախտն կը հանդիպիք. իսկ թէ որ սա աղէկութիւնները չունի, որչափ ալ չնորհքով ըլլայ, թողէք. "Մի հայիր՝ ի դեղ կնոջ". Թէ որ չէք ուզեր խաչ մը առնել ուսերնիդ, որ ինչուան՝ ի մահ հարկաւորիք տանելու: Ինչ որ տղոց ըսի, աղջիկներուն ալ նոյնը կըսեմ. պէտքը չէ որ կարիճ տղայ մը տեսնելնուն պէս՝ որ համարձակ ճարպիկ ու ախրուն է՝ մէկէն խաբուին. պէտք է տեղեկանան որ առաքինի է, բարեպաշտ է, վարքը բնութիւնն ինչպէս է: Շատ անգամ ազնիւ և առաքինի զաւակ մը, քիչ մը բարեմիտ ըլլալուն համար, համարձակութիւն կամ գեղեցկութիւն քիչ ունենալուն համար, հաճոյ ըլլար աղջիկանը: Աղէկ է, թող չնհաւնի, թող ապուրն ու համարձակը փնտռէ, բայց կը տեսնէ և կը փորձէ որ սա համարձակութիւնը քանիի կը նսեմ իրեն:

Աղէկ է բաժնիդ, հայր սուրբ, բայց աչքն ալ իր մասը կուզէ: Իրաւ է, բայց թէ որ աչքն իր մասը կուզէ, խելքն ալ իրենը կուզէ, և իր ուզածն աւելի հարկաւոր է, վասն զի խելքն է մարդս կառավարողը: Իսկ մարդուս խելքը կը ցցընէ որ աղէկ բնութիւնն ու առաքինութիւնը գեղեցկութենէն վեր գնելու է. վասն զի կը գուշակէ որ գեղեցիկ հարսը տուն բերէ որ ըզնը քիչ ըլլայ ու պատուհանները պտըտիլ սիրէ նէ, հարուստ աչք բաւական չըլլար վասն արթուն կենալու, Յոբ

ելանելին համբերութիւնը պէտք կըլլայ ունենալ: Ուրեմն, սիրելի ոդիկք, թէ որ կուզէք կարդուելնուդ վրայ գոհ ըլլալ նէ՝ գեղեցկութենէ աւելի բարի վարք և առաքինութիւն փնտռեցէք. "Մի՛ հայիր՝ ի գեղ կնոջ": Թէ որ գեղեցկութեան հետ անունքալ գանձ ալ ըլլաք նէ, անոր իսօք չեմնիմ. բայց երբոր երկուքին մէկը սիրտը ընտրէք, կամ գեղեցիկ՝ բայց քիչ առաքինութիւն ունեցող, և կամ առաքինի՝ բայց քիչ գեղեցկութիւն ունեցող, միշտ առաքինութիւնն աւելի վեր պէտք է դնէք: Վասն զի գեղեցկութիւնը շուտով հասարակ կըլլայ, շուտով ալ կանցնի, ինչպէս ծաղիկ մը որ առաւօտուց կարմիր սկսուն հոտաւէտ է, և իրիկուան կը թոռմի բանի չիգայ: Իրաւցընէ գովելի ընտրը մէկ զաւակ մը՝ խելքն ու բարեպաշտութիւնն է, կըսէ՝ որ գիրքը, չէ թէ ալեւորութիւնը. "Սուտ հաճութիւն և ընդունայն գեղ կնոջ ոչ գոյ՝ի քեզ. զի կին իմաստուն և բարեպաշտօն օրհնեացի": (Առակ. լա. 30:)

Անանկ է նէ, աղէկ կարդուելու համար՝ առջի ընելու բաներնիդ ալօթքն է, այ յանձնել զձեզ, խնդրել իրմէն՝ որ ինքն յաջողէ, վասն զի աղէկ կնկան հանդիպիլը մեծ բախտ է. "Կին բարեբարոյ՝ մեան բարի": Երկրորդ ընելու բաներնիդ բարի վարք ունենալն է, բարեպաշտ քրիստոնէի կեանք անցընել. "Կին բարեբարոյ՝ ի բաժին երկիւղածաց տեառն տացի": Երրորդ ընելու բաներնիդ ալէկ ընտրութիւնն է, որ չըլլայ թէ ալեւոր հարս մը տուն բերելու համար՝ հպարտ մը խոթեք աներնիդ որ ամմենուն հրամմէ, կուռաւարար մը՝ որ տանը մէջ խռովութիւն ձգէ, ունայնասէր մը՝ որ աներնիդ կործանէ, թեթեւամիտ մը անհնազանդ մը չարաբոյ մը՝ որ աներնիդ քաւարան դարձընէ, և անանկ քաւարան մը որ անկէց ալքայութիւն անցնելու տեղը՝ վտանգ ըլլայ դժոխք երթալու:

Ա՛ս ամմեն զգուշութիւնները տեսէք ինչպէս ընտրեցին Թէոփիլոս կայսրը: Եւփրոսինէ իւր մայրն որ շատ խելացի ու բարեպաշտ խանում մըն էր, ընտիհքով աղջկան կնիկներ բերել տուաւ Կոստանդնուպոլիս, և ըսաւ իւր զաւկին. Թէ որ կուզես կարդուիլ որ թագաւորութենդ ժառանգ ունենաս՝ աղջիկ չի պակսիր քեզի. հոս բերել տամ, տես զիրենք, քննէ, որն որ կուզես նէ՝ ընտրէ առ: Թէոփիլոս պատասխան տուաւ մօրը. բայց կնիկներ

մարդկանցմէ եւեր կը ձանչնան աղջիկները, ես կրնամ խաբուիլ. անոր համար քիչ մը լոյս ու տեղեկութիւն տուր ինծի, որ առանց մեծ բանի մէջ չնախանձիմ: Խիստ աղէկ, ըսաւ մայրն, ու թուղթ մը առաւ իրեն՝ որուն մէջը գրած էր ամէն մէկ աղջկան անունը մականունը հայրենիքը բարքն ու ինչ տեղեկութիւններ որ ունէր: Կրնաք մտածել որ Թէոփիլոս ինչպէս միտք առաւ սեղտեց Թղթին մէջ գրուածները: Առեն եկաւ որ աղջիկները սրահի մը մէջ ժողոված տեսնէր պիտոր. մտաւ, սկսաւ ամէն մէկուն հետ տեսնուիլ խօսիլ հարցնել հարցմըշտրկել, ու մէկ քանին զարնուեցաւ իրենց գեղեցկութեանը զուարթութեան ու խօսելու կերպին նայելով: Բայց եռքը եռքը Թէոդորա անունով աղջիկ մը ընտրեց՝ որ Թղթին մէջն ամէնէն պարկեշտ, ամէնէն առաքինի, ամէնէն աղէկ կրթուած աղջիկն էր, թէ և գեղեցկութեան կողմանէ մէկալներուն չէր հասներ: Աչքն որ իր մասը կուզէր, Թէոփիլոսին մտքին հետ պատերազմեցաւ. աչքն ամէնէն գեղեցիկը կը փնտրուէր, բայց միտքը յաղթեց և ամէնէն աղէկն ընտրեց իրեն հարս, այսինքն զԹէոդորան: Անոր համար ալ ամէնէն երջանիկ ամէնէն բարեբաղդ հարանիքները ան մէկն եղաւ Թէոդորային Թէոփիլոսի հետ պսակուելը. վասն զի իր խելքովն և առաքինութեամբը էն Թէ միայն զարմանալի Թագուհի մը եղաւ, այլ նաև մարդութիւն ու խորհրդականութիւն կընէր Թէոփիլոս կայսեր. անանկ որ՝ Թէ Թագաւորական տանը և Թէ բոլոր ժողովրդեանը բախտ եղաւ իր Թագուհի ըլլալը:

Թէ որ հայրերն ու մայրերն ասանկ աղէկ պատմութիւնը գաղկընեռնուն պատմէին, Թէ որ զաւկընեռնին ալ Թէոփիլոս կայսեր պէս սուրբ գրքին ան տուած կանոնները պահէին կարդուելու համար, իրենք ալ բարեբախտ կըլլային, ինչպէս որ կը բաղձամ իրենց:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ ՃԵ.

Ներէն նոյն բանին վրայ:

Կարգուբերնէդ առաջինչ կերպ պիտուր բառնէք, սիրելի որդիքս, այսինքն ինչպէս պիտուր պատրաստուիք աւուրք պահկին, առ անգամ ալ անոր վրայ կուզեմ խօսիլ, ու հարկաւոր խրատ մը ունիմ ձեզի տալու: Ըրլայ որ ամենևին խօսք տաք մէկուն հետ կարգուբերլու, առանց ձեր ծնողացն ու մեծերնուդ գիտնալուն ու հաւանութեանը. մանաւանդ անոնց կամքին ու հրամանին դէմ: Ըսէք ինծի. թէ որ մանչ կամ աղջիկ զաւակ մը ուզէր դաշնագրութիւններ ընել իր գլխուն, գնել, ծախել, առնել, տալ, առանց իր հօրը մօրը հրամանին, մանաւանդ անոնց կամքին դէմ, գէշ չէր ըներ, ծնողացն անարգանք չէր ըլլար ըրածը: Հիմայ առ ալ ըսէք. կարգուբերլու խօսք տալէն մեծ ինչ գաշնագրութիւն կրնայ ըլլալ. աղջկան կոչնանէ ծնողքը չէ թէ միայն իրմէն զգուշին և ուրիշն պիտի տան ընդ, այլ նաև օժիտ ու տուակ պիտուր պատրաստեն: Ա՛ս ամեն բանն առանց իրենց իմացընելու, առանց իրենց հաւանութեը, մանաւանդ իրենց կամքին դէմ ընել ինչպէս կըլլայ. չէք տեսներ որ չէ թէ միայն անարգանք ընել է իրենց, այլ նաև յայտնի անիրաւութիւն: Իսկ տղուն հօրը կոչնանէ՝ հարս մը բերել տուն, իր զաւկին պէս նայիլ ընդը, կերցընել խմցընել հագուեցընել և ամեն պէտքը հոգալ. ա՛ս ամեն բանն ինչպէս կրնայ ըլլալ առանց գիտնալու առաջուց, և իր հաւանութիւնը տալու, մանաւանդ իր կամացը դէմ. չէք տեսներ ինչ մեծ անկարգութիւն է:

Բայց այծ ազատութիւն տուեր է մեզի, որուն հետ կուզենք նէ՝ կարգուբերլու. սանկ պատահած կուսան ումանք, լեզու ունենալնին ցցընելու համար: Սանկ է նէ, այծ ազատութիւն տուեր է որդւոց՝ իրենց ծնողքն անարգելու: Չէ, չէ տուեր սա ազատութիւնը. մանաւանդ բոլորովին ներհակը հրամեր է, անանկ որ՝ ոչ բարիք մը և ոչ երկար կեանք կրնայ ունենալ զաւակ

մը աշխարքիս վրայ, առանց իր ծնողքը պատուելու. “ Պատուեա զհայր քո և զմայր. զի քեզ բարի եղիցի, և երկայնակեաց լինիցիս ’ի վերայ երկրի ,, . (Եփես. գ. 2:) Անոր համար հին օրինաց մէջը կը տեսնենք որ զաւակներն իրենց կարգուելը բոլորովին հօրեղբոր ու մօրեղբոր կամացը կը թողուին, ծնողքը կորոշէին հարսն ու փեսան, անոնք կը կարդէին զաւակներին: Իրաւ, որ գիրքն Եսաւին օրինակը կը պատմէ որ ինքիր գլխուն առանց Իսահակայ ու Ռեբեկայ իր ծնողացը հաւանութեանը կարգուեցաւ. բայց նոյն տուրբ գիրքը կըսէ որ Եսաւ բարի զաւակ չէր, և իր կարգուելուն եաքն ալ յաջող չեղաւ: Ուստի Ռափայէլ հրեշտակն ալ երբոր Տոբիթին խորհուրդ տուաւ որ Դռագուելայ աղջիկը Սառա՝ իրեն հարս առնէ, չըսաւ որ մէկէն երթայ աղջկանն ,, . (Տոբիթ. գ. 12:) Պօղոս առաքեալն ալ այն խօսքին որ կըսէ. “ Որ ամուսնացուցանէ զկոյս իւր, բարւոք առնէ. և որ ոչն ամուսնացուցանէ, լաւ ևս առնէ ,, . այսինքն ով որ իր աղջիկը կը կարգէ, աղէկ կընէ. իսկ ով որ չի կարգեր, ան ալ աղէկ կընէ. զաւկընեռուն իրենց ծնողացը կամքէն կախմունքը կը ցցընէ կարգուելու կողմանէ: Անոր համար թէ բնական թէ քաղաքական և թէ եկեղեցական օրէնքները կը պարտաւորեն առանց ծնողաց հաւանութեան կամ անոնց կամքին դէմ եղած կարգուելու խոստմունքները. սուտիկ կարգիլեն, և ապօրինաւոր կը սեպեն անանկ հարանիքները: Այսու ամենայնիւ ծրջափ հասանիքներ ծնողացմէ ծածուկ և առանց կամացը դէմ կըլլուին. հետիք է որ հայր մը կամ մայր մը ըսեն իրենց աղջկանը որ ան տղէն եա կեռոյ, ան աւելի կուզէ տեսնուիլ խօսիլ անոր հետ ու խօսք առնել: Հետիք է որ ծնողքը չախորժին որ զաւկընին ան աղջիկն առնէ, աւելի եաւէն կուզոյ անոր: Ա՛ս բանիրուն մէջը միշտ անզգամ միջնորդ մըն ալ կը գտնուի, որ չար խրատ տալէն չի դադրիր, թող հայրդ մայրդ ինչ կուզեն ըսեն, դուն քու բանդ նայէ ըսելով, և ան տղայական պատճառը բերելով որ կարգուելէն եաքն ամէն բան կը լմընայ: Հա, կը լմընայ. բայց գիտիք ինչպէս կը լմընայ. դժբախտ վիճակով մը, տարաձայ-

նուէներ, հիւրընդունելութեամբ, առանձին առաջ մէկը կամ մէկալը մեռնելով, ու հարստութիւնի թշուառութիւններով, որ այ և իրենց ծնողացն օրհնէնքը չառնելնուն հետևանք են: Ո՞նչպէս կուզէք որ ձեզ օրհնէ և յաջողէ իրենց պատկը՝ որ առանկ դէշ պատրաստութեամբ, այդչափ մեղքերով եղած է: Պօղոս առաքեալն յայտնի կըսէ որ զաւակ մը չի կրնար բարիք մը վայելել՝ առանց իր ծնողքը պատուելու. "Պատուեա զհայր քո և զմայր, զի քեզ բարի եղիցի, և երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրի": Ըսել է որ անզաւակներն որ իրենց ծնողացն իրենց մեծերուն պատիւը չեն պահեր, և անոնց կամացը դէմ կը կարդան, չեն կրնար յաջողութիւն մը ունենալ, դժբաղդ կըլլայ իրենց վիճակը:

Իրաւ, կը գանուին անխոհեմ հայրեր ու մայրեր, որ զաւկներնուն վրայ բռնաւորութիւն կրնան, ինչպէս անարդ շահախնդրութեան մը համար ստիպելով որ զաւկինին աս կամ ան խնամութիւնն ընեն, կամ պարկեշտ ու պատշաճ խնամութիւն մը կարգելեն նոյնպէս իրենց շահուն համար. իրաւ է, այ մեծ պատասխան պիտի տան աս բանիս համար: Բայց անոր ալ ձարը կայ. բարի զաւկներէը զիրենք այ յանձնելէն եաքը, մեծարանքնուն ու օրինց պէտք է նէ՝ կը դնեն, և առանց իրենց ծնողացն անպատուութիւն մը ըլլալու՝ բանը կը լմընցնայ: Բարի զաւկներէը Թող քիչ մը համբերեն, հօրերնուն մօրերնուն պատիւը Թող պահեն, այ Թող տպաւինին, և ապահով ըլլան որ ձեզ ամենակարող կը յաջողէ իրենց բանը, հօրհնէ զիրենք ու կը մխիթարէ:

Ուրիշ իրաւ մըն ալ պէտք է տամ ձեզի, կարգուելէն առաջ պահելու. այսինքն շատ առաջուց մէկմէկու հետք ելլալ, ինչպէս ամանք կընեն, ու հետք տալէն եաքը տարիներով չեն կարգուիր: Ամէն առաջ եկած անկարգութիւններէը ծանր բաներ են, չեմ կրնար լռել: Մանչն աղջկան մէյմը հետք տալէն եաքը՝ բնական ընտանութիւն մը կը մնանք մէջերնին, հայրերնին մայրերնին ալ անկէց եաքը շատ զգուշութիւն չեն ըներ վրանին, մինակ ալ կը Թողուն զիրենք, որ յարդը կրակին քովը դնելու պէս բան մըն է: Ինչ որ հոն կրնան խոհրդով բանիլ և գործով նէ, բանի առիլ չեն դներ. բայց ծանր մեղքեր են, որ կամ չեն խոստովանիր, կամ

խոտովանին ալ նէ՝ առանց զղջման է խոստովանանք-
նին, անոր համար առած սրբութիւննին ալ՝ պահքին
ալ արբապղծութեամբ կընդունին, ու սուրբ պահքին
ընտրեալքը չեն առներ, դժբախտ կըլլայ ամուսնութիւն-
նին: Ալ գէշն ան է երբոր խոստմունքնին երդումով
ալ կը հաստատեն մեկզմեկ չհաճելու և ուրիշի հետ չե-
կարգուելու. վասն զի շատ անգամ մաքերնին կը փո-
խուի, ուրիշ մեկքերնուն վրայ երդմնազանցութիւնն
ալ կեանքերնին, որպէս զի աւելի Թշուառ ըլլայ իրենց
վիճակը: Ուրեմն աս ամէնն վտանգներէն խալըսելու
համար, մեկմեկու շատ առաջուց խօսք մի տաք. խօսք
տալէն ետքն ալ մեկմեկու հետ շատ մի տեսնուինք, մնա-
ծականի հետ եղնիք, պատրաստուեցէք ալեկոծ խոստո-
վանանք մը ընելու, որպէս զի սուրբ պահքին արժանի
ըլլաք, և անոր շնորհքն ընդունիք:

Հիմայ երրորդ խրատ մըն ալ կը մնայ որ տամ ձեզի,
խիստ հարկաւոր խրատ: Ո՞րն է կրսէք նէ, գիտաւո-
րութիւննիդ շրտակէրն է, սուրբ վախճանով կարգուել-
նիդ է. վասն զի թէ որ վախճաննիդ՝ որուն համար կու-
զէք կարգուիլ՝ բարի վախճան է, կրնաք յուսալ որ ձեր
ձեր պահքն յաջողէ, եռքերնիդ բարի ընէ. իսկ թէ որ
գիտաւորութիւննիդ բարի չէ, դժբախտութեան պատ-
րաստուեցէք: Մէկը հարուստ օժիտի մը աչք ունի՞ է, անոր համար կուզէ կարգուիլ. մեկալը կուզէ ան
աղջիկն առնել, վասն զի հօրը մօրը մեկհատիկ ժառանգն
է. ուրիշ մըն ալ աս կամ ան ընտանութիւնը կուզէ ընել,
անոր պաշտպանութիւնն ունենալու համար. աս է
երեսէն վախճանն. աղէկ է գիտաւորութիւննին. չէ.
ատոնք մարդկային անարդ վախճաններ են, որ մինակ
ատոնց համար եղած պահքին եռքն յաջողիլ չի կրնար
ըլլալ: Աղջիկ մը հօրը մօրը հնազանդելէն ձանձրացեր
է, ազատ կուզէ ըլլալ, դուրս ելլել, ժուռ գալ, տես-
նուիլ, հագուիլ կապուիլ կուզէ: Ուրիշ կողմանէ ալ
կը տեսնէ, կամ իրեն անանիկ կերևնայ որ հարս գնա-
ցողներն ազատ կըլլան, կը հրամայեն, ամէնն ուզածնին
կընեն: Ա՛ս բաներէն սիրտն եղած՝ կարգուելու կը բաղ-
ձայ. իր գլխաւոր վախճանն է ազատ ըլլալ, աշխարհք
վայելել, երևնալ, կարճ խօսքով՝ կարգուած կնիկներ-
ուն կարգն անցնիլ: Իր վախճանը բարի է. չէ. աս
վախճանով եղած պահքին եռքը բարի չի կրնար ըլլալ:

Մանչ մը աղջիկ մը կուզեն կարդուիլ. բայց կարդուե-
նուն գլխաւոր վախճանն է զգայարանքնին գոհ ընել,
բարի է աս վախճանը. չէ, գեղին գեղն է, առանկ վախ-
ճանով եղած ալսակին վրայ ալ օրհնութիւնը չըլլար, չի կըր-
նար եաքը բարի ըլլալ:

Ուրեմն որո՞նք են կարդուելու բարի վախճանները:
Սուրբ Եկեղեցին կը սորվեցընէ որ ամուսնութիւն առ-
ջի վախճանն է երիկ կնկան ընկերութիւնն, այսինքն
հաւատարիմ ընկեր մը՝ արտանց օգնական մը ունենալը,
որպէս զի մէկմէկով մխիթարուին, մէկմէկու օգնեն մեր
աս խեղճ կեանցը կարօտութիւններուն մէջը, և ծերու-
թեան տկարութիւններուն կարեկցութիւն կրնան գիմանալ: Ադամ
միամինակ էր դրախտին մէջ, ան ալ ըսաւ. Աղէկ չէ որ Ա-
դամ մինակ մնայ, պէտք է որ իրեն նման ընկեր մը ու-
նենայ, որ մէկմէկու օգնեն. "Ոչ է բարւոք մարդոյդ
միայն լինել, արասցուք դմա օգնական ըստ դմա".
(Ծննդ. ա. 18:) Ան աստեղն ալ ստեղծեց Եւան, ինչ-
պէս որ ուրիշ անգամ պատմեցի, և Ադամայ առջին
դրաւ: Ադամ ալ զինքն ընկեր ընդունեցաւ, անանկ
իրեն հետ միացաւ որ երկուքը մէկ մարմին սեպուե-
ցան: Առանկով եղաւ Ադամ Եւային մէջ ամուսնու-
թիւնը, որ եաքն ան ալ օրհնեց զնորեննք, ու հրամեց որ
աճին ու բազմանան:

Առաւծոյ աս խօսքէն կը հետևի ամուսնութեան մէ-
կալ վախճանն ալ՝ որ է զաւակ բերելը. ոչ այնչափ ու-
նեցածնուդ ժառանգ ու տանն յաջորդ պատրաստելու
համար, որչափ ալքայութեան հոգիները շատցընելու,
անոր համար ալ բարի կրթութիւն տալու իրենց, և յայ
հնոյհքին մէջը զնորեննք մեծցընելու: Աս վախճանաւն
էր որ բոլոր հին նահապետները կը կարդուէին, ու աս
վախճանին համար պէտք է կարդուի ամեն կարդուել
ուզող բարի քրիստոնեայ՝ եթէ կուզէ որ ան օրհնէ իր
պսակը: Ասկէց կրնաք իմանալ որ ինչպէս այ դէմ կը-
նեն որոնք որ անաստուածներուն փնտռտածէն ուրիշ բան
չեն փնտռեր կարդուելու առեննին: Ասկէց կրնաք
իմանալ ինչ տսկալի անօրէնութիւն է անոնց ըրածն
ալ, որ ամեն կերպով կը ջանան զաւակ չունենալու,
որ չխշխատակ այ դրած վախճանին դէմ են է, և ան-
աստուածներէն գէշ կրնէ գմարդը:

Երբորդ վախճանն ամուսնութեան՝ մարդկային բնու-

Թեան դէպ ըլլալն է , որ սկզբնական մէջք աւրուած ըլլալով միշտ դէպ ի գէշը կ՚երթայ : Ասոնի ամ որ չի կրնար դիմանալ, չի կրնար իր զգայարանքներուն դէմ կռուիլ, կրնայ կարդալ որպէս զի դէղ ըլլայ իր կրքերուն , ու խաչըսի փորձութիւններէն : Առաքեալին խօսքն է . " Բայց վասն պոռնկութեան իւրաքանչիւր ոք զիւր կին կալցի , և իւրաքանչիւր ոք կին զիւր այր կալցի ,, . (ա . Կոր . է . 3 .) այսինքն մարմնական մեղքերէն զգուշանալու համար՝ ամեն մարդ իր կնիկն ունենայ , և ամեն կնիկ իր երիկը : Ակնեց կրնաք իմանալ որ ինչպէս երիկ կնիկ մէկմէկու կրնան օգնել հոգևորապէս , այնպէս ալ մեղքութեամբ անցընելու իրենց կեանքն . և ինչ կերպով մէկմէկու մեղաց պատճառ կրնան ըլլալ : Պօղոս առաքեալն յայտնի կը բացատրէ այս բանը . " կնայք այր իւր զպարտան հատուսցէ , նոյնպէս և կին առն իւրում . զի կին մարմնոյ իւրում ոչ իշխէ , այլ այրն , նոյնպէս և այրն իւրում մարմնոյ ոչ իշխէ , այլ կինն ,, . այսինքն երիկ մարդն իր պարտքը կատարէ իր կնկանը , նմանապէս կնիկ մարդն ալ իր երկանը . վասն զի երկուքն ալ մէկմէկու մարմնոյն վրայ իշխանութիւն ունին : Եւքը այս ալ կ՚ըսէ . կրնաք ձեր կամքն երկու կողմանէ ալ հաւանութեամբ քիչ մը ատեն դրաժարիլ ձեր իրաւունքէն՝ որպէս զի կարենաք աւելի հոգևորի հետ ըլլալ , բայց մէկզմէկ մի զլկէք՝ որ չըլլայ թէ սատանան զձեզ փորձէ ու մեղքի մէջ ձգէ . " Մի զլկէք զիմեանս , բայց եթէ ինչ ի ժամանակ մի՝ զի ուխտիցն պարապիցէք , և դարձեալ ի նոյն դարձջիք , զի մի փորձեսցէ զձեզ սատանայ վասն անհամառութեան ձերոյ ,, :

Ասոնք են տուրք ու բարի վարձանները՝ որոնց համար մեկը կրնայ կարդալ . այսինքն հաւատարիմ ընկեր մը՝ որուն օգնական մը ունենալ , որպէս զի մէկմէկու օգնեն ու մէկմէկով միխիթարուին աս ալեւմուտ աշխարքիս վրայ . երկրորդ՝ զաւակ ունենալու և այ շնորհքին մէջը մեծցընելու զիրենք , և արքայութեան հոգի շահցընելու համար . և երրորդ փորձութիւններու դէմ դէղ ընելու և մարմնական մեղքերէն զգուշանալու համար : Թէ որ կարգուելու առեններ այս գիտաւորութիւնները չունենաք , կամ գոնէ գլխաւոր վարձանիդ այս երեքին մէկը չըլլայ նէ , ձեր պսակն այ հաճոյ չըլ-

լար , և ոյ հաճոյ ըլլալով՝ ած ալ ջօրհնէր ու քի յաջո-
ղեր ձեր ամուսնութիւնը : Իսկ թէ որ գլխաւոր վախ-
ճանիդ աս իրեքին մէկին ըլլայ նէ , թէ և ուրիշ վախ-
ճաններն ալ մտնեն , զոր օրինակ ժառանգ և յաջորդ
ունենալ , հարուստ օժիտ ձեռք ձգել , շահաւոր խնա-
մութիւն ընել , և ասոնց նման բաներ , հոգ չէ , վասն
զի գլխաւոր վախճանիդ բարի է : Յակոբ նահապետն
ալ գլխաւոր վախճանին հետ երկրորդականն ալ ունե-
ցաւ՝ Հռաքէլը լսելէն աւելի ուզելով իր գեղեցկութեը
համար . բայց ուրբ գիրքն ամենևին չի մեղադրեր զինքն
աս բանիս վրայօք :

Հիմայ իրաւն ըսէք . քանի՞ հոգի կը գտնէք որ աս
ուղիղ դիտաւորութիւններովը կարգուին . շատը մարմ-
նաւոր և անարդ վախճաններու համար է որ կը կար-
գուին , գլխաւոր վախճանին կամ անձնասիրութիւն
է կամ շահասիրութիւն և կամ մարմնասիրութիւն : Ես-
քը կը զարմանանք որ քիչ հարանիք կըլլայ՝ որուն հաքը
դժբախտութիւն չըլլայ . ինչպէս կրնայ ըլլալ որ ած
օրհնէ և յաջողէ մէկ հարանիք մը՝ որ առանց բարի վախ-
ճանի , առանց ոյ երկիւղին , առանց ոյ փառքը գե-
տելու եղած է : Աս բանիս խելօքնիդ ալէկ պատկե-
լու համար՝ պատմութիւն մը մտիկ ըրէք , ուրբ գրքին
պատմածն է :

Տուբիա խիստ բարի զաւկընելէն մէկն էր , իր ալինու
հօրը նման , հնազանդ խելացի պարկեշտ երկիւղած , ու
բուն կարգուելու տարիքնելը հասած էր : Հայրը զինքը
հեռու երկիր մը իրկել ուզեց , Գաբայէլ անունով մէ-
կուն քովը տասկ Թողեր էր՝ առնելու համար . հեռն
ալ սիրուն կարիճ մը ընկեր տուաւ , որ Ռափայէլ հրե-
տակն էր : Ճամբան երթալու առենին հրեշտակն ըսաւ
Տուբիային . Ասկէց քիչ հեռու Սառա անունով հռա-
գուելն աղջիկը կայ՝ որ քեզի խիստ յարմար է , շնորհ-
քով աղջիկ մըն է , խելացի , աշխուժական անէ , հա-
րուստ , հօրը մէկհատիկ ժառանգը , ասկէց աւելի ինչ
կը փնտրուես : Պատասխան տուաւ Տուբիա . ըսածնելդ
բոլորն ալ ալէկ , աղջիկը շնորհքով խելացի ու պար-
կեշտ , օժիտը շատ , ժառանգութիւնը հարուստ , խնա-
մութիւնը ալխու , սիրով կառնէի զինքը , բայց . . : Ի՞նչ
բայց , բայցն աեղ չի մնար : . . Բայց ըսեր եմ որ եօթը
կարիճ առ աղջկան ուզեր են առնել , ու հարանիքին

առջի երիկուընէն սասանան ԷօԹն ալ խղդեր է . “ իմ այսպէս լուեալ է վասն աղջկանն՝ Թէ առեալ է զնա ԷօԹն առն , և ամենեքին նոքա մեռեալ են յառագաստի անդ . զի ոչնի զաղջիկն դև , և սիրէ զնա ,, : Ո՞վ գիտէ , Էս ալ ուզեմ առնելու աղջիկը նէ , ինծի ալ նոյն գըժ - բախտուԹիւնը պիտոր պատահի : Բայց հրեշտակն ըսաւ երեն . Մի՛ վախնար , քեզի չի պատահիր . սասանան ամէն հարանիքի մէջ չի կրնար մտնել , այլ անոնց միայն որ ՅԷ երկիւղը ջոնին , անոնց որ կարգուելէն առաջ ըրած պատրաստուԹիւննին մեղք գործել է , անոնց որ վախճաննին բարի չէ , անանկներուն հարանիքն է որ դժբախտուԹեան կը հանդիպի : Իսկ դուք առաջ ա - ղօԹք ըրէք , զՅԷզ ՅՅ յանձնեցէք , բարի վախճանով այսինքն զաւակ ունենալու համար մէկզմէկ առէք , ու մի տարակուսիք , ՅԱծ ձեր հարանիքը կօրհնէ ու կը յա - ջողէ . “ Եւ յորժամ մտանիցէք դու և աղջիկն ՛ի սե - նեակ անդր , յարիջիք դուք երկոքեան , և գոչեսջիք առ ուղղամածն ՅԱծ լալով մեծաւ , և կեցուսցէ զՅԷզ և ողոր - մեսցի ձեզ ,, : Անանկ ըրաւ Տուբիա , ՅՅ յանձնեց զին - քը , Սառա իրեն հարս առաւ , ուրիշբանի համար չէ՝ բայց զաւակներ ունենալու համար որ զՅԱծ օրհնեն . ուստի հարանիքէն առաջ աս աղեղ աղօթքն ըրաւ Սա - ռային հետ մէկտեղ . “ Օրհնեալ ես դու տէր ՅԱծ հարցն մերոց , դու արարեր զԱդամ և եւսեր նմա օգնական զԵւա , հաստատուԹիւն նմա զկինն նորա , և ՛ի նոցա - նէն եղև ամենայն զաւակ մարդկան . դու ասացեր Եթէ ոչ է բարւոք լինել մարդոյն միայն , արասցուք նմա օգ - նական նման նմա : Եւ արդ , տէր , ոչ Եթէ վասն պոռ - նկուԹեան ինչ առնում ես ինձ զքոյրս զայս՝ այլ ճըշ - մարտուԹեամբ . նայեցայ տէր և ողորմեցայ ինձ , զի ՛ի միասին ծերանացուք ,, : Անանկով առանց դժբախտու - Թեան մը հարանիքնին լմընցուցին , և ՅԱծ օրհնեց զիրենք ու բաներնին յաջողեց , ամմենէն երջանիկ հարանիք - ներուն մէկն եղաւ իրենցը :

Ուրեմն չխաբուիք , սիրելի որդիքս . կուզէք որ ՅԱծ ձեզի բախտ տայ , կուզէք որ ՅԱծ ձեր պատկն օրհնէ ու յաջողէ , մաքերնիդ պահեցէք ըսածներս , ու ջանացէք ընելու : Առջի ընելու բաներնիդ է ՅՅ յանձնել զՅԷզ . երկրորդ՝ բարի վարք ունենալ . երրորդ՝ աչքերնիդ բա - նալ՝ ապէկ ընտրել առնելու ընկերնիդ՝ որ երկիւղած

ըլլայ ու բարի վարք ունենայ. չորրորդ՝ հօրենուդ մօրենուդ օրհնութեամբը կարգուիլ. հինգերորդ՝ մեղքի վտանգներէն փախչիլ՝ մանաւանդ մեկմեկու խօսք տալէն եօթը. վեցերորդ ուղիղ վախճան ու բարի դիտաւորութիւն ունենալ կարգուելնուդ. և աս ամէնն բանէն՝ ի գաս՝ այ վախն ունենալ պատրնուդ մէջը: Թէ որ տասնկ ընելու ըլլաք, բաներնիդ կը յաջողի. չէ նէ, կամ չէք կրնար կարգուիլ, կամ կարգուիք ալ նէ՝ դժբախտ կըլլայ ձեր ամուսնութիւնը:

ՅՕՐԴՕՐԱԿ ՃԶ.

Պատիր ունենալու վրայ:

Կարգուելէն առաջ գիտնալու այնչափ բաներ կան, բայց դեռ շատ բաներ ալ կան ըսելու: Ըսելիքներս բոլորը աս բանիս վրայ են որ նայիք՝ կարգուելու արժէքը մը ջնջենաք. վասն զի արժէքով պատկուելն՝ անվտանգ կամ ապօրինաւոր ընել ըսել է պատկինիդ: Ապօրինաւոր վարդապետութիւնս որ սկսան ընդմէ, կարգուածներուն ալ հարկաւոր է, ուստի ալէկ ուշ դրէք:

Ինչքա՛ն հասնայ ժամուն մէջը՝ առաջուց ծանուցում կընդունի, և ան ատեն հետս սկսայ կարգուելնէ՝ կը հրաժարակուի: Ոտկա զի Թէ որ գիտցայ մը կայ որ աս անձինքը չեն կրնար պատկուիլ, արժէք մը չունին, յայտնէ, որ եօթը գայթակղութիւն մը չհատատի: Ու գիտցողները պարտական են յայտնելու, չի յայտնողը ծանր մեղք կը գործէ: Բայց Թէ որ չէք գիտեր արդնք են աս արժէքները նէ, ինչպէս կրնաք յայտնել. ուստի ամենահարկաւոր է որ ձեզի հասկըցնեմ: Գիտեմ որ փափուկ ու դժուարին նիւթ մըն է ասիկայ. մէկ դիէն հարկաւոր է անանկ բացատրել որ ամէնքն իմանան, մէկալ դիէն ալ անանկ զգուշութիւն պէտք է որ՝ անմեղներուն ականջը չվնասէ: Բայց որովհետև չը եկեղեցին կը հրամայէ քրիստոնեական վարդապետութեան մէջ աս բաներս սորվեցընել, պէտք է որ իմ պարտքս

ընեմ, չանալով գոնէ հարկաւոր բաները ըսել՝ առանց զգուշութիւնը ձեռքէ ձգելու։

Երկու կերպ արգելք կայ պատկի. մէկ կերպը բոլորովին կը քակէ պատկը. անանկ որ՝ ան կերպ արգելքներուն մէկուն եղած պատկին անվաւեր է, ոչ ինչ է, ամենևին պատկ չէ։ Մէկալ կերպ արգելքն ապօրինաւոր ժիայն կընէ պատկը, բայց անվաւեր չընէր, պատկը պատկ է, թէ և ան արգելքով պատկուողը՝ մեղք կը գործէ։

Նախ առջի կերպ արգելքներուն վրայ խօսինք, այսինքն անոնց որ պատկին անվաւեր կընեն, ոչ ինչ կընեն. ետքն ալ մէկալներուն վրայ, այսինքն անոնց որ պատկին ապօրինաւոր կընեն, անոնցմով պատկուողները կը մեղանչեն։ Անոնց վրայ կամաց առ կամաց կը ձգեմ խօսելս, որպէս զի ինչպէս որ երկան խօսեցայ կարգաւորելու համար հարկաւոր եղած հեռաւոր պատրաստութիւններուն վրայ, ասանկ ալ ոտքովը գայ որ բացատրեմ ձեզի մերձաւոր պատրաստութիւններն որ պատկուելու համար հարկաւոր են։

Ամուսնութիւնն իբրև քաղաքական դաշնագրութիւն մը ինչ ըլլալը ձեզի բացատրելու առեն՝ ըսի որ աս դաշնագրութիւնը վաւերական ըլլալու համար, երկու կողմանէ ալ հաւանութիւն պէտք է որ ըլլայ, այսինքն մանչուն ալ՝ աղջկանն ալ, որ երկուքն ալ ուզեն մէկզմէկ առնել, մէջերնին անբաժանելի ընկերութիւն մը ընել, մէկմէկու մարմնոյն վրայ տէրութիւն ունենալ։ Ա հաւանութիւնը պէտք է որ նեղքուստ ըլլայ, պատանց հաւանին և ուզեն. բայց պէտք է որ գրուածոց ալ յայտնեն իրենց հաւանութիւնն, անանկ որ վկաներն իմանան ան երկուքին մէկզմէկ առնելու համար իրարկընէ ըրած դաշնագրութիւննին։ Ասկէց ի զատ պէտք է ալ որ ըրած դաշնագրութիւննին ան առեղին համար ըլլայ, չէ թէ ապագային. այսինքն պէտք է որ մանչն ու աղջիկը հաւանին մէկզմէկ ան առեղն առնելու. վասն զի թէ որ ան առեղն չըլլայ մէկզմէկ առնելնին՝ այլ միայն հաւանին ետքը մէկզմէկ առնելու, հարսնիքի դաշնագրութիւն չըլլար, այլ նշանուած մը միայն կըլլայ։ Ուրեմն թէ որ մէկզմէկ առնելու համար հարկաւոր է երկու գիէն ալ հաւանութիւն, դիտենք որ մէկը կուզէ Պետրոսին ապուն աղջիկը հարս առնել, ա-

նոր տեսը մեծ քայլը կուտան խաբէութեամբ. հարս-
նիքը հարանիք եղաւ թէ չէ: Ատոր օրինակը տուրբ գըր-
քին մէջն ունինք: Յակոբ նահապետն երբոր կարգուե-
լու տարիքն հասաւ, Իսահակ իր հայրն ըսաւ իրեն.
Քեզի չի վայլեր օտարի հետ կարգուիլ, թէ որ կուզես
նէ՝ Միջագետաց երկիրը գնա, հոն Լաբան մեր ազգա-
կանը կայ, աղջիկ զաւկըներ ունի, անոնց մէկն առ ե-
կուր: Յակոբ նահապետը հնազանդեցաւ իր հօրը, ե-
լաւ գնաց Միջագետք. տեսաւ Լաբանին երկու աղջիկ-
ները, մեծը Լիա, պզտիկը Ռաքէլ: Պզտիկն աւելի սի-
րեց ընտրհքավ ու խելացի ըլլալուն համար, և ըսաւ Լա-
բանին՝ որ Ռաքէլը կուզեր: Բայց ինչ կըսէք Լաբանին
ըրած խաբէութեանը. Ռաքէլին տեղը Լիան առաջ
քշեց, հարանիքն անոր հետ ընել տուաւ: Ա՛ս հարանիքը
հարանիք է. չէ, վասն զի Յակոբ նահապետին հաւա-
նութիւնը չկար, իր ուզածը Ռաքէլն էր՝ չէ թէ Լիան:

Ա՛ս խաբէութիւնն անձին վրայ է, բայց կրնայ ըլլալ
ոտիւսութեան վրայ ալ. զոր օրինակ մէկը կառարկնէն
աղնուական ու հարուստ տան կարծելով հարս կառ-
նէ, բայց ետքը կիմանայ որ ցած և աղքատ տնէ է ե-
կեր. վաւեր կըլլայ պսակը: Վաւեր ըլլալը կըլլայ, վասն
զի հաւանութիւն ունէր կառարկնէն առնելու և ա-
ռաւ. իսկ անոր աղքատ կամ հարուստ ըլլալն, ազնուա-
կան կամ հասարակ տնէ ըլլալն, իր հաւանութեանը
դէմ չեն. միայն թէ դաշնադրութեանը մէջը սա թէու-
թիւնները յայտնապէս գրած չըլլայ, վասն զի ան ա-
տեն թէութիւնը չըլլալով՝ հաւանութիւնն ալ չըլլար.
կամ կարգէ դուրս խաբէութիւն մը ըրած չըլլան վե-
ւին, տղախին մը ազատ աղջկան տեղ տալով երեն:

Ուրիշ մըն ալ բանի կամ վախի համար հարս կառնէ,
անանկ որ եթէ սա բանութիւնը կամ վախը չըլլար նէ՝
չէր առներ. կը սեպուի պսակը: Թէ որ վախը ծանր և
անելութ բանի վրայ է, որով կամ ծնողքը կամ ուրիշ
նեղը բանի ջինջը կը հաւանեցընեն, պսակը պսակ չէ,
վասն զի ազատ չէ իր հաւանութիւնը՝ որ առջի հար-
կաւոր թէութիւնն է պսակը վաւերական ընելու, այս-
ինքն երկու դիէն ալ հաւասարին մէկզմէկ առնելու:

Երկրորդ արգելքը որ հարանիքը ոչինչ կընէ՝ տարի-
քին պզտիկութիւնն է: Թէ որ կարգուելու առնողին
մանչը տասնըչորս տարուընէ պզտիկ ըլլայ, կամ աղջիկը

տատեր կու տարուընէ պզտիկ, հարանիքնին հարանիք ջըլլար. վասն զի օրէնքը ոչ իրենց գատմունքն և ոչ իրենց կարողութիւնը բաւական կը սեպէ ան հատակին մէկզմէկ առնելու, բայց եթէ կարգէ գուրս խելօքնին բացուած ըլլայ ու կարողութիւննին տեղը:

Երրորդ արգելքն է՝ տարիքնին հատած առեն ալ անկարող ըլլալը: Ինչ և իցէ պատճառէ առաջ գայ ատ անկարողութիւնը, բաւական է որ կարգուելէն առաջ ունեցած ըլլան և անբժշկելի ըլլայ, պատկան անվաեր կընէ, ու պէտք կըլլայ որ հարսը փեսէն բաժնուի, և ոչ մէկ տան մէջ կրնան բնակիլ քուր եղբօր պէս:

Չորրորդ արգելքն է յափշտակութիւնը, այսինքն նիւթական կամ բարոյական բռնութեամբ աղջիկ մը կամ որբևարի մը տանէն հանել՝ հետը կարգուելու համար: Ա՛ս դիպուածը գժար կերևնայ, անանկ չէ. բայց ուշադիր կը պատահի: Քաղաքական օրէնքն առանձնաբուն ծանր պատիժ դնելէն՝ ի զատ, եկեղեցական օրէնքը նախ հրաման չի տար անոր հետ կարգուելու, քանի որ աղջկան չի տար անոր հետ կարգուելու, քանի որ աղջկան ատահով տեղ մը ազատ ըլլայ, և իր ազատութեամբը չիհաւանի զինքն առնելու. էն նէ, պատկը պատկ չըլլար: Երկրորդ՝ ծանր բանադրանքի մէջ կիյնայ ըրած գործքովը: Երրորդ՝ միշտ վատանուն կը սեպուի, և ամենևին պաշտօնի չի կրնար հասնիլ: Ատոնցմէ՛ ի զատ պարտական ալ է որ աղջկանը կամ որբևարին օժիտ տայ՝ որչափ որ գատաւորը կը վճռէ: Նոյն բանադրանքին ու վատահամբաւութեանը մէջ կիյնան նաև գործակից եղողներն ու խորհուրդ տուողներն աղջիկը կամ որբևարին գողնալու:

Հինգերորդ արգելքն առջի ըսած յանցանքէս ալ ծանր անօրէնութիւն մըն է: Դնենք որ մէկը կարգուած է, բայց ընկերոջմէն գոհ չէ. ուրիշ մը հետ սէր կը կապէ, խօսք կը գնեն որ ընկերը մեռնելէն ետքը մէկզմէկ առնեն, և սանկով մէկմէկու հետ մեղք կը գործեն: Ա՛ս մեղքն անանկ արգելք մը կըլլայ իրենց, որ ընկերոջը մեռնելէն ետքն ալ՝ ազատ եղած առեննին չեն կրնար մէկզմէկ առնել, ու թէ որ առնելու ըլլան նէ՝ պատկին պատկ չէ: Ա՛ս արգելքն առջի կը ծանրանայ՝ թէ որ երկուքը մեղաւոր միաբանին չէ թէ միայն ընութիւն ընելու՝ մէկզմէկ առնելու համար, այլ նաև մեռ-

ցընել Յանալու բուն օրինաւոր ընկերը՝ որպէս պէ ազատ ինան ու կարենան մկրմկ առնել: Սուրբ եկեղեցին շատ մեծ իմաստութեամբ դրեր է սա արգելքը, որպէս պէ կրքով կուրցած մարդիկ սահնկ անօրէնութիւններ չընեն՝ յուսալով մկրմկ առնելու:

Վեցերորդ արգելքը՝ գողնալ ամուսնութիւնն է, այսինքն մկրմկ ծածուկ առնելն՝ առանց քահանայի, առանց վկայի. զոր օրինակ երկու հոգի մէջերնին խօսք կը դնեն, ես քու էրկիդ եմ, դուն իմ կնիկս ես ըսելով, առանց ուրիշին իմացընելու՝ մկրմկ կառնեն: Նմանկայ կըսուի գողնալն ամուսնութիւն, որ սուրբ եկեղեցին արգելած է՝ շատ անկարգութիւններու պատճառնալու համար. վասն զի ծածուկ կարգուողները դիւրաւ իրենց կնիկը կրնան ծախել, ուրիշ մը առնելու ու միշտ մեղքի մէջ ապրիլ: Ընդ համար սուրբ եկեղեցին սահնկ ծածուկ եղած ամուսնութիւնները անվաւեր կը սեպէ, ու վաւեր ըլլալու համար կը պահանջէ որ Թոլովպատեան կամ անոր տեղն ուրիշ քահանայի մը առջև ըլլայ պսակն, երկու վկայ ալ ըլլան հոն. էն նէ, պսակը պսակ չըլլայ:

Եօթներորդ արգելքն է՝ երբոր մէկն արգէն ուրիշի հետ կարգուած է, և ընկերը չէ մեռած. ուստի թէ որ մէկն իր ընկերը մեռնելէն առաջ ուրիշի հետ պսակուի նէ, երկրորդ պսակը պսակ չէ: Ասոր վրայ տարակոյս չկայ, ամէնքն ալ գիտեն. բայց դնենք թէ մէկուն էրկը հեռուս աշխարհք գնացած ըլլայ, ու մեր գոյ անկէ որ մեռեր է, ու կնիկն ուրիշի մը հետ կարգուելէն առքն իմանայ որ սուտ է եղեր եկած լուրը, դեռ էրկիկը ողջ է եղեր, ի՞նչ պիտոյ ընէ: Պէտք է մէկէն բաժնուի երկրորդ էրկանէն, թէ և չկրնայ առջի էրկանը քով երթալ. կամ էրկնէն երթեն գալ: Վասն զի քանի որ առջի պսակը կայ, և էրկիկը դեռ չէ վախճանած, երկրորդ պսակը վաւեր չէ, բան մը չժեր: Ա բաներուս պատճառ առնելու համար դրուած են ան ամէն խոսութիւնները՝ վկայականներ կամ վկաներ ունենալու երկանը կամ կնկանը մեռած ըլլալուն:

Ութերորդ արգելքը՝ կռնկի տարբերութիւնն է, այսինքն մանչն ուրիշ կռնկէ՝ աղջկան ուրիշմէ ընտրելը. զոր օրինակ մէկը քրիստոնեայ, մեկալը տաճկի կամ հրեայ կամ անհաւատ ըլլալը. կամ մէկը մկրտուած,

մէկալն անկնաւնք ըլլալը : Կառնք չեն կրնար մէկմէկու հետ կարգաւիլ, ու թէ որ կարգաւին՝ պահինին պահ կէ , սուրբ եկեղեցին չի թոյլար որ քրիստոնեան ան հաւատի հետ կարգաւի , որ չըլլայ թէ ինքն ալ անհաւատ ըլլայ :

Ննեւրորդ արգելքն է ողջախոհութեան սխան և կեղեցականաց ու կրօնաւորաց . ուստի որ և իցէ սուրբ կարգ ունեցող մը , կրօնաւոր մը կամ մարտապետ մը՝ որ սուրբ եկեղեցին ձանչցուած վանքի մը մէջ ուխտեր է՝ չի կրնար կարգաւիլ, ու թէ որ կարգաւի՝ պահը պահ չէ :

Տասներորդ արգելքն որ անվաւեր կընէ պահը՝ ազգականութիւնն է . աս ազգականութիւնը կրնայ ըլլալ հոգևոր կամ մարմնաւոր : Հոգևոր ազգականութիւնը մկրտութիւնե ու դրոշմի խոստովանելէն առաջ կուգայ . վասն զի թէ մկրտողն և թէ կինքահայրն ու կինքամայրը ազգական կըլլան մկրտուածին և անոր հօրը մօրը հետ . բայց ոչ կինքահայրը կինքամօրը հետ , և ոչ մկրտողն անոնց հետ կըլլայ ազգական : Նմանապէս դրոշմին մէջ , թէ դրոշմաուսողն և թէ կինքահայրն ու կինքամայրը դրոշմ ընդունողին և անոր ծնողացը հետ ազգական կըլլան : Ուստի գիտենք որ մանչ զաւակ մը կինքահայր ըլլայ աղջկան մը , և աղջիկը մեծնայ կարգաւելու տարիքը հասնի , կինքահայրը չի կրնար առնել զինքն առանց անօրինման . և ոչ անոր մօրը հետ կրնայ կարգաւիլ , չէ նէ՝ պահը պահ չըլլար : Նմանապէս կինքամայրը ոչ իր սանին և ոչ անոր հօրը հետ կրնայ կարգաւիլ : Բայց աս ազգականութիւնն առնելու համար պէտք է որ կինքահայրն ու կինքամայրն իրօք բառնած ըլլան իրենց սանը սուրբ աւազանին մէջ , չէ թէ միայն վկայն պէս հոն կեցած : Նմանապէս թէ որ ոտն առաջուց սուրբ մկրտուած ըլլայ մեռնելու վտանգի համար , և հոգը մկրտութեան արարողութիւններն ընելու համար միայն ժամ տանին նէ , կինքահայրն ու կինքամայրն ազգականութիւն չեն ունենար երախային հետ , վասն զի հոն իրօք մկրտութիւն չըլլար :

Խակ մարմնաւոր ազգականութիւնն՝ արեան մերձաւորութենէն առաջ կուգայ . զոր օրինակ հայր ու որդի , եղբայր ու քոյր , եղբօրորդի ու քեռորդի , հօրեղբօր ու հօրաքեռ որդիք , մէկմէկու ազգական են :

Ա՛ս ազգականութիւնը կամ ուղիղ գծով ինչած է, կամ կողմնակի. ուղիղ գծով մէկը մէկալէն ինչածներն են, հայր, որդի, Թոռ, Թոռան որդի, Թոռան Թոռ և այլն. իսկ կողմնակի ինչածներն են, երկու եղբայրք ու իրենց որդիքն ու Թոռունները, որ Թէ և մէկ հօրմէ կու գան, բայց մէկը մէկալէն չեն ծնանիր:

Ա՛ս առանկ ազէկ հասկընալէն ետքը, հարկաւոր գիտնալու բանն ան է որ՝ շիտակ գծով ինչած ազգականները ոչ երբէք կրնան մէկմէկու հետ կարգուիլ, և ոչ հինգերորդ վեցերորդ տասներորդ քսաներորդ պորտ, միշտ ազգականութեան արգելքը կը մնայ: Ուստի հայր մը չէ Թէ միայն իր աղջկանը հետ չի կրնար կարգուիլ, այլ և ոչ Թոռանը հետ, և ոչ Թոռին Թոռանը, և ոչ որ և իցէ աղջկան՝ որ շիտակ գծով ինչած է իրմէն. առանկ որ եթէ Ադամ աշխարհք գառնալու ըլլար, մէկու մը հետ չէր կրնար կարգուիլ, վասն զի որչափ հին և աղջիկ կայ աշխարհքիս վրայ՝ շիտակ գծով ինչած են իրմէն:

Իսկ կողմնակի գծով ինչած ազգականները տասիճան մը ունին որ անկէց ետքը կրնան մէկմէկու հետ կարգուիլ, այսինքն ինչուան չորրորդ տասիճան չեն կրնար, իսկ չորրորդէն ետքը կրնան: Ա՛ս տասիճաններուը համրելու կերպն ատ է. նայելու է որ մէկմէկու հետ կարգուիլ ուզողներն ուր կերթան կը միանան կը գտնեն իրենց պապը, քանի պորտ կամ քանի տասիճան անկէց շիտակ գծով հեռացեր են, տասվ կը գտնուի իրենց մէկմէկու հետ ունեցած ազգականութեանն ալ տասիճանը: Խօսք հասկընալու համար. քոյր և եղբայր իրենց հօրը հետ առջի տասիճանի ազգական են, ուրեմն մէկմէկու հետ ալ առջի տասիճանի ազգականութիւն ունին, տասնի ալ երկու եղբօր զաւակներ իրենց պապան հետ երկրորդ տասիճանի ազգականութիւն ունենալով մէկմէկու հետ ալ երկրորդ տասիճանի ազգական են: Նմանապէս երկու եղբօր Թոռներ իրենց պապան հօրը հետ երրորդ տասիճանի ազգականութիւն ունենալով մէկմէկու հետ ալ երրորդ տասիճանի ազգական են. տասնի ալ երկու եղբօր Թոռներու զաւակներ իրենց մեծ պապան հետ չորրորդ տասիճանի ազգականութիւն ունենալով մէկմէկու հետ ալ չորրորդ տասիճանի ազգական են: Ասկէց որ երկու ազգականներ իրենց պա-

պէն նոյն աստիճան հեռաւորութեան չեն ունենար, զոր օրինակ երկու տղբօր մէկը զաւակ կըլլայ՝ մէկալը ԹՈՌ, մէկն իրեք պորտ վար ինջած կըլլայ պապէն՝ մէկալը չորս պորտ. ան առեն իրենց մէջ եղած ազգականութիւնն ալ անհաւասար կըլլայ: Ուստի ԹԷ որ մէկմէկու հետ կուզեն կարգուիլ, պէտք է միշտ աւելի հեռաւորին ազգականութիւնը աստիճանը համրել. զոր օրինակ ԹԷ որ մէկը չորրորդ աստիճանի ազգական է, մէկալը հինգերորդ, հինգերորդինը կը նայուի, և արգելք չեն ունենար մէկզմէկ առնելու: Իսկ անկէց մօտ աստիճանի ազգականները չեն կրնար կարգուիլ առանց տնօրինուելմ առնելու. ԹԷ որ կարգուին, պսակինին պսակ չէ:

Առնցմէ'ի զատ օրդեգրութիւնն ալ ազգականութիւն կը բերէ. այսինքն երբոր մէկը զաւակ չունենալով իրեն օրդեգիր մը կառնէ և հոգեզաւակ կընէ, անոր հետ ազգական կըլլայ: Ուստի հայրագիրն ու մայրագիրը չեն կրնար պսակուիլ ոչ իրենց հոգեզաւակին և ոչ անոր զաւակներուն հետ:

Ուրիշ ազգականութիւն մըն ալ՝ որ արգելք կըլլայ պսակուելու՝ խնամութիւնն է, ԹԷ օրինաւոր խնամութիւն ըլլայ և ԹԷ ապօրինաւոր: Օրինակ չլսեր եմ նէ, չէք հասկընար: Բալտասարը Սառային հետ կը կարգուի, ու կարգուելովը կըլլայ խնամի Սառային ամմեն ազգականներուն հետ, այսինքն Սառային հօրը մօրը՝ պապուն ու մամուն հետ, Սառային եղբարցն ու քուրերուն՝ եղբօրորդւոցն ու քեռորդւոցը հետ, ինչուան չորրորդ աստիճան, ԹԷ շիտակ և ԹԷ կողմնակի գծով: Ա խնամութիւնն ունենալով, ԹԷ որ յանկարծ Սառան մեռնելու ըլլայ նէ՝ Բալտասարը չի կրնար առնել անոր ազգականներէն մէկին ինչուան չորրորդ աստիճան. ԹԷ որ առնէ, պսակը պսակ չըլլար, ինչպէս ազգականութեան վրայ ըսի: Ասանկ ալ Սառա խնամութիւն ունենալով Բալտասարին ամմեն ազգականներուն հետ, ԹԷ որ յանկարծ անիկայ մեռնելու ըլլայ, չի կրնար կարգուիլ անոր ազգականներուն հետ ինչուան չորրորդ աստիճան:

Հիմայ հարկ է որ ապօրինաւոր խնամութիւն համար ալ օրինակ մը բերեմ որ կարենաք հասկընալ: Մէկը կնկան մը հետ մեղք կը գործէ, և եղբը կուզէ անոր

քրոջը կամ աղջկանը հետ կարգուիլ. կրնայ ինչ չէ: Չէ չի կրնար. ինչ որ կարգուի, պատկը պատկ չըլլար. վասն զի տղան ծնողքովը խնամի եղած է անոր որ կուզէ հարս առնել: Նամանաւանդ աղջիկ մը կամ կնիկ մը մէկուն հետ մեղք գործելէն ետքը՝ չի կրնար անոր ազգականներուն հետ կարգուիլ: Մինակ ասոնք ատրբէրութիւնը կայ օրինաւոր խնամութեան և ապօրինաւորին մէջն որ, օրինաւորն ինչուան չորրորդ աստիճան ազգականութեան արգելք կըլլայ, իսկ ապօրինաւորն ինչուան երկրորդ աստիճան:

Բայց ինչ որ կարգուած մարդ մը իր կնկանն առջի կամ երկրորդ աստիճանի ազգականներէն մէկուն հետ մեղք գործելու ըլլայ նէ, կամ ընդ հակառակին կարգուած կնիկ մը իր էրկանն առջի կամ երկրորդ աստիճանի ազգականներէն մէկուն հետ մեղք գործելու ըլլայ նէ, իրենց պատկին արգելք մը կրնայ ըլլալ առ մեղքէն առաջ եկած խնամութիւնն որ էրիկ կնկան հետ կունենան: Չէ, պատկնին պատկ է, վասն զի օրինաւոր եղած ամուսնութիւնն անլուծանելի է. միայն յանցաւոր ելլողը, ինչ էրիկն ըլլայ, և ինչ կնիկը, իր ներաւոնքը կը կորսընցնէ ընկերոջը վրայ:

Ուրիշ արգելք մըն ալ կայ որ ինչ նշանաւոքէն և ինչ անվաւեր և անկատար պատկէն առաջ կուգայ: Առջինն ինչուան երկրորդ աստիճան արգելք կըլլայ, երկրորդն ինչուան չորրորդ աստիճան՝ ինչպէս խնամութիւնը: Ասոնց ալ առանց օրինակի չէք հասկընար: Բալտասարը Սառային խօսք կուտայ զինքն առնելու, նշանաւոքն ալ կընէ. եօթը միօրը կը փոխուի, ջուխտ առնել զինքը, կամ երկու տիէն կը հատանին նշանը եւ դարձընելու: Բայց Բալտասարը Սառային առնը կուզէ անոր քրոջը կամ մօրը կամ աղջիկանը հետ կարգուիլ. կրնայ ինչ չէ: Չէ, չի կրնար. ինչ որ կարգուած նէ, պատկը պատկ չըլլար. վասն զի իրենք ալ Սառային հետ առջի աստիճանի ազգական են, ու Բալտասարը Սառային խօսք ու նշան տալով անոնց հետ խնամի ալած եղած է ամենուն դիմացը, ուստի առանց անօրինաման չի կրնար առնել անոնցմէն մէկը:

Ա՛ս արգելքը նաև անվաւեր և անկատար պատկէն առաջ կուգայ. զոր օրինակ, Բալտասարը Սառային հետ կը պատկուի, բայց պատկութենէն ալ կը վախճա-

նի, ու կխնայուի ալ որ պահկին անվաւեր է ելլեր ազ գականութեան կամ խնամութեան կամ ուրիշ պատճառ. հիմայ Բալտասարը կրնաց Սուսային ազգականներէն մէկն առնել: Ըէ, չի կրնար, վասն զի պահկին որ ըրաւ Սուսային հետ, թէ և անվաւեր թէ և անկատար՝ որովհետև դեռ հարսնիքը չի լմընցած մեռաւ Սուսան, բայց միշտ արդելք է Բալտասարին՝ որ չի կրնայ կարգուիլ անոր ազգականներուն հետ ինչուան չորրորդ աստիճան: Բայց թէ որ պահկին անվաւերութեան երկու դիէն հաւանութեան չըլլալուն համար եղած ըլլայ նէ, ան ատենը միայն ատ արդելքը չի մնար:

Ատանք են արդելքներն որ չէ թէ միայն ատօրինաւորկընեն պահկին, այսինքն ատ արդելքներէն մէկն ունենալով պահկութիլը մեղք կը գործէ, այլ նաև անվաւեր կընեն պահկին, այսինքն պահկը պահկ չըլլար: Անոր համար կարգուիլ ուզողները դեռ խօսք չհաստած՝ պէտք է առաջուց ուրիշ պարտաւորութիւններնուն հետ ատ քննութիւնն ալ ընեն, փնտռուին որ արդելք մը ունին կարգուելու ան անձին հետը: Ըէ նէ, մեծ մեղք կը գործեն, պահկին պահկ չըլլար, հապարտմէկ պատճառութիւն կրնան, ու բոլոր կեանքերնին թշուառ կըլլայ:

ՅՕՐԴՕՐԱԿ ՃԸ.

Ան արգելքներուն վրայ որ պահկը ապօրինաւորկընեն:

Ինչուան հիմայ հասկցուցի ձեզի այնք են ան արդելքներն որ պահկին անվաւեր կընեն. հիմայ անոնց վրայ պիտի խօսիմ, որ թէ և անվաւեր չեն ըներ, պահկը պահկ է, բայց ապօրինաւոր կըլլայ, ու ատ արդելքներէն մէկն ունենալով կարգուելը՝ մեղք կը գործէ: Առանց ատկին է՝ ծնողաց ազգականաց մեծաւորաց կամքին դէմ, կամ առանց անոնց իմացընելու կարգուելը: Ատ անանկ անպատուութիւն մըն է ծնողաց ու մեծներուն, որ ամենևին չարդարանար, թէ և հեղինակեան և թէ քաղաքական օրէնքներն ատոր դէմ պատ-

ալիմներ դրած են. և թէ որ սասանկ եղած պահիներէն խեղճութիւններ դժբաղդութիւններ տարաձայնութիւններ ու անեղունդ կործանում կը հետևի նէ՝ յանցանքը ձերն է, մանչ և աղջիկ զաւկներ, յանցանքը ձերն է որ ինքիր գլխնուդ կը կարգուիք՝ առանց ձեր մեծերուն ու ձեր ծնողացն օրհնէնքն առնելու. յանցանքը ձերն է որ մեղքով ապօրինաւոր պսակ կընդունիք: Բայց սա անկարգութեանը վրայ ուրիշ անգամ բաւական խօսած եմ:

Ուրիշ արգելք մըն ալ՝ որ պսակն ապօրինաւոր կընէ՝ ազգակցութեան ուխտն է, այսինքն քահանայ կրօնաւոր ու մարսպետ ըլլալու ուխտը: Բայց երկու կերպ ուխտ կայ, հանդիսաւոր ու պարզ. հանդիսաւորն այն է որ եկեղեցականները կրօնաւորներն ու մարսպետները կընեն: Ա՛ս ուխտը չէ թէ միայն ապօրինաւոր կընէ պսակն, այլ նաև անվաւեր՝ ինչպէս որ ըսի անցեալ կերպակի: Իսկ պարզ ուխտն այն է որ մէկն առանձին կընէ, չերմեռանդութեան և աւելի կատարելութեե համար՝ խոստանալով այլ որ չիկարգուի, եկեղեցական, կրօնաւոր կամ մարսպետ ըլլայ: Ա՛ս ուխտն ընողը չի կրնար օրինաւորապէս կարգուիլ առանց անօրինուի առնելու արքազան Պապէն, կամ անօրինելու իշխանութիւն ունեցող եպիսկոպոսէն: Թէ որ մէկն առանց անօրինման կարգուելու ըլլայ, երբա՝ պսակը պսակ է, բայց ինքը մեղք կը գործէ, ու միշտ նոյն մեղքին մէջը կը մնայ՝ իր ուխտին դէմ ընելով, այ տուած խօսքը չիպահելով: Անոր համար ուխտութեան ուխտ ընելէն առաջ պէտք է ալէկ մտածել, ու կամաց չարժիլ. ուխտն ընելէդ ետքը՝ մէյմըն ալ կարգուելու բաղձանք կուգայ, ինչ կրնես ան առնը. անօրինուի առնելու եղեռ կրնաս, անանկ չէ: Բայց անօրինուի առնելու համար օրինաւոր պատճառ պէտք է. կըլլայ որ չես ուզեր օրինաւոր պատճառ, կըլլայ որ ունեցածդ վրայ կը տարակուսիս՝ օրինաւոր է թէ չէ. սասանկ խըղճմտանքի մէջ կը մնաս միշտ՝ անօրինուի առնելէն ետքն ալ: Ուստի պէտք է առաջուց ալէկ մտածել, խոստովանահօրերնուդ կամ ժողովրդապետին խորհուրդ հարցընել, յայտնել երեսնդ անկեղծաբար ձեր միտքը, ձեր կրքերը, ձեր բնութիւնը, որպէս զի կարենան ձեզի ալէկ խորհուրդ տալ: Իսկ երբոր մէկն այս գլխուն երթա,

պարտական է պահելու, ոչ դիմելու, ամեն ջանք ընելու որ ուխտին դժուարութեանցն չյաղթէ, և ուխտը պահէ, որ չըլլայ թէ իրեն ալ նոյնը հանդիպի՝ ինչ որ քանի մը խելագերու հանդիպեցաւ, որ ուխտերնուն դեմ պատկուելով՝ առջի տլաքերքին վախճանեցան:

Երրորդ արգելքն որ ապօրինաւոր կընէ պատակը՝ նշանը եւ տալ կամ եւ առնելն է. այսինքն մկմկու կարգով կանոնով իսօք տալէն եաքը՝ առանց երկու դիէն հաւանութեան, առանց ծանր պատճառի մը՝ որ եկեղեցական աստեանը բաւական սեպէ՝ իսօքերնին եւ կառնեն: Օրինակով բացատրեմ. Բաղտասարն ու Սառան կարգով կանոնով իսօք կուսան մկկմկ առնելու. քիչ մը առեն Բաղտասարն ուրիշի հետ սէր կը կապէ, ալ ջուզեր Սառան առնելու, բայց Սառան հաստատուն կը կենայ, զինքը կուզէ: Հիմայ Բաղտասարը կրնայ թողուլ Սառան, ու մկկալն առնել: Չէ, չի կրնար. թէ որ առնելու ըլլայ, իրաւ՝ պատակը պատակ կըլլայ, բայց ապօրինաւոր, որուն եաքը դժբախտ կը լըլլնայ: Նմանապէս Սառան թէ որ Բաղտասարին կարգով կանոնով իսօք տալէն եաքը՝ անոր կամացը դեմ ուրիշի հետ ուզէ կարգուիլ, պատկն ապօրինաւոր կըլլայ: Բայց որչափ կը պատահի որ աս խոստմունքները կընեն թեթեւամիտ աղջիկներ, ու եաքը երբոր առնը կուգայ կարգուելու՝ հազարումէկ արգելքներ դուրս կելլէ, հազար իսօք խորտակ վէճ ու կռիւ կըլլայ: Ուրեմն առջուց մտածեցէք, աչուընիդ բացէք, տեղեկացիք, որպէս զի եաքը չխզվիք: Վասն զի մկկուն իսօք տալէն եաքը՝ անիկայ ձգել և ուրիշն առնելը հաւատարմութեան դեմ է, քրիստոնէի մը չի վայլեր. անանկ պատկուողը մեղք կը գործէ, և ոչ օրհնութիւնը չունենար, դժբախտ կըլլայ:

Չորրորդ արգելքն որ պատկն ապօրինաւոր կընէ՝ եկեղեցական արգելքներն են. զոր օրինակ սուրբ եկեղեցին կարգիլէ որ ուղղափառ մը հերետիկոսի հետ չկարգուի. ուստի թէ որ առանց եկեղեցւոյ հրամանին կարգուին է, մեղք կը գործէ, ու պատկն ապօրինաւոր կըլլայ: Եկեղեցին առեն ստհմանած է՝ որ ան օրերը պատակ չըլլար. ուստի թէ որ մկկն առանց եկեղեցւոյ հրամանին ան օրերը կարգուելու ըլլայ նէ, մեղք կը գործէ, ու պատկն ապօրինաւոր կըլլայ: Եկեղեցին կը

հրամմէ որ կարդուելէն առաջ ժոլովրդականին լը-
թան, կամքերնին իմացընեն, քննուին որ հաւատքի բա-
ները՝ քրիստոնէական վարդապետութիւն՝ և ինչ որ
քրիստոնէի մը հարկաւոր է գիտնալու՝ գիտե՞ն թէ չէ,
ոմանց պարտական են եաքը նայելով զաւկրնեբուն տու-
վելցընելու. ուստի թէ որ առանց սա բաները գիտնա-
լու կարգուին նէ, մեղք կը գործեն ու պահկնին ապօ-
րինաւոր կըլլայ: Ինանկ է նէ, ի՞նչպէս կրնայ ժոլո-
վրդապետը զնրենք պահել, երբոր հաւատքի բաները
չեն գիտեր. անօգուտ է խնդրելն ու սխալել զինքը, չի
կրնար նրենց կամքն ընել առանց իր խղճմտանքը ծան-
րացընելու և ամեն չար հետևանքներուն իր վրան առնե-
լու: Տեսէք ինչ կըսէ սուրբն Կարտոս Պոռոմեանը.
"Երբոր մանչն և աղջիկը հաւատքի բաները չեն գիտեր,
քրիստոնէական վարդապետութիւն չեն տրված, ժո-
ղովրդապետը չիպտակէ զնրենք ինչուան որ չիտրվին:
Նոյն բանը կը հաստատէ նաև Բենեդիկտոս ԺԴ, շատ
ժոլովքներով ու վճիռներով: Հիմայ իմացանք որ ինչ ան-
իրաւք խօսք է ըսածնիդ որ ժոլովրդապետը ձեզի անի-
րաւութիւն կընէ երբ, ինքն ուզէ նէ՝ կրնայ երբեր պատ-
կեղձել: Ուրիշ անգամ ըսի, հիմայ ալ նորէն կրսեմ.
ինչ ամօթ բան է որ տարիքնին հասած մանչ և աղջիկ
զաւկրներ պահուելու կուգան, ու սուրբ հաւատքին
առջի հարկաւոր բաները չեն գիտեր: Բայց ալ մեծ ա-
մօթ ու ծանր մեղքն իրենց ծնողացն է որ հոգերնին չէ
զաւկրնեբնուն տրվեցընելու և տրվեցընել տալու քրիս-
տոնէի մը հարկաւոր բաները. չեն հասկընար որ իրենց
անտրվելնէն պարտքն է սա բանս: Ա՛ս իրենց անհո-
գութենէն գիտէք ինչ կը հետևի. կը հետևի որ զաւկ-
նեբնին ազէտ ճամբով կամ չեն կրնար կարգուիլ, կամ
թէ որ կարգուին նէ, ինչպէս իրենք հաւատքի բաները
չեն գիտեր՝ ատանկ ալ չեն կրնար զաւկրնեբնուն տր-
վեցընելու: Եաքը անոնք ալ կը մեծնան կը կարգուին,
ու զաւկրնին ազէտ կը մեծցընեն. ատանկով ազիտու-
թիւնը ժառանգութիւն մը կըլլայ իրենց թոռնեբուն,
որ ամենեին հաւատքի բաներու ազէտ ըլլալով փըր-
կութեան չեն կրնար հասնիլ, անոր ատոմ գժոխք
կերթան, և յաւիտեան իրենց ծնողքն ու պապերնին
կանիծեն: Տեսա՞ք ինչ տսկալի հետևանք ունի սա
չար անհոգութիւնը: Հիմայ տեսանենք տուրբ կեկե-

ցոյց դրած ուրիշ արգելքներն ալ որ պահին առօրեական կընեն :

Բայց խօսքս ընդհանուրացած՝ կուզէի որ մանրամասնութեան մէջ մտնել որ առաջուց պահին վրայ խօսելու սկսած առնես ըսի : Այսինքն պահը Աստուծոյ հաճոյ ըլլալու և յաջող եղք ունենալու համար , երեք բան պէտք է . կարգ կանոն պահել կարգուելէն առաջ , կարգ կանոն պահել կարգուելու առեն , կարգ կանոն պահել կարգուելէն ետքն ալ : Կարգուելէն առաջ պահելու կարգ կանոններէ , այսինքն ինչ զգուշութիւններ ինչ պատրաստութիւններ պիտոյ ընէք կարգուելու համար , երկար բաւական ըսի ձեզի : Հիմայ պիտոյ համառօտ մը լսեմ ինչ որ պէտք է ընէք կարգուելու առեններէ : Բայց ըսելիքներս աղեկ հասկընալու համար՝ պէտք է դիտնաք որ պահին ուրիշ դաշնադրութիւններուն պէս պարզ խոստմունք մը չէ . առաջուց անանկ էր , բայց հիմա մեր ապրուստին անհկայ և սուրբ խորհուրդ ըրաւ , ինչպէս սուրբ հաւատքը կը սորվեցընէ , ամուսնութիւնն ալ սանկ կը հաւատան , ու սրխունդեան սուրբ ժողովքն ալ սանկ վճռեց . ուստի սա բանը չի հաւատալը կամ սորտակուսի տակ ձգելը մեղսութիւն է : Ուրեմն թէ որ պահը սուրբ խորհուրդ մըն է , և ինչպէս Պօղոս առաքեալը կըսէ՝ մեծ խորհուրդ որ Քրիստոսին և եկեղեցւոյ հետ , “ խորհուրդս այս մեծ է , այլ ես առեմ՝ ի Քրիստոս և յեկեղեցի ,, . (Եփես . ե . 32 .) սակայն սա հետեւանքը կելլէ : Թէ որ պահը խորհուրդ մըն է , ուրեմն երջոյ կը պահուի՝ ըրած նիդ աշխարհական գործ մը չէ , ուրեմն պէտք է մըտքերնիդ դնէք՝ որ սրբազան բան մը պիտի ընէք գերբնական և աստուածային , ուստի պէտք է որ սղէկ մտածութեամբ խելքով ծանրութեամբ բարեպաշտութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ ընէք : Անոր համար առաջ կը խոստովանիք ու սրբութիւն կառնէք , անոր համար այնչափ ապօթքներ և օրհնութիւններ վրանիդ կըլլան , ինչպէս հին առենէն ի վեր ամեն հաւատացեալներն ալ կընէին , և ինչպէս սուրբ հարք կը խրատեն , մանաւանդ սուրբն Օգոստինոս . վասն զի սա ապօթքներն և օրհնութիւնները պահուտներուն վրայ կը բերեն ան ամեն շնորհքներն որ հարկաւոր են երջանիկ ընելու իրենց պահը :

Բայց աս կանոնները կը պահուին հիմակուան աշխարհին մեջ. հարանիքն աշխարհական բան մը դարձեր է, հոգևորին շուքը չէս տեսներ: Ասանկ ըլլալով ինչպես օրհնէ ձեզ ձեր պսակն, ինչպես եղբը՝ի բարին յաջողէ. անոր համար է որ աս կամ ան կերպով դժբաղդ կըլլաք, տարաձայնութիւններ ու ժգոհութիւններ անպակաս կըլլայ մէջերնիդ: Կուզէք որ ձեր պսակը բարեբաղդ ըլլայ, ձեզ օրհնէ և յաջողէ. կարգ կանոն պահեցէք կարգուելու ատեննիդ, այ երկիւղին ըրէք ամենեն բան: Ուսոի ով որ գիտէ կամ կը տարակուսի մահուչափ մելքի մէջ ըլլալը, կարգուելէն առաջ պէտք է խելքը գլուխը ժողվէ, պատրաստուի, աղէկ խոստովանանք մը ըլլայ. վասն զի պսակին որ պիտի ընդունի՝ կենդանեաց խորհուրդ է, այ շնորհքին մէջը պիտոյ ըլլայ ընդունողը, չէ նէ՝ սրբապղծութիւն կընէ: Ի՛նչ աղէկ խոստովանանք է որ կըլլան ամանք առանց զըզջման առանց առաջադրութեան, ու խոստովանանքնիս ելանք ըսելով կերթան պսակուելու մահուչափ մելքերով: Ի՛նչ աղէկ խոստովանանք է որ կըլլան՝ խելքնին ցրուած, շարունակ այցելութիւններ ընելով կամ ընդունելով, հագուստնին ու զարդերնին պատրաստելու հետ ըլլալով, հարկնիք ընելով, ու հարսնիքին հանդիսէն զատ ուրիշ բան չխմաստնալով: Ասանկով սրբապղծութիւն սրբապղծութեան վրայ կընեն. սրբապղծութիւն անանկ խոստովանանք ընդունելուն, սրբապղծութիւն անանկ սրբութիւն առնելնին, ու սրբապղծութիւն անանկ պսակուելնին: Ասանկ ընդունած պսակէն ի՛նչ խեր պիտի տեսնեն, ի՛նչ շնորհք ի՛նչ օրհնէնք պիտի ընդունին այդմէ. կարելի բան է որ այ շնորհքը միանայ աստանային հետ որ նեղութեանց ընդունած են. կարելի բան է որ անանկներուն ալ պսակին շնորհքն և օրհնութիւնը տայ: Ընկարելի է. վասն զի ըսյալ մարթին հետ չի կրնար մեկտեղ ըլլալ, և ոչ քաստանային հետ. "Ջինչ հաւատարութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի, և կամ զինչ միաբանութիւն է քրիստոսի ընդ բեղիարայ". (Բ. Կոր. Զ. 14:) Իսկ առանց այ շնորհքին՝ առանց այ օրհնութեանը եղած պսակէն ի՛նչ բարիք կըյուսաք. սկիզբն ալ, մէջն ալ, ետքն ալ մեկմեկէ գեշ կըլլան:

Ուրեմն եթէ կուզէք որ պսակնիդ յաջողի և աղէկ

եաք ունենայ , պէտք է որ առաջ ալեկ խոստովանանք մը ընենք , ամէն մեղքերնիդ քաւէք , այ շնորհքին մէջն ընենք : Եաքը մոքերնիդ ամիոփէք , ու բարեպաշտ Տուբիային պէս սլօմքի հետ ընենք , ու բարեպաշտու- թեամբ ծանրութեամբ ու պարկեշտութեամբ երթաք պահուեըու , մոռնալով միշտ որ մեծ խորհուրդ մը կընդունինք . պահուեըէն եաքն ալ նոյն ծանրութեամբն ու բարեպաշտութեամբը բարի օրինակ ընենք ամէնուն : Ուրեմն հարանիք հրաւէրնիք սեղան ուրախութիւն չի- պիտի ընէք : Ինչո՞ւ չէ , ընէք , ատ ալ հին սովորու- թիւն է , ընէք , բայց քրիստոնէական ընէք : Սուրբ ա- ւետարանին մէջն ալ կը կարդանք որ հարանիք և ուրա- խութիւն ընին ՚ի կանա գալիլեացւոց , ուր որ Քն ատեն մեր տուրը ծածծինն ու առաքեալներն ալ հրա- վիրուած էին . “ Հարսանիք էին ՚ի կանա գալիլեացւոց և անդ էր մայրն Յի՝ , կոչեցաւ և Յս և աշակերտքն նո- ցա ՚ի հարսանիսն ,, . (Յոհ . բ . 1 :) Հոն ալ ուրախու- թիւն ընին , բայց համեստութեամբ ու բարեպաշտու- թեամբ . ուստի Քրիստոս տէրն մեր ալ տեսնելով որ գինին հատեր էր , իր առջի հրաշքն ընաւ հոն , ջուրը գինի դարձընելով : Ա՛ս կերպով պէտք է ընէք դուք ալ , սիրելի սրդիքս , թէ որ բարեպաշտութեամբ , քրիստո- նէապէս , համեստութիւ ու չափով ընէք ամէն բան . ան տեղն ձեզ կօրհնէ ձեր հարանիքը : Բայց ասանկ կը- նեն քրիստոնէից մեծ մասը . Յս հրաւիրելու տեղը՝ սա- տանան կը հրաւիրեն : Վասն զի հոն մեղքի տեղ չի դրուիր բերանին եկածը ղուրցել . հոն ուտել խմելու չափ չիկայ , կարծես որ առանց գինովնալու ուրախու- թիւն չըլլար : Իսկ թէ որ պարբերաբար խելքնուն փչելու ըլլայ նէ , գլխերնին տոքցած , կրքերնին ոտք ե- լած , վատնդաւոր բաներ աչքնուն դիմացը նուագա- րանները մեկալ դիէն , ալ մոռնեցէք հոն եղած մեղ քերը , որոնց վրայ հոս տեղը չէ որ խօսիմ : Իրաւ՝ հին տաեն ալ կընէին սա ուրախութիւնները , բայց բա- րեպաշտութեամբ ու պարկեշտութեամբ . Յակոբ նա- հապետն ալ հարանիք ընաւ , սեղան տուաւ , բայց որբ գիրքը չըսեր որ հոքը պարբերաբար ընան , չըսեր որ գինովցած ըլլան , չըսեր որ ախեղփեղ խօսած ըլլան : Ասանկ ալ Տուբիա Հռափուէլն աղչիկն առած տաեներ՝ սեղան ընաւ , ուրախացան . բայց ինչ բարեպաշտու-

Թեամբ, բերնեբերնէն այ անուն չէր դադրեր, ալօթքով սկսան, ալօթքով վերնցուցին։ Թէ որ հին օրէնքին մէջն սահմանք կընէին, ուրջան աւելի քրիստոնէից կը վայլէ սահմանք ընել որ իրենց օրէնքը կատարեալ օրէնք է։ Թող հարմանք ընեն, ուրախանան, բայց պարկեշտութեամբ ու բարեպաշտութեամբ. չէ նէ, այ օրհնէնքը չեն ընդունիր ու գժբախտ կըլլան։ Ես ձեզի պէսք եղածն ինչպէս որ պարտքս էր՝ ըսի. ձեզի կը մնայ որ ըսածներս ընէք։

ՅՕԴՎՕՐԱԿ ՃԸ.

Անհարկի մտնողներուն պարտքը վրայ։

Որչափ որ կարդալէն առաջ ու կարդալու ատեն պէտք է ընել ըսելէն եռքը, պէտք է որ հիմայ կարդալնէրնուն պարտքը վրայ ալ խօսիմ, որպէս զի պակաս բան չմնայ։ Այսինքն պահպնի թէ հետաքրքրութիւնները ձեզի բացատրելէն եռև, հիմայ պէտք է բացատրեմ ամուսնական վիճակին հետ կապած պարտքերն ու ծանրութիւնները. որպէս զի աշխարհք մտնալնիերը որչափ որ ատ ոլորմելի աշխարհս վրայ կարելի է նէ, ամուսնական վիճակին երջանկութիւնը կարենան վայելել։

Որչափ որ ատ ոլորմելի աշխարհքս վրայ կարելի է նէ՝ ըսի. վասն զի ձշմարիտ ու կատարեալ երջանկութիւն անկարելի է գտնել աշխարհքս վրայ, և ոչ ամուսնական վիճակին մէջ. այլ ինչպէս որ ամեն վիճակի մէջ վիշտ ու խեղճութիւն պակաս չէ, ատանկ ալ ամուսնական վիճակին իր վիշտերն ու խեղճութիւնները ունի։ Շատերը կը կարծեն որ կարդալով երջանկութիւն պիտի գտնեն, բայց կը խաբուին. վասն զի կարդալը քաշելիք ալ ունի, և սկիզբ քաշելիք։ Կը կարծեն որ ամուսնական վիճակին մէջը վարդ միայն պիտի գտնեն, բայց խոտերնէ փշեր ալ կան, և երկան ու տուր փշեր։ Պօղոս առաքեալին ըսածը մանկ ըրէք. կուզէի որ ամենքն ալ ինծի պէս չնկատուած ըլլային, վասն զի

կուսական վիճակն ամուսնականէն վեր է ըստ ինքեան, ըսելէն ետքը, Ընմեն մարդ այմէ ուն իր վիճակն ու կոչումն, անոր համար ալ որ չի կրնար համբերել նէ՝ թող կարգուի, վասն զի աւելի ապէկ է կարգուիլը քան թէ փորձութիւններուս մէջ իյնալ. և ասոնց նման ուրիշ շատ բաներ ալ ամուսնական վիճակին վրայ ըսելէն ետքը, խօսքը հոս կը լմընցընէ. կարգուածը ես, կին ունիս, մեղք չէ ըրածդ: Հարս ես, երիկ ունիս. մեղք չէ ըրածդ: Բայց գիտցիք որ շատ նեղութիւններ պիտի քաշէք, կը խղճամ վրանիդ: "Չի եթէ ամուսնացայես, ոչ մեղար. և եթէ ամուսնանայիկ կոյսն, ոչ մեղաւ. բայց նեղութիւն մարմնոյ ունիցին այնպիսիքն. այլ ես խնայեցի՝ ի ձեզ,,. (ա. կորնթ. է. 28:) Սուրբ Պաւեղեանն ալ թեկուզ կուսին ներքոտնեանին մէջն իր ճարտասանութեամբը քաղցածք մը կընէ ամուսնութեան նեղութիւններուն վիշտերուն ու խեղճութիւններուն, որ կարգուողները կը քաշեն: Բայց ես այս բաները չեմ ըսեր, մանաւանդ որ ձեզի կը խօսիմ որ փորձով ինծմէ ապէկ գիտէք ամեն բան: Այլ միայն կուզեմ բացատրել ձեզի ինչ որ ամուսնական վիճակին պարտքերն են. որպէս զի ասոնք կատարելով Թեթեւցընէք ձեր նեղութիւնները, ու որչափ կարելի է՝ ամուսնական վիճակին երջանկութիւնը վայելէք: Բայց չիկարծէք որ կարգուողներուն պարտքերն ըսելով կուզեմ ըսել անոնց ունեցած պարտքը նաև իրարու ձնոտ. այսինքն ինչ որ հայր մը ու մայր մը իրենց որդուցը պարտական են: Ասիկայ անանկ կարևոր նիւթ մըն է, որ արժանի է առընտեղքը զատ խօսելու վրան. ուստի կը պահեմ որ իր ժամանակին խօսիմ, այ պատուխրանքներուն չորրորդը բացատրելու առեն: Իսկ հիմակուան ըսելիքս է միայն պատկին պարտքերն. ուստի ինչ որ պիտի ըսեմ՝ ամեն կարգուածներուն ալ կը յարմարի. Թէ զաւակ ունեցողներուն, և Թէ անոնց որ զաւակ չեն ունին: Ուրեմն սկսինք: Կարգուածներուն պարտքերէն կան որ երկուքին ալ կը վերաբերին հաւասարապէս, այսինքն Թէ էրկանը և Թէ կնոջը. կան ալ որ էրկանը կամ կնոջը մասնաւոր առանձին պարտքերն են: Առաջ իրենց առանձին պարտքերուն վրայ խօսինք, ետքն անցնինք մէկալներուն՝ որ երկուքին ալ պարտքն է:

Էրկան մը առջի պարտքն ան է որ, իր կնոջը հետ ա-

ղէկ վարուի, քաղաքավարութեամբ, անուշութեամբ, շնորհքով, հեզութեամբ ու սիրով, ինչպէս իր սիրելի ընկերոջը հետ, համբերելով անոր սակաւ թեթեւ ու դիւրաւ սխալող բնութեանն, ինչպէս Պետրոս առաքեալը կըսէ. "Սոյնպէս և արք իմաստութեամբ բնակեացեն ընդ նոսա, իբրև սակաւ անօթոյ առնիցեն պատիւ կանանց,,. (ա. Պետր. գ. 7:) Դիտեցէք բան է, կըսէ առաջը Օգոստինոս, ինչ կերպով այծ զկինը մարդուն մարմինէն առեղծեց. Ադամայ գլխէն չառաւ, որ չըլլայ թէ կինը հպարտութեամբ իշխել ուզէ իրեն կամ դոնէ հաւասար ըլլալ. և ոչ ոտքէն առաւ, որպէս զի չըլլայ թէ այրը անարգ ալախինի կամ գերիի մը պէս կինն անարգէ ու չարչարէ: Հապա կողէն առաւ, որպէս զի որչափ ալ իր հպատակին է՝ ընկերոջ աչքով նայի իրեն: Անոր համար երբոր այծ դրախտին մէջ հարցուց Ադամայ որ ինչպէս իշխեցիր ան արգելած պտղէն ուտել, պատասխանեց. Կինս որ ինծի ընկեր տուիր, ան տուաւ ինծի որ ուտեմ: Ըրաւ կինա՝ որ ինծի աղախին կամ գերի տուիր, հապա ընկեր: Ուրեմն թէ որ կինը մարդուս ընկեր ու օգնական տրուած է, պէտք է որ անանկ ալ մարդս իրեն հետ անուշ կերպով, սիրով ու շնորհքով վարուի: Բայց ինչ սէր, ինչ շնորհք կը գտնուի ան մարդկանց՝ որ միշտ լեղի է բերանին, անուշ խօսք մը չեն գիտեր ըսել խեղճ ընկերներուն, իրենց հետ շնորհքով վարուիլ մը չգիտնին, միշտ երեսնին զարնելու բան մը, միշտ պակասութիւն մը, միշտ զրկանք արհամարհելու և կծելու պատճառանք մը կը գտնեն, միշտ իրենց լեղի պատասխանները կըլլայ կուտան, ինչուան անանկ խօսքեր ալ գտուին՝ որ հազիւ դէշ կանխիներուս կըսուի, ինչուան ձեռք ալ վերցնել, ինչուան ծեծել զիրենք, առանց խնայելու նաև երկու հոգւով եղած ատեններին: Անգութ բարբարոս և անբան մարդիկ. սաստիկ կը վարուինք ձեր ընկերոջը հետ, որ այծ ձեզի օգնական տուաւ՝ նոյն ձեր բնութեամբն ու ձեզի նման. "Արատոյ ձեզ օգնական ըստ ձեզ,,. (Ծննդ. ա:) Ան խեղճ կնիկն որ այծ քեզի օգնական տուած է, ան որ քեզի առաջ հրեշտակ մը կերևնար, հիմայ առանց եղաւ. ան որ առաջ դովելէն չէր կշտանար, հիմայ նախատելով և անարգելով սիրտդ կը պղտոր տկտկընես. ան որ առաջ ամեն կերպով կուզէր զոհ

ընել, հիմայ պատճառաւնիք կը փնտրուես զինքը կձելու։ Թէ որ առանկ կուզէիր հեռը վարուիլ, ինչմ՞ւ հարս բերիր տուն, պէտք էր քեզի պէս գազան մը բերէիր։ Մանաւանդ որ գազանէն ալ վար ես, վասն զի դիտուած բան է որ գազան մը իր զոյգին դէմ չըներ. խելքդ գլուխդ ժողվէ, ու լսէ ինչ կըսէ էրիկ մարդկանց պետրոս առաքեալն, ինչ Պօղոս առաքեալը. "Արք, սիրեցէք կիանայս ձեր, որպէս և Քս սիրեաց զեկեղեցի,,. (Եփես. Ե. 25.) այսինքն անանկ սիրով վարուեցէք իրենց հետ, ինչպէս Քս սէրն մեր ըլ եկեղեցիին հետ վարուեցաւ, իր սիրելի հարսին հետ։ Ալէկ միտ դրէք սա նմանութեանն, որ խիստ զօրաւոր խօսք է։ Ու քիչ մը վարը նորէն կըսէ. "Նոյնպէս պարտին արք սիրել զիւրեանց կանայս իբրև զիւրեանց մարմինս,,. այսինքն պարտական էք անանկ վարուելու իրենց հետ՝ ինչպէս ձեր մարմնոյն հետ կը վարուիք, վասն զի անոնց մարմինը ձերն է. անանկ որ զանոնք սիրելը՝ ձեր անձը սիրել է։ "Որ սիրէ զկին իւր, զանձն իւր սիրէ,,։ Թէ որ առանկ է, ինչ կըսէք դուք թէ որ մէկն իր մարմնոյն դէմ անգթութիւն ընէ, իր վրայ ձեռք վերցընէ, ինքը զինքը ծեծէ. խեղճ է կըսէք, և իրաւունք ունիք։ Ուրեմն ես ալ կըսեմ որ՝ խեղճ են, և յիմարանոց կապելու խեղճ, որոնք որ իրենց ընկերոջը վրայ ձեռք կը վերցընեն ու կը ծեծեն զիրենք. վասն զի ընկերնին ծեծելով իրենք զիրենք կը ծեծեն, իրենք իրենց դէմ անգթութիւն կընեն։

Առանկ է նէ, հայր սուրբ, թողում կինոջս որ ուզածն ընէ, թողում որ ինքը հրամայէ, իր մեղութիւններուն՝ իր ամէն պակասութեանցը համբերեմ, առանց զինքն յանդիմանելու, առանց պատժելու։

Ամէն ըսելիքդ ըսիր, այնպէս չէ։ Բայց ըսածդ անմտի խօսք է, առոր պատասխանը կարճ մը տամ, վասն զի դեռ շատ բաներ ունիմ ըսելու, և բոլորն ալ այսօր կուզեմ ըսել, եաքն ուրիշ բանի վրայ պիտի խօսիմ։ Էրիկ մարդը գլուխ է, ուրեմն գլխու գործ ընէ պիտոր. էրիկ մարդը մեծ է, ուրեմն մեծի գործ ընէ պիտոր. էրիկ մարդը հրամայէ պիտոր, թող հրամայէ, իրեն դէմ կեցող չկայ։ Թէ որ կինն իր խելքին կուզէ հետևիլ, թէ որ մեղութիւններ ու պակասութիւններ ունի, թող էրիկը զինքը խրատէ և յանդիմանէ, բայց ա-

նուշութեամբ համբերութեամբ ու սիրով : Խակ երբոր անուշութիւնը չօգնէր , քիչ մը խստութիւն ալ ցցընէ , բայց միշտ սիրով , ու կը տեսնէք որ քիչ քիչ բաները կարգի կը մտնեն : Ձեռս գիտեր որ կին ըսածդ քիչ մը խաչ ալ ունի հետն . ուրեմն թէ որ ուզեցիր զինքը , համբերութեամբ տար . թէ որ չկրնար տանիլ , ինչո՞ւ առիր : Ձեռս գիտեր որ կնիկը ընդհանրապէս ա-ւելի սիրտ և աւելի թեթեւ է . չէս գիտեր որ կին ըսածդ վերջապէս կին է . ուրեմն պէտք է կարեկից ըլլալ , համբերել , ներել իրեն սիրտութեանը : Թէ որ պարտականութիւններ ունի խնդալ ամէնուն , նաև մեր ծիծաղացը , ուրեմն աւելի երկիւղ մարդ մը պէտք է որ համբերէ իր կնոջը՝ որ իր ընկերն է : Թէ որ պարտականութիւններ ունի ամէնուն հետ քաղցր ըլլալ , նաև մեր ծիծաղացը , ուրեմն աւելի երկիւղ մարդ մը պէտք է որ սիրէ իր կնիկը՝ որ իր օգնականն է : Անոր համար կըսէ Պօղոս առաքեալն , որ երկիւղ մարդը սիրէ իր կնիկն՝ առանց ամենևին զինքը արհամարհելու , առանց լեզվի պատառներ կպչեցնելու իրեն . “ Ընդ սիրեցէք զկանայս ձեր , և մի դառնացուցանէք զնոսա ,, . (Կող . գ . 19 :) Գիտէք ինչու . վասն զի թէ որ մէկը երկիւղ կնկան մէջ խաղաղութիւնը վերնայ , ամէն բան կտրտած է , անկէց եաքը բարկ մը չի յոգացուիր : Կինդ արնդադլմա է , ջարանիրա է , ախտիր ակաութիւններ ունի . անոր դէմն է համբերութիւնդ գործադրել հանդիստ . սիրով վարուէ հետը , բարի օրինակ տուր իրեն , աղօթէ իրեն համար և ատանց ասլօթէ , կը տեսնես որ ան ալ կը հոգայ , ու քիչ քիչ առնկով նանկով բաները կը փոխուին :

Երկիւղ մարդկանց մէկ ուրիշ պարտքն ալ ան է որ , հոգան ինչ որ իրենց կնոջը հարկաւոր է ապրուստի ու հագուստի համար . չէ թէ ինչ որ կը բաղձան ունայնասիրութեան փառասիրութեան ու նորելուկ զարդարանքներու համար . վասն զի ասիկա իրենց ախտը անուցանել կըլլայ . հապա որչափ որ իրենց վիճակին կը վայլէ : Անոր համար երկիւղ մարդկի պարտքին են հոգ ունենալ կարգաւորելու իրենց տանը բաները , պարտական են գործի հետ ըլլալ աշխատիլ՝ որ կարենան ինչ որ իրենց ընտանեացը պէտք է՝ հայթայթել : Բայց լինչպէս կըլնայ սա իրեն պարտքը կատարել ով որ օրն ի բուն պարապ կեցած՝ ուրիշ բան չի մտածեր , բայց

խաղ ու զբօսանք, ու թէ որ հինգ տասկ ունի քսակին մէջ՝ տասը կը ծախէ գինետունը, և գիշեր ցորեկ խաղալու հետ է. իսկ խեղճ կնիկը հիւանդ՝ անօթի՝ աչքն արցունք՝ կէս յուսահատած կըսպասէ տունն առանց հոգացողի: Ա՞ս է սէրն, ա՞ս է հոգը, որ երիկ մարդ մը պարտական է իր կնոջը վրայ ունենալու: Թող յիշեն տանկինները, որ ա՛ծ ալ նոյն չափովը կը չափէ իրենց հատուցումը. "Որով չափով չափէք՝ չափեսցի ձեզ,,. (Մաթ. է. 2:) Թող յիշեն որ ա՛ծ խիստ գատաստան պիտի ընէ իրենց՝ ուրիշներուն չողորմելնուն համար, մանաւանդ իրենց կնոջը. "Զի անողորմ գատաստան լինելոց է այնմ, որ ոչ առնիցէ ողորմութիւն,,. (Յակ. բ. 13:) Բայց աս խօսքերը հոս անօգուտ է ըսելը. ինչու որ անանկները՝ որ ոչ այ վախն ունին և ոչ հաւատք՝ չեն գար քրիստոնէական վարդապետութիւն լսելու:

Տեսանք երիկ մարդկանց մանաւոր պարտքերն որ ունին իրենց կնոջը. հիմայ տեսնենք համառօտ նաև կանանց մանաւոր պարտքերը՝ որ ունին իրենց երկանը: Թող ի՛ս չիմեզադրեն, անանց ալ պարտական եմ ձշմարտութիւնն ըսելու: Մոքերնին չիկրնեն որ երիկ մարդկանց պէս կամ անոնց հաւասար ըլլան. մոքերնուն բոլորովին հանեն՝ որ անոնցմէ վեր ըլլան, սկսին անոնց քան սորվեցընել, բռունին ագռաղակի պէս վեր անկել և անոնց հրամմել: Չէ, աս չէ կարգը, Թող մէկ դի դնեն հպարտութիւնը, խոնարհին ու հպատակին. աս մէկ ինդիր մըն է՝ որ աշխարքիս սկիզբէն ասդին. վէիսը տրուած է, և անանկ գատաւորէ մը՝ որ իրեն կհնազանդի սալը. վասն զի ա՛ծ վճռեց՝ ամէնուս տէրն ու գատաւորը՝ որ կինը երկանը հպատակ ըլլայ. "Առ այր քո դարձ քո, և նա տիրեսցէ քեզ,,. (Ծն. գ.) բսաւ ա՛ծ Եւային, դուն անոր հրամանին տակն ըլլաս, ան քեզի հրամմէ: Ասանկ կարգաւորեց ա՛ծ, և ասանկ կարգաւորելուն ալ պատճառը կայ՝ որ չեմ ուզեր հոս ըսելու, վասն զի քիչ մը կնիկ մարդկանց անձնասիրութեանը կը դպչի:

Ուրեմն թէ որ կնիկ մարդն իր երկանն իշխանութիւնը տակը ձգած է, ասկէց կը հետևի որ, ինչպէս սուրբ Պետրոս ու Պօղոս առաքեալները կըսեն, կնիկ մարդկանց առջի պարտքն է իրենց երկանէն սկնածել. "Եւ կին երկնչեսցի յառնէ իւրմէ,,. (Եփես. ե. 33:) Ա

ակնածութենէն ալ կը հեռուի մինչև մարդկանց երկրորդ պարսիքը, այսինքն հնազանդել իրենց երկանն ան ամ- ուեն բանի մէջ՝ որ ոյ դէմ չէ. վասն զի ոյ օրինացը վե- րաբերեալ բաներուս մէջ՝ մեկու մը պարտական չենք հնազանդելու բաց ոյմէ. "Հնազանդել պարտ է ոյ առաւել քան մարդկան ,,. (Գ-ԸԹ. Ե. 29:) Ա՛ս հնա- զանդութեն, և ամեն բանի մէջ ուրիշմէ կախումաւոնե- լը, ձեզի քիչ մը ծանր կերևնայ. բայց համբերուն, ան- է հրամմոլը. մեկ ըսէք ինչ կը հրամմէ նոյն առաքելոյն բերնովը. "կանայք իւրեանց արանց հնազանդ լինին իբ- րև տեառն ,,. (Եփես. Ե. 22:) Կնիկ մարդիկ իրենց էր- կանը հնազանդին իրենց տիրոջը պէս: Եսքն ալ կըսէ. ինչպէս եկեղեցին հնազանդ ու հպատակ է Քրիստոս, ա- սանկ ալ կնկանք իրենց էրկանը պարտական են հնազան- դելու ամեն բանի մէջ. "Որպէս եկեղեցին հնազանդ լինի Քրիստոս, նոյնպէս և կանայք իւրեանց արանց յամի,,: Պատճառն ալ մեկ ըսէք՝ որ նոյն առաքելոյը կուսայ. վասն զի ինչպէս որ Քրիստոս է եկեղեցւոյ, սանկ ալ էրկիկ մարդը գլուխ է իր կնոջը: Ասկէց զօրաւոր ասկէց յայտնի բաղդատութիւն չի կրնար ըլլալ խեղճ կնիկ- պատուիրելուս՝ որ պարտական էք ձեր էրկանը հպատակ ըլլալու: Գրեթէ նոյն բանն է Պետրոս առաքեալին ըսածն ալ. կնիկ մարդիկ պարտական են, կըսէ, ան- ածել ու հնազանդիլ իրենց էրկանը, ինչպէս Սառա Աբրահամ նահապետին կինն անանկ ակնածութիւն ունէր էրկանէն՝ ինչուան իր տէրը կը կոչէր զինքը. "Որպէս և Սառայ զի հնազանդ էր Աբրահամու, և տէր իւր կոչէր զնա. (ա. Պետ. գ. 6:) Եսքն ալ ա- զատ խրատները կուսայ. կնկանք իրենց էրկանը հնա- զանդելէն՝ ի զատ՝ պարտական են նաև հպատուակ կոչ- մանէ պարկեշտ ըլլալ, ինչպէս հին առենը սուրբ կա- նայք կը հպատուէին՝ առանց այնչափ զարդարուելու, առանց ունայնասիրութենէ, առանց նոթելուք զգեստ- ներու: Մեկ ըսէք ինչ սիրուն պատճառ մըն ալ կուսայ. վասն զի սանկ ըլլալով, այսինքն հնազանդ՝ պար- կեշտ՝ առաքինի՝ բարի օրինակ, շատ անգամ իրենց ա- ռաքինութեամբն ու բարի օրինակովը՝ էրկինին կը շա- հին, ճամբու կը բերուն. "Զի եթէ ինչ են նոքա ապի- տամք՝ ի բանէ անոնի, յայտնեալ կանանց գնացիչ և ա- ռանց բանին իսկ շահեսցին ,,:

Կնիկ մարդկանց երրորդ պարտքն աս է. ինչպէս որ էրիկ մարդիկ կարեկից պիտի ըլլան՝ պիտի նեղուն իրենց կնոջը պակասութիւններուն, սաանկ ալ կնիկ մարդիկ պարտական են էրիկ մարդկանց պակասութիւնները համբերել, ու հեռերնին խոհեմութեամբ վարուիլ: Խոհեմութիւն հարկաւոր է մանաւանդ երբոր կը տեսնէք որ բարկացած են, գլխնին գալած է գինիէն կամ ուրիշ պատճառէ մը. վասն զի խոհեմութիւն է ան առենը լեզուին դադնիլ, լռել, հանդարտ կենալ, ակռա ակռայի վրայ դնել համբերել նաև իրենց անընդունք կերպերուն, չանալ որ սրտերնին առնէք, գոհ ընել զնրեննք ամէն բանի մէջ՝ որ ոչ դէմ չէ, և ազօթք ընել իրենց համար, ազօթք՝ վասն զի աս է մեկնաւոր կերպը զնրեննք հանդարտեցնելու, և զնրեննք կամաց կամաց ճամբայ բերելու: Սաանկ ըրաւ արքունին Մոնիկա իր անգութ էրկանն. ինչպէս որ իր սրտին սուրբն Օգոստինոս կը պատմէ: Ակռա ակռայի վրայ գրած կը համբերէր իր ամէն անիրաւութիւններուն, իր անընդունք խօսքերուն ու կերպերուն, կը լռէր, հանդարտ կը կենար, կը չանար որ միշտ աւելն ակնածէ աւելն հպատակի, ու չէր դադրեր իրեն համար աղօթք ընելէն: Ա՛ա կերպով կրցաւ զինքը ճամբայ բերել և առաքինի ընել: Մեկ խորագէտ ու քաղաքագէտ ծերուն մը ըսաւ մեկ հարսի մը. կուզե՞ս որ քեզի սորվեցնեմ հրամմել էրկանդ. որչափ ալ ինքն անշնորհք կերպով վարուի հետդ, դուն միշտ ընդունքով վարուէ, ակնածութիւն ըրէ, հնազանդէ իրեն ամէն բանի մէջ. ա՛ասանկով իր սիրտը կը շահիս, ու կիշխես իրեն: Բայց երբոր կնիկ մը չարաճիտ կուզէ ըլլալ, բան մը չուզեր կլլել, ամէն բան միտքը կը պահէ, առիթ կը փնտրէ որ վրէժը հանէ, չէ թէ միայն ոչ դէմ կընէ, այլ և կը պղտոէ էրիկը, և հարկաւորապէս բաներնին գէշէն գէշը կերթայ:

Կնիկ մարդկանց ուրիշ մեկ պարտքն ալ ան է որ ընտանեաց վրայ հոգ ունենան, տնական գործքերու պատրաստին, սուրբ գրքին գրուած ան գործուներայ կնոջը պէս՝ որ չի քաշուիլ մանած մանելէն, բուրդ ու քթան, առել ու դերձան ձեռնառնելէն. իրեն ծանր չի գար առաւօտանոյ կանուխ արուէն առաջ ելլել աշխատիլ ու ընտանեացն ու գործաւորաց կերակուր պատրաստել,

ու ան բաները չոգալ: Վան զի ասոնք են կնիկ մարդ-
կանց ընելու բուն գործքերը, նաև խաթունայց, նաև
դշխոյից, ինչպես օրինակներն ունինք պատմութեանց
մէջ: Ձէ թէ, ինչպես շատերը կրնեն, ուրիշ բան չի-
մանալ՝ բայց եթէ ղբօսանք ու զուարճութիւն առա-
ւօտուընէ ինչուան իրիկուն, բոլորովին պարապ կեանք
անցընելով. ուստի մոլութիւններէ ալ ազատ չեն ըլ-
լար, ու մեծ ջնաս կը հասցընեն թէ իրենց, թէ էրկ
մարդկանց, և թէ բոլոր իրենց ընտանեացը:

Ասոնք են կնկտոց մանաւանդ պատքերը. բայց թէ կը
պահեն պարտքերնին, առեղծ չի բաւեր իրենց վարքը
քննելու. վան զի դեռ շատ բան ունիմ ըսելու: Իրենք
թող մտածեն, թող իրենք քննեն խղճմտանքնին. ու
թէ որ աս պակասութիւններէն վրանին կը գտնեն նէ,
թող ջանան վարքերնին՝ առանց ժամանակ կորսընցը-
նելու. ապա թէ ոչ, բաներնին գէշ է, թէ հոս, և թէ
հասկց աւելի անդին:

Հիմայ քննենք համառօտ մը էրկ կնկան մէկտեղ ու
նեցած պարտքերն, այսինքն ինչ որ էրկ մարդկանց ու
կնիկ մարդկանց հաւասարապես կը վերաբերին: Ա-
պարտքերէն գլխաւորն է՝ մէկզմէկ սիրելը, ու սրտանց
մէկմէկու բարիքն ուզել: Ա՛ս սէրն ունենալու համար՝
հարկաւոր չէ, ինչպես որ գիտէք, ան առաջին գու-
ու գորովն ու մէկմէկու վրայ հաչնն ու մաշիլը. բաւա-
կան է մէկզմէկ հաստատուն ու միաբերան սիրով ձըչ-
մարիտ բարեկամութեամբ մը սիրելը. այսինքն առանց
սիրով որ ձեզի մէկմէկէ անջատել տայ, առանց սիրով
որ չկանաք մէկմէկու ուզածն ընել, մէկզմէկ գոհ ընել
ամէն բանի մէջ՝ որ ձայ դէմ չէ. առանց սիրով՝ որ մէկ-
զմէկ մխիթարէք, մէկմէկու օգնէք, ու մէկմէկու ալուոյ-
քը հոգաք, ինչպես որ կը պահանջէ ձեզմէ ձեր վիճա-
կին վախճանը, որ է քաղցր ընկերութիւն մը էրկ կնկան
մէջ՝ մէկմէկու օգնելու համար, որ աս ալրումէլի կեան-
քիս վիշտերն ու նեղութիւնները դիւրաւ կարենան տա-
նիլ, ու ծերութեան ակարութիւններուն դիմանալ:
Բայց աս բանս ինքնին ալ յայտնի է որ էրկ կնկ
մէկզմէկ պարտական են սիրելու. և դուք ալ առանց ա-
զգի գիտէք, որ ցցընելու համար ժամանակ կորսընցը-
նելն աւելորդ է:

Աւելի օգտակար է որ հասկցընեմ ձեզի ինչպես ան-

տոր ըլլայ ձեր սէրը՝ որ ըսուի Աշխարհս սէր : Կան որ մէկզմէկ սատիկ կը սիրեն , մէկմէկու ալէկուԹեանը վրայ կը մեռնին . բայց ալէկ որ քննես՝ ինչ է ունեցած սէրերնին . զգայական և անարգ սէր մը , որ է բուն մեղաԹիւն : Սուրբն Հերոնիմոս Սենեկային առած կը պատմէ , որ ազնուական մը անանկ կը սիրէր իր կինն որ՝ վայրկեան մը անկէց չէր կրնար զատուիլ , ու միշտ իր հետը բռնելու համար , խեղճ կինիկը գօտիէն կապած կը պարսպընէր : Սարդանապալ Թագաւորին վրայ ալ կը պատմեն , որ իր կնիկներն անանկ կը սիրէր՝ որ միշտ անոնց հետ կը կենար , անոնց պէս կապրէր , անոնց պէս կը հագնէր , և անոնց հետ մանած կը մանէր : Տէ՛ սէք ինչ խեղԹուԹիւն : Հիմայ ասիկա Աշխարհիս սէրն է . քաւ լիցի , այլ անարժան սէր , զգայական և ախտաւոր սէր , ինչպէս մէկմէկու սիրահարած և անկարգ անձինքներուն է . ուստի սէր մըն է՝ որ բան մը չաժէր , սէր մը՝ որ արժանի ալ չէ սէր ըսելու , սէր մը՝ որ կարճ կը տևէ ու շուտ կը լմննայ , վասն զի այնչափ կը տևէ՝ որչափ սիրահարուԹեան ախտը . անիկա գադրելուն պէս՝ սէրն ալ կը գադրի : Անոր համար կը տեսնենք մանուկ՝ որ առաջ մէկզմէկ սատիկ կը սիրէին . բայց ո՛րտեղ իրենց սէրը ստակ զգայական էր , զգացմունքներին գադրելուն պէս՝ մէկզմէկ ատել սկսան , ու չեն ուզեր մէկզմէկ տեսնել : Ուրեմն ձեր սէրը Աշխարհիս սէր ըլլալու համար , պէտք է որ ըլլայ զուտ սէր , հոգևոր սէր , սուրբ սէր , սէր մը՝ որ Աստուծմէ գայ և առ Աստուած վերչանայ . այսինքն պէտք է անոր համար սիրէք մէկզմէկ , վասն զի Աստուած կը հրամայէ , պէտք է որ սիրէք մէկզմէկ՝ և փառս Աստուծոյ և իր հաճոյքն ընելու համար : Անոր համար տեսէք ինչ սիրուն օրինակ կը դնէ Աստուած Աղնիվ՝ ձեր սէրն անոր նմանցընելու . մէկզմէկ անանկ սիրեցէք , կըսէ , ինչպէս Քրիստոս սիրեց սուրբ եկեղեցին . “ Անանկ սիրեցէք զիրարու ձեր որպէս և Քրիստոս զեկեղեցի ,, : Քրիստոս մեր կը սիրէ սուրբ եկեղեցին մաքուր սիրով , հոգևոր սիրով , սուրբ սիրով . ուրեմն դուք ալ նոյն սիրովը մէկզմէկ սիրեցէք :

Ո՛հ ինչ ալուոր պատուիրել կը բերէ սա սէրը , Թէ որ իրաւցընէ ունենաք : Ա՛ս սուրբ սէրը ձեր մէջը միշտ խաղաղուԹիւն կը պահէ , մէկ սիրտ մէկ հոգի կընէ զձեզ , որ առանց սաստ բառիը մը չի կրնար ըլլալ անեղծութ , ա-

ասվը մկմկու բարի օրինակ կըլլաք, ասվը սիրտ կառնէք բարեգործութիւն ընելու, քրիստոնէապէս ապրելու, մկմկու օգնելու արքունեան ճամբուն մէջ, ու յաւիտենական փրկութեան հասնելու: Ասանկով մկմկու հետ աշխարքիս վրայ ալէկ ընկերութիւն ընելէն ետքը, ան միսիթարութիւնն ալ կունենաք, ո՛հ ինչ գեղեցիկ միսիթարութիւն, երկինքն ալ յաւիտեան մկուռը ըլլալու:

Ահա բացատրեցի ձեզի ամէն ընդհանուր ու մասնաւոր պարտքերն ամուսնական վիճակին. հիմայ ձեզի կմնայ որ ամէն ըսածներս ալէկ կատարէք. վասն զի ասանք կատարելէն ու չկատարելէն կը կախուի ձեր ու զաւկընեբնուդ երջանկութիւնն ու թշուառութիւնը, ինչպէս ձեր հոգւոյն ալ երջանկութիւնն ու թշուառութիւնը:

ՅՕՐԻՕՐԱԿ ՃԹ.

Կուսական վիճակին յօրգը:

Ինչպէս հիմայ ամուսնական վիճակին վրայ խոսեցայ, հիմայ բոլորովին ներհակը՝ կուսական վիճակին վրայ պիտի խոսիմ: Աստուած քարոզիս նիւթն անանկ երևելի նիւթ մըն է, որ խիստ արժանի է վասն խոսելու, խիստ ալ արժանի է մտիկ ընելու. կուսութեան մաքրութեան և սրբախոհութեան վրայ պիտի խոսիմ:

Անցած հետու ձեզի ըսի որ ամուսնական վիճակը բարի ասելը և սուրբ հաճոյ վիճակ մըն է, չէ թէ միայն սասնայական գիտալ չէ՝ ինչպէս քանի մը անգամ հերետիկոսներ ըսին, այլ բնութեան տրուելացած բանն է, այսինքն դրախտին մէջը հաստատած, ու Քրիստոս մեր Տէրոջ ներկայութենէն առաջ խոստովանութեան կարգն անցած: Անանկ որ՝ Պօղոս առաքեալը սուրբ ու պատուական կը կոչէ զանիկայ. "Պատուական է ամուսնութիւն, և ձր անկողինք" (Եբր. ԺԳ. 4:) Ու չէ թէ միայն խոստովանած է կըսէ, այլ և խոստովանած մեծ՝ որ Քրիստոսի սուրբ եկեղեցւոյ հետ միաւորութիւնը կը ցցընէ. "խոր-

հուրդս այս մեծ է, այլ ես առեմ՝ քո և յեկեղեցի՝՝։ (Եփես. Ե. 32։) Բայց հիմայ ցցընեմ պիտոր ձեզի՝ որ կուսական վիճակը ամուսնական վիճակէն շատ աւելի վեր է, ու կուսութիւնը մաքրութիւնը ողջախոհութիւնը ամէնէն մեծ ամէնէն գերազանց և ամէնէն ածահաճոյ առաքինութիւններուն մէկն է։

Յայտնի է ինչ որ Պօղոս առաքեալ ածոյին հոգւով կըսէ. նախ՝ թէ կը բաղձայի որ ամէնքն ալ ինծի պէս չիկարգուած ըլլային. ՝՝ կամիմ եթէ ամենայն մարդ լինէր իբրև զիս՝՝. (ա. Կոր. Է. 7։) Ետքը չիկարգուածներուն ալ, որքևարինեբուն ալ կըսէ՝ թէ ինչ ալէկ բան կըլլար որ իրեն պէս ըլլային. ՝՝ Բայց ամուսնացուցանէ զկոյս իւր, բարւոք առնէ. և որ ոչ ամուսնացուցանէ, լաւ ևս առնէ՝՝։ Ու աեսէք ինչ ալուր պատճառ մը կուսոյ կուսութեան վիճակին աշխարհք մանելէն շատ վեր ըլլալուն. ՝՝ Որ կանամբին է, կըսէ, հոգոյ զաշխարհիս՝ թէ ուրպէս հաճոյ լինի կնոջ իւրում՝՝։ Կարգուած մարդն աշխըր. քիս բաներուն հոգ կուներնայ՝ իր կնոջը հաճոյանալու համար, և սանկով իր սիրտը բաժնուած է այ և աշխըքիս։ Նոյն բանը կըսէ նաև կարգուած կնոջ համար. ՝՝ Առնականին հոգոյ զաշխարհիս, թէ ուրպէս հաճոյ լինի առն իւրում՝՝։ Աշխարհք մտած կինն աշխըքիս բաներուն հոգ կուներնայ, ու կը ջանայ որ ինչպէս հաճոյ ըլլայ իր էրկանն. սանկով իր սիրտն ալ կէս մը այ կէս մը աշխըքիս կըլայ։ Ասանկ նեղհոգ, ալէկ մտիկ ըսէք, հոս է կուսութեան և աշխարհք մանելու տարբերութիւնը՝՝։ Որ անկինն է, կըսէ, հոգոյ զառաւն՝ թէ ուրպէս հաճոյ լինի առաւն՝՝. այսինքն չիկարգուած մարդուն ամեն հոգն ու մտածմունքն ան է որ ինչպէս այ հաճոյ ըլլայ, և սանկով բոլորովին այ կուսայ իր սիրտը։ ՝՝Նոյնպէս և կոյսն, կըսէ. հոգոյ զառաւն՝ զի եղիցէ սուրբ հոգւով և մարմնով՝՝. այսինքն աշխարհք չմտած աղջիկն՝ այ միայն կը մտածէ, և սանկով հոգին ալ մարմինն ալ սուրբ կը պահէ։ Ուսոն սրտառեպեան սուրբ ժողովքը նայելով սուրբ գրքին սուած սանկ յայտնի վճիռներուն՝ նշմարեց զանոնք որ կը յան-

դպնին աշխարհք մանելը կուսուԹենե վեր է ըսելս, կամ չեն ընդունիր կուսուԹեան վիճակին աշխարհք մանելչեն շատ աւելի գերազանց ըլլալը : Ուրեմն Թող պապանձին ագէտ և աշխարհասէր մարդիկ՝ որ կը կարծեն Թէ մարդուս երջանկուԹիւնը մարմնոյն ուզածին վրայ է , ու կը ծալքեն կարհամարհեն կուսուԹէ պատուիրն , աշխարհք չմանելուն դէմ հակաճառելով : Թող գոցեն իրենց ամբարիշտ բերանը , և աչուընին բանան տեսնեն ՃշմարտուԹիւնը , Ճանչնան ու խոստովանին որ կուսուԹիւնը մաքրուԹիւնը ոչխարհուԹիւնը միշտ գովելի պատուական և ծծահաճոյ առաքինուԹիւն մը սեպուած է :

Ես իրաւ ոչ կրնայ ուրանալ ասիկայ , երբոր պատմուԹիւններէն ալ գիտենք որ ամեն ժամանակ , չէ Թէ միայն քրիստոնեաները , հապա նաև հեԹանոսներն ու կռապաշտներն ալ յարգեր ու մեծարեր են առաքինուԹիւնը : Հռոմայեցիք որ ամեն բան ալէկ ճանչցողն պէս կը պարծէին , սեռակք ինչ մեծ յարդ՝ ինչ մեծ վարկեամ ունէին կուսական վիճակին : Սուրբ Հերոնիմոս կը վկայէ որ՝ չէ Թէ միայն մեծերն և աշխուական նները , հապա նաև Թագաւորք ու կայսերք երբոր ճամբան Եսաեան կուսանաց մէկուն կը հանդիպէին՝ մէկէն ալ կոլմը կուսային իրեն պատուոյ և յարգուԹեան համար : Ես առ ըրած յարգուԹինին չէ Թէ դրսուանց բան մըն էր , այլ ճշմարիտ և իրօք մեծարանք . ուստի Թէ որ կուսանաց մէկը ճամբան յանկարծ մահապարտ յանցաւորի մը հանդիպէր , իրեն մեծարանք ընելու համար՝ յանցաւորին կը նեղէին , չէին սպաններ զինքը , բաւական սեպելով անոր կուսուԹիւնը մահապարտին յանցանքը քաւելու :

Թէ որ կուսուԹիւնն այսչափ յարգի էր անհաւատ ու կռապաշտ հեԹանոսներուն մէջ՝ որոնք բնականէն ի զատ լոյս չունէին , մտածեցէք ինչ յարգ ինչ մեծարանք պէտք է ունենայ մեր մէջը՝ ուր միածին որդւոյն իւր աշխարհք գալէն և անոր յարգն և պատուիրը ցցնելէն ետքը : Ա բան ալէկ մը հասկնալու համար , սեռակք ինչ կրսեն սուրբ Հոգւոյ միաբան սորվեցնողը : Ս Իգնատիոս ծծաղէսացի մեծ վարդապետը , որ Յովհաննէսէ ետքը առաքեալներուն , կը գրէ առ Երոն՝ կուսանոց վրայ հոգ ունենալ , վասն զի ունի վզին մեծագին

զարդերն և ոսկի մանեակներն են, կըսէ, անունք: Տարտառացւոց ալ կը գրէ որ քահանայից պէս՝ այլ պաշտօնեաներուն պէս յարգեն կուսանքը: Սուրբ Կիպրիանոս կրօնաւորներն ու կուսանքները քան հօտին ազնուագոյն և գեղեցկագոյն մասը կը կոչէ: Գրիգոր Նիւսացին ալ անոնց համար կըսէ՝ որ մանուկից եղած են անառակ բարուց և անառակ առաքինութեան մը՝ որ այլ յատուկ է: Սուրբ Ոսկեբերանն ալ կըսէ՝ որ մարմնաւոր հրեշտակներ սեպելու է զանոնք: Նոյնպէս սուրբ Ամբրոսիոս ու սուրբ Օգոստինոս ալ կըսեն՝ որ կուսանք երկնքի հրեշտակներուն հետ բազդատելու է: Իսկ սուրբն Բեռնարդոս աւելի առաջ կերթայ, ու կըսէ որ կերպովմը հրեշտակներէն ալ վեր են անոնք. վասն զի թէ և հրեշտակներն աւելի երջանիկ են, բայց կրօնաւորներն ու կուսանքներն աւելի զարմանալի են: Ակնէց աւելի ինչ կրնայ զարմանալ, սիրելի որդիկս, կուսութե ու ողջախոհութենէ յարգը ցցընելու: Սբ Անտոն պատուացին ալ կուսութեան առնութիւնը ցցընելու համար կըսէր որ ամմեն քրիստոնէից հոգիները՝ քան հարսնիք են. իսկ կրօնաւորներուն ու կուսանաց հոգիքն իր աւելի սիրուած հարսներն են: Սառա և Ագար երկուքն ալ Աբրահամու հարսերն էին. բայց Սառան աւելի յարգելի և աւելի սիրելի էր. Ագար ալ Աբրահամու հարսն էր, բայց սահիճանով Սառայէն վար էր, անոր պէս սիրելի չէր, անոր յարգը չունէր: Սանիկ ալ ամմեն հոգի քան հարսն է. բայց կուսութիւն և ողջախոհութիւն պահպանելուն հոգին՝ իր աւելի սիրելի և ազնուագոյն հարսներն են, և ամմենէն աւելի կրնան տալ քան ան քաղցր անունը, և զինքն երեսնց վրան կոչել: "Գերազարգեալ ի վեսայն իւր քո սուրբ կուսութիւն", կըսէ Գրիգոր Նազիանզացին. այսինքն կուսանաց զարդն իրենց վրան է՝ քո որդին այ է: Անոր համար արքունի Ագնէս անոր որ զինքը կուզեր առնել, ըսաւ. մեկդի գնա, ես քեզ խոստացեր եմ հարս ըլլալու, անոր որ հրեշտակները կը ծառայեն. անիկա ինձ իր մատնին նշան տուաւ, և իր հարսին պէս զիս պահեց:

Եւ իրաւցընէ քո սէրն մեր խիստ յայտնի ապացոյցներ տուաւ որ ինչպէս հաճոյ և սիրելի են այ կուսութիւն ու ողջախոհութիւն պահողներն, և թէ որչափ յարգ ունի իր դիմացն այս առաքինութիւնը: Տեսեք,

Քա աչքն մեր մարմին առնելու՝ մարդ ըլլալու համար՝ իրեն մայր մը ընտրեց. բայց ուզեց որ մեկ ամբիծ անարատ կոյս մը ըլլայ իր մայրը։ Իրեն պահապան մը ընտրեց հօր տեղ, բայց ուզեց որ սուրբ Յովսէփին ըլլայ, մարդկանց մէջ ամենէն ողջախոհը. իր առջևէն գնացող կարապետ մը ընտրեց, բայց ուզեց որ Յոհաննէս Մկրտիչն ըլլայ, մարդկանց մէջ ամենէն պարկեշտն. աշակերտներուն մէջէն մեկին տեղն տուեց, բայց Յոհաննէս աւետարանիչը՝ որ բոլորովին գինքը կատարեան նուիրած էր. խաչին վրայ մեռնելէն առաջ ուզեց իր կոյս մօրը հոգը մեկու մը յանձնել, բայց ամենն առաքեալներէն տեղն նոյն Յոհաննէս աւետարանիչն ընտրեց, որ մարմնով ու սրտիւ կուսակրօն էր. Կոյսին գիտցած չէ՞ր։ Իսկ Քա աչքն մեր Թողուտուա որ գինքը փոխարեն ու զրպարտեն կերպ կերպ բաներով, բայց ոչ երբէք Թողուց որ կատարեան մաքրութեան ու պարկեշտութեան դէմ բան մը զուրցուի վրան։ Ասոնցմով արևին լուսէն աւելի յայտնի կերևայ, որ ինչպէս անարատութենէն աւելի անհաճոյ բան չկայ Քի աչքին մէջ, այնպէս ալ պարկեշտութեան ու կուսութեան առաքինութենէն աւելի հաճոյ բան չկայ նրեն։

Բայց ոչջափ գովեստ ալ որ կուսան սուրբ հարքն կուսութեան վրայ՝ ինչուան հրեշտակներուն արժանապատուութենէն վեր տեղով զանկայ, ոչջափ ալ եա սա առաքինութեանը վրայ գովեստներ խօսիմ, դուք ալ մտածէք, այսու ամենայնիւ չենք կրնար բաւականապէս ճանչնալ իր յատկն և իր արժանաւորութիւնը։ Քանի որ սահմանը գոց կեցած է, մէջն եղած մարգրտին արժանաւորութիւնը չի տեսնուիր. սանկ ալ քանի որ սա աշխարհիս մէջն է՝ չի ճաչցուիր կուսութեան յատկն և արժանաւորութիւնը, արքայութեան մէջ միայն ճանչցուի պիտոր։ Ո՞ր իրաւ հոն պիտի տեսնուի իր լոյսն ու պայծառութիւնը, որ զմայլեցընէ պիտոր բոլոր երկինքին բնակիչները։ Հերիք է ըսելը որ այ ամենէն մօտ արքայութեան մէջ կոյսերը պիտոր ըլլան. "Սոքա այսինքն կուսանք վինի երթան գառնին՝ ուր և երթիցէ ,,. (Յայտ. ԺԴ. 4։) Հերիք է ըսելը՝ որ Քի և հօր այ անունը ճակատներնին գրած կը տանին կոյսերը. "Ու ունէին զանուն նորա և զանուն հօր նորա գրեալ՝ի վերայ ճակատաց նոցա ,,. (անտ. 1։) Հերիք է ըսելն որ իրենց կուսութեը

վարձք՝ մանաւանդ զարդ մը տուած է ձեզ, առանձին նշան մը կը տանին իրենց յաղթանակ. վասն զի ամէն տուրքերուն ունեցած պահէն՝ ի զատ՝ ուրիշ փառաւոր պահ մըն ալ ունին, որն որ տուրք Հալիք ճառագայթ կանուանեն:

Ոսկեմն ծրչափ կարելի չէ, սիրելի որդեակս, ոչ բացատրել և ոչ երևակայել՝ ծրչափ յարգի ծրչափ ազնիւ բան է կուսութեան գեղեցիկ առաքինութիւնը, գին չունեցող գոհար մըն է, կըսէ տուրք գիրքը. "Եւ ոչ է կշիռ ամենաժուժկալ անձին". (Սիրաք. իզ. 20.) այսինքն գին չունի, աժէք չունի մէկ պարկեշտ ու ողջախոհ անձ մը: Դիր մէկդին աշխարհիս ամէն հարստութիւնքն, ամէն տիկնայքն, ամէն թագուհիները, ու մէկալ գին աղքատ կուսիկ մը քրտնջեր հագած. թէ որ իրաւունէ մարմնով ու հոգւով կոյս է, առանց համեմատութեան աւելի գին ունի, աւելի յարգի է քան զբոլոր մէկալ տիկնայք իրենց ամէն ոսկեղէն ու գոհարեղէն զարդերովին, իրենց հարստութեամբն և իրենց ծնութեամբը. "Ոչ է կշիռ ամենաժուժկալ անձին":

Ոսկեմն ծրչափ գովելի պիտոյ ըլլայ սա բարձր աստիճանին մէջն եղող ողջախոհ հոգի մը, չէ թէ միայն մարդկանց դիմացը՝ հապա նաև յայ առջին: Եւ ծրչափ ողբալի անունց կուրութիւնը՝ որ սատանայ աղուոր գոհարի մը յարդը չեն ճանչնար, ու փոյթերնին չէ, անարգանքի մը պէս ալատոտ տիղմերու մէջ կը ձգեն ու կը կորընցընեն: Ո՛հ ծրչափ ցաւալի կուրութիւն է ան խեղճ կաթկիներուն կուրութիւնը, որ բանականութիւննին բացուած չեբացուած՝ կարծես թէ ուրիշ բան չեն մտածեր, բայց ոտքի տակ առնել իրենց կուսական մաքրութիւնը չարամիտ խօսքերով, անպարկեշտ խորհուրդներով, անվայել բաղձանքներով, և անարժան գործքերով: Ո՛րչափ ողբալի կուրութիւն է՛ ան խեղճ աղջկունքերուն կուրութիւնը, որ զնրենք թշուառ կը կարծեն մէկը չկամենալնուն համար որ զնրենք առնէ, խեղճութիւն կը սեպեն կուսական վիճակն, և զնրենք գլխէ հանողներուն տեղնէ կուտան, ու կարգուելու առատ յուսով՝ չընելու գործքեր կընեն, ունեցած յոյսերնին շատ անգամ ուրիշ բան չհասկնալով՝ բայց իրենց յարգն և անուննին կորսընցընել ամենուն առջին: Ջեմ ըսեր ան որբևայրիներուն ու կարգուածներուն կուրու-

թիւնը, որ իրենց պատիւն անարգ գնով կը ծախեն։ Բայց սա մեղադրութիւնները թողունք, և տեսար մասնաւոր մը ընենք՝ ալ աւելի հասկնալու համար սա ձշմարտութիւնը որուն վրայ է խօսքերնիս։

Ամմենքնիդ գիտէք որ Քրիստոս մերոյ աշխարհք գալէն քիչ մը առաջ Գաբրիէլ հրեշտակին երկնքէն ինչուան աւետիս բերելու կուսին Մարիամու՝ որ մայր ՚ի պիտի ըլլար, և իր հաւանութիւնն առնելու։ Կարծես որ կոյն Մարիամ սա բանը լսածին պէս՝ մէկէն առանց տատրակելու ուրիշ գուարթ հրեշտակապետին տուած աւետիքը պիտի ընդունէր, ՚ի մայր և երկնի և երկրի թագուհի ըլլալու։ Բայց այսպէս չեղաւ, մէկէն չհաւանեցաւ կոյսը, մանաւանդ թէ հրեշտակապետին խօսքովը չփոթեցաւ, ու քիչ չփոթել չէր. "Եւ նա ընդ բանն խռովեցաւ,,. (Ղկ. ա. 29։) Զարմանք բան. չփոթելն ինչ էր սանկ ցանկալի, սանկ պատուական, սանկ գերազանց աւետիսի մը վրայ։ Ըլլայ թէ Գաբրիէլ հրեշտակապետին պէս փառաւոր ու պատկառելի կարիճ մը տեսնելէն էր իր չփոթիլը։ Բայց տուրբ գիրքն յայտնի կըսէ որ չէ թէ հրեշտակ տեսնելուն համար՝ հապա լսած խօսքէն չփոթեցաւ. "Ընդ բանն խռովեցաւ,,. Մէյմըն ալ որ ան առջի անգամը չէր տուրբ ձածանոյ հրեշտակ տեսնելուն, ուստի չէր կրնար անկէց չփոթիլ։ Ի՞նչ էր ուրեմն՝ կուսին այնչափ չփոթելուն պատճառը։ Սը Բեռնարդոս կը պատասխանէ. Չփոթեցաւ ըսելէն որ չէ թէ կուսանաց այլ կանանց մէջն օրհնեալ պիտի ըլլար, տարակուսեցաւ որ այ մայր ըլլալու համար՝ հարկ պիտոր ըլլար իր ամբիծ կուսութիւնը կորսընցընել. սոր համար այնչափ չփոթեցաւ, մանաւանդ որ ինչ տեսակ բարև էր հրեշտակապետին տուած բարևը. "Ընդ բանն խռովեցաւ, և խորհէր ընդ միտս իւր՝ թէ որպիսի ինչ իցէ ողջոյնս այս,,։ Երևակայեցէք ինչ բաղձանքով կըսպասէին լմմայոսին հոգիները, ինչ բաղձանքով երկնքին հրեշտակները ու հրեշտակապետները, ինչուան նաև ինքն ած կըսպասէր ու կուսին հաւանութեանը՝ որ մէկէն կատարուէր ամեն բանէն մեծ ու հրաշալի բանը, այսինքն որդւոյն այ մարդ ըլլալն և աշխարհքիս փրկութիւնը։ Հրեշտակին սանկ յայտնի ըսելէն այ կասկած, ու տուրբ կուսին խմանալէն ետքը՝ որ նոյն ինքն որդին այ՝ աշխարհքիս փրկիչը, մեղաց բար-

ձոլն , ամեն նահապետներուն ամեն մարգարէներուն այնչափ բաղձացած Մեսիան իր որդին պիտի ըլլար , ուստի էր որ ամեն գժուարութիւն մէկդի դնելով՝ մէկէն իր հաւանութիւնը տար . բայց չիտուաւ , ուշացուց ինչուան որ տարակոյսը վերցաւ , և ապահով եղաւ ինչ կերպով մայր ըլլալուն . “ Չխոչդ լինիցի ինձ այդ , քանզի զայր ոչ գիտեմ ,, . Ի՞նչ կերպով կարենամ պիտոր մայր ըլլալ ես որ կոյս եմ , և միշտ կոյս կուզեմ մնալ , ըսաւ հրեշտակին : Իսկ երբոր լսեց որ մայր ըլլալն ամենևին չվնասեր պիտոր իր կուսութեանը , ան ատենը հաւանեցաւ , բայց միշտ ան պայմանով որ հրեշտակին ըսածին պէս ըլլայ . “ Ահաւասիկ հաւատաւոր աղախին տեառն , եղիցի ինձ ըստ բանի քումմ ,, . Կարծես որ լսել կուզէր , ինչպէս նոյն ատենը Հայրն աղուոր կը մեկնէ . Թող այ մայր ըլլամ , Թող աշխարհք փրկուի , Թող լիմպոսին հոգիները իյալըսին , Թող մեղքը ջնջուի , Թող սատանան կապուի , Թող բոլոր արքայութիւնն ուրախանայ , կուզեմ կը հաւանիմ , բայց աս գաշամբ որ ես կոյս մնամ . ապա թէ ոչ , կը հրաժարիմ այ մայր ըլլալէն ալ , երկինի և երկրի Թագուհի ըլլալէն ալ , իմ կուսութեանս գեղեցիկ գոհարը չկորսընցնելու համար . “ Եղիցի ինձ ըստ բանի քումմ ,, :

Ի՞նչ կըսէք ատոր , սիրելի որդիք . Թէ որ ատենը ձեզ ծնիլ ընտրեց կոյս մնալ քան Թէ որդուն այ մայր ըլլալ , ուրեմն պէտք է ըսել որ կուսութիւնը մաքրութիւնը պարկեշտութիւնն անոնման առաքինութիւն մըն է , անգին գոհար մըն է , հրեշտակային գերազանց կատարելութիւն մըն է : Ո՞ւր են հիմայ ան չիմտածող պատանիները՝ որ աս մեծ գանձը բանի տեղ չեն դներ , կանարգեն , ոտքի տակ կառնեն , և անանկ գիւրաւ կը կորսընցընեն : Ո՞ւր են ան չիմար կուսանքը՝ որ անարգ գնով սուտ յուսով զանիկայ կը ծախեն : Ի՞նչպէս կըլլայ . ատոր կոյսը չվոխեցաւ ինչուան հրեշտակապետի մը բերև տալէն , իսկ դուք այսչափ խելքերնիդ կորսընցուցեր էք՝ որ չէք վախնար այնչափ անվայել խօսքերէն , այնչափ անարժան ընտանութիւններէն , այնչափ չար խրատներէն մարմնաւոր ատտանանելուն՝ որ չարուհնակ որոգայթ լարելու հետ են ձեր կուսութիւնը : Ո՛հ ծրչափ քիչ կը մտածէք , ծրչափ մեծ անխելքութիւն է ըսածնիդ : Բայց քիչ մըն ալ համբերեցէք , մանկ դրէք ,

ձեր միտքը պատկերելու համար կուզեմ ցցընել որ կուսուհիներն ու մաքրուհիները՝ որ դուք այդչափ կանարգեք՝ նաև գժոխքին մէջը պատիւ ունեցաւ ազգային առջին աղջիկ:

Ո՞վ է որ չի գիտեր սատանային ուզելը որ կուսանքներէն երկրպագուհիւն ու պաշտօն ընդունի: Հռոմայեցի Եսեան կուսանքներէն՝ ի զաւ՝ որ առաջ ըսի, սատանան կռատուն մը ունէր հնդկաստան, հոն շատ կուսանք զինքը կը պաշտէին, գժոխային օրէնքով մը անանկ խիստ կուսուհիւն պահելով, որ եթէ յանկարծ կուսուհիներուն կորսընցնելու ըլլային՝ ողջ ողջ այրելու կը գատապարտուէին իրենց մեղսակցովն ու բոլոր անով տեղով: Ան բարբարոսուհիւնը մէկդիէն կը ցցընէ սատանային բալձանքը՝ որ մեզի պէս խելքերն իրեն գոհ ընէ, մէկալ կողմանէ ալ կուսուհեան վրայ ունեցած իր մեծ համարմունքն՝ ան սահմանի խստութիւն պատժելով կուսուհիներուն կորսընցնելնուներնին: Թէ որ սատանան այսչափ վարկում ունեցաւ կռապաշտ հեթանոսներուն կուսուհեանը վրայ, ասկէց կրնաք հասկընալ ինչ մեծ համարմունք պիտի ունենայ քրիստոնէից կուսուհեանը վրայ:

Ընդ ցցուցի ձեզի յայտնի և համառօտ ուրշափ յարգոյ ուրշափ մեծապէն առաքինուհի է կուսուհին ու աղջախնդհուհիւնը, որ միշտ յարգ ունեցեր է, չէ թէ միայն աշխարքիս վրայ, չէ թէ միայն երկինքն, այլ նաև դժոխքին մէջը: Ի՞նչպէս ուրեմն պէտք է ամաչեն անունք՝ որ սատանի գերազանց առաքինուհիւնը բանի տեղ չեն դներ, ինչուան թերևս խօսքով ալ վար զարկած են, ինչուան գործ արատաւորեր են ալ անպարկեշտ գործքերով կամ մտածմունքներով: Ո՞վ է որ չառաջադրեր ասկից եւս ամենայն զգուշութեամբ պահպանելու զանիկայ:

Բայց ինչ կերպով կրնայ պահուիլ սատանի ալուսոյ սատանի ածած առաքինուհիւնը. երկու կերպ կայ սեռի պատճով: Մէկն է փախչիլն ամեն վտանգներէն ու մերձաւոր առիթներէն. վասն զի ինչպէս որ կըսէ սբ Ֆրանչիսկոս սալեզացին, ողջախոհուհեան պատերազմին մէջն սեռի դիւրաւ կը յաղթեն վախկոտ զինուորներն, այսինքն անունք որ կը փախչին, քան թէ անունք՝ որ իրենք զիրենք պատերազմին վտանգին մէջը կը դնեն:

Մէկալ կէրպն է աղօթքը, որով այմէ ընտրէք ու հար-
կաւոր եղած օգնութիւնը կընդունինք. վասն զի ինչ-
պէս որ սուրբ գիրքը Սողոմոն իմաստուն[ին] բերնով
կըսէ, կուսութիւնն ու ժուժկալութիւնն այ մեծ պար-
գևներուն մէկն է, որ ոչ կրնանք ունենալ և ոչ ունե-
նալէն ետքը պահել՝ բայց միայն աղօթքէ չնպաստելով.
“ Գիտացի թէ ոչ այլ ազգ լինիցիմ ժուժկալ, բայց ե-
թէ ած տացէ ,, . (Իմաստ. Շ. 21 :) Ան երկու կէրպը
կայ ըսի առէլն ասպահով, որպէս զի դուրս չիձգեմ ու-
րիշ զօրաւոր ու հարկաւոր զգուշութիւններն ալ՝ կու-
սութեան ու մաքրութեան պինիւ գոհարը պահելու :
Ինչպէս է զգայարանքնիս պահպանելը՝ մանաւանդ ա-
չերնիս, լեզուննիս բռնելն, ուսերնիս չափաւորելը,
պահք ծոմ պահելը, մարմնոյ ապաշխարանքները, երկից
վերջնոց մտածութիւնը, մանաւորապէս Քրի տեառն
մերոյ չարչարանքներուն վրայ մտածական ընելն, և ու-
րիշ սոնց նման մահացուցմունք : Բայց ամմենէն զօ-
րաւոր բանը, նորէն կրսեմ, աղօթքն է. “ Գիտացի թէ
ոչ այլ ազգ լինիցիմ ժուժկալ, բայց եթէ ած տայցէ .
անկայ առաջի տեառն, և աղաչեցի զնա յամենայն սրտէ
խոնդ ,, :

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ ՎԵՐՋԸ

ՅԱՆԿ

ԶԳ. Աստուծոյ խորհուրդներուն վրայ 5
ԶԴ. Երբեք նայն բանին վրայ 13
ԶԵ. Մկրտութեան վրայ 23
ԶԶ. Դրացին վրայ 32
ԶԷ. Հաղորդութեան վրայ 41
ԶԸ. Աստուծոյ հաղորդութենէն ետքի ողջոյնը վրայ 49
ԶԹ. Ո՛րքան հարկաւոր է սրբով հաղորդուիլը . . . 59
Ղ. Սրբով իւհաղորդուողներուն պարծանացը վրայ. 70
ՂԱ. Սրբութիւն առնելու համար պէտք եղած հեռաւորութիւնը պարբասպութեանցը վրայ . . . 79
ՂԲ. Աստուծոյ հաղորդութեան այցելութիւն ընելու վրայ. 90
ՂԳ. Սրբապղծութենէ հաղորդելու վրայ . . . 99
ՂԴ. Ապաշխարութեան վրայ, և անոր հարկաւորութիւնը. 107
ՂԵ. Ապաշխարութեան խորհրդոյն, ու պէտքն վրայ . 117
ՂԶ. Խոստովանանքի վրայ 128
ՂԷ. Ապաշխարանք կատարելու վրայ 139
ՂԸ. Ո՛րչափ ատելիներէն ֆախելու վրայ . . . 150
ՂԹ. Ներելութեան վրայ 160
Ճ. Վերջին օծման վրայ 169
ՃԱ. Քահանայութեան կարգին վրայ 177
ՃԲ. Քահանային արժանապատուութեանը վրայ . . 187
ՃԳ. Ամուսնութեան վրայ, ինչ ձեւով տալին, և ինչ ձեւով խորհուրդ 197
ՃԴ. Պատիւ պարբասպութիւններուն վրայ 205
ՃԵ. Ներելն նայն բանին վրայ 212
ՃԶ. Պատիւը փակուլ արգելիներուն վրայ 220
ՃԷ. Ան արգելիներուն վրայ ու պատիւը ապօրինաւորելն 229
ՃԸ. Անխարհիկ մխիթարներուն պարբասցը վրայ . . 236
ՃԹ. Կաստիկան վիճակին չարիքը 246

1
592